Coperta colecției de ADRIAN AVRAM

Reproducerea textului s-a făcut după ediția I apărută la editura „Cartea Românească“ în anul 1981

ISBN 973-24-0191-3

OCTAVIAN PALER

VIAȚA PE UN PERON

EDIȚIA a II-a

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI • 1991

Modul în care un om își acceptă destinul este mai important decît însuși destinul său.

(Wilhelm von Humboldt)

Memoriei tatălui meu

I.

De cîteva săptămîni încerc să zăresc în direcția mlaștinei silueta Eleonorei, așa cum a plecat, cu trenciul pe umeri. Ca să treacă vremea mai ușor, m-am apucat să scriu. Chiar dacă nu știu ce se va întîmpla cu aceste pagini, dacă vor fi citite de cineva vreodată sau vor putrezi aici.

De fapt, scriu cum aș vorbi. În jurul meu e pustiu, iar omul dacă nu vorbește uneori, moare, nu-i așa? Pe toți cei care veți auzi eventual, ce spun, vă consider judecătorii mei. M-am săturat să discut doar cu mine, să mă judec singur. Și cînd vă gîndiți, domnilor, că a fost o vreme în adolescența mea insolentă cînd am vrut să mă fac sfînt, profet, predicator sau așa ceva și să mă duc în pustiu.

Sacră și nerușinată naivitate a tinereții ! În realitate, gara asta pustie e chiar ca o grotă. Iar eu sînt aici ca un sfînt într-o grotă. Numai că mie mi-e foarte frică, iar unui sfînt n-ar trebui să-i fie frică. Eu sînt, din păcate, pe jumătate șobolan. Jumătate șobolan și jumătate sfînt... Și nici profet n-am ajuns, cu toate că am visat asta. Ca să fii profet, trebuie să aparții unui Dumnezeu. Fiecare profet are un Dumnezeu al lui pe care-l servește. Nu se poate să fii profet așa, pe contul tău. Profetul tău, cum s-ar zice. Profetul ideilor tale. Asta ar însemna că, în ascuns, te

crezi tu însuţi Dumnezeu, numai că nu vrei s-o declari pe faţă... Şi, poate, nici predicator nu sînt, cu toate că am aici cel mai potrivit pustiu căruia m-aş putea adresa. Dar, după cum vedeţi, în loc să discut cu păsările cerului, eu discut cu dumneavoastră. În loc să mă adresez păianjenilor din sala de aşteptare ori vîntului care suflă dinspre pădure spre mlaştină, mă adresez unor oameni pe care nu-i văd, nu-i cunosc şi unii, poate, încă nici nu s-au născut. Ce vreţi predicator mai ratat decît unul care, în pustiu fiind, nu poate vorbi cu pustiul şi are nevoie de oameni ? Şi care, neputînd ajunge la oameni, le vorbeşte ca şi cum ar fi în faţa lor ? Între mine şi dumneavoastră trec cîrdurile de ciori care zboară peste cîmpul din faţa gării şi, odată cu umbra lor, se rotesc amintirile întîmplărilor care m-au adus pe acest peron ; sînt apoi săptămînile sau lunile, nici eu nu mai ştiu bine, cît am stat împreună cu Eleonora aici, drumurile prin pădure şi prin mlaştină, îmblînzitorii de cobre pe care i-am văzut ori i-am visat, tufele de oţetari pe care le văd acum sau le visez. Observaţi, domnilor, cîte lucruri ne despart ? Ne desparte, poate, şi propria mea moarte. Pentru că, după ce voi termina de spus totul, şi dacă pînă atunci Eleonora nu se va întoarce, voi pleca singur.

Sînt convins că nimeni n-a avut vreodată un asemenea confesional cum e cel în care-mi fac eu spovedania. Vreţi să ştiţi cum arată ? O să vi-l descriu şi veţi recunoaşte că măcar dintr-un punct de vedere sînt un privilegiat. Nu mă deranjează nimeni aici, nici măcar Dumnezeu şi totuşi vorbesc cu dumneavoastră, cei care mă auziţi şi nu vă cunosc. Pot să-mi fac în linişte spovedania. Dacă vreau o întrerup. Dacă vreau o continui. Sînt mai liber decît a fost vreodată orice păcătos.

Pustiul e o gară părăsită despre care nu ştiu decît ceea ce văd. Uneori mi se pare că au trecut foarte mulţi ani de cînd pe peronul prăfuit n-a mai coborît nimeni şi că aerul s-a lipit de ziduri ca o rugină străvezie. Alteori, dimpotrivă, am impresia că gara a fost părăsită nu mult înainte de venirea mea şi a Eleonorei şi că tăcerea ascunde o taină. O să mă întrebaţi : „Dar unde e personalul ?“ Ce să vă spun ? A murit sau a plecat, iar clădirea, cu pereţii gălbui, scorojiţi de ploi şi de soare, a rămas la discreţia păianjenilor care-şi ţes pînza netulburaţi prin unghere. Ceasul de pe peron, care în prima clipă mi s-a părut un ceas obişnuit, cum există în toate gările, arată limpede că timpul însuşi a încetat aici să curgă normal. Numai minutarul se învîrteşte. Cealaltă limbă stă nemişcată ; s-a împotmolit parcă în mîlul unei ore şi nu mai poate înainta. De aceea, vă daţi seama, şi mersul minutarului a devenit zadarnic.

În faţa peronului se întinde spre miazăzi un cîmp. Cîndva a fost, cred, cultivat. Acum e sălbăticit, acoperit cu o iarbă măruntă şi aspră. Cîmpul coboară la un moment dat într-o vale şi urcă apoi pe o colină joasă unde fîşiile de iarbă alternează cu petele cenuşii ale pămîntului pustiit de soare. În depărtare, se vede dunga neagră a unei păduri în care se pierde linia ferată.

O altă linie ocoleşte gara, face o buclă prin spatele magaziei de mărfuri, dar după cîteva sute de metri se opreşte în faţa mlaştinii care începe acolo. Probabil ar fi trebuit să traverseze mlaştina, dar proiectul a eşuat ori a fost abandanat odată cu gara.

Altă explicaţie n-am găsit. Din partea aceea vine uneori un miros putred şi greu. Din fericire, vîntul bate de obicei dinspre cîmp şi pădure, aşa că alungă miasmele smîrcurilor.

Într-o încăpere am găsit o mulţime de borderouri pe care au fost notate cu grijă orele exacte, pînă la secundă, de plecare şi de venire a trenurilor. Lipsesc însă şi numele localităţilor de unde veneau aceste trenuri, şi cele de destinaţie. Ca şi cum n-avea importanţă nici de unde veneau, nici încotro se îndreptau. Totul era să treacă la ora exactă, să nu întîrzie nici o secundă în acel drum al lor de nicăieri spre nicăieri.

Şi mai curios e că nu se văd niciunde ghişee de bilete pentru călători. Am cotrobăit prin toată gara, luînd fiecare încăpere în parte. N-am dat de nici una care ar fi putut servi unui asemenea scop, ceea ce m-a pus pe gînduri, mai ales că există o sală de aşteptare aproape normală, cu bănci de jur împrejur, lipite de pereţi. Dar fără nici un ghişeu.

În schimb, în sala de aşteptare şi pe peron ard două becuri care fac două bălţi luminoase. Sînt inutile ziua şi sărăcăcioase noaptea. N-am înţeles de unde vine curentul şi, dealtfel, nici nu pot fi stinse. Nu există nici un întrerupător. Ziua, cele două becuri răspîndesc o lumină murdară care ajută doar păianjenii să-şi continue opera. Noaptea, însă, această lumină ticăloasă nu e cu totul zadarnică. Întrucît trebuie să vă spun că, noaptea, suflă un vînt continuu şi monoton. Porneşte curînd după asfinţitul soarelui şi încetează abia spre dimineaţă. Se văd mai întîi trîmbe de praf, un praf înecăcios şi roşu, stîrnit din iarba uscată şi mai ales de pe porţiunile de pămînt gol dinspre pădure. Ceva mai tîrziu, răzbate dinspre mlaştini un sunet surd, probabil vuietul stufărişului. Fără cele două becuri, nopţile ar fi cu siguranţă mult mai greu de suportat în pustietatea asta, unde nu pricep cum am ajuns şi nici măcar unde mă aflu.

Pînă şi numele gării e o şaradă. El se reduce la trei litere, albe, pe un fond albastru spălăcit, scrise pe o firmă atîrnată deasupra intrării în sala de aşteptare: ERO. Nu se văd goluri lăsate de litere căzute. După toate aparenţele, numele gării a fost scris de la început astfel, incomplet şi misterios, ca şi cum cineva ar fi vrut să lase fiecărui călător posibilitatea de a-i da ce nume vroia. Într-o zi, am luat o bucată de cretă şi m-am jucat încercînd să compun un cuvînt adăugînd o literă : EROS. EROU. ZERO.

Am şi un decalog aici. Eu l-am scris şi tot eu l-am atîrnat pe peretele sălii de aşteptare. Cum ridic ochii, îl văd. Şi de fiecare dată îmi repet una din cele zece porunci. De fiecare dată una singură, ca să mă conving s-o urmez.

Iată-le cum sună :

Prima poruncă : Să aştepţi oricît.

A doua poruncă : Să aştepţi orice.

A treia poruncă : Să nu-ţi aminteşti, în schimb, orice. Nu sînt bune decît amintirile care te ajută să trăieşti în prezent.

A patra poruncă : Să nu numeri zilele.

A cincea poruncă : Să nu uiţi că orice aşteptare e provizorie, chiar dacă durează toată viaţa.

A şasea poruncă : Repetă că nu există pustiu. Există doar incapacitatea noastră de a umple golul în care trăim.

A șaptea poruncă : Nu pune în aceeași oală și rugăciunea și pe Dumnezeu. Rugăciunea este uneori o formă de a spera a celui ce nu îndrăznește să spere singur.

A opta poruncă : Dacă gîndul ăsta te ajută, nu căuta să recunoști că speri neavînd altceva mai bun de făcut sau chiar pentru a te feri de urmările faptului că nu faci nimic.

A noua poruncă : Binecuvîntează ocazia de a-ți aparține în întregime. Singurătatea e o tîrfă care nu te învinuiește că ești egoist.

A zecea poruncă : Amintește-ți că paradisul a fost, aproape sigur, într-o grotă.

Ce bună idee am avut cu decalogul ăsta. De cîte ori sînt în dificultate, apelez la el. Mă uit și caut porunca de care am nevoie în clipa respectivă. Și imediat îmi revin. Nu știu ce m-aș fi făcut fără asta. Poate că omul s-a obișnuit să i se poruncească. El își permite să fie surd la rugăminți, dar devine atent cînd i se poruncește. N-ați văzut că și Dumnezeu a folosit aceeași metodă ? În loc să ne ilumineze, a descoperit că e mult mai comod să ne poruncească. În zece porunci a rezolvat totul. După aceea s-a putut retrage liniștit. Poruncile aveau să îmbrîncească pe cel ce trebuia îmbrîncit, să ucidă pe cel ce trebuia ucis, pentru ca lumea să vadă că nu e de glumit cu împărăția cerurilor și că, la nevoie, păcătoșii vor fi mînați cu biciul spre mîntuire.

Dar să las în grija altora împărăția cerurilor și să mă ocup de pustiul meu. Mai ales că, sincer vorbind, eu mă număr printre cei care, oricît i-ar lovi cineva

peste degete, nu pot spune „sînt fericit“, ci „mă doare“. Hotărît lucru, n-am nici jumătate de sfînt în mine.

Cea mai greu de urmat e porunca a treia. Chiar imposibil. Cum să evit amintirile care nu mă ajută să trăiesc în prezent ? Cu ce rămîn dacă alung amintirile ? Nu rămîn cu nimic. Rămîn cu pereții scorojiți ai gării, cu ciorile, cu tufele de oțetari care cresc lîngă peron. Nu, domnilor, nu pot să urmez această poruncă. În zadar mi-am dat-o. Trebuie să-mi amintesc.

Cineva mi-a povestit odată că se întorcea din alt oraș într-un autobuz plin de miros și de zgomot. La un moment dat, zgomotele au reverberat, amintindu-i leitmotivul unui film ce încerca un avertisment pentru un posibil război atomic ; pe coasta estică a Australiei, vîntul de pe un ocean mort izbea într-un geam de care era prinsă o sticlă de coca-cola, care la fiecare rafală izbea la rîndul ei într-un semnalizator morse. Atunci a avut brusc senzația acută a lipsei unui punct de sprijin, ca în visele în care te prăbușești. S-a gîndit la Cehov și la faptul că, probabil, nu mergem înainte din dragoste de viață, ci pentru că n-avem de ales. Apoi, încercînd să se liniștească, s-a uitat pe geam și abia atunci a observat că era o după-amiază senină cu soare bun care-și pulveriza lumina pe copacii din jur. Poate va ține, și-a zis, cu gîndul la șopîrlele acelea, cum se chemau oare ?, cărora li se opresc bătăile inimii la zero grade.

Probabil, fiecare ființă are temperatura ei la care moare. Sub care nu mai rezistă. Temperatura la care moare omul e mult mai coborîtă decît a șopîr-

lelor, dar există o limită dincolo de care ceea ce trăiește el este mai degrabă tăcerea dintre zgomotele sticlei de coca-cola. Pentru că, din păcate, omul este destul de des o mangustă imperfectă.

Bănuiesc că știți ce este o mangustă. Poate ați și văzut una, în vreun film, cum se luptă cu cobra. Stau față în față, cobra și pisica asta cu coada lungă și stufoasă care se hrănește cu șerpi veninoși. Cobra se ridică pe coadă, se leagănă în aer, parcă ar vrea să-și hipnotizeze victima, capul i se lățește, iar limba îi flutură ca un alt șarpe. În timpul ăsta, mangusta stă nemișcată și așteaptă clipa cînd va ataca. Ai impresia că e paralizată de frică și că va fi o victimă sigură. Încă puțin și cobra o va mușca mortal. Dar exact în clipa cînd ți se face milă de bietul patruped care a avut ghinionul să iasă în calea cobrei, mangusta, mai ageră ca o vulpe, se repede fulgerător cu dinții în gîtul înfricoșătoarei reptile. Urmează o încăierare halucinantă, pe viață și pe moarte. Cînd reușește, în sfîrșit, să prindă cobra de cap, mangusta o azvîrle în direcția inversă sensului în care reptila încearcă să se înfășoare, lovind-o de pămînt pînă ce rămîne inertă.

Am simțit totdeauna o mare admirație pentru aceste „pisici" pe care indienii, am auzit, le îmblînzesc și le țin pe lîngă locuințe ca să-i ocrotească de cobre. Mi se părea că trebuie să vedem în curajul lor un exemplu. Asta pînă în ziua cînd, din întîmplare, am aflat un amănunt care a făcut praf admirația mea, și anume că mangustele sînt imune la veninul cobrei. Așadar, „mîncătoarea de cobre" nu se deosebește cu nimic de o mîncătoare de șoareci. Ea nu riscă

nimic, iar curajul ei nu este curaj. În schimb, din ziua aceea am înțeles, poate, mai bine ce riscă omul în fața cobrei. El este o mangustă imperfectă. Se pomenește dinaintea cobrei sau iese singur în calea ei, dar nu e imun. De aceea e normal să-i fie frică. E normal să aibă tendința să fugă de pericol. Și e normal să existe două categorii de victime : unele mușcate în față, altele în spate.

Parcă a foșnit ceva afară... Nu, n-a fost nimic. M-am înșelat. Rămîn mai departe singur. În confesionalul meu doar păianjenii îmi sînt martori. Și uneori țînțarii care mă vizitează noaptea, cînd vîntul face din orice un semnalizator morse.

Prin urmare, cine sînt eu ? Eleonora îmi spunea „profesore". Dar nu asta e important. Adineauri, m-am uitat într-un geam și aproape nu m-am mai recunoscut. Cu barba nerasă și părul netuns de multă vreme, arăt mai degrabă ca unul din profeții de ocazie, lacomi de auditoriu, gata să vorbească despre orice subiect dacă sînt ascultați. Alții ar zice că par un cabotin, un pustnic, un strigoi al bibliotecilor părăsite, un actor ambulant sau un amestec din astea. Cu toate că mîinile mele mari, tăbăcite de vînt și de soare, seamănă mai mult cu ale unui docher. În rest, nu știu ce să vă mai spun despre chipul meu, decît că aș vrea să fiu și eu alături de dumneavoastră, într-o cameră normală ; înainte de orice altceva, m-aș bărbieri, n-aș mai sta cu barba asta nerasă care mă îmbătrînește, deși n-am decît patruzeci și unu de ani...

Dar melancoliile nu sînt bune. „Profesore, atenție la porunca a șasea !"

2.

Nu vreau să vă conving de nimic, domnilor, şi de fapt nu vreau nici măcar să mă credeţi. Pur şi simplu vă rog să mă ascultaţi. Asta e totul. După aceea puteţi să mă consideraţi cum veţi dori. Totdeauna mi-am zis că dacă are cineva răbdare să ne asculte, jumătate din dreptate este împlinită.

Dar s-o iau metodic, ca să vă cruţ totuşi timpul.

Ursitoarele erau bete, probabil, cînd au venit la căpătîiul meu sau, plictisite, au vrut să se amuze. Au făcut din mine un fel de acrobat fără plasă. Mi-au dat o înverşunare greoaie şi o exaltare care, amestecate, au devenit destin. Şi veţi vedea că nu vă spun baliverne. Ascultîndu-mă, o să vă amintiţi mereu de şerpii care se întorc să-şi muşte coada.

Mai întîi, cum v-am spus, am vrut să mă fac pustnic. Mă lăudam prietenilor că vreau să mă refugiez undeva pe un ţărm pustiu sau într-un schit părăsit. Eram hotărît să mă îngrop într-o taină pe care pînă la urmă să n-o mai înţeleg nici eu. Făceam, bineînţeles, pe nebunul, dar era şi ceva serios în nebunia mea. Mi se părea că, retrăgîndu-mă într-o grotă sau într-un pustiu, toată lumea va observa absenţa mea şi va discuta tot timpul despre mine. Închideam ochii şi visam că, nesuportîndu-mi lipsa, prietenii vor trimite mesageri după mine, rugîndu-mă să mă întorc, să renunţ la hotărîrea mea, la recluziunea mea. Eu refuzam, mă arătam neînduplecat, dar în realitate abia aşteptam să fiu rugat mai departe, să insiste. Din orgoliu, vroiam să cedez cît mai tîrziu, să dau impresia că, fără insistenţele lor, aş fi rămas pînă la sfîrşit în grotă sau în pustiu. Şi că reveneam printre oameni numai pentru a le face un hatîr prietenilor mei.

Dar niciodată n-am avut putere să duc ceva pînă la capăt. Porneam pătimaş într-o parte şi n-ajungeam nicăieri. Mă aruncam în gol cu o exaltare tulbure şi pe urmă mă întrebam de ce-am făcut-o. Eu însumi nu ştiam prea bine ce vroiam ascultînd cum fierbea sîngele în mine. Aşa că nu m-am dus în nici un pustiu. Dealtfel, ca să te retragi de bunăvoie într-un pustiu trebuie să îndeplineşti, probabil, minimum trei condiţii : 1. Să crezi în Dumnezeu sau în ceva asemănător mai mult decît în tine. 2. Să ştii să renunţi. 3. Să nu vrei să vorbeşti cu nimeni despre sihăstria ta. Or, eu nu îndeplineam nici una dintre aceste condiţii. Eram prea egoist şi prea tînăr ca să renunţ la ceea ce nu avusesem încă şi pe deasupra mi se părea plictisitor să nu pot comunica nimănui impresiile mele din pustiu... Ca să nu mai spun că, probabil, nimeni nu mi-ar fi observat lipsa. Cum nimeni n-a observat-o, poate, acum. Şi mă întreb dacă am avut vreodată prieteni. Într-o vreme am crezut. Acum mă îndoiesc.

După aceea, am vrut să mă fac judecător. Dar şi aici m-am lovit de destinul meu sucit. Pentru că, domnilor, eu m-am născut în zodia Racului, dar, ca să încurce de tot lucrurile, ursitoarele mi-au dat pasiuni puternice, răstignindu-mă între ele şi tendinţa racilor de a da înapoi. Ceea ce a fost un adevărat blestem pe capul meu, deoarece m-a împiedicat totdeauna să ajung la ţintă. Aplecat asupra cărţilor mele de drept, vroiam o dreptate pe care s-o împart singur, fără ajutorul nimănui. Mi se părea că nici o dreptate care nu depindea numai de mine nu putea

fi destul de sigură. Eram şi la vîrsta cînd îţi închipui că rostul lumii n-a fost altul decît să pregătească apariţia ta pe pămînt, încît, cu o minte necoaptă, dar înfierbîntată, nu-mi lipsea nimic ca să mă iau în serios... Mă deranja, prin urmare, faptul că eu ca judecător urma numai să aplic legile, să le interpretez, fiind dator să judec în spiritul lor şi chiar în litera lor. Asta însemna că rolul meu era doar să împart o dreptate gîndită de alţii, de cei care făceau legile. Dacă ei se schimbau şi, odată cu ei, se schimba şi optica asupra justiţiei, trebuia să se schimbe şi optica mea, să consider drept ceea ce înainte era nedrept şi invers. Într-o noapte, înaintea ultimului examen, m-am întrebat ce-aş face într-o asemenea situaţie. Aş fi fost în stare să suport o astfel de lovitură dată orgoliului meu ? Practic, dilema se punea în termenii următori : să accept că justiţia e legată la ochi şi că pe judecător nu-l interesează ce dreptate împarte, el nu este decît scutierul legiuitorului, cu atît mai aproape de perfecţiune cu cît este mai aproape de precizia unui robot perfect ; ori să recunosc că n-aş putea împărţi decît o singură dreptate, cea pentru care am optat de la început şi că, deci, aş intra în conflict cu orice schimbare de optică asupra legilor... Am stat în noaptea aceea mult, încercînd să rezolv acest impas de principiu, întrucît vroiam să mă conving de faptul că înţelegeam ce este dreptatea şi eram pregătit s-o împart.

Rezultatul a fost că a doua zi nu m-am mai prezentat la examen şi am renunţat la cariera de judecător. Mi-am zis că singura dreptate posibilă e în ceea ce nu se mai poate schimba. Prin urmare în istorie. Bătălia de la Waterloo poate fi pusă pe cîntar fără probleme. Nici o surpriză nu mai e posibilă.

Aşa am ajuns la istorie. Nu cu gîndul să fiu istoric, ci cu gîndul să fiu un magistrat care în loc să judece pricini imediate judecă dosarele istoriei. Numai că, am aflat asta mai tîrziu, nu prea e nevoie de magistraţi în istorie. Ei pot fi chiar incomozi... Aşa că, după ce am studiat istoria, am devenit profesor de istorie. Era forma mea de ratare, dar mă consolam cu ideea asta. Mi-am zis că dreptatea e imposibilă şi că de fapt nimeni n-are nevoie de ea. Într-o lume în care chiar dreptatea e ratată, îmi puteam îngădui şi eu să fiu un ratat.

La drept vorbind, toată viaţa mea e un şir de pasiuni eşuate. Mereu am luat-o de la început. Ca un adevărat rac ce sînt. Dar o să mă înţelegeţi mai bine din exemple, care mă reprezintă, cred, chiar dincolo de ceea ce spun dicţionarele despre pasiuni.

În copilărie, mi-am dorit foarte mult o bicicletă. N-am avut-o şi jinduiam după ea. În ziua cînd, mai tîrziu, mi-am cumpărat una, eram foarte mîndru şi de bicicleta mea şi de mine. Am început să fac zeci de kilometri cu ea zilnic. Ieşeam în marginea oraşului şi pîndeam cicliştii care se antrenau. Mă luam după ei şi pedalam cît puteam de tare. Uneori reuşeam să-i însoţesc cîţiva kilometri. Pe urmă aşteptam alţii. Seara, mă întorceam frînt. Îmi storceam maioul de transpiraţie, făceam un duş şi mă culcam fericit. Această pasiune a eşuat în umilinţă. Într-o zi, cum mergeam foarte mîndru de mine pe bicicletă, undeva în afară de oraş, am simţit o lovitură puternică în spate, m-am trezit zburînd prin aer şi am aterizat la cîţiva centimetri de o bornă kilometrică de pe marginea şoselei. Eram, cum se spune la box, complet groggy. M-am ridicat de jos fără să-mi dau

seama ce se întîmplase, cînd am văzut un camion îndepărtîndu-se şi, de la fereastra cabinei şoferului, cineva făcîndu-mi un semn batjocoritor cu mîna. Aşadar, fusesem azvîrlit intenţionat de camionul care se îndepărta încet, poate pentru ca însoţitorul şoferului să aibă timp să savureze spectacolul. M-am scuturat de ţărînă, mi-am îndreptat cum am putut cadrul bicicletei care se îndoise astfel încît roţile se adunaseră, se ghemuiseră ca labele unui animal crispat, m-am suit pe bicicleta care acum arăta jalnic şi caraghios, mai înaltă şi cu cocoaşă parcă, şi am plecat. Lumea se uita la mine curioasă şi probabil aveam un aer de Don Quijote pe o mîrţoagă sui generis. Abia aşteptam să se termine acel calvar. Eram furios şi umilit. Nu mai aveam nici o plăcere să merg cu bicicleta. Ajuns acasă, am aruncat-o într-o magazie şi din ziua aceea cariera mea de ciclist amator s-a încheiat. Lamentabil, după cum vedeţi.

A doua pasiune a fost şahul. Jucam în fum de ţigară ore întregi fără să mă pot desprinde de pe scaun. Parcă mă ţintuia cineva acolo. Nu mîncam, mă durea stomacul de foame, dar continuam. Nu exista nimic mai important decît tabla aceea cu şaizeci şi patru de pătrate. Întreg universul încăpea acolo. A fi sau a nu fi ? Nu, a cîştiga sau a nu cîştiga, aceasta era întrebarea. Vroiam să cîştig neapărat şi sufeream cînd mîncam bătaie. Totdeauna am fost un orgolios şi nu mă puteam dezminţi... Ca să-mi menajez orgoliul, m-am apucat să studiez jocul. Mi-am cumpărat cărţi de şah şi nopţi întregi am aprofundat teoria deschiderilor, am repetat finaluri. am analizat combinaţii. Treptat, povestea asta m-a acaparat cu totul. Contractasem boala... Acum nu

numai orgoliul mă împingea înainte. Dimineaţa eram ca un beţiv căruia îi lipsea porţia de alcool.

Apoi, am învăţat să „citesc" o partidă şi ceasuri întregi citeam partide de şah. În tramvai, în autobuz, făceam acelaşi lucru. Într-o zi, am descoperit că puteam să joc fără tablă. Şah orb. Şi, fireşte, mi-a făcut plăcere să-mi demonstrez posibilităţile la acest capitol nou. La început, mă mulţumeam să joc cu spatele la tablă, notînd mutările pe o foaie de hîrtie. Adversarii îmi anunţau răspunsurile lor. Ulterior, am complicat puţin regia acestui spectacol. Stăteam singur într-o cameră, lîngă un telefon, iar adversarii mei în altă cameră. Eu fără tablă, ei cu tablă şi ne comunicam mutările la telefon... Pînă cînd, într-o altă zi, am descoperit că nu mai aveam nevoie nici de adversari. Puteam să-mi fiu eu însumi adversar. Am început să joc singur, gîndind pe rînd din perspectiva albului şi a negrului. Am făcut asta mai întîi la tablă. Mutam piesa albă, pe urmă îmi combăteam intenţiile cu piesele negre.

Acest joc, nu ştiu dacă vă daţi seama, era destul de periculos. Pînă atunci nu-mi pusesem la încercare decît memoria. Acum atacam chiar unicitatea fiinţei mele. Dintr-odată, fiinţa mea s-a rupt în două. Una care juca cu piesele albe, alta care juca cu piesele negre. Aceste jumătăţi din mine se combinau, se refăceau, se reuneau, într-o continuă sfîşiere şi reconstituire a unităţii mele. După un timp am renunţat şi la tablă. Stăteam întins în pat şi ore întregi, cu ochii în tavan, mă luptam corp la corp cu mine însumi, cum zicea Van Gogh, dar nu ca să creez ceva, ci ca să cîştig o partidă pe care în acelaşi timp o pierdeam. Pentru că dedublarea mea era însoţită, vă imaginaţi de ce, de o rapidă dezagregare a tuturor

lucrurilor normale. Acum, nu mai aveam nici o şansă. Nu mai puteam cîştiga nici o partidă fără ca ea să însemne în acelaşi timp o înfrîngere. La jumătatea oricărui elan urma o jumătate de prăbuşire. Eram sfîşiat în două şi mă sfîşiam şi mai mult. Începeam să mă suspectez pe mine însumi şi, cumva, să mă apăr de propria mea umbră sau s-o urmăresc bănuitor pe furiş ca să-i aflu intenţiile. Cel care mă privea din oglindă era adversarul meu. Trebuia să nu mă uit în ochii lui ca să nu mă divulg. Trebuia să mă feresc de mine însumi şi trebuia să mă lovesc pe ascuns. Astfel, tot ce pînă atunci fusese clar în raporturile cu mine însumi a fost lovit dintr-odată de o confuzie gravă. Iar nenorocirea era că nu mă puteam opri. Mă comportam întocmai ca un morfinoman. M-am dus la un doctor, i-am cerut sfatul, dar el, fie că n-a înţeles ce se petrecea cu mine, fie că se va fi gîndit că oricum n-aveam să-l ascult, m-a sfătuit destul de plictisit să las şahul şi să nu mai joc. „În chestiile astea, a zis el, există o singură soluţie, cea radicală. La fel ca la orice drog. Tai drogul. Aşadar, tabla de şah trebuie dăruită unui prieten sau aruncată." Uşor de zis. Am ascuns tabla acasă, ca să n-o mai văd, şi am încercat să nu mă mai gîndesc la şah. Căutam treburi care să-mi ocupe întreg timpul şi să mă obosească. În zadar. Ajunsesem chiar să am unele tulburări psihice şi mă credeam un incurabil.

Norocul meu a fost că tocmai atunci mi-a căzut în mînă o povestire a lui Zweig despre un jucător de şah care a înnebunit tot aşa, jucînd şah orb cu el însuşi. M-am speriat îngrozitor, iar spaima a reuşit ceea ce nu reuşise doctorul. Instinctul meu de conservare m-a ajutat să-mi ţin jurămîntul, căci în noaptea aceea am jurat să mă vindec şi să nu mai

joc. Dar era cumplit de greu. Sufeream, mai rău ca un alcoolic căruia i se smulge din faţă paharul. Probabil, şi într-un asemenea caz trebuie o perioadă de dezintoxicare. Încet, încet, toxinele se elimină şi revii la normal. Totuşi, încă multă vreme, cum vedeam o tablă de şah tresăream. Mi se făcea frică şi plecam mai departe, dar ceva ca o taină continua să existe. Prin urmare această pasiune a eşuat pe pragul nebuniei.

Ca să uit de şah, probabil, m-am avîntat în altă pasiune. Ascultam muzică. Ore întregi ascultam acelaşi concert de vioară sau acelaşi concert de pian. Aveam o discotecă cu aproape tot ce consideram eu „mare" în materie de muzică simfonică. Şi cum veneam acasă, puneam în funcţiune picupul, după care şapte sau opt ore mă scăldam în muzică uitînd orice altceva... Cred că această pasiune a fost mai lungă decît celelalte. Ştiam pe dinafară concertele şi simfoniile respective, dar tot le ascultam. Le cîntam cumva în gînd înainte. Pînă mi-am dat seama că de fapt nu mai ascultam, ci ascultam ceea ce exista în mine, iar sunetele propriu-zise se tîrau ca o umbră după muzica din capul meu. Eu, în realitate, pe aceea o ascultam. De la o vreme, aproape mă deranja muzica reală. O concura pe prima care cînta în mine şi mă împiedica s-o gust. S-a întîmplat ca atunci cînd te amuză să-ţi auzi ecoul vocii, pînă ce, la un moment dat, asta te împiedică să mai vorbeşti şi să auzi normal. Dar altceva m-a făcut să renunţ la această pasiune...

Noi sîntem ca un cîntec, nu credeţi ? Un cîntec nu se poate cînta niciodată de la sfîrşit spre început. Trebuie să-l cînţi totdeauna îndreptîndu-te spre sfîrşit. Pe parcurs, în timp ce cînţi încă şi muzica te

îmbată, îți dai seama că sfîrșitul se apropie totuși, oricît l-ai amîna. Încerci să lungești puțin notele, dar asta nu dă cîntecul înapoi, nu reînvie ceea ce a murit din muzică între timp. Amîni doar sfîrșitul. Te încăpățînezi să nu recunoști o evidență. Că orice cîntec are un sfîrșit. Oricît ar fi de frumoasă o melodie, vine o clipă cînd ea e acoperită de tăcere. Cînd tăcerea e mai puternică decît muzica. Astfel că orice cîntec, orice concert mi se părea că nu este decît un continuu avertisment. Mi se repeta mereu că frumusețea, vraja sînt provizorii. Că după ele va urma tăcerea. Că sunetele acelea minunate pe care le ascultam se vor preface în tăcere, în cenușă. Muzica va muri. Nu putem în timpul concertului să fugim înapoi prin desișul sunetelor spre clipa cînd, îmbătați de muzică, am deschis buzele și am început să murmurăm. Pe măsură ce înaintezi în emoție, te apropii și de sfîrșitul ei. Nimic nu te poate salva. Nu există decît frumuseți trecătoare. Eternă e doar tăcerea. Concertele care întrerup tăcerea nu fac decît s-o tulbure cîteva clipe ca o piatră care lovește suprafața încremenită a unui lac. Atît durează muzica. Atît durează cît și cercurile concentrice de pe luciul unui lac. Restul, da, restul e tăcere. Orice am face. Concertele sînt ca și noi. Accidente ale tăcerii. O, dacă am putea să ne întoarcem de la jumătatea unui concert înapoi spre începutul lui ! Dar nu se poate. Un cîntec îmbătrînește în timpul cît îl cîntăm. El începe tînăr, luminos, plin de încredere și de speranță. Se maturizează, continuă îngîndurat, apoi deodată îmbătrînește. Uneori îmbătrînește solemn, alteori îmbătrînește melancolic. Asta n-are importanță. Ceea ce contează e că se apropie de sfîrșit și de moarte. O moarte somptuoasă nu e mai puțin moarte... Dacă

am încerca să ne întoarcem... dar nu, nu se poate. Nici să ne oprim. Știți cum se aude un cîntec atunci cînd acul care se rotește pe disc nu mai înaintează... O să spuneți că un concert se poate relua de la capăt de cîte ori vrei. Nu e adevărat. De fiecare dată nu e întocmai același concert. E ceva schimbat. Ceva, infim poate, schimbat în tine însuți. Discul e același, dar tu nu mai ești același dinainte. Ești altul, mereu altul. Și astfel, dacă asculți toată viața același concert, de fapt asculți mereu alte concerte. Așa cum nu putem citi aceeași carte oricît am vrea. Nu, asta e o himeră. Chiar dacă citim aceeași carte va trebui să recunoaștem la sfîrșit că am citit nenumărate cărți. De fiecare dată altă carte, pentru că de fiecare dată eu nu mai eram eu cel dinainte, ci altul, puțin sau mult schimbat... Numai că la o carte e mai ușor să-ți închipui că poți să rămîi la aceeași pagină. Chiar dacă și asta e o iluzie. O minciună. Pentru că, dacă rămîi la aceeași pagină, de fapt citești mereu o pagină nouă pe măsură ce îmbătrînești... Dar cărțile sînt mai generoase cu iluziile noastre. Putem să le citim mai încet, să întîrziem, să amînăm, să revenim, să ne mințim, să uităm fatalitatea sfîrșitului, în timp ce ascultînd un concert e imposibil să faci asta. Iată de ce am renunțat și la muzică.

Mi-a rămas însă cea mai mare pasiune a mea. Mă veți întreba care e. Ce nume are. Și mi-e foarte greu să-i dau un nume. Dacă i-aș spune „încredere în ceea ce e frumos“ ar suna cumva retoric și pe undeva neadevărat. N-am fost niciodată de un optimism prea robust. Dimpotrivă, am fost mereu vulnerabil. Călcîiul lui Ahile, la mine, s-a extins, așa cam pe trei sferturi din trup. Poate tocmai de aceea, pentru că mă simțeam atît de vulnerabil am început să vorbesc

atît de mult despre speranţă. Şi, cum să vă spun, nu vorbeam pur şi simplu despre speranţă. O sacralizam. Aveam în faţa vieţii atitudinea unui mistic de fapt. Mă emoţiona lumina şi-mi spuneam că nu e chiar o vorbă goală religia simţurilor. Îmi plăcea să visez chiar că e posibilă un fel de atitudine vegetală în faţa lumii. Visam să ajung să stau ca o plantă la soare, să mă comport ca un arbore, care atins de lumina amiezii uită cu totul de frig.

N-o să vă surprindă prin urmare că iubesc marea. Poate o să vă surprindă puţin pretenţia că o iubesc altfel decît ceilalţi oameni. Dar vă asigur că pretenţia asta nu ascunde nici o vanitate. E vorba de altceva. Adeseori, vara, pe plajă, mă uitam în jur şi mă întrebam ce reprezenta marea pentru necunoscuţii care stăteau la soare să se bronzeze, sporovăind veseli sau prăbuşiţi în clipa lor interioară. Pentru unii, marea era cu siguranţă un exil provizoriu din plictiseala şi mediocritatea vieţii obişnuite. Veneau pe plajă şi trăiau cîtva timp în afara destinului lor. Sau vroiau să prindă puteri, ca să reziste pînă la vara viitoare. Marea era pentru ei ca o cură de întinerire forţată. Cu trupul gol la soare, încercau să uite că erau mai bătrîni decît în verile precedente. Alţii veneau dintr-o nevoie de barbarie. Nu erau nişte barbari adevăraţi pentru că nu aveau curaj să renunţe decît temporar şi parţial la confortul civilizaţiei, la tramvaie, la vacarmul oraşelor. Aduceau, de-altfel, şi pe plajă vacarmul. Erau bolnavi de el. Nu se puteau lipsi, cei mai mulţi, nici de maşini. Umblau în schimb în picioarele goale cu iluzia că au regăsit natura elementară. Iluzie de o clipă. Erau nişte barbari rataţi, ce să vă spun... Eu mă duceam la mare din alte motive. Regăseam acolo stratul cel mai primitiv al pasiunilor mele. Aveam pe nisip o plăcere aproape vicioasă. Îmi era de ajuns să mă întind pe nisipul fierbinte, să simt cum soarele îmi dogoreşte trupul, să aud cum marea foşneşte confuz la cîţiva paşi de mine continuînd o melopee din care nu pricepeam nimic decît că eternitatea nu e altceva decît murmurul indiferent al tăcerii, golul prin care alergăm, pe care îl întrerupem o clipă cu fuga noastră, dar în momentul cînd ne-am prăbuşit se reia... aşadar, îmi era de ajuns să simt asta ca să regăsesc acel adevăr elementar din mine şi să mă întorc la pasiunea mea...

Iubeam deci şi liniştea plajelor goale şi strigătele celor care aleargă pe nisip, cum iubeam şi fîntînile şi setea sau templele vechi, năpădite de iarbă, şi preotesele îngenuncheate în imaginaţia mea pe treptele lor. Şi, după cum bănuiţi, eram convins că nu există altă înţelepciune decît aceea de a vedea partea însorită a adevărului că trăim. Un prieten care locuia în alt oraş şi căruia îi plăcea să mă zgîndăre mi-a scris odată că el nu ştia ce e speranţa şi ce-ar putea face cu ea. Îmi amintea chiar faptul că grecii au scos-o ultima din cutia Pandorei, considerînd-o cel mai mare dintre rele. Oamenilor, zicea el, n-ai voie să le vorbeşti despre speranţă dacă vrei să-i salvezi. Miroase a paradis. Speranţa ne-a pregătit doar să înghiţim mai bine cacialmaua. I-am răspuns că această cacialma este singurul lucru pe care-l avem. Şi pentru că-mi vorbise despre greci, am vrut să-i povestesc despre fecioarele care undeva în Grecia veche dansau şi cîntau, ţinîndu-se de mînă, şi, cîntînd încă, se desprindeau, una cîte una, din cerc şi se aruncau în abis. Vroiam să-i spun că eu aş fi dan-

sat şi aş fi cîntat alături de ele, dar n-aş fi putut să mă desprind din cerc. Pînă la urmă i-am povestit altceva, cum, odată, am mers o noapte întreagă printr-un desiş de jnepeni ceva mai înalţi decît un om, în jurul unei cabane, la vreo cîteva sute de metri de ea, cu convingerea că mergeam în linie dreaptă. Poate că şi viaţa e aşa. Mergem în cerc, în jurul unui punct pe care nu-l vedem şi care, totuşi, poate, e aproape, foarte aproape.

Mai gîndeam astfel în ziua cînd am pornit pe drumul care m-a adus în această gară pustie unde o aştept acum pe Eleonora, după ce am aşteptat zadarnic un tren.

Eram într-o frizerie. Ţin minte fiecare amănunt... Era chiar înaintea echinocţiului de primăvară. Aerul se încălzise brusc. Cerul se limpezise. Plutea peste oraş o lumină vegetală, cum îmi plăcea mie, care mă îmbăta şi promitea o primăvară înaltă. Un vînt călduţ ştergea ultimele dîre de frig. Lumea zîmbea pe străzi şi se simţea în aer că miracolul începea. Ce mai, afară erau prezente toate argumentele filosofiei mele... În timp ce frizerul mă tundea, vedeam în oglindă, la garderobă, o femeie cam de patruzeci de ani, cu un aer simplu, modest îmbrăcată şi cu ceva blînd şi casnic în atitudini. Una din acele femei care nu trebuie să fie nici frumoase, nici bine îmbrăcate, care au un fel de maternitate elementară şi o blîndeţe resemnată şi tăcută, trăind între gesturi mici. Stătea la garderobă, în aceeaşi poziţie, fără nici o mişcare, fără nici o vorbă, privind în gol. De fapt, aveam impresia că nici măcar nu se gîndea. „Uite aşa ar trebui să stau şi eu, dacă vreau să fiu ca un copac“, mi-am zis. Cînd venea un client, îi lua cu

mişcări automate pardesiul şi pălăria şi le aşeza în cui. La plecare, îi ţinea pardesiul, dădea apoi de două-trei ori cu peria, mulţumea cu voce înceată pentru bacşişul primit, după care îşi relua imobilitatea şi tăcerea. La un moment dat am văzut-o cum se îmbracă, şi-a luat o pungă de plastic şi era gata să se îndrepte spre uşă cînd s-a întîmplat ceva. Probabil, unul dintre frizerii care lucrau de partea cealaltă, şi mai spre fund, i-a zis ceva ce nu auzisem. Eu o vedeam numai pe ea. A stat cîteva clipe fără să spună nimic, privind fix spre partea din fund a frizeriei. Apoi deodată s-a congestionat şi a început să strige. Şi pe măsură ce striga, vocea ei se subţia, devenea ţipăt, pînă cînd ţipătul s-a sfărîmat. Ea îşi dădea seama că vocea n-o mai ajuta şi ţipa atunci şi mai tare. Nu înţelegeam nimic din ce spunea, dar ţipătul acela nesigur, ca o lamă de cuţit care se frînge, suna atît de strident încît era înfricoşător. Nu mai era un ţipăt omenesc. Era un ţipăt animalic plin de disperare şi de neputinţă. Nu ştiu cît a durat astfel, dar parcă nu se mai termina şi simţeam că nu mai puteam să suport. Şi poate şi mai mult m-a înfricoşat faptul că în acest timp nimeni din frizerie n-a întors privirea spre locul acela. Ca şi cum tot ce vedeam şi auzeam erau născociri ale imaginaţiei mele. Pentru ceilalţi, femeia aceea tăcea în continuare la garderoba ei sau plecase. Înţelegeţi ? Ţipătul ei nu exista. În zadar ţipa, nimeni nu vroia s-o audă. Inclusiv eu, de fapt. Căci în tot acest timp nu m-am sculat de pe scaun să mă întorc. L-am lăsat pe frizer să mă tundă mai departe. Şi numai după ce femeia s-a dus undeva în spatele frizeriei, unde îşi lăsau frizerii halatele, căci i se făcuse rău, l-am întrebat pe cel care mă tundea : „Ce s-a întîmplat ?“

Ca şi cum eu nu fusesem de faţă sau mă gîndisem la altceva, nu fusesem atent. Frizerul mi-a explicat atunci că femeia lucra acolo de mai multă vreme şi fusese concediată, iar ea, neavînd din ce trăi, venea totuşi şi-şi făcea treaba mai departe fără nici un salariu, mulţumindu-se cu ceea ce primea bacşiş. Unul dintre frizeri îi aruncase o vorbă grosolană, adăugind că nu era nevoie de ea acolo, de ce venea... Îi auzeam încă gemetele cînd am plătit şi am plecat cît am putut mai repede. Simţeam că trebuia să ajung afară. Să n-o mai aud pe femeia aceea gemînd. Şi parcă ţipătul ei plutea în continuare ca un tăiş de pumnal în aerul frizeriei, deşi ceea ce se petrecuse nu zdruncinase nici un detaliu. Rumoarea era aceeaşi ca de obicei. „Criză de isterie, a zis unul. Am mai văzut noi de-astea." Atît. Înţelegeţi ? Acesta a fost singurul comentariu pe care l-am auzit...

Afară era primăvară. Dar, dintr-odată, am avut sentimentul că toată primăvara aceea care începea era indecentă. A fost ca o revelaţie. Am ştiut în aceeaşi clipă că nu voi mai putea să mă mint niciodată. Ţipătul dizgraţios şi disperat, aproape animalic, al acelei femei sfîşiase brutal tot ce ţesusem eu cu grijă ani de zile. Fericire ? Lumină ? Frumuseţe? Gogoşi ! Caciulma, domnilor. Nu există decît ţipătul şi tăcerea. Gemetele de animal înjunghiat şi exclamaţia : „Am mai văzut noi de-astea". Atunci am priceput prima oară că trăisem într-o minciună aurită. Omul ? Nu există „omul" decît în tratatele de filosofie care se mulţumesc cu abstracţiuni. În realitate există mai multe feluri de oameni. Există călăul, există victima, există martorul care se amuză, există martorul indiferent, care nu aude sau pleacă pentru că nu-i place spectacolul, îl deranjează sau îl face să

sufere. Mai există şi cel care se revoltă. Dar pe acesta nu-l poţi vedea totdeauna ; îl copleşesc martorii, dintre care se aleg mereu şi călăii şi victimele pentru că spectacolul trebuie să meargă fără oprire.

Aşa a eşuat pasiunea mea pentru o frumuseţe umană abstractă. Mi-am dat seama că ţipetele există. Însă nu le auzim. Nu vrem să le auzim. Sîntem surzi, iar cei care ţipă se chinuiesc să ţipe şi mai tare văzînd că nimeni nu-i aude. Toţi îşi văd de treburile lor mai departe, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, iar tu te simţi atunci ca o păpuşă dezarticulată. Ca să recapeţi senzaţia că eşti om trebuie să observi un semn că te aude cineva. Altfel înnebuneşti. Şi ca să nu înnebuneşti, ţipi şi mai tare. Şi deodată observi că vocea nu te mai ascultă. Ţipătul a ajuns la limitele lui şi s-a frînt. Tăcerea a fost mai puternică decît el.

Cred că femeia aceea a înnebunit văzînd că nimeni nu se uita la ea decît prin oglindă, nimeni nu-i da atenţie. Dacă cineva, unul singur dintre cei de-acolo s-ar fi întors spre ea şi i-ar fi zis „Ce vrei ? De ce ţipi ?" probabil s-ar fi oprit. Ar fi dat o explicaţie sau ar fi plecat. Dar aşa, văzînd că ţipă în zadar, a ţipat şi mai tare ca să fie auzită. Se simţea probabil ca sub un clopot de sticlă din care privea lumea care îşi continua mişcările netulburată. Ea vroia să iasă de sub clopotul de sticlă, să-l sfărîme şi n-avea pentru asta decît o singură armă, disperarea ei. Disperarea cu care a început să ţipe ca şi cum ar fi bătut cu pumnii în clopotul invizibil de sticlă. Pînă cînd ţipătul s-a frînt.

M-am întors atunci la prima mea pasiune, înţelegînd că ea e singura care merită să fie trăită, care nu te dezonorează. Pasiunea pentru dreptate. Am pri-

ceput că există atîta nedreptate pe lumea asta încît cineva însetat de dreptate va avea totdeauna ceva de făcut. Niciodată nu va ajunge la capătul pasiunii sale. Niciodată nu-şi va epuiza şansele. Va eşua, dar o va putea lua de la capăt, chiar dacă nu va lăsa în urma lui nici o dîră de dreptate, ci numai una de sînge. Aşa a început să mă obsedeze din nou dreptatea, după ce renunţasem de mult la cariera de judecător. Probabil, mi-am zis, toţi trăim sub o crustă de sticlă, datorită ei nu auzim şi tot datorită ei nu sîntem auziţi. Şi trebuie să ne hotărîm să spargem această crustă. Am revenit a doua zi la aceeaşi frizerie. Femeia nu mai era, iar cel care o făcuse să ţipe citea liniştit un ziar. Am întrebat de ea. Nimeni nu ştia nimic. „E bolnavă ?" Au ridicat din umeri. „Dar unde locuieşte ?" Nu ştiau. Cînd am ieşit pe uşă, am auzit o voce zicîndu-le celorlalţi batjocoritor : „Încă unul care s-a ţicnit". Şi puteam da, într-adevăr, această impresie. Am venit încă de vreo trei ori la frizerie fără nici un rezultat. Poate ca să scape de mine, unul mi-a dat într-o zi o adresă vagă, un nume de stradă de la marginea oraşului. M-am dus acolo. Era o stradă nenorocită, sordidă. Am intrat din casă în casă întrebînd. În zadar. A trebuit să renunţ.

Ceva se schimbase însă definitiv în viaţa mea. Mai exact se zdruncinase. Am început să mă duc la tribunal să asist la procese. M-am apucat să studiez şi dosarele unor procese încheiate demult. Aveam un prieten la arhivă. S-a mirat mai întîi, pe urmă m-a lăsat în pace. Din păcate i-am făcut necazuri, pentru că întîlnindu-mă într-o zi cu un judecător care judecase unul din acele procese i-am zis că dăduse o sentinţă greşită. Atunci mi s-a interzis accesul la arhivă. Mă mulţumeam să asist la procesele care se

judecau, cele care mi se păreau complicate şi importante. Îmi notam ce spuneau martorii, ce spunea acuzarea, ce spunea apărarea. Odată, după ce s-a citit sentinţa, m-am ridicat să protestez împotriva verdictului. Am fost scos din sală. A doua zi, directorul liceului unde eram profesor mi-a pus în vedere că de multă vreme îmi neglijam orele de curs, că făceam şcoala de rîs şi că va fi nevoit să mă concedieze dacă nu-mi băgam minţile în cap. O vreme am ocolit tribunalul. Pe urmă, într-o amiază cînd am plecat de la liceu, n-am mai rezistat şi m-am strecurat din nou în sala de judecată. Văzîndu-mă, un aprod m-a întrebat amical : „Aţi fost bolnav ?" Probabil n-arătam prea bine. Am dat din cap, încuviinţînd. La plecare, acelaşi aprod m-a însoţit cîţiva paşi ca să mă întrebe : „Am văzut că scrieţi tot timpul, pot să vă fiu şi eu de folos ?" Am plecat neştiind ce să-i răspund.

În vremea asta, de cîte ori ieşeam pe stradă mă uitam la toate femeile mai simple în speranţa că o voi reîntîlni pe femeia de la frizerie. Ajunsese un fel de obsesie. Mă urmărea ţipătul ei oribil, insuportabil. Uneori mă înfuriam şi dacă aş fi întîlnit-o aş fi fost în stare s-o strîng de gît. Datorită ţipătului ei, toate se răvăşiseră de la locul lor. Bruma mea de echilibru se dusese dracului...

Acum mergeam ca un cîine ţinut în zgardă, la şcoală. Gîndul mi-era continuu la faptul că trăim sub o crustă de sticlă datorită căreia nu auzim ceea ce trebuie să auzim. Vroiam să-i oblig pe cei din jurul meu să audă. Să le strig : „Nebunilor, nemernicilor, nu vă prefaceţi că nu auziţi. Întoarceţi-vă şi întrebaţi-o pe femeia care ţipă : «Ce vrei, femeie ?» Sau porunciţi-i : «Încetează !» Luaţi-o de mînă şi

dați-o afară. Scuturați-o de umeri : «Femeie nebună, ce te-a apucat, de ce faci gălăgie aici ?» Sau orice altceva. Dar pentru numele lui Dumnezeu, întoarceți capul. Numai atît faceți măcar. Nu vă continuați gesturile ca și cum nimic nu s-ar întîmpla. Smulgeți-vă măștile de sticlă"... Înțelegeți, aceasta a devenit pasiunea sau, dacă vreți, nebunia mea. Să smulg măștile de sticlă. Lumea e plină de măști de sticlă. Te uiți și nu le vezi. Mîngîi fața unei femei și nu simți masca asta de sticlă. Se îmbrățișează doi amanți și nu simt unul la celălalt masca de sticlă. Se sărută și nu simt. Mama își crește copilul și nu simte cum odată cu obrazul se lărgește și masca de sticlă. Nu, aceste măști nu se văd. Dar opriți-vă undeva, vroiam să le strig, și țipați, cereți ajutor, amenințați. Imediat veți observa măștile de sticlă. Figurile rămîn impasibile. Fiecare își vede de viața sa, sub clopotul său de sticlă. Într-o zi, în mijlocul pieței am făcut această experiență. Era duminică dimineața și toată lumea se plimba. Deodată m-am oprit și am început să țip. Nimeni nu s-a apropiat de mine să mă întrebe ce vreau. Trecătorii au iuțit pașii și în cîteva clipe în jurul meu era gol. Peste cîtva timp, pe motiv că nu eram în toate mințile și că nu puteam fi lăsat să predau elevilor, am fost concediat de la liceu. Dar nu m-am întristat. M-am bucurat chiar. Acum aveam cît timp vroiam să mă duc la tribunal.

Cînd m-a văzut, aprodul m-a salutat zîmbind : „Bine ați venit din nou pe la noi. Ce mai faceți ?" M-am aplecat și i-am spus la ureche : „Fac procesul țipetelor". A rămas perplex și sînt convins că în clipa aceea m-a crezut nebun. „Bine, bine, sigur... Înțeleg... Poftiți." Bietul om nu știa cum să fie mai prietenos

cu mine, să nu mă supere. Se temea probabil să nu mă reped să-l strîng de gît. Din ziua aceea, cînd mă zărea își făcea de lucru în altă parte, dar mă studia pe furiș, cu o mare curiozitate. L-am surprins chiar făcîndu-i un semn discret unui grefier, cu înțelesul „ăsta e". Nu era, dealtfel, singurul care mă evita. Lumea mă cam părăsise. Pînă și amicul meu de la arhivă se ferea de mine după ce s-a auzit că m-am dus la președintele tribunalului și i-am propus să-i dea în judecată pe cei de la frizerie.

Vă dați seama că și președintele tribunalului m-a crezut nebun. De fapt, vroiam numai să văd cum reacționează la propunerea mea. Nu mă așteptam s-o ia în serios.

Seara, acasă, am început, totuși, singur să fac un asemenea proces. Am enumerat mai întîi, pe hîrtie, conștiincios, argumentele care pledau contra femeii de la frizerie :

— a tulburat liniștea unui local public ;

— nimeni dintre cei de-acolo nu era, în fond, vinovat de concedierea ei ;

— cei prezenți n-au făcut altceva decît s-o lase să țipe ; nimeni n-a bruscat-o ; și totuși, în loc să se liniștească, ea a continuat și mai tare ;

— fiecare avea propriile sale necazuri, chiar fără să fi fost concediat ; totuși nici unul nu se apucase să-i reproșeze ei necazurile sale ;

— țipătul nu este un argument, este o izbucnire de disperare ; dacă fiecare și-ar țipa disperările pe toate drumurile, nu s-ar mai putea trăi.

Pe altă hîrtie, notam argumentele care erau de partea ei :

— femeia nu voise decît să muncească onest, să-şi ducă viaţa ei amărîtă pînă la capăt ; şi dintr-odată s-a văzut lipsită de această posibilitate ;

— ea n-a răspuns glumei sau grosolăniei unui frizer ; ceea ce a strigat în ea a fost disperarea care o sufoca ;

— un om într-o asemenea situaţie este la fel de aproape de moarte şi de nevoia de tandreţe, de înţelegere ; e în stare atunci să cerşească un semn de care în condiţii obişnuite se poate lipsi ; şi, cînd nici cerşindu-l nu-l poate obţine, urlă ca un animal ; prin acest urlet, omul face o ultimă încercare de a se salva înainte de a se scufunda cu totul ;

— dacă unul, unul singur dintre cei de faţă ar fi reacţionat, ea s-ar fi oprit ; dar toţi o priveau prin oglindă sau îi întorceau spatele ;

— ţipătul nu este un argument, dar este o dovadă că omul acela nu mai are ce face cu logica.

Aşa a început o altă nebunie de a mea... Cum să vă explic mai bine ? Tot firea mea m-a împins şi spre asta. Căci, dacă asemănaţi viaţa cu un joc de ruletă, îmi era cu neputinţă să mă învîrt printre mese şi să mizez puţin, cu ţîrîita, ca să nu risc. Nu, eu mizam de fiecare dată tot ce aveam în buzunar. Şi ce jalnici mi se păreau cei care îşi drămuiau pasiunile, ca nu cumva să se trezească săraci. Nu-mi plăcea să trăiesc din mărunţiş, aveam alte idei şi alt sînge în arterele mele decît ei. Vroiam să risc totul pe un număr cîştigător. Şi, ca să fiu pe deplin sincer, la început eram chiar convins că voi cîştiga. Riscul meu nu era decît pe jumătate risc. Doream să fiu admirat doar pentru nepăsarea cu care azvîrleam totul pe masă şi aşteptam apoi calm să se învîrtă

discul ruletei. Abia cînd acesta se oprea şi vedeam că m-am înşelat, rămîneam descumpănit. Cum se întîmplase ? Nu-mi explicam. „Trebuie să fie o greşeală“, îmi ziceam atunci. Şi iarăşi o luam de la capăt, bănuind că unii murmurau, poate, în spatele meu : „ăsta are nervi de oţel“ sau „e nebun“... Mai tîrziu, lucrurile s-au mai schimbat. Nu mai aveam insolenţa jucătorului sigur de el, ci mizam strîngînd pumnii, în vreme ce, în loc de murmure admirative, bănuiam rîsete înăbuşite. Acum îmi trebuia toată înverşunarea de care eram în stare ca s-o iau de la capăt. Fiecare pasiune mă sărăcea cu totul, mă aducea în pragul falimentului şi îmi trebuia un timp să-mi revin. Dar echilibrul nu-mi pria. Curînd, ardeam şi speram iarăşi.

Numai că de data aceasta descoperisem şi altceva, dincolo de faptul că-mi doream numerele cîştigătoare pentru a mă apăra de o resemnare sălcie. Descoperisem îndoiala şi chiar necesitatea îndoielii. Vechea mea încăpăţînare de a crede fără rezerve mi se părea acum un fel de orbire. M-am gîndit că, pentru a nu greşi, trebuia să caut în orice idee şi contrariul ei, să cîntăresc. Dreptatea nu stă pe un singur talger, mi-am zis, ci în balanţă, în cumpăna dreaptă a ambelor talgere.

Toate raţionamentele mele au început astfel să devină procese. Orice gîndeam, căutam şi reversul. Oricărei lumini, îi căutam umbra. Oricărei vorbe, îi căutam ecoul. Nu mai era nimic „curat“. Totul era „murdărit“ de contrariul acelui lucru. Eram un fel de Sisif, dacă vreţi, care-şi arunca singur stînca pe coasta muntelui odată ajuns sus. Într-un fel, mă în-

torsesem la viciul de a juca șah cu mine însumi. Acum transformam fiecare idee într-o partidă de șah. Într-un proces. Cîte idei, atîtea procese, atîtea partide de șah. Făceam exact același lucru ca atunci cînd jucam pe rînd, tot eu, cu piesele albe și cu piesele negre.

3.

Această nebunie a mea era chiar mai tiranică decît aceea a șahului, mai devoratoare... Cu timpul nu m-am mai putut limita la idei. Am trecut la întîmplări reale. Căutam peste tot pretexte pentru aceste „partide". Cînd le găseam, mă documentam, întrebam pe unul, pe altul, mă duceam și citeam prin biblioteci, căutam în colecții de ziare, mă interesam, dacă era cazul, de jurisprudențe. Cînd aveam toate amănuntele, mă închideam în casă. Mă așezam pe pat, ca pe vremuri cînd jucam șah, și începeam procesul. Audiam martorii, ceream probe, dădeam cuvîntul acuzării, rosteam rechizitoriul, dădeam cuvîntul apărării, rosteam pledoaria avocatului și pe urmă deliberam. Totul în gînd, bineînțeles. Uneori procesul dura cîteva zile. Nu ieșeam decît ca să-mi cumpăr ceva de mîncare. Atunci evitam să mă întîlnesc cu cineva, de teamă să nu-mi tulbure raționamentele. Din pricina asta umblam pe furiș, pe lîngă ziduri, ca și cum eram

urmărit și mă temeam să nu fiu văzut. Dacă mă trezeam brusc în fața unor cunoscuți, o luam la fugă înapoi. Dacă îi zăream mai devreme, treceam pe partea cealaltă a străzii sau apucam pe altă stradă... La început se uitau lung după mine, mai ales cei care nu vruseseră pînă atunci să dea crezare zvonurilor privind ciudățeniile mele. Probabil, acum se convingeau și își ziceau în sinea lor : „Săracul". Ca un animal fugărit, mă întorceam acasă după ce-mi făceam ceva cumpărături, pîine, brînză, lucruri care nu cereau să fie pregătite. În clipa cînd închideam ușa casei eram fericit. Răsuflam ușurat. Eram în sfîrșit singur cu gîndurile mele, cu „partida" mea. Nu mă mai tulbura nimeni, nu mă mai amenința nimeni să-mi încurce „mutările". Mîncam în fugă și pe urmă mă întindeam din nou în pat. Luasem obiceiul să trag storurile ca să nu mă jeneze nici lumina de-afară.

Cel mai greu era cînd ajungeam la sentință. Pînă acolo totul mergea ușor, aveam chiar o mare voluptate să mă prind în capcană ori să combat argumentul pe care-l găsisem înainte. Eram necruțător și cînd pledam contra și cînd pledam în favoarea acuzatului. Eram chiar mai pătimaș decît altădată cînd jucam șah. Atunci, rezultatul partidei nu însemna nimic. O victorie a albului sau o victorie a negrului n-avea nici o importanță. Acum era vorba despre oameni. Era vorba de dreptatea sau nedreptatea care se putea face unui om. Nu mai erau niște piese de lemn pe o tablă de șah, ci cauza și soarta unui om. „Mat" putea însemna, în mintea mea, moarte sau închisoare. „Remiză", dosar clasat în lipsă de probe suficiente.

Cînd ajungeam la sentință, era un adevărat chin. Zile întregi întorceam totul pe toate fețele. Nici una

din cele două părţi ale mele nu vroia să cedeze. Amîndouă stăteau tot timpul treze, fiecare cu mîna în gîtul celeilalte. Mă ameninţam că sînt îngăduitor cu vinovaţii şi, în acelaşi timp, mă acuzam că sînt prea crud. În acest cleşte, mă zbăteam zile întregi. Căutam o soluţie. Şi cînd credeam, în sfîrşit, că pot pronunţa o sentinţă acceptabilă, o revedeam pe femeia de la frizerie. Auzeam ţipătul ei isteric care se sfărîma ca un ţipăt de sticlă. Şi mă îngrozeam pentru că în vreme ce o priveam prin oglindă îmi dădeam seama că femeia aceea avea, de fapt, trăsăturile mele ! Semăna din ce în ce mai mult cu mine. Iar cînd mă uitam atent, vedeam că eram, într-adevăr, eu. În acelaşi timp stăteam pe scaun şi frizerul mă tundea. Eu mă uitam înfricoşat prin oglindă la mine care ţipam ca un isteric. Şi eu cel de pe scaun mă temeam să nu fiu recunoscut. Să nu se vadă că tot eu ţipam. Aş fi vrut să mă scol, să mă iau pe mine însumi de mînă, să mă dau afară, sau să-mi pun singur mîna pe gură şi să-mi şuier la ureche „Taci, nebunule, ce te-a apucat", dar mă temeam să nu se vadă că tot eu eram. Astfel că stăteam îngheţat pe scaun, terorizat, aşteptînd să se întîmple o catastrofă. Iar imaginea mea care ţipa nu înceta să ţipe decît în clipa cînd renunţam la sentinţa pe care vroiam s-o dau.

Aşa că n-am fost în stare să dau nici o sentinţă. Asta m-a îndîrjit şi mai rău. Fără sentinţă nu există justiţie. Înseamnă că nici dreptate nu există, dacă nu se poate da o sentinţă. Şi dacă pierdeam ultimul meu punct de sprijin, dreptatea, ce se va întîmpla cu mine ? îmi ziceam. De aceea nu vroiam să renunţ. Dacă nu puteam da o sentinţă într-un caz, trebuia să caut alt caz, poate că acela era mai limpede. Şi mă aruncam cu toate forţele mele în acel nou proces...

Plăcerea de a strînge datele procesului, de a face dosarul, mă liniştea temporar. Uitam. Acum eram convins că, în sfîrşit, voi face dreptate. Eram sigur şi cînd credeam că vinovatul va fi condamnat şi cînd credeam că dreptatea cerea achitarea lui. Mă străduiam din răsputeri să nu lipsească nici o probă de la dosar, care ar fi putut să aibă o cît de mică însemnătate. Dar iarăşi urmau, după zilele de febră în care întocmeam dosarul, zilele cînd mă zbăteam în cleştele neputinţei de a da o sentinţă.

Aţi înţeles, cred, că fiecare proces al meu eşua şi că eu nu făceam decît să ating inutilitatea perfectă, zădărnicia absolută, combătînd fiecare adevăr în care credeam. Din scop, aceste procese deveniseră metodă. Pe vremuri, cînd jucam şah, cîştigam ori cu „albele", ori cu „negrele". Foarte rar se întîmpla ca partida să se termine remiză. Acum nu mai existau decît „remize", eşecuri. De orice cauză mă apropiam, o transformam în impas iremediabil. Pe talgerele balanţei dreptăţii nu era la sfîrşit decît un pumn de nisip.

Eram istovit după un asemenea proces. Cu ochii înroşiţi de nesomn, jigărit, neras şi abătut. Zile întregi umblam ca un cîine plouat. N-aveam chef de nimic şi nu mai vroiam să vorbesc cu nimeni. Mă simţeam într-o stare de disperare cumplită. A început chiar să-mi treacă prin minte gîndul sinuciderii.

M-a apărat faptul că sinuciderea mi se părea vulgară. Asta datorită unei împrejurări mai vechi. Un vecin, un ins destul de rudimentar care căzuse în patima beţiei, a plecat într-o dimineaţă de-acasă şi mai tîrziu a fost descoperit spînzurat de o creangă a unui copac din parc. Cînd l-am văzut, mi s-a făcut rău. Avea obrazul învineţit şi buzele năpădite de muşte.

Am plecat de-acolo scuturîndu-mă de silă şi contrariat. Pînă atunci crezusem că sinuciderea este un gest filosofic. Un pact cu viaţa rupt. Le atribuiam sinucigaşilor o nobleţe tragică, de oameni care îşi recunoşteau eşecul sau nefericirea şi, după ce pierduseră toate bătăliile, aveau tăria să încheie cu o victorie care nu le mai servea la nimic, o victorie asupra fricii de moarte. Ei pătrundeau liberi în metafizică după ce fuseseră umiliţi de viaţă. Dar, cunoscîndu-l pe insul care se spînzurase, nu puteam asocia metafizica de mutra lui buhăită de băutură, oricîtă imaginaţie aş fi avut. Povestea asta m-a descumpănit. Datorită ei, ideea de sinucidere mi-a devenit, brusc, respingătoare. Nu mai puteam s-o despart de obrazul învineţit şi năpădit de muşte al insului ce se spînzurase în parc. Ceea ce m-a ajutat, probabil, să nu fac o prostie.

Vă asigur că nu exagerez deloc starea în care mă aflam. Într-un ungher al camerei mele era o pînză de păianjen. Într-o seară, am observat că în timp ce-şi ţesea pînza, păianjenul se încurcase nu ştiu cum în ea. Şi astfel devenise captivul propriei sale creaţii. Mă uitam la el cum se zbătea încercînd să iasă şi nu putea. Mă gîndeam că semăna cu mine. Eram fraţi. Tot aşa făcusem şi eu. Construisem un joc pînă ce căzusem în capcana lui. Am vrut să ajut păianjenul, să-l scot de-acolo, din ghemul încîlcit de fire, dar m-a înţepat şi atunci, enervat, dintr-un singur gest am măturat toată pînza aceea cu păianjen cu tot. Cred că l-am omorît. După asta am simţit un fel de gol în stomac. Aşa se întîmplă, ştiţi şi dumneavoastră. Vrem să facem bine şi iese pe dos. Am încercat să mă liniştesc. În definitiv, ce rău săvîrşisem ? Orice gospodină cînd face curat omoară un păianjen poate, fără să mai aibă remuşcări. Dar atunci de ce nu acceptăm, mi-am zis, că şi noi sîntem pentru destin nişte bieţi păianjeni şi atît ?

Am ieşit pe străzi şi m-am trezit la marginea oraşului. Acolo era un zid vechi, dărăpănat. Privindu-l, m-am gîndit că totdeauna în viaţa mea a existat un zid. Mai demult, cînd am fost prima oară la şcoală, zidul era în spatele meu. Stăteam în curtea şcolii, în prima recreaţie, şi mă uitam la ceilalţi copii care se jucau. Eram în acelaşi timp speriat şi curios. Nu vroiam să intru în vorbă cu alţii şi mă temeam de ei. Dar nici nu vroiam să mă îndepărtez prea mult, să nu văd ce făceau, cum se jucau. M-am aşezat atunci cu spatele la zidul care înconjura curtea şcolii. În felul acela eram apărat din spate. Trebuia numai să supraveghez ce se întîmpla în faţa mea. Şi stăteam astfel ca o sălbăticiune prudentă şi curioasă, cu nările fremătînd, uitîndu-mă la jocurile celorlalţi, atent ca nu cumva cineva să-mi încalce teritoriul, să se apropie prea mult de mine. Pe vreo doi care au încercat i-am pus la respect cu pumnul, aşa că, pentru a nu se expune, ceilalţi m-au lăsat în pace. Îi priveam, simţeam zidul în spate, mă simţeam apărat. Nici o surpriză nu putea să se întîmple.

Aşadar, mă gîndeam eu acum, asta pierdusem. Nu mai aveam zidul din spate. Nu mai aveam nici un punct de sprijin. Trebuia să mă apăr şi să mă tem în toate părţile. Dar, cum veţi vedea mai tîrziu, mă înşelam în privinţa rolului pe care destinul îl hărăzise zidului în viaţa mea.

Mai ales mă persecuta ideea că toţi în jur aveau măşti de sticlă. Eu singur umblam cu chipul meu adevărat şi vulnerabil. Din pricina asta mi se părea că pe stradă trecătorii se uitau după mine miraţi. Deve-

nisem o ciudăţenie, probabil, din moment ce măştile erau normale. Am început să ies şi mai rar din casă şi, cînd trebuia totuşi să ies, mă temeam să nu mă arate cineva cu degetul. Uneori aveam senzaţia că sînt un spectator rătăcit pe o scenă unde se joacă un spectacol de neînţeles. Căpătasem, cred, un aer vinovat şi sperios deoarece lumea mă privea din ce în ce mai intrigată. Mă aşteptam, în orice moment, să aud pe cineva zicînd : „Ce vrea ăsta ? De unde a apărut ?" Şi tot mai des mă întrebam dacă nu cumva îi deranjam pe ceilalţi şi-mi ziceam că pînă la urmă mă vor socoti primejdios şi suspect. Chipul meu adevărat devenea, poate, o mască intolerabilă într-o lume unde fireşti erau măştile.

De fapt, domnilor, simt că şi tăcerea acestei gări abia aşteaptă să-mi aşeze pe faţă o mască de sticlă. Vrea să-mi pecetluiască gura. Să încetez să vorbesc. Aş aparţine atunci gării. Aş fi şi victima şi Dumnezeul ei. Un Dumnezeu mut şi indiferent, culcat pe o bancă din sala de aşteptare, cu o mască de sticlă pe faţă. Păianjenii şi ţînţarii ar roi în jurul meu ca nişte slujitori credincioşi. Mi-e frică de asta, de aceea vorbesc continuu. Dacă m-aş opri, mi-ar fi greu să mai mişc buzele. Ele ar deveni de sticlă. Şi m-aş teme să nu le sfărîm.

Cîtă vreme era Eleonora aici, puteam vorbi cu ea. Dacă nu pleca, n-aş fi ajuns, poate, să transform gara în confesional.

Dar să nu uit. M-am întrebat odată de ce ţine Dumnezeu ca oamenii să-şi mărturisească păcatele şi greşelile. El ar trebui să ştie tot. De ce ţine atunci să ne oblige să spunem tare ceea ce el ştie ? Vreţi să vă spun de ce ? Ca să ne umilească, domnilor. Ca să fim smeriţi şi umili. De aceea n-aş vrea să stabiliţi vreo legătură între mine şi păcătoşii care fac penitenţă. Eu nu ţin să-mi mărturisesc păcatele, ci să nu-l săvîrşesc pe cel mai grav dintre ele, acela de a nu mai dori nimic.

Aşa că vă rog ascultaţi-mă în continuare.

Mi-am dat seama că mă pîndea un mare pericol şi am căutat o soluţie. În ciuda faptului că am avut totdeauna despre Dumnezeu nişte idei pe care bigoţii le-au socotit impertinente, am apelat atunci la religie. Dacă nu puteam crede în dreptatea omenească, am încercat să cred în dreptatea divină. Undeva în oraş locuia un preot bătrîn, care nu mai slujea la nici o biserică şi care trăia retras. Nu-l vizita nimeni şi nici el nu făcea vizite nimănui. Avea un petec de pămînt pe lîngă casă pe care toată ziua îl săpa, chiar cînd nu era nevoie. Cultiva acolo cîteva tufe de roşii şi de ardei, iar pe marginea stratului de legume punea un şir de busuioc. Îmi plăcea să mă duc pe la el. Avea ceva din liniştea unui pustnic care renunţase la toate, inslusiv la dorinţa de a convinge pe cineva, astfel că discutam cu o anumită degajare şi nu se formaliza cînd îi spuneam că eu nu eram ateu, ci păgîn, că în lupta dintre Constantin şi Maxenţiu aş fi fost de partea lui Maxenţiu. El zîmbea blînd şi-mi răspundea că omul de azi are nevoie de damnaţi care să-şi strige de pe cruce speranţa. Şi că Dumnezeu a fost compromis tot de noi cei care i-am dat un nume.

Intr-o zi, am renunțat, totuși, să mă mai duc în chilia lui îmbîcsită de cărți vechi, unde mirosul de mucegai se amesteca cu cel de busuioc. I-am trimis o scrisoare.

Inainte de a vă spune ce i-am scris ar trebui să vă spun că bigoții socoteau impertinentă în special ideea mea că Dumnezeu a decăzut și că nu el are motive să ne ierte pe noi, ci noi am fi în drept, dacă am putea, să-i acordăm iertarea. Și poate ar fi necesar să mă explic. Atît cît pricep eu lucrurile, omul l-a descoperit pe Dumnezeu nu uitîndu-se spre cer, ci căutînd în sine însuși ce anume ar putea opune morții și neantului. N-am suportat gîndul că sîntem doar pulbere și atunci am căutat în noi ceea ce s-ar opune pulberii. Dumnezeu e partea noastră care nu vrea să moară, care nu se poate consola. El s-a născut astfel dintr-o revoltă ; a fost, la început, un protest. Numai că asta n-a salvat de la moarte pe nimeni. În om a biruit mai departe omul. Pulberea. Peste divinitatea din noi, pulberea s-a așternut în continuare ca o cunună de lauri omenească. Dumnezeu din noi a fost mereu învins. El nu și-a putut ține niciodată promisiunile... Dar nouă ne-a fost și mai greu decît lui. De aceea rugăciunile au devenit agresive și s-au transformat în imprecație. În loc să-l mai implorăm, am strigat în gura mare că Dumnezeu a murit ca un neputincios... În aceeași clipă, ne-am cutremurat. Cum să rămînem singuri în univers ? Inainte ca strigătul să se fi auzit peste tot, rugăciunile s-au înălțat din nou... Dumnezeu reînviat astfel este, însă, altul decît cel invocat la început. Cu totul altul. Acesta e un Dumnezeu născut din singurătate și spaimă. Din teroare. Și, născut din teroare, el nu putea cîrmui decît prin teroare. A scos deci sabia și a ucis. A trecut prin foc și sabie pe cei care nu-l adorau. A aprins rugurile și în loc să urle, ca înainte, în noi, a început să urle prin beciuri. Și-a condamnat chiar Fiul să fie pironit pe cruce. Și astfel, în locul paradisului pierdut, s-a înălțat Golgota. În locul arborelui cunoașterii, s-a ridicat o cruce. În centrul credinței a apărut o crimă... Vi se pare că e o blasfemie ce spun ? Vă mărturisesc că dacă aș fi devenit profet, aș fi refuzat să devin profetul acestui Dumnezeu involuat. Căci între un Dumnezeu neputincios care se revoltă împotriva morții și un tiran care și-a ucis propriul fiu e o involuție, nu-i așa ? Eu nu pot să cred că e destul să sanctifici o victimă pentru a te spăla pe mîini. Cel răstignit a regretat, poate, în clipa cînd i-au fost udate buzele cu oțet, iluziile sale despre cer. El a înțeles, poate, atunci că nu există glorie decît pe lumea aceasta. Pentru că, fiu al lui Dumnezeu, el este totuși om ca și noi... Dumneavoastră n-ați simțit niciodată în palme urmele cuielor ?... Și vorbeam de iertare. Numai noi am fi în drept să iertăm. Mai întîi neputința. Și apoi crimele. Dar Dumnezeu nu vrea iertare. Pentru că iertarea l-ar limita. Ar arăta că puterea lui nu e nemărginită și că Dumnezeu mai poate și greși. Or, ce tiran a fost dispus să accepte asta ?

Prin urmare i-am trimis o scrisoare preotului... Ceea ce mă separă de credința dumneavoastră, i-am scris, nu este atît faptul că dumneavoastră credeți în Dumnezeu, iar eu am avut totdeauna despre Dumnezeu o părere ciudată. La urma urmei, nu mi se pare atît de important că ne deosebim în această privință. Metafizica singură, cînd nu e pusă în serviciul unei idei sîngeroase, nu ucide. Dumnezeu n-a devenit sîngeros decît în clipa cînd s-a găsit cineva care să ucidă în numele lui. Ceea ce mă desparte de dum-

neavoastră este altceva. Credința dumneavoastră ne cere să suportăm tot ce se întîmplă, cu gîndul la viața de apoi. Aici e, de fapt, problema. Amînînd totul pentru lumea de dincolo de mormînt, dumneavoastră ne cereți să lăsăm lumea aceasta pe seama celor care se descurcă mai bine decît noi. Amînînd totul pentru Judecata de apoi, vom lăsa toate nedreptățile neclintite. Istoria este Golgota și dumneavoastră ne spuneți că n-avem ceva mai bun de făcut decît să ne purtăm crucea și, dacă ni se cere, să ne suim singuri pe cruce și să întindem mîinile pentru a ni se bate cuiele. Iată ce nu pot să accept. Iluzia Judecății de apoi ne predă istoriei cu mîinile legate, ne lasă la cheremul istoriei, să facă ce vrea din noi. Ea ne cere nu să înțelegem istoria, ci s-o îndurăm. Să ne resemnăm. Să credem că într-o altă lume vom fi răsplătiți pentru resemnarea noastră de acum. În felul acesta, ne trezim fără nici o apărare în fața nedreptăților. Mai mult, ne pomenim că Dumnezeu a trecut de partea celor care țin istoria în hățuri. Dar dacă Dumnezeu face jocul tiranilor nu este și el un tiran ? Dacă el stă pe capră alături de cei care strîng hățurile în mîini, cum pot eu să-l iubesc ? Veți zice că și grecii au făcut același lucru prin Sisif, cu singura deosebire că Sisif își urca stînca, nu crucea. Dar între Sisif și Christos eu văd o deosebire mult mai mare decît aceasta. Sisif speră că stînca lui se va opri, totuși, într-o zi în vîrf, în vreme ce Christos nu mai speră nimic pe Golgota. El vrea să se urce pe cruce și e pregătit pentru asta. Christos știe că nu suie Golgota decît o singură dată. Că la capătul acestui drum nu există pentru el decît răstignirea. Și că deci el n-are altă speranță decît să-și accepte osînda. Sisif vrea să iasă din osîndă. El se revoltă împotriva osîndei sale tocmai împlinind-o.

Deoarece la fiecare urcare a muntelui el crede că poate aceasta va fi ultima. Dacă ar fi resemnat, ar rămîne în vale, nu s-ar mai chinui să-și urce stînca. A urca e pentru el o formă de speranță, în vreme ce pentru Christos este o formă de a ne arăta calea mîntuirii. Recunoașteți, domnule, îi spuneam în încheiere, că între speranță și mîntuire este o mare diferență. Nu știu ce credeți dumneavoastră în intimitate despre infern. Eu cred că infernul există. Dar cred că există aici pe pămînt. Așa cum aici pe pămînt e singurul loc unde s-ar putea crea paradisul.

Nu mi-a răspuns și astfel și acest capitol s-a închis. Încotro trebuia să mă îndrept ? Mă simțeam ca un cîine în lanț. Vroiam să mă smulg și de-abia așa lanțul devenea vizibil.

Cam în vremea aceea m-a părăsit și ultima dintre femeile cu care am avut legături, după ce înfruntase cu stoicism zîmbetele altora și ciudățeniile mele. Mai bine zis am îndepărtat-o, așa cum se întîmplase și cu celelalte femei pe care le-am iubit. Firea mea era de vină. Vroiam să-mi studiez singurătatea, să o disec, să o pun sub lupă. Ca pe o algă. Sau ca pe un microb. Apoi, simțeam nevoia să fiu ca toți oamenii. Atunci iubeam cu disperare și cu recunoștință. Numai că, lungit lîngă femeia pe care o iubeam, aveam deodată iarăși nostalgia să mă uit prin lupă. Asta nu înțelegeau femeile la mine. Ele vroiau neapărat să mă vindece de singurătate, cînd eu nu le ceream decît să mă ajute s-o îndur. Îmi spuneau : „Nu știi ce vrei". Dar, în realitate, ele nu înțelegeau ce vroiam eu. Dacă atunci cînd ardeam de nerăbdare să mă întorc la masa mea de disecție, una dintre ele încerca să mă rețină, socotind nevoia mea de singurătate o ofensă și o dovadă că n-o iubeam de ajuns, deveneam iras-

cibil şi furibund. Îmi arătam colţii, căci n-aveam nici răbdarea, nici tactul de a obţine ceea ce doream fără să jignesc. Politeţea n-a fost niciodată punctul meu forte. Cu atît mai puţin îmi era accesibilă în clipele cînd nu doream decît să fiu lăsat singur şi, în schimb, mi se cerea să spun vorbe tandre. Amanţii cei mai comozi sînt, probabil, cei care rostesc fraze de-a gata, dar eu nu m-am priceput în nici o privinţă să fiu comod. Impulsurile mele au fost totdeauna mai puternice decît mine. Mă transformau în jucăria lor. Ce mai conta că, pe deasupra, eram şi ingrat cînd încăpăţînarea mea sumbră mă împingea să pierd totul ? Nu eram în stare să spun nici unul dintre acele nimicuri de rutină care plac atît de mult femeilor şi pe care orice adolescent le cunoaşte. Mi se părea că aş maimuţări dragostea. Şi pe urmă am regretat mereu prea tîrziu. În nouă cazuri din zece, dacă femeile de care m-am despărţit s-ar fi întors înapoi după ce plecaseră, poate le-aş fi căzut în genunchi. Sau, cine ştie ? Poate, dimpotrivă, aş fi luat-o de la capăt. Căci aveam oroare de scuze şi de iertare. Preferam să se creadă despre mine lucruri neadevărate decît să mă explic ori să mă apăr. Asta a dus, dealtfel, şi la ruptura cu femeia de care v-am vorbit. Cearta a pornit dintr-un fleac. Auzise povestea de la frizerie într-o variantă ironică, în care eu jucam rolul unui Don Quijote scrîntit la minte şi m-a sfătuit s-o las baltă cu investigaţiile pe această temă. Lumea comenta răutăcios interesul pe care-l arătam unei întîmplări oarecare. În loc să-i explic ce era în capul meu, m-am înfuriat şi i-am strigat : „Mă dezgustă să te aud vorbind astfel. Nu vezi că şi tu porţi o mască de sticlă ?“ Ce mai, m-am purtat ca un neghiob. Rezultatul a fost că am îndepărtat de mine şi ultimul om apropiat.

Această pierdere a fost mai gravă decît celelalte, întrucît nu era vorba numai de o femeie, ci de dragoste. Or, pierderea dragostei este, am descoperit atunci, răul cel mai mare care i se poate întîmpla unui om. Putem trăi fără Dumnezeu, dar nu putem trăi liniştiţi fără dragoste. Şi parcă numai eu am aflat că între Dumnezeu şi dragoste e o prăpastie ? Important nu e să-l găseşti pe Dumnezeu, chiar crezînd în el, ci să-l cauţi. În clipa în care îţi spui că l-ai găsit, de fapt l-ai pierdut pentru totdeauna. Nu există un mod mai sigur de a-l omorî, decît de a-i da un chip şi de a spune : iată-l în faţa mea. În vreme ce cu dragostea lucrurile stau tocmai invers. N-o ai decît dacă ai norocul s-o întîlneşti. Strîngînd în braţe aerul, reuşeşti cel mult să te sugrumi.

Dar trebuia să mă împac cu situaţia. N-aveam ce face.

Tot gîndindu-mă la ce se întîmplase, am rămas cu o idee fixă. A iubi, îmi repetam mereu, înseamnă a simţi nevoia să te dărui. Asta îmi lipsise prin urmare ! Apoi am extins această concluzie. În toate dădusem dovadă de prea puţină generozitate, de prea mult egoism. Trebuia să caut prilejuri să fiu generos, să ies din găoacea mea.

Într-o seară, am observat de la distanţă un cerşetor aşezat la un colţ de stradă. Imediat mi-am zis : „iată o ocazie“. Ca să ajung mai repede, am pornit printre maşini. Şoferii mă claxonau cu furie, dar eu nu-i luam în seamă. Mintea mea lucra cu febrilitate. Mă şi vedeam dezvoltînd ideea că numai aparent generozitatea este în favoarea altora. În fapt, este în favoarea noastră. Dînd cîteva monede unui cerşetor, ne cumpărăm la un preţ foarte mic convingerea că

mila e bună pentru alţii, nu pentru noi înşine. Cînd m-am apropiat, m-am pierdut însă cu firea deoarece cerşetorul purta în sîn un şarpe îmblînzit. M-am scuturat de scîrbă şi am trecut mai departe. După vreo sută de paşi m-am simţit cuprins de remuşcări şi m-am întors. Nu l-am mai găsit însă pe cerşetor. Am întrebat cîţiva trecători dacă nu-l văzuseră, dar aceştia, fără să-mi dea nici o explicaţie, au grăbit paşii.

4.

...O clipă, profesore. Ai profitat de porunca a treia ca să nu-ţi aminteşti chiar totul. Ridică-te în picioare şi mărturiseşte. Adevărul e că te-ai întors foarte încet, sperînd că n-o să-l găseşti...

Da, aşa e. Şi ştiţi de ce ? Din pricina şarpelui. Îmi era teamă de şerpi. În copilărie cunoşteam o plantă cu foaie lată şi zimţată care creştea solitară şi care, aplicată pe orice rană, făcea sîngele să se coaguleze imediat. Mai tîrziu nu m-am priceput decît să-mi zgîndăr rănile. Aşa am ajuns de la repulsie în faţa şerpilor la obsesie. De aceea m-au şi interesat atîta amănuntele despre manguste. Mi se părea uneori că orice rău care mă ameninţa semăna cu o cobră. Atunci, imaginaţia mea colabora cu răul. Îl vedeam ridicîndu-se încet ca o cobră, legănîndu-şi trupul şerpuitor,

sprijinindu-se pe coadă, lăţindu-şi capul, scoţînd limba şi fluturînd-o ameninţător. Răul mă privea fix, cu ochi hipnotici, mă fascina şi aştepta clipa cînd avea să dea atacul fulgerător...! Iar eu... Menirea mea ar fi fost să fiu o mangustă, să atac cobra, să-i sar la gît şi să-i sfîrtec capul. Numai că, spre deosebire de mangustă, eu nu eram imun. Eram o mangustă fără imunitatea mangustei şi, ca şi cum asta nu ajungea, mă comportam cum nu se poate mai rău. Mangustei, natura i-a dat imunitatea ca să poată sta în faţa cobrei. Celorlalte animale le-a dat instinctul de conservare care le face să fugă, să se ferească. Toată lumea se comportă cumva normal în faţa cobrei. Ori fuge, ori se dă la o parte, ori, dacă e mangustă, o atacă şi o omoară. Şi iată că exista un exemplar ciudat de mangustă care n-avea instinctul de conservare al celorlalte animale, nici imunitatea mangustei. Doar o teamă paralizantă...

La început am crezut că ţipătul era cobra. Pe urmă mi-am spus că mai degrabă tăcerea din frizerie reprezenta răul, ea era cobra. Se legăna în jurul victimei care ţipa isteric, apoi a început să se legene în jurul meu. Stăteam faţă în faţă cu ea, fără să ştiu cum se va termina totul şi fără să găsesc o soluţie ca să mă retrag.

Într-o dimineaţă, mă uitam la soarele care răsărea întrebîndu-mă ce s-ar fi întîmplat dacă toate cobrele din lume l-ar fi ameninţat în clipa aceea. Fireşte, nu s-ar fi întîmplat nimic. Soarele s-ar fi înălţat mai departe indiferent şi strălucitor. Dacă s-ar fi repezit să-l muşte, cobrele ar fi reuşit cel mult să-şi umple saliva de lumină şi să-şi vadă veninul incinerat. M-am uitat în calendar. Soarele răsărise la 6,17. A doua zi, urma să răsară la 6,16, cu un minut mai devreme. M-am

sculat dis-de-dimineață și m-am postat la fereastră, așteptînd. Fix la 6,16 soarele și-a făcut apariția, înroșind dunga orizontului. Ziua creștea lent și nimic în lume nu putea opri soarele să răsară la ora prevăzută. Dacă toate cobrele s-ar ridica întărîtate, n-ar putea intimida dimineața, oprind-o să vină, cu picioarele ei desculțe și albe, exact în clipa cînd trebuie să vină. Iată, mi-am zis, o lecție care ni se dă în fiecare dimineață și pe care ne ferim s-o înțelegem.

M-am gîndit să apelez la filosofie și la poezie ca să-mi găsesc un punct de sprijin. Dar ce este filosofia n-am știut niciodată prea bine. M-am încurcat totdeauna la ideea că omul se visează nemuritor din egoism. Vă dați seama că pe un pămînt gemînd de oameni nemuritori, prima grijă a celor care trăiesc ar fi să nu mai permită nașterea altor oameni, să-i ucidă pe cei care ar veni pe lume. Nemurirea ar sfîrși prin a ne face călăi. Am avea un pămînt populat de călăi nemuritori. Ceea ce n-a reușit moartea, să facă din crimă condiția vieții, ar reuși nemurirea. De fapt, chiar entuziasmul meu în fața punctualității soarelui ascundea o capcană. Minutul acela de lumină se oferea cu egală generozitate victimei și călăului. Biruințele noastre fragile și efemere, cînd le obținem, înseamnă mai mult decît marșul exact, invincibil și nepăsător al dimineții. De aceea, poate, nici o poliție din lume n-a tras asupra soarelui.

Îmi rămînea poezia. Dar îmi rămînea, într-adevăr ? De cînd începusem să mă închid în casă ca să-mi judec procesele, primăvara intrase, afară, bine, în drepturile ei. Numai că în loc să mă exalte ca altădată, primăvara mă umplea acum de revoltă. Ce valoare are să murmuri imnuri adresate soarelui cînd tăcerea însăși e ca o cobră ? A iubi soarele cînd

cobra se leagănă în jurul unui om care țipă e mai degrabă un fel de complicitate, îmi spuneam. Și mi se părea că întreaga primăvară trecuse de partea cobrei. Cu flori, cu arbori, cu cerul limpede și cu soarele care șiroia peste tot, cu căldura tandră care făcea să gîlgîie viața. Cobra se tîra prin această primăvară nerușinat de indiferentă, adulmecînd victima, gata s-o atace fulgerător, și în timpul acesta, din parcuri, de pe alei, i se aruncau flori. Întreaga primăvară încuraja cobra să urmărească victima, să fie necruțătoare. Doamne, cum putusem fi atît de orb ? Soare, primăvară, poezie. Dar ce să facă poezia împotriva cobrei ? Știți ce mi-a trecut prin minte atunci ? Un gînd absurd pe care nu reușeam să-l alung. Că poezia cea mai frumoasă nu e decît o formă de eșec și de trădare. Vă mirați ? Am cunoscut un mare poet. Tot ce atingea el se prefăcea în poezie, așa cum tot ce atingea Midas în antichitate se prefăcea în aur. Cînd îi citeam poeziile asistam parcă la un seceriș magic. Cuvinte banale, obișnuite, ajungeau să-ți ardă buzele cînd le repetai. Tristețea devenea poezie, revolta devenea poezie, disperarea devenea poezie, remușcarea devenea poezie. Speranța devenea poezie. Și deodată mi-am zis că tocmai acolo, la limita supremă a poeziei, pe culmea ei de glorie, începeau și eșecul și trădarea ei. Noi care aveam atîta nevoie de poezie, aveam însă, în același timp, nevoie de revoltă, de lecțiile disperării noastre și ale remușcărilor noastre, aveam nevoie de speranță. Și, brusc, ne vedeam deposedați de toate acestea. Ele deveniseră poezie. Revolta se consolase să devină sacră. Remușcarea se consolase să fie rostită în altar. Speranța se resemnase să fie cîntată. Așa

cum Midas în antichitate n-a mai avut ce mînca și ce îmbrăca pentru că tot ce atingea se transforma în aur, pe culmea poeziei nu mai aveam revolte, nu mai aveam remușcări adevărate și speranțe adevărate pentru că toate deveniseră poezie, toate uitaseră să vorbească normal și cîntau. Poezia este mult, dar ea nu e în stare să înlăture răul. Îl poate numai exorciza. Din această pricină, în clipa cînd atinge perfecțiunea și absolutul, cînd transformă totul în poezie, ea ne lasă cu mîinile goale. Atunci iese în fața cobrei convinsă că va preface și cobra în cîntec. Poezia e ca o mangustă care, în loc să atace cobra, îi cîntă. Dar ceea ce nu știu poeții e că și cobrele au imunitatea lor, așa cum mangustele au imunitatea lor. Cobra e imună la singura amenințare care ar fi putut-o ucide. La aceea a poeziei. În vreme ce cîntă în fața cobrei, poezia-mangustă își dă deodată seama că acest cîntec al ei n-are nici un efect. În ochii cobrei strălucește ceva batjocoritor, semn sigur că melodia mangustei e zadarnică. Ea singură, cobra, nu se supune acestei vrăji. Poetul își descoperă în sfîrșit călcîiul lui Ahile și simte acolo o cicatrice de frig. Atunci ar vrea să fugă din fața cobrei, dar e prea tîrziu. Cobra știe unde să atace. Va mușca tocmai acolo unde arde frigul.

Da, vă asigur, le-am încercat pe toate. Inclusiv meseria de pustnic pînă la urmă. M-am încuiat în casă, n-am vrut să mai văd pe nimeni și cîteva săptămîni n-am ridicat nici storurile la ferestre. Încet, încet, camera mea se transforma în grotă, în chilie. Aveam, cum s-ar zice, un deșert personal unde puteam să fiu și Dumnezeu și propriul meu profet.

După o vreme, cîțiva dintre vechii prieteni s-au impacientat. Au venit, au sunat la ușă, dar n-am vrut să le deschid. I-am auzit discutînd între ei, întrebîndu-se dacă nu cumva murisem. Unul era de părere să ceară ajutorul poliției, să forțeze ușa. Atunci le-am strigat dinlăuntru, fără să deschid, să mă lase în pace. Nu vroiam să văd pe nimeni. Nici măcar pe ei. S-au liniștit și n-au insistat. Totdeauna, cînd am avut nevoie, cineva n-a insistat. Vorbeau în șoaptă și nu mai auzeam din ce spuneau decît un murmur vag. După cîteva minute au plecat. Probabil erau cu toții convinși că înnebunisem.

În timpul acesta stăteam toată vremea cu lumina aprinsă. Îmi era frică s-o sting. Și chiar cînd dormeam o lăsam să ardă. De aceea, după cîteva ore mă trezeam. Într-o noapte, am visat că vechiul zid care mă ocrotise în copilărie s-a alungit, mi-a dat ocol și s-a transformat în laț. Cum n-aveam curaj să mă sinucid, mă aștepta o moarte fracționată. De-atunci, m-am gîndit mereu la asta. Zidul se închidea în jurul meu și, în loc să mă apere ca altădată, mă izola din ce în ce mai mult... Aici în gară cercul s-a închis. Am ajuns să sper doar că zidul nu e perfect, că dincolo de pădure sau dincolo de mlaștină trebuie să existe o crăpătură în el, dar despre asta o să vă vorbesc mai tîrziu.

Pornisem un lung proces al celor petrecute la frizerie în care îi inculpam pe rînd pe toți martorii. Începusem cu mine. În cadrul apărării am invocat, printre alte circumstanțe atenuante, și zvonul că aș avea unele vulnerabilități psihice, unele ciudățenii...

După cum vedeți, nu îndrăzneam să spun cuvîntul cu care lumea mă blagoslovise cu siguranță. În privința asta n-aveam nici o îndoială. Cunoșteam

slăbiciunea unora pentru soluţii simple. Şi ce e mai simplu decît să-l faci pe altul nebun cînd logica lui te irită ? Procedînd astfel, te scuteşti de orice alt efort, de a înţelege ce spune ori de a-l combate. Nu mai e nevoie decît să rîzi. Lui Christos i-au pironit mîinile ca să-i astupe gura, dar cei care au făcut asta au exagerat. Ar fi fost de ajuns să rîdă de el ca de un bufon.

Recunosc, însă, că rîsetele pe seama mea nu mă lăsau indiferent. Mă enervau, mă înverşunau. Trebuia să mă răzbun într-un fel. De aceea, la vreo săptămînă după ce nu vrusesem să deschid vechilor prieteni care mă căutaseră, am trimis o carte poştală unuia dintre ei, invitîndu-l să treacă pe la mine. Am fixat o zi de joi, după-amiaza. Au venit toţi. I-am simţit de la uşă că erau intrigaţi şi curioşi. Se prefăceau totuşi că nimic nu-i miră. Nici măcar faptul că în plină zi stăteam cu lumina aprinsă şi că în camera mea erau cărţi şi hîrtii aruncate peste tot. Trebuiau să calce cu grijă, ca să le ferească. I-am rugat să se aşeze fiecare unde putea. Pînă la urmă şi-au găsit loc, ba pe scaune, ba pe pat, ba pe pachetele de cărţi... Se uitau la mine şi aşteptau, căci se terminaseră întrebările de circumstanţă. Şi cum eu îi chemasem, desigur că trebuia să le dau o explicaţie.

Ştiu ce credeţi despre mine, le-am zis, dar vreţi să vă dau cea mai bună dovadă că nu sînt nebun ? Ei bine, eu nu sînt în stare să urmez exemplul nebunilor lui Shakespeare care spun adevăruri, greu de suportat altfel, printre tumbe şi plecăciuni. Amintiţi-vă : îşi pun făină pe obraz şi ne avertizează că moartea dă tîrcoale. La nevoie, cu puţin efort, şi eu aş reuşi să fac nişte giumbuşlucuri. Dar

altceva mă împiedică să semăn nebunilor lui Shakespeare. Nu pot să fac giumbuşlucuri şi, în acelaşi timp, să spun un adevăr, aici e buba. Nu pot să turui adevăruri printre tumbe şi plecăciuni. Dacă am făină pe obraz, mi se pune un nod în gît şi trebuie să devin flecar, să zic lucruri de mîntuială, să treacă timpul, pînă cînd, ieşind din scenă şi rămînînd singur în faţa oglinzii, pot plînge fără să mă vadă nimeni. Şi mai e ceva, am adăugat. Îi admir pe nebunii lui Shakespeare, dar mi-a intrat în cap că adevărul nu poate dormi în haine de saltimbanc. Ar fi de ajuns ca el să devină privilegiul nebunilor pentru a fi compromis. Amestecat printre tumbe şi complicităţi, va fi spus fără urmări. Lumea va rîde în loc să se cutremure. De aceea îmi place să cred că măcar unul din bufonii care zic lucruri usturătoare speră, continuîndu-şi monologul, că spectatorii i-au văzut lacrima sub fard. Şi, cine ştie, cînd ajunge în culise izbucneşte, poate, chiar, în hohote cîteodată, sub privirile mirate ale valeţilor care încearcă să-l consoleze : „De ce plîngi ? Regele a fost mulţumit"... Nu, vechii mei prieteni, — i-am liniştit — nu vă temeţi. Eu nu voi plînge. Cel mult aş putea scrie şi eu ca Erasm *Elogiul nebuniei*. Dar sper că nu-l bănuiţi şi pe Erasm că a fost nebun...

Cînd am terminat, s-a lăsat o tăcere grea. Nici unul n-a comentat în vreun fel vorbele mele. Rînd pe rînd, invocînd diverse pretexte, au plecat toţi. După ce-am închis uşa, am simţit un fior rece pe şira spinării. Ştiam că acum rămăsesem absolut singur. Puteam să mor liniştit. N-avea să mă mai deranjeze nimeni.

Şi, într-adevăr, aşa a fost. Mai mult, şi pe stradă lucrurile s-au schimbat. Pînă atunci, lumea se uitase la mine curioasă, ca la o creatură ciudată. Cei

mai mulţi mă socoteau un original, dacă nu chiar ţicnit. Nu mă ocoleau însă. Acum eram ca un ciumat. Se făcuse gol în jurul meu şi mergeam pe stradă cu acest gol după mine.

E normal, mi-am zis. Un om înţelept preferă să n-aibă încurcături. Dacă aude pe cineva ţipînd, nu se amestecă. Preferă să tacă şi să nu observe. Evită şi gîndul că, între măşti de sticlă, nedreptatea nu evoluează decît spre o nedreptate şi mai rea. Are propriile lui griji, ce-i mai trebuie şi altele ? Şi-l consideră prost pe cel care aude. „Treaba lui dacă ţine să-şi facă rău singur", se gîndeşte, grăbind pasul. Dar nici nu-i place să i se aşeze oglinda în faţă. Nu pentru că s-ar căi, ci... Şi, la urma urmei, de ce-ar trebui să se justifice ? Să se justifice cei care fac pe alţii să ţipe sau cei care ţipă, nu cei care îşi văd de grijile lor... Vechii mei prieteni se socoteau, fără îndoială, toţi nişte înţelepţi, iar eu eram prostul. Şi nu-mi iertaseră, probabil, că după ce eram prost mai aveam şi tupeul să-i judec. Din punctul lor de vedere, poate aveau motive să se simtă jigniţi, îndreptăţiţi să-mi întoarcă spatele. Nu-i condamnam. Cine s-a ridicat împotriva tăcerii a riscat totdeauna să se facă tăcere în jurul lui. Oamenii îţi iartă multe, dar nu-ţi iartă cînd le arăţi cu degetul laşitatea. Ei vor să pară nobili, chiar cînd nu fac nimic pentru asta sau mai ales cînd nu fac nimic.

Îmi rămîneau doar cărţile. De cînd mă ştiu, mi-a plăcut să cumpăr cărţi şi sufeream că niciodată n-aveam destui bani pentru asta. Cumpăram chiar mai multe decît reuşeam să citesc. Îmi ziceam că într-o zi voi găsi timp pentru fiecare. În felul acesta, îmi umplusem camera. Stăteam dimineaţa sau seara în pat şi mă uitam la cotoarele lor pe care le ştiam pe dinafară. Pe unele nu apucasem să le deschid niciodată. Pe altele le răsfoisem. Din altele citisem la întîmplare cîteva pagini sau cîteva capitole. Şi, în sfîrşit, pe unele le citisem sau le citisem chiar de mai multe ori. Dar mie îmi erau toate dragi. Dacă mi le-ar fi luat cineva, dacă mi-ar fi făcut curăţenie în cameră şi ar fi scos cărţile mi-ar fi fost îngrozitor de frig. Atîta vreme cît ele erau acolo mă temeam mai puţin. Îmi dădeau un sentiment de linişte relativă, pe care nimeni n-ar fi reuşit să mi-l dea. Şi pe măsură ce relaţiile mele cu lumea, în loc să se clarifice, s-au încurcat şi mai rău, cărţile mi-au devenit şi mai necesare.

Într-un ungher unde erau aruncate hîrtii, reviste şi manuscrise vechi, am găsit nişte zodiace. Am vrut să mă apuc să studiez temeinic zodiile şi, probabil, aş fi făcut o nouă pasiune, ca aceea cu şahul, dar m-a iritat un amănunt. Mi-am zis că zodiacele uzează de o şmecherie cam ieftină cînd, ca să ne gîdile vanitatea, ne pun alături de nume cu rezonanţă. În zodia mea, zodia Racului, s-au născut Proust, Rousseau, Kafka, Rembrandt, Pirandello, Lolobrigida. Ceea ce m-a făcut să şi rîd. Ce pot avea comun Proust şi Lolobrigida ? Şi pe urmă cîţi imbecili şi cîţi netrebnici se vor fi născut în aceeaşi zodie cu mine ? Dacă vreţi să ştiţi, compania lor astrală nu m-a stingherit deloc. Dimpotrivă. Datorită ei n-a trebuit să fiu nici umil, nici modest. Dealtfel, vă sfătuiesc şi pe dumneavoastră să nu vă gîndiţi numai la oamenii mari care s-au născut în aceeaşi zodie cu dumneavoastră. Nu-i plă-

cut să te simți un fir de praf. Gîndiți-vă și la cei care vă vor purifica de complexe... Și, în definitiv, ce aveam de aflat din zodia mea ? Că un rac dă o enormă importanță amintirilor ? Că e susceptibil și încăpățînat ? Toate astea le știam eu mai bine.

După cum știam că nimeni nu poate fi pironit de o singură mînă. Ar fi inestetic să atîrni într-o parte pe cruce. O răstignire cuviincioasă trebuie să te pironească de ambele mîini. Dîndu-mi pasiuni atît de îndărătnice, ursitoarele s-au văzut obligate, prin urmare, să găsească un antidot. Era necesar pentru o corectă crucificare. Și l-au găsit în ezitările mele. Căci povestea asta cu neputința de a da o sentință era semnificativă. În realitate, totdeauna hotărîrile mele n-au fost altceva decît ezitări eșuate. Dintr-un motiv sau altul, la un moment dat, ezitările mele cedau și apărea o hotărîre pe care viața mi-o impunea. Eu capitulam în fața hotărîrilor mele, nu le cuceream. Și uneori am împins eu însumi calul troian în propria mea cetate ca să fie cucerită. Mi se părea mai simplu așa decît să ridic de la început steagul alb și să mă predau.

Așa că am aruncat zodiacele. Din întîmplare, atunci am dat peste un volum, format mare, *Les 9 et 10 Thermidor*. Avea puțin text la început și multe reproduceri de documente. Era acolo și fotografia ultimului act semnat de Robespierre, pătat de sînge și cu semnătura întreruptă de glonț : „Ro"... Răsfoind paginile, mi-am adus aminte că eram istoric și că odată dorisem să studiez istoria cu pasiune de magistrat. Era timpul, poate, să pun în practică ceea ce atunci nu făcusem...

Îmi dădeam seama că o dreptate făcută în dosare demult clasate de istorie era cumva inutilă. Nu mai servea nimănui. Era un compromis. Însă cel puțin mă agățam de ceva. Nu era, poate, o cale de mîntuire, dar era un colac de salvare... Am început să bat bibliotecile și anticariatele. Treptat, am uitat de obiecțiile inițiale și făceam totul cu pasiunea mea obișnuită.

Primul cu care am început a fost chiar procesul lui Robespierre. Bineînțeles, știți că Robespierre n-a fost judecat. Cei declarați de Convenție în afara legii erau duși în fața tribunalului numai pentru a fi întrebați cum îi cheamă. Se stabilea astfel identitatea lor, că să nu fie trimis la ghilotină un altul. Dar sentința era dată dinainte. Tribunalul nu trebuia să stabilească vina, ci identitatea. Astfel că singura întrebare pe care i-a pus-o judecătorul lui Robespierre a fost : „Tu ești Maximilien Robespierre ?" El a dat din cap. După care a fost trimis la ghilotină. Or, e păcat, nu-i așa, ca un om să fie trimis la ghilotină fără proces. De aceea mă și hotărîsem să-l judec eu. Fie și zadarnic.

Am început să scotocesc prin rafturile anticarilor după cărți despre revoluția franceză. Dacă într-o zi găseam o informație nouă, un răspuns la întrebările mele, eram mulțumit. Seara îmi ajungea să beau un ceai cald și să mănînc două felii de pîine prăjită cu unt. Treptat, ajunsesem să-l cunosc, cred, pe Robespierre mai bine decît l-au cunoscut Saint-Just și ceilalți prieteni ai săi.

Între timp, însă, au început să se întîmple niște lucruri și mai rele decît povestea cu țipătul ; și cumva legate de ea, în continuarea ei.

5.

Goya zicea că somnul rațiunii naște monștri. Da, e adevărat, probabil. Dar și somnul dragostei naște monștri. Și somnul încrederii în ceilalți. Poate de aceea în golul din jurul meu și-au clocit ouăle niște întîmplări bizare fără ca eu să bănuiesc ceva, să mă alarmez. Multă vreme nu mi-am dat seama, de pildă, că eram urmărit. Odată, aducîndu-mi aminte că uitasem la anticariat cartea pe care o cumpărasem, m-am întors din drum și m-am lovit nas în nas cu un individ care a bîiguit ceva, o scuză. Nu i-aș fi dat atenție, dar semăna cu cerșetorul pe care nu-l mai găsisem la colțul străzii. Apoi, ieșind de la anticar, l-am văzut din nou. Mă aștepta. Am început să intru la idei. Individul mergea după mine, ceva mai departe acum, ca să nu bată la ochi. M-a condus pînă acasă. Din ziua aceea n-am mai ignorat strada și am observat și alte lucruri pe care înainte nu le remarcasem.

Pe scurt, în oraș își făcuseră apariția niște ciudați îmblînzitori de cobre. La început lumea se uita cu milă stingherită la ei, compătimindu-i pentru faptul că erau nevoiți să-și cîștige existența umblînd cu o cobră în sîn. „Teribilă meserie, își ziceau oamenii. Pînă vor fi îmblînzit cobrele, au riscat fără îndoială să fie mușcați." Pe urmă, în această compasiune s-a amestecat tot mai multă silă și cu timpul sila s-a însoțit cu frica. Trecătorilor le era și silă și teamă. Încercau să se apropie cît mai puțin de îmblînzitori și să întoarcă privirea. Dar era din ce în ce mai greu. Pe de o parte, îmblînzitorii erau din ce

în ce mai mulți. Pe de altă parte, erau din ce în ce mai insolenți. Nu mai stăteau cu ochii în pămînt, ca la început cînd voiau să provoace mila trecătorilor prefăcîndu-se umili. Acum se uitau provocator sau aruncau vorbe în doi peri. Pînă ce au devenit de-a dreptul agresivi. Scoteau cobrele din batistă sau din sîn și le așezau pe trotuar în fața lor. Apoi se uitau rînjind în jur. Parcă spuneau : „Cine se apropie ? Cine are chef să fie mușcat ? Nu dorește nimeni ? Poftiți, moartea e gratuită, încercați, nu vă costă nimic. Poftiți". Cu un bobîrnac făceau cobra, dacă era prea leneșă, să se trezească din somn, după care scoteau din buzunar un fluier și începeau să cînte un cîntec ciudat. Trist, amenințător și nerușinat în același timp. Un cîntec șerpuitor, uneori abia auzindu-se, ca o insinuare, apoi izbucnind în note ascuțite ca un strigăt de ură. Trecătorii se îngrozeau și, ca să nu fie bănuiți că n-au înțeles mesajul cîntecului, își lăsau obolul în pălăria îmblînzitorului. Acesta nu se uita la ei. Cînta cu ochii închiși. Cînd termina cîntecul, rămînea ca prostit. Parcă nu-i mai păsa de nimic. Nici de cobră, nici de cei care înfricoșați își aruncau mai departe tributul umplînd pălăria cu monede care acum zornăiau de fiecare dată cînd cineva le sporea numărul. Îmblînzitorul rămînea așa ceasuri întregi, de parcă murise. Plictisită, cobra renunța să se mai legene și se culca pe grămada de monede, încolăcindu-se peste ea. După un timp, îmblînzitorul tresărea brusc, ca trezit din somn. Mătura cu dosul palmei cobra de pe grămada de monede, vărsa monedele într-un sac, punea cobra la loc în batistă sau în sîn, se ridica și pleca. Dar a doua zi reapărea în același loc.

De la o zi la alta, pe la răspîntiile orașului, se vedeau tot mai multe asemenea scene. Nu mai puteai merge aproape nicăieri fără să te ciocnești de ele. Unii au încercat să nu mai iasă. S-au pomenit însă că un îmblînzitor le-a sunat la ușă. Deschizînd, au văzut capul cobrei agitîndu-se în batistă. Așa că au preferat să iasă pe stradă, să-și dea tributul așa.

Curios era că toți acești îmblînzitori de cobre aveau chipul frizerului care îi vorbise grosolan acelei femei. Iar cînd m-am uitat mai atent, am observat că toți ceilalți locuitori ai orașului începuseră să semene din ce în ce mai mult cu femeia care țipase sau cu cei care se aflau atunci în frizerie. Inclusiv chipul meu l-am văzut la vreo doi inși.

Mi-am dat seama că prin frica noastră îi ajutam pe îmblînzitori să ne înfricoșeze și mai rău ; treptat, frica a ajuns să acționeze și în absența lor, sporind singură.

Și pe măsură ce ne temeam mai mult, îmblînzitorii deveneau din ce în ce mai aroganți. Uneori scuipau pe urmele celor care dădeau un tribut prea mic. Înjurau în gura mare, admonestau pe trecători acum. Femeilor le strigau vorbe grosolane, care le făceau să roșească. Pe copii îi speriau. Pe bătrîni îi loveau peste mînă. Pe ceilalți îi jigneau sau îi amenințau. Aproape nimeni nu mai putea trece acum prin dreptul unui îmblînzitor fără să riște.

Pînă la urmă și rușinea a trebuit să fie înghițită. Ea a devenit un alt fel de tribut. Poate chiar tributul principal. Pentru că pe îmblînzitori nu-i mai interesau, parcă, monedele. Aveau destule. Preferau să-și facă cheful. Și acționau fără nici o jenă, fără nici o pudoare. Cîte unul ajungea pînă la forme revoltătoare, inimaginabile. Îi poruncea, de pildă, unei femei care trecea cu copilul de mînă să vină să se culce cu el. Femeia protesta, se roșea, își ieșea din fire. Îmblînzitorul rînjea ironic și o lăsa să termine. În timpul acesta zgîndărea cobra, care, enervată de faptul că era trezită brusc din somn, își lățea imediat capul și scotea limba amenințător. Fără un cuvînt, îmblînzitorul privea spre copilul cu care mergea femeia. Era clară amenințarea. Dacă nu se supunea, copilul urma să moară mușcat de cobră. Înspăimîntată, femeia accepta să se culce acolo, lîngă cobră, cu îmblînzitorul. Se lăsa posedată în văzul lumii, al celor care treceau îngroziți întorcînd capul și aruncînd monedele în continuare. Apoi pleca de-acolo strivită de rușine. Unele s-au sinucis.

Acum multe femei semănau pe stradă cu cea care țipase la frizerie. Nu mai eram sigur că aș fi putut-o recunoaște din atîtea pe cea adevărată. Într-o zi, am avut impresia că una din aceste femei mi-a aruncat o privire dușmănoasă. Ca și cum m-ar fi recunoscut și ar fi avut ceva să-mi reproșeze. M-am apropiat stînjenit, am salutat-o și, bîlbîindu-mă, am vrut să-i explic ce se întîmplase cu mine atunci. Dar de-abia am apucat să zic „Doamnă, vă rog să mă scuzați, dați-mi voie să vă explic“ că ea m-a și întrerupt. „Nu vă cunosc. Ce vreți de la mine ? Ce aveți cu mine ? De ce mă urmăriți ?“ Glasul ei a pornit hîrîitor și pe parcurs a trecut în țipăt. Atunci m-am întors și am luat-o la fugă. Nu m-am oprit pînă acasă. Am trîntit ușa după mine. Eram într-o surescitare teribilă. Nervii mei cedau.

Spre seară cineva mi-a vîrît pe sub ușă un bilet nesemnat. Probabil era de la un vechi prieten care nu vroia să riște mai mult, dar nici nu-l răbdase inima să nu mă avertizeze. Îmi spunea în cîteva cu-

vinte că urma, așa auzise, să fiu internat într-o casă de sănătate. Femeia pe care o oprisem pe stradă se plînsese împotriva mea.

Încă de a doua sau a treia zi am uitat, însă, de această nouă amenințare din pricina altor întîmplări. Cînd i-am dat unui îmblînzitor o monedă, el m-a strigat și m-a privit ironic : „Moneda asta nu mai circulă azi". Și mi-a întins o monedă pe care se afla chipul lui Robespierre. M-am mirat, dar n-am zis nimic. Am căutat altă monedă și am aruncat-o pe maldărul de monede de lîngă cobră, sub privirea îmblînzitorului care-mi urmărea gesturile cu un dispreț absent. Apoi am uitat întîmplarea. Dar povestea s-a repetat curînd și, treptat, a devenit zilnică. Am început să fiu atent, cercetam cu grijă de la colțul străzii, și chiar de mai multe ori, moneda pe care vroiam s-o dau, ca să mă asigur că era bună. În zadar. De fiecare dată, abia făceam cîțiva pași, îndepărtîndu-mă, că mă auzeam strigat, iar îmblînzitorul îmi dădea înapoi o monedă cu chipul lui Robespierre, pretinzînd că i-o dădusem eu.

Atunci am început să mă tem să mai ies. Nici asta nu m-a ajutat. În fiecare seară venea acasă la mine un îmblînzitor. Suna la ușă, iar cînd deschideam se uita ironic la mine și-mi spunea doar atît : „Mîine va fi timp frumos". Părea o formulă care-mi suna cunoscută și nu știam de unde. Mi s-a întîmplat asta de vreo cinci-șase ori pînă mi-am adus aminte că erau vorbele pe care i le spusese Robespierre Eleonorei Duplay în seara dinaintea trimiterii lui la ghilotină, privind cum soarele apunea dincolo de copacii de pe Champs Elysées. Așadar, „mîine va fi timp frumos" era un avertisment.

Din pricina monedelor primite înapoi se făcuse o foarte gravă confuzie în capul meu. Am început să încurc și alte lucruri. Noaptea mi se părea că aud lumea înghesuindu-se pe străzi să se ducă să vadă spectacolul ghilotinei. Parcă treceau trăsuri, auzeam copitele cailor lovind caldarîmul, după care veneau căruțe cu roțile de lemn, auzeam pașii tîrșiți ai unor bețivi care strigau parcă sughițînd „à la guillotine, à la guillotine". Și atunci mă repezeam la fereastră să pîndesc strada. Uneori nu vedeam nimic decît o lumină chioară și mă înfioram. Mi se părea că în fiecare umbră văd o trăsură sau un bețiv care mormăia „à la guillotine, à la guillotine". Pe urmă apăreau farurile unei mașini care măturau strada de umbre și-mi arătau că numai imaginația mea bolnavă născocea totul. Atunci mă linișteam. Mă duceam și mă întindeam din nou în pat. Peste cîtva timp, însă, reluam totul de la început. Și astfel, nopțile mele deveniseră un continuu coșmar. Nu mai dormeam decît pe apucate și puțin. Cîteva ore de somn.

Ca să uit, să nu mai fac mereu drumul dintre pat și fereastră, mă apucam de lucru. Citeam ceva despre Robespierre, mă afundam în lectura unor documente, le confruntam, deși erau din ce în ce mai puține lucruri noi pe care le aflam. Știam și cum arăta apartamentul lui Saint-Just de pe strada Caumartin. Avea în dormitor un pat turcesc, cu două spătare, acoperit cu damasc bleu. Scaunele și perdelele erau de aceeași culoare. Sau cum arăta fotoliul rulant al lui Couthon, celălalt triumvir și prieten al lui Robespierre. Probabil, știți că acest Couthon era infirm de ambele picioare. Ca să meargă prin Paris, se folosea de un fotoliu rulant, inventat special pentru el. Fotoliul avea două manivele adaptate la extremitatea fieca-

ruia dintre brațe. Un angrenaj transmitea mișcarea celor trei roți și căruciorul putea să capete o viteză destul de mare. Cînd venea la Convenție, unul din jandarmii de gardă îl lua din cărucior și-l ducea în spate pînă la locul lui. Ca să facă echitație, se servea de asemenea de un aparat special care îi permitea să se țină în șa. În acest fel se plimba adesea seara într-o grădină din Monceaux.

Cît despre Robespierre, știam tot atît de multe despre el ca și despre mine. Ba, ca să fiu drept, la el toate mi se păreau mai logice decît în viața mea. Într-o noapte, am luat niște ochelari vechi de soare, le-am spart sticla și, după ce mi i-am așezat pe nas, i-am ridicat pe frunte cum făcea Robespierre cînd se ducea la tribună, în vreme ce-și răsfoia cu mîinile crispate manuscrisul discursului plin de ștersături. Arătam întocmai ca el, mai ales că și eu aveam aceeași culoare de om care suferă de bilă. Dacă o să încep să mă cred Robespierre ? m-am întrebat. Pe cine aș trimite la eșafod ? M-am gîndit imediat la îmblînzitorii care-mi dădeau, rînjind batjocoritor, monedele înapoi și la mutra pe care ar fi făcut-o dacă le-aș fi replicat : „Dar nu vedeți că pe moneda asta e chipul meu ?“ După care aș fi zis trecătorilor : „Cetățeni, aduceți căruțe în care să încapă toți. Îi condamn să-și ghilotineze singuri cobrele“. În noaptea aceea m-am simțit mai liniștit.

Lucrurile nu s-au oprit aici. Un alt îmblînzitor a început să sune la ușă în fiecare seară și, dacă nu-i deschideam, bătea cu pumnul sau îmi azvîrlea cu pietricele în geam. Pînă la urmă trebuia să-i deschid, n-aveam încotro. Și își făcuse obiceiul să vină la aceeași oră, cînd umbra amurgului cădea roșie peste oraș

însîngerînd acoperișurile de tablă... Ieșeam la ușă, iar el mă întîmpina în tăcere ca și cum eu îl căutasem. Avea ochii tulburi și o gură oribilă. Cînd deschidea buzele, groase ca niște lipitori, i se vedeau dinții îngălbeniți. Rînjea fără să spună un cuvînt și-și ținea tot timpul la piept o mînă ce-mi făcea rău. Avusese, probabil, o boală de piele care-i lăsase un fel de pete, ca o lepră albă, pe dosul palmelor. Nu se vedea ce ținea sub cămașă, dar după mișcări n-aveam nici o îndoială. Trebuia să fie o cobră... Îmblînzitorul mă fixa cu ochii săi tulburi și toată atitudinea lui era batjocoritoare. În schimb, singurele vorbe pe care le rostea pînă la urmă erau spuse cu o umilință prefăcută. „Mă iertați“. Atît zicea. În fiecare seară aceleași două cuvinte... Simțeam că se apropia din ce în ce mai mult momentul cînd n-aveam să mai pot rezista, cînd ultima mea baricadă interioară se va prăbuși. Dacă nu cumva mintea mea o și luase razna. Cum se apropia seara, începeam să tremur. Arătam jalnic. Iar după ce pleca îmblînzitorul, rămîneam cu ochii în gol, pironit pe un scaun, sau pe marginea patului ceasuri în șir. Foarte greu mai reușeam să adorm.

Între timp, găsisem printre discurile mele un cîntec care mă tulburase altădată. Pe un fond, ca de tropăit de cizme, o voce de femeie cînta aceste versuri :

Inamicul a intrat în oraș
și noi ne-am uitat pe ferestre.
Inamicul s-a oprit în piață
și noi am deschis ferestrele.
Inamicul a citit prin difuzoare ceva
și noi am ieșit din case.

Inamicul ne-a îmbarcat bărbaţii în maşini
şi noi le-am făcut cu mîna semn de rămas bun.
Inamicul ne-a împuşcat apoi mamele şi
copiii
şi noi am strigat „trăiască inamicul".

Am ascultat cîntecul şi l-am reascultat ore în şir. Vroiam un singur lucru. Să mă antrenez să spun „Nu, eu nu strig «trăiască inamicul»". Eram sigur că voi fi destul de tare, că voi reuşi să nu strig. Dimineaţa ieşeam în stradă, dar cum vedeam un îmblînzitor mi se făcea teamă şi începeam să tremur. Simţeam că dacă s-ar fi apropiat, dacă ar fi rînjit la mine şi ar fi scos capul cobrei din sîn, aş fi murmurat „trăiască inamicul" şi atunci mi se făcea ruşine şi silă, fugeam acasă şi ascultam din nou cîntecul acela cu ritm de cizme tropăite.

În asemenea împrejurări, înţelepţii zic totdeauna : „Important e să nu fim muşcaţi. Trebuie să fii imbecil ca să ieşi singur în calea cobrei". Şi îşi caută un loc cît mai ferit de unde pot eventual să vadă fără să fie văzuţi. Instinctul de conservare mă îndemna şi pe mine să procedez la fel, iar îmblînzitorului care mă căuta şi-mi spunea „Mă iertaţi" să-i răspund pe un ton mieros „Mi-a făcut plăcere, pe mîine". Dar, din motive pe care nu le-aş numi de conştiinţă, ci ţinînd mai degrabă de ceva mult mai simplu, poate chiar de defectele mele, nu reuşeam să-mi înfrîng spaimele şi să le ignor. Căutam, ce-i drept, să-mi stîrnesc orgoliul. Îmi ziceam astfel, uneori noaptea, că acceptînd dreptul cobrei de a exista, accepţi inclusiv posibilitatea de a fi muşcat ; că frica ne face egoişti, iar egoismul sfîrşeşte ceea ce a început frica... Dar dincolo de aceste vorbe mari, rămîneam ceasuri în-

tregi golit de vlagă, din ce în ce mai răvăşit şi mai aproape de starea unui vas spart.

De-a lungul nopţilor de insomnie, mi se părea uneori că-l cunoşteam de undeva pe îmblînzitorul care mă vizita seară de seară. Am început să mă uit mai atent la el. Era destul de bine legat, simplu, viguros şi grosolan. Purta perucă sub pălărie. Cînd nu rînjea, se uita în gol, ca şi cum n-aş fi existat în cadrul uşii. Avea o grimasă şi colţurile gurii lăsate. Doar cînd zicea „Mă iertaţi", cu vocea lui aspră, grimasa dispărea.

De fiecare dată, deschizînd uşa, mă întrebam : acum ce va face, va rînji sau va privi prin mine ca prin sticlă ? Mă rugam să rînjească. Era mai suportabil. Cînd privea în gol, ochii lui deveneau reci, ca două bucăţi de gheaţă tulbure.

Odată a venit fără pălărie şi fără perucă. Părul rărit nu mai văzuse foarfeca demult. Cădea în neorînduială. Individul nu se pieptăna, probabil, decît cu degetele. Atunci mi s-a părut şi mai cunoscut, iar noaptea m-am lămurit. Semăna întocmai cu călăul pe care-l văzusem într-o stampă, făcîndu-şi meseria pe eşafod.

Abia am aşteptat a doua zi să vină seara. Cînd i-am auzit paşii tîrşiţi pe trepte, m-am şi repezit la uşă. De obicei îl lăsam să bată, să-mi arunce cu pietricele în geamuri, doar-doar va crede că nu eram acasă. Acum, înainte ca el să sune, am şi deschis uşa. Asta l-a mirat. A rămas o clipă descumpănit, pe urmă şi-a arborat rînjetul. Dar pe mine nu mă mai interesa rînjetul lui. Îi cercetam trăsăturile şi le comparam cu cele ale desenului pe care-l studiasem toată noaptea. Nu era nici o îndoială. Semăna foarte bine. Am simţit atunci că mă cuprind ameţelile. Ce putea să însemne asta ? Ce să caute în orăşelul meu un călău

care servise pe eșafod la sfîrșitul secolului al XVIII-lea ? El se uita la mine iscoditor. Avea o căutătură vicleană. Și pentru prima oară îl simțeam stingherit. Mai repede decît în alte zile își bîigui obișnuitul „Mă iertați" și vru să plece. Eu însă nu mă mișcam din pragul casei. Rămăsesem cu ochii pironiți pe el, persecutat de aceeași întrebare : „Ce să caute... ?" Mi se părea o farsă. Poate că era numai o asemănare... Aș fi vrut să stau de vorbă cu el, să-l descos, să mă dumiresc. După ce a coborît treptele, l-am ajuns din urmă și i-am ieșit în față. L-am invitat să se întoarcă, să intre în casă. Vroiam să-l confrunt pe furiș cu stampa care-l reprezenta pe călăul Parisului. Atunci a luat-o la fugă, ca să scape de mine. Fugea el, fugeam și eu. Îl strigam, dar degeaba. El fugea și mai tare. Pînă l-am pierdut din vedere pe o stradă mai deocheată, plină de cîrciumi sordide.

Ca să-l găsesc am intrat din cîrciumă în cîrciumă. Un miros acru de tutun, amestecat cu aburi de alcool și cu o vorbărie vulgară, plutea în acele încăperi pline cu clienți de o anumită condiție. Chelnerii îmi aruncau priviri piezișe. Nu făceam parte, în mod evident, dintre cei ce frecventau obișnuit cîrciumile respective... Ca să mă pot uita în liniște, ceream peste tot ceva de băut. Mi-era indiferent ce anume. Alegeam prima băutură pe care o vedeam. La a patra sau a cincea cîrciumă, mă îmbătasem atît de rău încît abia mă mai țineam pe picioare. Nu renunțasem totuși să-l caut. Căpătasem curaj și întrebam cu glas tare acum pe cine îmi apărea în față.

De obicei, cei pe care-i întrebam ridicau din umeri și se îndepărtau. Un roșcovan cu o voce subțire și neplăcută păru însă interesat, ciuli urechile și se apropie de mine. „Dar de ce-l cauți ?" mă întrebă el.

În mod normal, n-aș fi suflat o vorbă despre ceea ce mi se păruse, de teamă să nu fiu socotit nebun. Beat, nu mai aveam însă nici o teamă de ridicol. I-am povestit tot. El ascultă atent, fără să pufnească în rîs, ceea ce, chiar în acele condiții, m-a mirat. Mi-a spus că vroia să meargă cu mine acasă, să vadă și el desenul. Tipul băuse zdravăn, eu însumi îl văzusem înghițind aproape o jumătate de sticlă de rom, dar mergea perfect drept, ca și cum n-ar fi băut decît apă. Mă sprijinea și pe mine, căci mă împleticeam rău de tot. În cele din urmă am ajuns acasă. I-am dat desenul și, în vreme ce el îl examina, am adormit.

Cînd m-am trezit eram singur. Era spre dimineață. M-am uitat pe fereastră și am văzut cum întunericul se destrăma ca o cîrpă murdară. Mă pregăteam să-mi fac un ceai, deoarece mă durea stomacul, cu siguranță din pricina băuturilor pe care le înghițisem și cu care nu eram obișnuit, cînd am auzit tropăituri de pași pe trepte, afară. În prima clipă mi-am zis că îmblînzitorul își schimbase ora, dar pe urmă mi-am dat seama, după zgomote, că erau mai mulți inși. S-au oprit în fața ușii mele și au sunat. Am deschis. Erau trei îmblînzitori, alții decît cel care mă vizitase pînă atunci. Semănau cumva între ei și era destul de greu să-i deosebesc. În plus, toți trei își țineau mîna la sîn, iar sub cămașă, la fiecare, se simțea aceeași mișcare de reptilă. „De ce-or fi semănînd ăștia toți unul cu altul ?", mă gîndeam. Și eram atît de preocupat de acest lucru încît nici nu i-am întrebat ce căutau atît de dimineață acasă la mine.

Se pare că unul dintre ei mă întrebase ceva, ce eu nu auzisem, căci așteptau și se uitau la mine cu o anumită nerăbdare agresivă. Nu înțelegeam de ce, în loc să rînjească, așa cum făcuse celălalt îmblînzitor,

aceştia erau încruntaţi şi posomorîţi. În cele din urmă m-am lămurit că mă întrebaseră despre îmblînzitorul care venea zilnic să mă sune şi vroiau să afle de la mine cum se întîmplase că fusese găsit înjunghiat. Am tresărit, gîndindu-mă că astfel nu voi mai putea dezlega niciodată enigma acelui personaj. Probabil, însă, ei au luat tresărirea mea drept altceva, deoarece au devenit pe loc şi mai ameninţători. Îşi încordaseră mîinile la sîn şi, sub cămăşile murdare, se simţeau reptilele foindu-se şi mai tare. Mi-am dat seama că mă bănuiau pe mine de moartea îmblînzitorului. Le-am povestit atunci cum îmi petrecusem seara şi au devenit foarte interesaţi cînd le-am spus despre individul care mă trăsese de limbă la cîrciumă. Mi-au pus o mie de întrebări. Cum arăta ? Dacă-l mai văzusem vreodată ? În ce cîrciumă l-am întîlnit ? Dacă luase desenul... Abia atunci mi-a trecut prin minte că uitasem de stampa pe care i-o dădusem roşcovanului. Am intrat în casă, lăsîndu-i pe cei trei îmblînzitori să mă aştepte afară şi nu mi-a trebuit prea mult timp să constat că roşcovanul luase într-adevăr stampa cu el. M-am întors şi le-am spus, dar vorbele mele avură darul să-i înfurie şi mai rău. M-au învinuit că-i minţeam, că roşcovanul era o născocire de a mea şi că, la urma urmei, eu fugisem după îmblînzitor pe stradă ; mai tîrziu, beat, îl înjunghiasem. Au început să mă ameninţe şi, înainte de a pleca, mi-au atras atenţia pe un ton poruncitor să nu plec nicăieri de-acasă.

Mă vedeam de-acum dus la tribunal, învinuit de omor. Culmea e că simţeam teama ca o dungă rece pe gît, parcă mă aştepta ghilotina. Probabil, pentru că citisem atîta despre eşafod... Toată ziua n-am ieşit din casă. Spre seară, am văzut doi îmblînzitori trecînd pe stradă şi cercetînd îndelung fereastra unde mă aflam. Unul i-a şoptit celuilalt ceva la ureche.

M-am hotărît, uitînd vechea mea aversiune faţă de ideea asta, să iau o doză mare de somnifere capabilă să ucidă un bou. Şi cum stăteam cu somniferele în palmă, mi-a trecut prin minte un gînd stupid : „Aceasta va fi singura mea sentinţă. Una, într-adevăr, definitivă, fără recurs". Dar, se pare că soarta nu admite la mine excepţii. Pentru că în clipa cînd m-am dus la bucătărie să iau un pahar cu apă, am auzit din nou ţipătul acelei femei. Şi mai îngrozitor. Şi mai casant. Acum am distins şi un cuvînt : „Laşule !" ţipa ea şi ţipătul ei s-a sfărîmat iar în o mie de cioburi, care au zornăit parcă pe cimentul de la bucătărie. Îmi scăpase paharul din mînă şi se sfărîmase întocmai ca ţipătul femeii. Am aruncat somniferele în lada de gunoi şi am ieşit afară.

Ore întregi am mers în neştire. M-am pomenit la un moment dat în gară, am luat primul tren şi am mers aşa, pînă cînd, zărind un controlor, mi-am adus aminte că plecasem fără bilet şi fără nici un ban la mine. M-am strecurat pe culoar şi la prima gară am coborît. Acolo m-am suit pe furiş într-un mărfar care tocmai pornea. Eram obosit, m-a furat somnul şi, cînd m-am trezit, mărfarul se oprise pe un cîmp cotropit de pădure unde nu se zărea nici o lumină. Am stat cît am stat şi pe urmă m-am dat jos să mă dezmorţesc. Abia am făcut însă cîţiva paşi, depărtîndu-mă puţin, că trenul a plecat pe neaşteptate. M-am încurcat pe întuneric în bălăriile de lîngă terasament şi nu l-am mai putut prinde.

Nu ştiam unde mă aflu şi am pornit de-a lungul liniei. Am mers aşa multă vreme, depăşind pădurea.

M-am oprit să mă odihnesc puțin și apoi am plecat mai departe. Nici urmă de vreo gară. Era o cîmpie nesfîrșită parcă și complet pustie. Mă intriga faptul că nu mai trecea nici un tren, nici într-o direcție, nici în alta. Dimineața, eram istovit. M-am culcat pe marginea șanțului în iarbă. Spre seară mi-am continuat drumul și, pe întuneric, am ajuns în cele din urmă într-o haltă. Acolo era un tren de marfă gol. Și nimeni în jur. M-am suit în el și m-am culcat din nou. „Să mă ducă unde-o vrea, mi-am zis. Pînă la celălalt capăt al lumii."

Nu știu cît am dormit. M-am pomenit în gara asta pustie.

6.

Bănuiesc, domnilor, că-mi cîntăriți afirmațiile, întrebîndu-vă ce e adevărat în ele. Nu vă grăbiți să trageți o concluzie, vă rog.

Dealtfel, vă înțeleg reticențele. Destul de des, omul e un fel de romancier ratat al propriei sale vieți. Povestește lucruri pe care nu le-a trăit decît în închipuire și, uneori, imaginația se cocoață în locul soartei. Pe vremuri, am iubit o femeie de care m-am despărțit pentru că la un moment dat am înțeles greșit o absență a ei. N-am întrebat-o nimic și am dispărut fără nici o explicație. După ani de zile am

reîntîlnit-o și am stat de vorbă. Atunci am priceput că întreaga tăcere care se așternuse între noi fusese rezultatul unei închipuiri. Dar nu se mai putea îndrepta nimic. Irealitatea crease o realitate de care trebuia să ținem seama.

În sfîrșit , credeți ce doriți. Poate că am rătăcit, totuși, uneori drumul între coșmar și realitate. De un singur lucru vă rog să nu vă îndoiți, că nu mă joc cu vorbele. Vreți să vă mărturisesc un secret ? Vorbesc ireverențios despre Dumnezeu, cum m-ați auzit, pentru că de el m-am temut mai puțin decît de oameni. Și dacă dumneavoastră n-ați descoperit niciodată cum se leagănă în apropiere ceva ca o cobră sau n-ați aflat că „trăiască inamicul" nu e o simplă poveste cîntată, mulțumiți norocului dumneavoastră. N-ați gustat din descoperirile amare pe care le poate face un om. Vă bucurați numai de descoperirile utile. Vă invidiez, dar asta nu mă ajută. Eu trebuie să mă întorc la decalogul meu.

Uneori, închid ochii și ascult vîntul. Atunci am impresia că și gara asta e o nălucire, că ea nu există, e ceva de nicăieri. Rămîn așa cu pleoapele strînse și mă întreb unde mă voi trezi cînd voi deschide brusc ochii. Pe țărmul unei mări ? În camera mea, printre cărți ? Și cît e oare ceasul ? Pe urmă aud vîntul bufnind în geamurile înțepenite și cîte o pasăre țipînd în tufele de oțetari din apropierea peronului.

La început, cînd m-am pomenit aici, mă așteptam din moment în moment să constat că eram victima unei farse ori a unei iluzii optice. În prima noapte nici n-am ațipit măcar. Ascultam sunetele arțarului din spatele gării... dar mi se pare că nu v-am spus încă nimic despre acest arțar. Un arțar bătrîn, scorburos și uscat, de o formă ciudată, semănînd în același timp

cu o paiață și cu o spînzurătoare. Îl năpădiseră urzicile și omizile și rămăsese aproape fără crengi. Cum a pornit vîntul, a început să facă un fel de plecăciuni țepene și caraghioase, ca niște temenele de clovn, însoțindu-le cu niște țipete scurte și scîncete ce păreau și tînguire și rîs pițigăit. Zgomotele astea îmi întăreau și mai mult senzația că eram victima unei farse.

De fapt, domnilor, mi-e foarte greu să vă fac să înțelegeți exact ce-am simțit atunci. Acum m-am obișnuit cu aerul de moarte ireală care plutește aici, dar în prima noapte, vă dați seama, totul se petrecea ca și cum visam încă.

Mai curioasă a fost reacția mea cînd s-a făcut dimineață și a trebuit să accept că gara exista. Atunci m-am liniștit brusc, într-un fel care nu prevestea însă nimic bun. Treceam dintr-o încăpere în alta fără să mă mai mir. Nu mă mai preocupa nici cum am ajuns aici, nici cum voi pleca. Mă pregăteam parcă să aștept și vroiam să văd cum arăta așteptarea. Acest calm nu putea să anunțe decît o criză. Ca înaintea trăsnetului cînd ploaia se oprește o clipă și în aer plutește o liniște nefirească.

M-a mirat doar cantitatea destul de mare a proviziilor de alimente din magazie. În spatele gării am descoperit, ascunsă printre urzici, o fîntînă cu ghizdurile putrezite, unde apa se înverzise și prinsese parcă o pîclă. Probabil, nimeni nu mai băuse din ea de multă vreme. Am curățat-o, fiind însetat, după care am mai dat o raită prin toate încăperile.

Pe telegraf, ca și acum, era un strat gros de praf. Deasupra, pe perete, o hartă despre care nici azi nu știu mai mult. Arată, probabil, bălțile din mlaștină și cărările dintre ele. Alături, tronează un cap de lup împăiat, cu colții ieșiți în afară. Poate că a fost prins în pădure. Sau poate că în mlaștină, cînd îngheață bălțile, vin lupii. Acum, vara, nu se apropie.

O ușă a sălii de așteptare dă pe peron. Alta, spre un coridor care duce la niște încăperi de unde erau dirijate probabil trenurile. Într-una din ele există, prins în perete, un telefon care seamănă mai degrabă cu cele din cabinele publice. Inutil să vă spun că firele sînt rupte și telefonul mut. O singură dată... dar asta s-a întîmplat mai tîrziu, cînd a plecat Eleonora. Tot acolo se află o masă, iar pe ea un sfeșnic cu două lumînări, pe jumătate arse, în fața unui jilț de piele. Jilțul e ros și arată destul de mizerabil, în schimb sfeșnicul, chiar pătat de funingine, îmi place mult. Întîi am vrut să-mi fixez acolo confesionalul. Să mă așez în jilț la masă, cu foile dinaintea mea lîngă sfeșnic. Ca Shakespeare. Pînă la urmă am preferat sala de așteptare. Poate pentru că aici am crezut mereu că aștept într-adevăr ceva.

„Mereu" e un fel de-a spune. În sfîrșit, asta n-are importanță. Văd același peron, aceleași ziduri scorojite, același geam murdar în care se decupează cîmpul. Stau pe aceeași bancă făcută din șipci de lemn și vopsită într-o culoare nedefinită, ceva între galben și maro. Nu înțeleg mai bine ca în primele zile ce caut eu aici, dar cît de cît, s-ar zice, m-am adaptat, chiar dacă șobolanul nu lasă sfîntul să-și facă apariția. Atunci, după ce-am dat de cîteva ori ocol gării, m-am pomenit deodată că nu mai vroiam nimic. Trecuse liniștea. Energiile mele vitale păreau sleite. Așa a început criza pe care o prevestise calmul meu nefiresc ; cu o stare de letargie care m-a cuprins și apoi m-a doborît.

Nu ştiu dacă aţi trăit vreodată o asemenea stare. Nu eşti nici mort, nici viu. Te simţi ca un foc care abia mai pîlpîie, gata să se stingă. Stai cu ochii deschişi, te uiţi într-un punct fix, dar nu vezi nimic. Şi nici nu te gîndeşti la nimic decît la propria ta oboseală de a trăi şi de a muri. Răstignit undeva între viaţă şi moarte, nu eşti bun pentru nici una dintre ele. Parcă pluteşti în derivă şi aştepţi să fii aruncat pe un mal, ori al vieţii, ori al morţii, ţi-e egal. O clipă mi-a trecut prin minte că, poate, murisem, iar gara reprezenta ceea ce se întîmpla după viaţa mea. Numai aşa puteam să-mi explic lucrurile fără nici o logică de care mă loveam.

Dar e timpul să vă vorbesc şi despre Eleonora. Am amînat să vă spun cum am întîlnit-o, pentru că nici azi nu pricep de ce lucrurile s-au petrecut aşa. Normal ar fi fost ca într-o gară pustie doi oameni să se apropie din prima clipă. Şi totuşi după o zi şi o noapte eram încă doi necunoscuţi. Dar poate că şi ea murise, mi-am zis, şi ea era acolo, ca şi mine, după moartea ei. Nimerisem amîndoi în aceeaşi cută de pustiu a eternităţii. O priveam cum stătea cuibărită pe o bancă din sala de aşteptare, aparţinînd cumva gării, ca şi ceasul, ca şi mobilierul. Nu ştiam încă nimic despre ea. Nu apucasem să discutăm, schimbasem doar cîteva vorbe fără importanţă înaintea crizei de oboseală, iar acum nu mai aveam putere s-o fac. Stăteam îndobitocit şi n-aveam forţă nici să mă mir îndeajuns, nici să vorbesc. Încercam să mă gîndesc la ce se întîmplase, să pun cît de cît ordine în mintea mea şi nu izbuteam. Alunecam mereu în gol. Auzeam vîntul îngînîndu-se cu pustiul care-mi ţiuia în urechi şi nu mă mai gîndeam la altceva. Fără să simt nimic din

ceea ce se numeşte antipatie spontană faţă de necunoscuta care se afla în aceeaşi gară cu mine, mă comportam ca şi cum ar fi fost aşa. De cîteva ori, cînd m-a întrebat ceva, am privit-o fără o vorbă, parcă atunci o vedeam prima oară.

Uneori simţeam că mă înăbuş. Începuse vara şi căldura transforma spre amiază zidurile gării în cuptor încins. Tot ce făceam atunci era să caut puţină răcoare. Pe urmă mă întorceam pe peron unde şi dormeam, pe bancă. Noaptea, ţînţarii îmi ciuruiau mîinile şi obrazul. N-aveam energie să mă apăr şi, oricum, ar fi fost inutil. Erau prea mulţi. „Din afurisita aia de mlaştină vin“, mi-am zis. Trăiam cu simţurile aţipite, ca într-o cameră cu storurile trase, în care nu pătrunde de afară decît puţină lumină, cît să nu te împiedici de lucruri, să ştii dacă e noapte sau zi şi că aştepţi să te lămureşti asupra celor ce ţi s-au întîmplat : cine a tras storurile ? şi de ce ? şi cine le va ridica într-o zi, dacă le va ridica ? În acelaşi timp, şi la fel de obosit, stai la pîndă şi te ascunzi ; eşti vînător şi vînat ; parcă tu însuţi ai pus cîndva capcane, le-ai mascat cu crenguţe şi frunze, şi ai uitat locurile, iar acum, la fiecare pas, poţi cădea într-una din ele, de aceea vrei să rămîi nemişcat, să nu mai schiţezi nici un gest, nici de atac, nici de apărare, cufundat în toropeală ca într-o apă călduţă şi confuză...

Un fel de somn treaz. Uneori chiar aţipeam. Mă trezeam bălăbănindu-mă, gata să cad de pe bancă şi atunci îmi reveneam pentru cîtva timp. Dar pînă şi mişcările necesare le făceam greu. Sufeream pînă

ce mă duceam în spatele gării să beau apă sau să înghit ceva din proviziile găsite în magazie. Simțeam o durere surdă, leșioasă, în genunchi, care mă împiedica să mă ridic de pe bancă.

Noaptea dormeam cu întreruperi. Cîte un ceas, două, mă afundam în somn, apoi mă trezeam legănat de vuietul vîntului și stăteam ascultînd pînă adormeam din nou. Parcă în felul ăsta călătoream tot timpul cu scurte opriri prin diverse gări pierdute în imensitatea unei pustietăți fără început și fără sfîrșit în care o întîmplare ciudată mă aruncase cum arunci o sticlă într-un ocean. Numai că în măsura în care destinul meu purta un mesaj, eu nu-l puteam descifra. Devenisem propria mea hieroglifă. Încet, încet, timpul meu interior a început să meargă, ca și ceasul gării, în afara timpului. Cred că, inconștient, din lașitate sau din disperare, am și dorit asta, să-mi uzez treptat simțurile, să nu mai aud, să nu mai văd, să iau culoarea gării și a peronului, să devin, cum să vă spun, un obiect, să semăn cu mobilierul gării. Era, probabil, cea mai proastă soluție, dar singura spre care m-au împins mereu defectele mele. Dacă mi-a lipsit ceva, am preferat totdeauna să-mi lipsească cu totul. Instinctiv, căutam, poate, în felul meu să mă acomodez cu zădărnicia acestei gări și cu singurătatea ei absolută, să supraviețuiesc, înțelegînd sau mai degrabă intuind că, în ritmul normal de existență, n-aș fi putut rezista multă vreme. Or, nu știam cît aveam de stat aici. De aceea mă comportam cumva ca acele animale ce iau culoarea pietrelor, a vegetației sau a terenului din locul unde se află. Și îmi încetineam parcă instinctiv ritmul existenței coborînd aproape la starea de larvă.

În fond, domnilor, cam așa ar fi explicat un diavol ironic starea mea : „În gara asta pustie, pentru a fi perfectă, lipsea ceva. Un călător care să nu mai fie călător. Care să renunțe la condiția de călător. Care să renunțe la așteptare. Să devină ca orice obiect al gării, căci un călător care ar aștepta într-un loc unde nu e nimic de așteptat, care s-ar agita într-un loc unde orice efort e zadarnic, ar strica armonia"... Nu, nu glumesc. De altminteri, știu că totul vi se pare bizar. Pustiul nu-l poate înțelege decît cine l-a trăit.

Și dacă vă întrebați cum se poate ca unul care se află în situația mea să mai vorbească despre diavoli ironici, înseamnă că nu cunoașteți un lucru important. Că omul rîde uneori ca să-și dea curaj. Cînd simte că tăcerea îl strînge de gît, rîde cîteodată prostește. Asta îl convinge că nu e totul pierdut. Dumneavoastră ați crezut că se poate rîde numai de alții ? Vă înșelați. În pustiu, rîsul e ca o piramidă. Iertați-mă de aceea dacă rîd uneori. E o dovadă că mai sper să ies din capcana acestei gări.

Datorită stării de letargie nu m-am dus dincolo de pădure, să caut o ieșire, un drum, cum era firesc. Curios e că nu m-am dus nici după aceea o vreme. Dar să nu sar de la una la alta. Stăteam, deci, în gară, ca o haină veche mîncată de molii. Devenisem numai amintire. Numai trecut. Un trecut care respira, mînca, dar atît. Ce mai, aproape o larvă.

Ciudat e că amintirile nici nu se îndepărtau, nici nu se apropiau. Rămîneau la aceeași depărtare de mine, nemișcate, și mă supravegheau, arătîndu-și fața pe rînd... după-amiaza cu soare auriu de toamnă cînd treaz și cu ochii închiși mă visam sfînt într-o insulă unde primeam scrisori o dată pe lună... îmblînzitorul

care după ce s-a culcat cu o femeie pe trotuar a îmbrîncit-o peste cobră... cartea în care scria ceva despre balenele pe care oceanul le azvîrle uneori pe plaje pustii... nu avusesem și eu soarta lor ? Mă ulmea că vedeam clar, pentru prima oară, în memoria mea ca într-un lac în care zărești și pietrele de la fund. Nu eram sigur nici că trăiesc, nici că am murit și, de fapt, îmi era indiferent adevărul.

Dar dezgustul de a exista e tot o dovadă că exiști, că nu poți altfel decît să exiști. Cu timpul am început să judec, să ies din criză. Îmi făcea silă gîndul că trebuia să mă scol, să mănînc, să beau apă, dar am început să mă ridic mai des ca să mă obișnuiesc. Știți cum e. Cînd îți împarți suferința, cînd o fărîmițezi, o suporți mai ușor. Într-o după-amiază stam la fereastra sălii de așteptare și mă uitam afară. Vedeam o bucată de peron, tufele de oțetari și cîmpul. Mi-am amintit că acasă stam tot așa uneori la fereastră. Urmăream viermuiala de pe stradă care la un moment dat își pierdea orice înțeles, ascultam zgomotul mașinilor și al pașilor din care, treptat, se forma o altfel de tăcere decît tăcerea obișnuită. Observam gesturile trecătorilor și încercam să deduc din ele ce anume spuneau. Pentru fiecare pieton care întîrzia mai mult în dreptul ferestrelor mele aveam timp să-mi imaginez o poveste. Pentru cei grăbiți mă mulțumeam cu o frîntură, cu o întîmplare, cu o supoziție. Mă străduiam să le ghicesc și caracterul din felul cum mergeau. Dar dincolo de acest joc nu știam despre trecătorii de pe strada mea mai mult decît despre tufele de oțetari sau despre cîmpul pe care-l vedeam acum. La urma urmei, ce se schimbase ? Decorul ? Nu, nu era numai atît. Acasă, oricînd aș fi putut coborî în

stradă. Aș fi putut opri pe cineva să-i spun : „Iertați-mă, eu sînt Cutare. Dumneavoastră cine sînteți ?“ Pe cînd acum... Începeam să deosebesc singurătatea de pustiu și să înțeleg prăpastia care le desparte.

Mai devreme, cînd v-am lăsat să credeți că sînt altul acum, m-am grăbit, poate. Mi se întîmplă uneori să recad în aceeași stare. Cînd mergi în cerc, pățești totdeauna așa. Nu ajungi decît în tine însuți. Alergi sau dormi, rămîi la fel de aproape sau la fel de departe de țintă. Dar, firește, există cercuri și cercuri. Există cercul fetelor din Grecia care cîntau și dansau ținîndu-se de mînă. Ele se rupeau din cerc doar pentru a se arunca în abis. Cercul era viața, puntea de deasupra abisului. Și există cercul din noaptea aceea cînd am mers în jurul unei cabane. Ținta era atunci dincolo de cerc, în afara lui. Trebuia să mă smulg din cerc ca să ajung unde trebuia. În care din cele două situații mă găsesc, prin urmare, acum ? Ce se află dincolo de cercul meu ? Abisul sau cabana ? Și ce este adevărat ? Ceea ce îmi amintesc sau vîntul pe care-l aud ? Somnul de peste noapte sau nedumerirea de peste zi ?

E greu de trăit pe un cerc, domnilor. Oriunde în altă parte lucrurile sînt cît de cît logice. Dar aici nu știi dacă mai are rost să mergi pentru a ajunge în același punct în care te afli. Asta te tulbură. Ridici din umeri și-ți spui că e totuna, poate, dacă rămîi pe loc sau îți tîrîi picioarele de-a lungul cercului.

Dacă te revolţi, faci o săritură din destin. Fie şi în abis. Dar trebuie să ai putere pentru această săritură.

Mi-e somn. Voi continua mîine. M-î-i-n-e. Există „mîine“ ? Pe un cerc nu există decît amintiri pe care calci mereu, ca pe şopîrle, sau „azi“. Voi continua azi.

Atunci, ca şi acum, stam fie în sala de aşteptare, fie pe peron. În spatele gării nu mi-a plăcut de la început să mă duc. Acolo zidurile arată mai dărăpănate, gata să se surpe, accentuînd senzaţia de pustiu, de gol şi de moarte. Tencuiala a căzut şi bălăriile aproape înăbuşă zidul descărnat. Te şi vezi înmormîntat de bălării, împreună cu ruinele gării. Dar cel mai mult mă indispune faptul că acolo nu există practic nici un orizont. De pe peron şi din sala de aşteptare se vede în depărtare pădurea, în vreme ce, în direcţia mlaştinilor, la cîteva sute de paşi se ridică o barieră de stuf şi dincolo de ea nu se mai zăreşte nimic.

Cum stam într-o zi pe peron, deodată am simţit că se rupe crusta şi că pot ieşi din muţenie. M-am dus la necunoscuta din sala de aşteptare şi i-am zis : „Iertaţi-mă, eu sînt Cutare. Dumneavoastră cine sînteţi ?“ Cam aşa s-a întîmplat.

După aceea am început să discutăm ba de una, ba de alta. Cel puţin în privinţa asta lucrurile au intrat cît de cît în normal. Deşi „normal“ nu e tocmai cuvîntul potrivit. Dar nu găsesc altul. Şi n-are importanţă. Mă înţelegeţi, sper. Ne-am povestit unul altuia cum am nimerit în gară, încercînd împreună să găsim în toate un rost, o explicaţie, un sens. Şi pe măsură ce-au trecut zilele, am ajuns, cred, chiar s-o obosesc

cu peroraţiile mele. Pentru că, de fapt, niciodată n-am ştiut să ascult. M-am priceput ori să tac, ori să vorbesc singur, ceea ce nu e, poate, decît tot o formă de tăcere.

Nu-i spuneam Eleonora. Numele mi se părea prea lung şi pe urmă o suspectam că nu era numele ei adevărat. Aveam senzaţia că-l născocise ca să scape de mine. M-am obişnuit să-i spun „fetiţo“, deşi nu mai era la vîrsta cînd i s-ar fi potrivit acest apelativ. Se apropia de patruzeci de ani. Dealtfel, nici eu nu-i spusesem numele meu. Nu pentru că n-am vrut, ci pentru că eu însumi m-am înstrăinat demult de acest nume. Cînd îmi aduc aminte cîteodată de el mi se pare că nu l-am purtat niciodată şi că din greşeală a fost trecut în actele mele. Ea s-a deprins să-mi zică „profesore“ şi nici nu m-a întrebat de nume. În definitiv, i-aş fi putut spune unul la întîmplare, primul care mi-ar fi trecut prin minte, fără să poată fi sigură că era cel adevărat, cum nici eu nu eram sigur în legătură cu al ei. Aşa că fiecare a acceptat tacit identitatea evazivă a unor apelative ad-hoc. Nu era, vă imaginaţi, nici o primejdie să se producă vreo încurcătură.

În ciuda căldurii care făcea atmosfera înăbuşitoare, nu se despărţea niciodată de trenciul în care am văzut-o îmbrăcată prima oară. Peste zi îl folosea drept pernă, cînd se culca pe bancă. Noaptea se îmbrăca sau se învelea cu el ca să se apere de ţînţari. Îşi scotea pantofii din picioare şi se ghemuia pe bancă, stînd nemişcată pînă dimineaţa cînd se ridica, îşi netezea fusta şi bluza, îşi aranja părul, cu cărare pe mijlocul capului, şi ieşea pe peron. Era o femeie slabă şi destul de înaltă, care-şi impusese probabil să meargă dreaptă şi, din pricina asta, mersul ei avea

ceva prea disciplinat. Cînd se muta de pe peron în sala de aşteptare sau invers, primii paşi îi făcea totdeauna repede, ca şi cum nu vroia să piardă timp, pe urmă îşi dădea seama de ridicolul grabei. Dar încetinit, mersul îi devenea mai puţin sigur. Parcă echilibrul ei ţinea de o anumită ordine a mişcărilor. Cum ieşea din această ordine, se clătina. Lipsa de acţiune o descuraja evident, o lăsa fără un punct de sprijin. Devenea imediat vulnerabilă. Ceva se stingea pe faţa ei osoasă, cu pomeţii proeminenţi şi abia atunci îţi dădeai seama că ochii sumbri, care se dilatau uneori în plină zi ca la pisici în întuneric, erau frumoşi şi jucau rolul principal în fizionomia ei, îmblînzindu-i trăsăturile puţin cam severe.

Timpul trecea ca o omidă care se tîra pe lucruri, pe ziduri şi pe noi, la fel cum în spatele gării omizile se tîrau pe trunchiul arţarului bătrîn, dar, nu ştiu de ce, eram convins că în ziua cînd ceasul va porni normal, măsurînd şi orele, va veni şi trenul pe care-l aşteptam. Eram încredinţat că acesta urma să fie semnul. Într-o dimineaţă chiar am sărit speriat din somn. „Ce e ?" m-a întrebat Eleonora venind repede pe peron. „Credeam că a venit trenul, i-am zis. Am visat că a pornit ceasul."

Acum o aştept doar pe ea, de tren am şi uitat, dar în principiu, spuneţi şi dumneavoastră, ce poţi să faci într-o gară ? Să aştepţi un tren ! Un tren care vine sau un tren care pleacă. Să aştepţi pe cineva care vine cu trenul sau să aştepţi ca tu însuţi să te sui într-un tren. Chiar şi într-o gară ca asta, complet pustie, sau mai ales într-o gară ca asta nu poţi să faci decît acelaşi lucru : să aştepţi un tren. Aşa că după ce-am vrut să fiu larvă, m-am pomenit aşteptînd.

Numai că dificultatea de-abia aici începe ; din momentul în care îţi dai seama că aştepţi un tren despre care nu ştii nimic. De aceea nu comparaţi aşteptarea de care vă vorbesc cu cu ceea ce aţi trăit dumneavoastră prin gări. Vedeţi, într-o gară obişnuită e totdeauna forfotă. Unele trenuri vin. Altele pleacă. Şi mereu ai impresia că aşteptarea este ceva trecător. Ceva între plecare şi sosire. Pe cînd aici nu există decît aşteptarea. „Ştii în ce situaţie sîntem noi ? i-am zis odată Eleonorei. Închipuie-ţi că dincolo de pădure e o autostradă pe care maşinile trec în goană. Dar nici una nu opreşte. Toţi sînt grăbiţi. Nimeni n-are timp de pierdut. Trec ca şi cum nu ne-ar vedea. Şi poate că nici nu ne văd... În zadar le facem semn. Noi nu existăm pentru ei. Nimeni nu există pentru altul. Nu există decît cursa fiecăruia. În clipa în care se opreşte, moare. De aceea, toţi trebuie să fie surzi. Piciorul pe accelerator şi privirea fixă pe şoseaua unde gonesc. Atît. Restul... Restul nu contează... Iar noi, fetiţo, sîntem «restul», înţelegi ? Sîntem în afara autostrăzii. În afara cursei. Cursa noastră s-a încheiat, în această gară, pe acest peron. De ce să pretindem altora să-şi întrerupă cursa lor, să se pună în pericol din pricina noastră ? Într-o zi şi ei vor avea peronul lor pustiu, gara lor fără trenuri. Alţii vor trece pe lîngă ei fără să-i vadă..." ...Dar m-am înfierbîntat şi poate v-aţi pierdut răbdarea. Aşadar, gara unde ne aflam, eu şi Eleonora, avea ceva din toate gările prin care am trecut şi totuşi nu semăna cu nici una dintre ele. Iar trenurile deveniseră pentru noi „Trenul". Aşteptam acest Tren, căci era singurul lucru logic ce ne rămînea de făcut. Sau, dacă vreţi, primul lucru logic.

Nici eu, nici ea n-aveam nici un fel de bagaj. Doar memoria fiecăruia.

Dar ar fi timpul, poate, să cunoaşteţi şi povestea Eleonorei. Ţin minte şi tonul cu care vorbea. M-a izbit o anumită ariditate ironică sub care încerca uneori să-şi ascundă emoţiile. Şi o aud parcă, aşa cum aud vîntul...

7.

«În copilărie îmi plăceau enorm hîrtiile de staniol colorate. Le netezeam, le aranjam şi le strîngeam cu grijă într-o cutie. Fiecare avea altă culoare. Într-o zi cineva mi le-a luat şi a făcut din ele un glob. Strînse în bulgărele acela cenuşiu, foiţele mele colorate nu m-au mai interesat. Aşa am procedat, în general, şi cu amintirile mele. N-am vrut să tîrăsc după mine prin viaţă bulgărele de staniol şi am preferat să trăiesc fiecare clipă pentru ea însăşi, pînă nu intra şi ea în globul acela posomorît.

De aceea n-am amintiri prea multe. Mă refer la amintirile normale pe care le are orice om. Nu mă am decît pe mine şi, de fapt, totdeauna am crezut că pot ieşi din coaja oricăror lucruri întîmplate fără să privesc în urmă. Pe de altă parte, m-am învăţat să nu mă zbat prea tare. Asta şi pentru că ursitoarele

mele au avut să nu pot face în orice împrejurare deosebirea dintre bine şi rău.

M-am născut în zodia Capricornului. Uneori, să nu rîzi, m-am gîndit că Christos a deschis această zodie şi eu o închei. Iar între noi au fost oameni care au ars pentru adevăruri mari : împărăteasa Livia, sfînta Thereza, Newton, Pasteur, Ioana d'Arc, Jack London. Eu sînt însă un Capricorn ratat. Mi-am trădat zodia, m-am speriat şi de urcuş şi de suferinţă. În loc de orice, am preferat uitarea, repede şi imediat, cum spun eu.

Pe la douăzeci şi ceva de ani am înţeles că nu eram făcută nici pentru carieră strălucită, nici pentru adevăruri mari. Eram făcută pentru adevăruri mici : să mă bucur, dacă izbuteam, de un lucru, pînă nu intra în bulgărele de staniol. Îmi erau clarificate relaţiile dintre mine şi lume, ştiam ce mi se potriveşte şi ce nu. Am pus tot ce aflasem într-o ecuaţie şi, după puţin exerciţiu, ştiam exact ce trebuia să-mi iasă după semnul egal. Cei mai mulţi vor să mănînce bine şase zile şi în a şaptea se roagă pentru a-şi aranja relaţiile în lumea viitoare. Eu nu mă pricepeam nici la una, nici la alta. Am abandonat lupta şi pentru lumea aceasta şi pentru lumea de apoi. Eram mulţumită cu ce mi se oferea.

Genul ăsta de viaţă n-a fost, poate, o fericire, dar nici tragedie. Formula lui Scarlet O'Hara era că şi mîine este o zi. A mea, din contră, că vreau să uit, repede, astăzi. Invidiez cîteodată fumătorii. Au acele cinci minute cînd nu rămîn singuri cu conflictul lor şi au timp să-şi revină. Eu în orice împrejurare din viaţă am stat numai cu mine şi cu luciditatea mea. E tare obositor, să ştii. Şi apoi îmi plac femeile fumătoare, sînt distinse şi dezinvolte.

E adevărat că am fost prea multă vreme singură. Dar despre singurătate nu merită să vorbești. E ca și cum ai avea într-o ureche un cercel de aur și în cealaltă unul de tinichea. Puteam uita și asta îmi era de ajuns. Nici cînd am fost bolnavă nu mi-a plăcut să mă văicăresc ori să-mi dau importanță. Nu sînt dintre cei care, dacă au o boală, trebuie s-o cunoască toată lumea. Eu m-am închis în mine, cu boala mea, ca să n-o impun nimănui. Nu vroiam nici dădăceală, nici alintări. Vroiam doar să mă fac bine. Și, dacă se putea, fără să fiu silită să dau lămuriri.

Așa s-a întîmplat și cînd m-am mutat singură. Mama era văduvă și într-o zi m-a anunțat că se va remărita. M-a luat prin surprindere și nu știam ce să spun, deși de fapt o înțelegeam. Era dreptul ei la viață. Tata a murit cînd eu eram mică, iar ea avea mai mult nevoie să primească dragoste decît să ofere. „Vei vedea, mi-a zis, o să fie totul bine, vom forma o nouă familie." „N-aș vrea să stau cu voi", i-am spus atunci într-o doară, ca să spun ceva. M-a privit lung, pe urmă a început să plîngă încetișor. Brusc, s-a oprit, și-a șters lacrimile și s-a fardat la loc. „Bine, cum vrei tu" a zis. M-a durut că se consolase așa de repede, dar am rămas. Mai tîrziu, mi-a părut rău, totuși. Fără voie, am auzit niște discuții neplăcute pe seama mea. Mamei nu puteam, bineînțeles, să-i reproșez nimic, dar am căutat un motiv să mă mut.

Am rămas singură. Din cînd în cînd îi dădeam telefon și o întrebam cum mergea cu sănătatea. Atît. Ea nu mă întreba ce făceam, ce intenționam și, dacă n-aș fi sunat-o eu, ar fi trecut, probabil, luni de zile fără să mă caute.

N-ar mai fi nimic de povestit pînă în ziua cînd ecuația mea s-a zdruncinat... Totul a început, de fapt,

cu un telefon. Cineva a făcut, într-o zi, din greșeală numărul meu și m-a amuzat cît de rău se bîlbîia tot cerîndu-și scuze. La un moment dat, am pufnit amîndoi în rîs. În ziua următoare m-a sunat din nou, a treia zi la fel. De fiecare dată la ora cinci după-amiază, fix. La început mă agasa asta, mă sîcîia. Pe urmă a început să mă distreze. Era un joc, dar, ce mai, a sfîrșit prin a deveni necesitate. Nu mai aveam răbdare, doream să vină cît mai repede ora cinci. Cînd se apropia ora, fugeam de oriunde. Lăsam totul baltă și mă duceam acasă. Ajungeam înainte de ora cinci. Mă dezbrăcam în fugă, dacă mai aveam vreme îmi mai făceam o cafea, cu ochii mereu la ceas. Și cînd mai erau zece minute mă așezam în fotoliu aproape de telefon. Priveam cum treceau minutele și secundele. Fix la cinci, suna. O secundă aveam tentația să nu ridic imediat. Să nu mă trădez că așteptasem nerăbdătoare. Cu mîna întinsă spre receptor, lăsam să sune de două, trei ori. N-aveam curajul să-l las mai mult. Odată am încercat. Cînd soneria telefonului s-a oprit, m-am speriat. Nu-i știam numărul. Și dacă n-avea să mai sune ? Din fericire, peste un minut numai, a sunat din nou. „Azi ai întîrziat", mi-a zis pe un ton de reproș glumeț. „Acum am intrat pe ușă", am mințit.

Discuția pornea totdeauna din același punct. „Ce mai faci ?" Apoi curgea la întîmplare. Îmi povestea fel de fel de lucruri. Eu mai mult ascultam. El știa despre mine cîte ceva, însă niciodată nu m-am întrebat de unde. „Cum arăți ?", l-am întrebat odată și în clipa aceea mi-am dat seama că, în schimb, eu nu știam, de fapt, nimic despre el. Nici ce profesie avea, nici cum arăta. „De ce te interesează ?" mi-a replicat după o lungă tăcere. „Așa... Aș vrea să nu

fii numai o voce" am zis. Mi-a răspuns pe un ton, brusc, uscat : „Lasă, poate altădată". Era evident că nu-i făcea plăcere. Evita. De aceea nu l-am mai întrebat nimic.

Apoi am început să-i povestesc eu tot felul de fleacuri. Îl amuzau grozav. Pe mine mă sîcîia însă din ce în ce mai mult întrebarea : de ce nu vrea să ne cunoaştem ? „Crezi că vom discuta astfel toată viaţa la telefon ?" l-am tachinat într-o zi. Şi iarăşi m-am lovit de tonul uscat, care nu era al lui. „Cînd te plictiseşti, spune-mi. Te las în pace. Vrei să închid acum ?" „Nu, n-am zis asta, i-am răspuns cam descumpănită. De fapt, ar trebui să înţelegi... Înseamnă că doar te distrezi." Vocea lui deveni dintr-odată aspră. „Nu glumi, te rog, pe tema asta." Atunci am fixat, în sfîrşit, o întîlnire. M-am dus şi am aşteptat o jumătate de oră. N-a venit. Cînd am ajuns acasă, a sunat telefonul. „De ce n-ai venit la întîlnire ?", l-am întrebat. „M-am temut". Numai la acest răspuns nu mă aşteptasem. „Te-ai temut ? De cine ?" „De noi, a zis el. Dacă eu nu arătam cum te aşteptai tu ? Dacă tu nu arătai cum te-am văzut eu ?" N-am mai insistat.

Am continuat aşa cîteva luni. În fiecare zi mă suna fix la cinci. Stăteam de vorbă despre vreme, despre ce se întîmpla în lume. Despre noi. Despre orice, cu excepţia vieţii lui. După vreo jumătate de oră, zicea invariabil : „Te las. Pe mîine." Într-o zi n-a mai sunat. În noaptea aceea mi-a venit greu să adorm. Şi în următoarea. Am început să iau somnifere. Mă îndrăgostisem cumva de o voce ? Ar fi fost absurd. Explicaţia era probabil că mă obişnuisem cu acele convorbiri, iar acum îmi lipseau. Eram prea singură

ca să mă debarasez uşor de unicul meu „punct fix". Cum se apropia ora cinci mă aşezam în fotoliu şi aşteptam. Nu ştiam ce să fac altceva. Într-o zi a sunat iar. „Iartă-mă. Am fost plecat şi n-am putut să te sun." Asta a fost toată explicaţia. Eu n-am pus întrebări. Dar din ziua aceea m-a sunat mai rar şi la ore diferite. Era totdeauna grăbit şi se temea parcă de ceva. Ca şi cum se simţea ameninţat, urmărit.

Într-o după-amiază, cînd mă întorceam acasă, mi-a ieşit în faţă un individ slab, cu ochelari, care mi-a pus în mînă un plic alb, murdar de transpiraţie, şi s-a îndepărtat fără o vorbă. Cînd am citit, am încremenit. Într-un stil vulgar, era relatată acolo o poveste întreagă despre necunoscutul cu care vorbeam la telefon. Că era un individ fără scrupule, care-şi tortura nevasta şi copiii, că era un escroc, un individ dubios, urmărit de poliţie şi că prin urmare era mai prudent din partea mea să nu-i mai răspund. În aceeaşi seară, cînd a sunat telefonul m-am străduit să fiu cît mai calmă. Nu puteam totuşi să trec peste ceea ce se întîmplase. „O porcărie" îngăimă el după o tăcere lungă. „Nu-i adevărat ?" l-am întrebat eu. Şi cum tăcea, am adăugat : „Ar fi timpul, poate, să ne explicăm". „Nu asta e important", murmură el. „Dar ce e important ?" A urmat o pauză. Răspunsul lui abia l-am auzit : „Faptul că mi-ai devenit dragă". Nu cred că a fost făcută vreodată o declaraţie de dragoste cu un ton mai obosit şi mai trist. Nu m-a lăsat să comentez în nici un fel vorbele lui care, de ce să nu recunosc, m-au tulburat. Mi-a spus grăbit că va lipsi o vreme din oraş, şi-a cerut scuze şi a închis. N-am apucat să-l mai întreb ce înseamnă „o vreme". Am rămas cu receptorul în

mînă, îmi vuia capul și mă năpădea cînd un rîs idiot, cînd plînsul.

A doua zi și a treia zi, văzînd că într-adevăr nu mai suna, mi-am zis că nu era exclus să aibă dreptate cei ce-mi trimiseseră rîndurile acelea vulgare ca să mă avertizeze. În consecință, am încercat să șterg cu buretele toată povestea. Telefonul mă fascina însă. Mă învîrteam prin casă, aproape fără să-l pierd din ochi. Parcă aș fi vrut „să văd" dacă începe să sune. Era limpede, obișnuința devenise obsesie. Am început atunci să-mi caut fel de fel de pretexte pentru a întîrzia în oraș pînă noaptea tîrziu. Umblam mult, ca să obosesc și să pot dormi. Devenisem însă nervoasă și nu mai reușeam, ca pînă atunci, să mă domin.

De aceea am crezut că nervii mi-au jucat o festă în seara cînd a început șirul unor întîmplări greu de explicat și azi. Mă întorceam spre casă, cînd am auzit un zgomot sec în spatele meu și deodată pe stradă, o stradă mai puțin populată, s-a făcut întuneric. Am încremenit. După colț, la cîteva sute de metri, mai ardea un felinar, dar lumina aceea, filtrată printre case, mi se părea foarte departe. Inima îmi bătea puternic și, paralizată de teamă, cîteva clipe nici n-am avut curaj să mă întorc, să văd dacă nu mă urmărea nimeni. Dar nu se zărea mai nimic din cauza întunericului. Am pornit mai departe, la colț am cotit și pe măsură ce mă apropiam de lumina celuilalt felinar mă liniștearn. Atunci a pocnit și al doilea bec și întreaga stradă s-a cufundat în beznă. Poate pentru că fusesem cumva pregătită de primul șoc, acum nu m-am mai înfricoșat atît de tare. Puteam chiar să raționez. M-am gîndit mai întîi că vreun copil trăsese cu praștia în becuri ca să le spargă. Dar

dacă era un răufăcător ? Abia la acest gînd și-a făcut efectul al doilea șoc. Nu se auzea însă nici o mișcare. Strada părea perfect pustie. În afară de zgomotul vîntului nu se auzea nimic. După cîteva minute am îndrăznit să plec mai departe. Dealtfel, nu mai aveam mult de mers pînă acasă. Pășeam cu grijă, aproape bîjbîind, deoarece era una din acele nopți oarbe, fără lună, cînd stelele sporesc noaptea în loc s-o limiteze. Cînd am ajuns acasă, am răsuflat ușurată. Apoi am uitat de această întîmplare, m-am întors la gîndurile obișnuite.

În zilele următoare nu s-a mai petrecut nimic. Dar în a patra sau a cincea zi s-a repetat aceeași poveste cu becurile într-o altă parte a orașului. O stradă nu prea lungă, dar centrală, a rămas cufundată în beznă, încît trecătorii, în primele clipe, se ciocneau. bîjbîind, speriindu-se unii de alții.

Întîmplările astea nu erau chiar simple întîmplări. Ele au început să se îndesească. Din ce în ce mai multe becuri se spărgeau. Și culmea era că nimeni nu pricepea cum anume, din ce cauză. Pur și simplu becurile crăpau brusc. Parcă arunca cineva cu piatra în ele. Treptat, a pornit să se răspîndească în oraș un fel de teamă bizară. Ziarele au scris la început ceva despre asta, apoi, deodată, au tăcut. Unii erau de părere că totul era trecut sub tăcere pentru ca să nu sporească și mai mult panica populației, deși tocmai absența oricărei știri avea darul să creeze panică. Efectul a fost că frica s-a întins ca o molimă. Oamenii nu știau de ce anume le era frică, dar ieșeau din ce în ce mai puțin seara. După o anumită oră, străzile rămîneau practic goale. Cei care întîrziau mergeau pe lîngă ziduri și se uitau mereu îna-

poi. Nu era nimeni. Dar... O frunză uscată căzînd şi fîşîind era destul ca să-i umple de spaimă.

La un moment dat, municipalitatea a renunţat să mai pună becuri pe străzile unde toate felinarele rămăseseră oarbe. Oricum, s-a zis, ele urmau să fie sparte. Cheltuială în zadar. Nervi. Unii au protestat, arătînd că de-abia astfel cei ce spărgeau becurile erau încurajaţi. Dar au protestat în zadar. Străzile, tot mai multe, rămîneau în întuneric. Pe mari porţiuni, nu se mai vedea nimic. Şi vitrinele luminoase au fost sparte. Nu se fura nimic din ele, la început, inclusiv din cele cu bijuterii. Numai că orice lumină era vînată şi ucisă ca un animal.

Din pricina acestei vînători de becuri, poliţia a intrat în stare de alarmă, concentrîndu-şi forţele pe cîteva bulevarde din centru unde încă mai existau lumini. Poliţiştii patrulau, se aşezau chiar lîngă stîlpii pe care erau instalate becurile şi în dreptul vitrinelor luminoase. La început erau foarte siguri pe ei. Şefii lor tocmai făcuseră declaraţii furtunoase, ameninţînd pe cei care sfidau ordinea publică şi dînd cetăţenilor asigurări, invitîndu-i să stea liniştiţi întrucît vinovaţii urmau să fie prinşi şi pedepsiţi aspru. Dar în ciuda acestor declaraţii belicoase şi a faptului că poliţiştii umblau înarmaţi pînă-n dinţi, becurile pocneau mai departe. Moralul poliţiştilor a început să scadă, iar unora le-au cedat nervii. Într-o dimineaţă a fost găsit mort un poliţist. Mai întîi s-a crezut că a fost ucis de cei care spărgeau becurile. Pe urmă s-a descoperit că fusese împuşcat de un alt poliţist care, fiindu-i frică şi auzind zgomot, a tras. Din seara aceea poliţia a primit ordin să nu mai tragă pe întuneric, dar această măsură n-a făcut decît să sporească şi mai mult frica poliţiştilor. Nu mai umblau decît în grup şi pe lîngă ziduri. Cu timpul au început să-şi dea demisia sau să rămînă acasă sub pretextul că erau bolnavi. Cei care erau mai în vîrstă încercau să-şi facă formele de ieşire la pensie. Cîţiva au recunoscut pe faţă că le era frică. „Avem copii, ziceau, şi nu vrem să-i lăsăm orfani." Poliţia a sfîrşit astfel prin a ceda şi ea străzile.

Acum, oraşul arăta ca o imensă omidă neagră. De frică, parcă nici nu mai respira. Din spatele ferestrelor întunecate, oamenii spionau străzile, aşteptînd să se întîmple ceva. Dar nu se întîmpla nimic. Numai întunericul se lăţea tot mai mult.

Pînă la urmă, au fost sparte şi ultimele becuri. N-a mai rămas decît cel de la poarta poliţiei, pe care poliţiştii îl schimbau de cîteva ori pe noapte. În rest, toate străzile erau, noaptea, ca arse, chiar şi cele din centru. Doar cîte un chefliu, beat turtă, mai trecea atunci, sau cîte o maşină grăbită care n-ar fi oprit pentru nimic în lume. Dealtfel, nici stopurile nu mai funcţionau.

N-a fost nimeni sugrumat, înjunghiat şi, o vreme, nu s-a petrecut nimic scandalos, în afară de povestea cu becurile. Cu toate acestea teama ne stăpînea pe toţi. Trenurile au încetat să mai vină noaptea. După căderea serii nu mai sosea nici un tren şi nu mai pleca nici un tren. Şi de unde la început toată lumea discutase numai despre aceste întîmplări, acum nimeni nu mai vroia să deschidă gura. Oraşul părea lovit de o epidemie secretă, care ne înfricoşa pe toţi şi acţiona asupra încrederii oamenilor în ei înşişi. Cînd mergeam pe stradă n-aveam măşti de tifon pe faţă, dar ne comportam ca şi cînd am fi avut. Deşi, împotriva unei epidemii de frică nu se poate lupta cu măşti de tifon.

Totul părea cu atît mai înfricoşător cu cît molima n-avea nume. Nimeni nu ştia cum să-i spună, deoarece nu era vorba numai de frică. Era ca o tăcere rea şi ocultă care ne pîndea pe toţi de cum se însera, ca un animal cu o sută de mii de ochi minusculi, unul pentru fiecare fereastră a oraşului. Care pîndea şi aştepta ce ? Nimeni nu ştia să răspundă. Dar toată lumea bănuia că trebuia să urmeze ceva.

Paradoxal, aproape toţi am răsuflat uşuraţi în prima clipă cînd am auzit că în oraş au început furturile. Era primul lucru logic după multă vreme. Hoţii au început să bîntuie, ocrotiţi de întuneric şi de faptul că poliţia era ca paralizată. Dar curînd totul a luat proporţii de coşmar. Au fost şi cîteva cazuri de fete prinse la căderea serii şi violate. Într-o noapte, mai mulţi indivizi au pătruns într-o casă, l-au schilodit pe un funcţionar şi au siluit-o pe soţia lui. Tot felul de grozăvii se auzeau din toate părţile. Oamenii au început să se baricadeze prin case şi să pună drugi de fier la uşi. Au apărut şi gratii la ferestre, astfel că oraşul semăna tot mai mult cu o uriaşă puşcărie. Nimeni nu se mai sinchisea de estetică. Singura grijă a fiecăruia era să se apere de primejdie. Ce importanţă avea că, punînd gratii, fiecare cameră se transforma într-o celulă ? Oamenii, se pare, nu mai aveau încredere decît în aceste celule.

Cineva a lansat ideea că într-o asemenea situaţie lucrul cel mai înţelept era ca fiecare să aibă un cîine care să-l apere. Şi, probabil, cei care au lansat ideea erau pregătiţi s-o exploateze, pentru că în cîteva zile toate pieţele oraşului au fost inundate de cîini de toate rasele, care de care mai voinic şi mai rău. Cînd cîinii mîrîiau şi îşi arătau colţii, cei care vroiau să-i cumpere se fereau instinctiv, dar pe urmă tocmai

aspectul lor fioros era un argument ca tîrgul să fie încheiat la preţuri piperate. S-a pornit o adevărată speculă cu cîini. O afacere din care unii s-au îmbogăţit, căci de groază fiecare plătea oricît numai să se ştie cît de cît apărat.

Se părea că, în sfîrşit, urma o linişte relativă, cu toate că această linişte avea ceva ciudat în ea. Chiar ziua, dacă cineva se ducea într-un loc unde bănuia că avea să întîrzie pînă seara, îşi lua cîinele cu el. Devenise ceva obişnuit să fie văzuţi pe stradă tot atîţia cîini cîţi şi oameni. Serviciile din timpul nopţii s-au redus la strictul necesar. Taxiurile nu mai circulau. Farmaciile de serviciu stăteau zăvorîte, cel care avea strictă nevoie de un medicament trebuia să bată mult pînă să i se deschidă, iar farmacistul vorbea de după zăbrele de fier. Din spatele lui se auzea un mîrîit.

Curînd s-a văzut că scepticii avuseseră dreptate. Calmul s-a dovedit şubred. Întunericul înrăia probabil cîinii, încît aceştia săreau gardurile şi muşcau pe oricine se apropia noaptea de casele pe care le apărau. Era ceva în bezna oraşului care îi înnebunea parcă. Pe stradă, noaptea, dacă stăpînul, silit să iasă dintr-un motiv sau altul, nu-şi ţinea zdravăn de zgardă cîinele şi avea neşansa să se întîlnească cu cineva, se întîmplau adevărate nenorociri. Cei doi cîini se sfîşiau unul pe altul şi cu gurile pline de sînge se repezeau fiecare asupra stăpînului celuilalt.

În felul ăsta cîinii au devenit periculoşi. Se părea că din nou se intrase într-o fundătură şi că frica era fără leac. Atunci, cineva a spus că ar fi bine să fie angajaţi nişte dresori.

Aşa şi-au făcut apariţia în oraş dresorii. Cîinii au fost dresaţi şi, acum, nu mai muşcau decît dacă erau

asmuţiţi de dresori. Doar nopţile cu lună erau de nesuportat. În acele nopţi, urletele cîinilor se abăteau asupra oraşului ca un viscol înnebunitor prevestind lucruri încă şi mai rele. Era cu neputinţă să doarmă cineva. Cîinii părea întărîtaţi de lumina lunii şi se repezeau furioşi la garduri, lătrînd ore în şir fără oprire. Nimeni nu-i putea potoli atunci. Nici măcar dresorii. Îi lăsau să latre pînă oboseau, mai bine zis pînă ce luna cobora undeva dincolo de plopii care împînzeau marginile oraşului. Atunci, istoviţi de atîta lătrat, cîinii se retrăgeau mîrîind, parcă satisfăcuţi că alungaseră luna care-i înnebunea de fiecare dată. Aşa că, în loc să fie romantice, nopţile cu lună erau acum mai cumplite, mai înfricoşătoare decît cele de vreme rea. De-abia aşteptam să treacă nopţile cu lună şi să înceapă ploile. Ploile lungi şi apăsătoare care alungau cîinii prin cuşti şi, în sfîrşit, nu se mai auzeau lătraturi decît rar, cînd cîinii tresăreau prin somn sau cineva făcea zgomot pe stradă.

Acum dresorii erau la modă. Foarte curînd ei au ajuns să stăpînească oraşul. Mergeau pe stradă cu biciul în mînă, chipurile ca să ţină cîinii la respect, dar se vedea destul de clar din atitudinea lor, din felul poruncitor în care se adresau, că tratau întreg oraşul ca pe un manej. Cînd îşi arătau bunăvoinţa, dădeau parcă obişnuita bucăţică de zahăr, nimic mai mult. Nimeni nu s-a mirat cînd primarul a fost schimbat cu un dresor. La fel, şeful poliţiei şi preşedintele tribunalului. În toate funcţiile-cheie au fost puşi dresori. Pînă la urmă, toată lumea s-a obişnuit şi cu asta, aşa acum se obişnuise cu întunericul, aşa că puţinii care îşi arătaseră teama că lucrurile mergeau din rău în mai rău au preferat să fie prudenţi şi să tacă. Mai ales că nimeni nu se mai gîndea să

schimbe ceva. Primăria a anunţat că renunţa să pună becuri noi, o vreme, ca să nu-i mai întărîte pe cei care le spărgeau. Poliţia a încetat şi ea orice cercetări. Practic, toţi păreau resemnaţi. Oraşul era la cheremul dresorilor, dar se ajunsese la un fel de echilibru al fricii. Oamenii se temeau în acelaşi timp de întuneric, de hoţi, de cîini şi de dresori. Şi toate acestea se anulau reciproc.

Într-una din acele seri, telefonul a sunat din nou. Era el. Mi-a zis „bună seara" şi în loc de obişnuitul „ce mai faci ?" sau de o explicaţie a absenţei sale m-a întrebat cu glas precipitat : „Ai auzit şi tu ce se întîmplă ?" „La ce te referi ?" „La povestea cu cîinii, bineînţeles. Cîinii şi becurile sparte." „Da, sigur că ştiu", i-am zis. A tăcut o vreme şi a oftat lung. Parcă nu era decis cu ce să continue. Sau poate se temea că era auzit şi de altcineva în afară de mine. Deodată, ca şi cum se hotărîse să spună ce avea de spus cu orice risc, a început să vorbească. Avea, în vocea strangulată de emoţie şi de grabă, ceva neobişnuit, necunoscut, un amestec de îndîrjire şi frică. Era glasul unui om încolţit, hăituit, care, probabil, se uita în jurul lui tot timpul, simţindu-se pîndit, urmărit, studiat. Aşa cum eram eu însămi în perioada aceea, de fapt. Mă temeam să umblu pe stradă, mă temeam să vorbesc pînă şi cu vecinii sau cu colegii despre ceea ce se întîmpla. Cu excepţia mea toată lumea avea cîini, dar nu discutam despre ei. Nici despre becurile sparte. Numai cînd şi cînd, cineva lăsa, fără voie, să-i scape un „Aţi auzit... ?" Dar imediat renunţa. Bărbia începea să-i tremure şi se gîndea probabil că era mult mai înţelept să fie prudent, să nu discute nimic. Se auziseră lucruri groaznice. Unii care protestaseră s-au trezit pe neaşteptate, pe stradă,

muşcaţi de cîini. Cînd s-au dus la spital, li s-a spus că doctorii n-aveau voie să-i îngrijească. Trebuiau să dovedească mai întîi ce fel de cîini i-a muşcat. Aşa că în clipa cînd a început să vorbească mi s-a făcut frică. Dar cum să închid telefonul ? Nu puteam. Mi-era atît de frică încît nici nu auzeam bine ce spunea. Căpătase o voce puţin şuierătoare din pricina grabei de a spune totul dintr-o răsuflare. Se temea probabil că dacă se va opri, va renunţa, nu va mai avea putere să continue. Aşa că o vreme n-am reţinut decît cuvinte disparate dintr-o poveste lungă despre soţia lui, despre felul cum s-au căsătorit şi despre cei doi copii pe care-i avea, despre neînţelegerile cu soţia lui şi despre cauzele acestor neînţelegeri. Vroiam chiar să-l întrerup şi să-i spun că nu mă interesau problemele lui de familie cînd l-am auzit zicînd : „Acum mi-e teamă că mă omoară." Am îngheţat. „Cum să te omoare ? Nu înţeleg." „În somn", mi-a răspuns el, deşi eu altceva întrebasem. „Dar de ce să te omoare ? Nu înţeleg." Şi cum el tăcea, am adăugat ezitînd : „Din cauza mea ?" „Nu, nu, protestă el, tu n-ai nici un amestec. Din cauza mea." Am răsuflat uşurată. Se vede că rămînem egoişti în faţa primejdiei. Pe urmă mi-au revenit şi perplexitatea şi teama. „Dar ce lucru îngrozitor ai făcut ? Şi chiar dacă ai fi făcut, cum să te temi de aşa ceva ? E absurd." „Ba nu-i absurd deloc, mă contrazise el. E foarte probabil să se întîmple astfel. Foarte probabil. Şi dacă într-o zi nu te voi mai suna, să ştii că asta a fost." Simţeam că trăiesc un coşmar. „Dar de ce ? Spune odată, de ce ? Fă-mă să înţeleg. E nebună ?" „Nu e nebună." „Atunci ?" „Îşi iubeşte copiii ca o nebună. Şi se teme pentru ei. Ca să-i scape

pe ei e gata să mă omoare pe mine"... A adăugat că de cînd i s-a înfiripat gîndul ăsta nu mai putea dormi.

Apoi a început să-mi explice. Am aflat că era judecător... „Va să zică de aceea îmi telefona zilnic la ora cinci fix, pentru că era învăţat cu punctualitatea", mi-am spus... Luase pe contul lui anchetarea cazului becurilor sparte şi nimerise pe o pistă primejdioasă, incredibilă, de care ştia numai el. Era sigur că dresorii au spart becurile. Le-au spart ca să terorizeze oraşul, să fie nevoie de cîini şi, fiind nevoie de cîini, să fie nevoie de ei, să pună stăpînire pe tot şi să stăpînească prin frică. Totul se desfăşurase, era convins, după un plan diabolic şi era hotărît să dea de firul lui. Fără să-şi facă publică bănuiala, îşi continua discret cercetările. Dar de la o vreme observase că era peste tot urmărit. Oriunde se ducea în oraş, cineva cu un cîine se ţinea după el. De cîteva ori s-a întîlnit faţă în faţă cu un individ încălţat în cizme negre, care ducea de zgardă un cîine mare cît un viţel. Cînd a trecut pe lîngă el, cîinele a mîrîit, gata să-l muşte de picior, dar individul l-a tras de zgardă şi nu l-a lăsat. Apoi, în vreme ce se îndepărta l-a auzit chicotind către cîine : „Nu acum, nu acum. Lasă, ai răbdare, mai tîrziu va fi al tău." Cînd ridica receptorul, auzea uneori o răsuflare precipitată şi un mîrîit. Chiar un lătrat a auzit într-o zi. Simţea că nu mai putea să rabde. Clocotea de revoltă. Dar nu putea să spună nimic. Cui să spună ? Încă n-avea probe destule şi era primejdios să se afle ce ştia. Într-o zi l-a întrebat pe unul care îl urmărea cu un cîine lup : „Ce-aveţi cu mine ?" Individul a rînjit fără să zică nimic. Asta l-a înfuriat. „Ce-aveţi cu mine ? i-a strigat. Nici nu mă cunoşti." „Eu nu te cunosc,

a chicotit individul, dar te cunoaște dresorul șef. Eu execut ordinele dresorului șef". Și s-a îndepărtat.

Toate aceste urmăriri i-au confirmat că nu se înșelase și că bănuiala lui era întemeiată. A stat un timp acasă. De cîte ori ridica receptorul auzea acum respirația aceea șuierătoare și un mîrîit. Se simțea din ce în ce mai singur și mai hăituit. Soției sale i se făcuse la început milă de el și se frămînta sfătuindu-l să fie atent. Apoi, cînd i-a încolțit gîndul că din cauza lui ar putea pătimi și copiii, și-a schimbat atitudinea și a încercat să-l convingă să lase totul baltă. Dar cum el se încăpățîna, i-a devenit ostilă. Cînd îl auzea repetînd că era hotărît să dovedească adevărul, se înfuria : „Acum nu e vremea să fii Don Quijote. Mai bine fă ce face toată lumea." „Inclusiv să latru ?" a întrebat-o el. „Inclusiv să latri dacă trebuie să-ți salvezi copiii. Vrei să-i împingi singur în ghearele cîinilor ?"... Culmea era că și ea îi ura pe dresori, numai că în certurile lor nu mai vroia s-o recunoască, ba chiar găsea și justificări prezenței dresorilor. „Cu atîția cîini, era nevoie și de dresori, trebuie să înțelegem asta. Altfel nu ne-am mai putea descurca, nu-ți dai seama ? Cine ar păzi cîinii ? Și dacă am alunga cîinii, cine ne-ar apăra de cei care sparg becurile ?" „Adică tot de dresori, îi replica el. Nu vezi că aici duc toate firele ?" Dar nu ajungeau la nici un rezultat și, treptat, a înțeles că ea începuse să-l urască.

După una din aceste certuri, excedat, a făcut imprudența să spună la telefon unui prieten ceva despre bănuiala lui. Din ziua aceea n-a mai avut pace. Îl sunau la diferite ore și de preferință în cursul nopții. Cum ridica receptorul, auzea un lătrat oribil, apoi un rîs și iar un lătrat. A încercat s-o lase pe ea să răspundă. Se întîmpla același lucru. După cîteva asemenea șocuri, ea și-a pierdut cumpătul cu totul. Tremura de frică și l-a implorat să se ducă să ceară iertare, să promită că nu va face nimic, mai mult, va recunoaște dacă va fi nevoie că a fost o prostie ceea ce gîndise pînă atunci ; a stat la pîndă, a făcut cercetări și s-a convins, da, că fusese o prostie bănuiala lui. Dar el nu vroia : „Nu, în ruptul capului nu vreau. Dacă trebuie să pățesc ceva, cel puțin să știe lumea adevărul." „Dar ce mă interesează pe mine adevărul ? țipa ea isterizată de frică. Și ce-i interesează pe copii adevărul ? Ascultă, i-a zis într-o zi cu o furie rece, dacă pui în pericol viața copiilor și soarta lor, să știi că te omor cu mîna mea, nu mai e nevoie să-ți facă ei de petrecanie. Nu-ți îngădui să-i sacrifici pe copii." „Dar nu mă sacrific decît pe mine" i-a răspuns el. „Cum te sacrifici numai pe tine ? Crezi că se vor mulțumi să se răzbune împotriva ta ? Ei știu că eu știu. Și că și copiii au auzit. Dacă nu te astîmperi, o vom păți cu toții. Și nu-mi pasă de mine, înțelegi ? Dar pentru nimic în lume nu voi admite să pui în pericol viața și viitorul copiilor. Crezi că după ce dresorii îți vor plăti ție ce au de plătit, copiii vor avea liniște ? Că se vor putea duce unde vor și vor putea face tot ce vor ? Toată viața îi va urmări nebunia ta. Și, fără nici o vină, vor plăti ei." Simțea în tonul ei o îndîrjire pe care nu i-o cunoscuse înainte. O ură de care n-o crezuse în stare și care a ajuns la paroxism cînd s-a auzit că prietenul căruia îi împărtășise la telefon bănuiala lui a fost mușcat de un cîine turbat.

Din ziua aceea și-a dat seama că, în absența lui, ea începuse să-i umble prin hîrtiile unde-și ținea un fel de jurnal profesional. Le găsea prea meticulos aranjate. Spiritul ei ordonat nu suporta odată ce pu-

nea mîna pe un lucru să nu-l aranjeze cum trebuia ; sau poate făcea asta ca să nu se cunoască vreo urmă, dar abia astfel se trăda... Nu i-a fost greu să înțeleagă ce anume căuta. Vroia să afle din jurnal dacă a renunțat sau nu la ideea lui nebunească și ce intenții avea. Iritat, a început să scrie în jurnal mai mult decît avea de gînd să facă. Și-a compus o psihologie de ins care bravează totul, care iese în stradă și strigă, în sfîrșit tot ce i-a trecut prin minte, ca s-o sperie și s-o pedepsească, fără să se gîndească la urmări. Scria și lucruri de genul acesta : „Știu cît vor suferi copiii mei, dar nu pot sacrifica adevărul de dragul lor“... În zilele următoare a văzut-o crispată, neagră de spaimă. Nu-i reproșa nimic, dar acum îl privea cu ură. De cîte ori îi întîlnea ochii se cutremura. „M-ar omorî“, și-a zis într-o zi... A început să bată în retragere, să încerce s-o liniștească. Dar abia astfel reuși s-o exaspereze și mai mult. Bănuia probabil că descoperise căutările ei prin hîrtii și că încerca s-o înșele. În zadar a notat el într-o zi în jurnal : „Am mințit în tot ce-am scris pînă acum. Pură ficțiune. De fapt, n-am intenția să fac nimic.“ Și-a dat seama nu numai că nu l-a crezut, dar că-l ura și mai mult : devenise periculos.

Între timp, continuau telefoanele, lătrăturile la telefon, urmăririle. Într-una din zile, unul din copii a fost mușcat la poartă. Cîinele a dispărut imediat. Ea s-a speriat îngrozitor. Atunci, după multe zile de tăcere, i-a vorbit. Dar i-a vorbit într-un fel care l-a înghețat. „Ai văzut ?“ Și era o nemaipomenită ură în glasul ei. Avea aerul unui om care luase o hotărîre. A încercat să discute cu ea, dar era prea tîrziu. Nu-l mai credea capabil decît de manevre... Acum se apropia de casă ca de o capcană. Odată,

intrînd pe ușă a găsit-o discutînd la telefon. Era palidă și a închis imediat cum l-a văzut. I s-a părut ciudată această grabă. Dacă erau *ei* la telefon ? Și au sfătuit-o...

După ce mi-a spus totul, am încercat să-l liniștesc. Dar mi-am dat seama că era în zadar.

Apoi n-a mai sunat. Am așteptat cîteva zile, o săptămînă, nimic. Cum ultima oară îmi lăsase numărul, am sunat eu. Pustiu. Nu răspundea nimeni. Telefonul suna în gol... Am început să stau ore întregi la telefon, formînd încontinuu numărul. Știam că era o prostie, dar intrasem acum într-un automatism din care nu puteam ieși... Într-o seară mă durea capul îngrozitor și am vrut să mă duc pînă la farmacie să-mi iau un calmant, dar cum se lăsase întunericul mi s-a făcut frică și m-am întors de la poartă. Am pus ca de obicei bara de fier care bloca ușa, apoi, terorizată de o bănuială tulbure, am controlat, ca niciodată, peste tot, și pe sub pat și prin toate cotloanele. Eram pe punctul să mă liniștesc cînd a sunat telefonul. Am tresărit, cu speranța că mă suna el. Am ridicat receptorul, dar n-a zis nimeni nimic. Am auzit totuși zgomotul unui telefon care s-a închis. A doua zi a sunat din nou. De asemenea nimic. Aceeași tăcere și același zgomot de telefon închis. A treia zi, am simțit o răsuflare curioasă în receptor. Pe urmă, un mîrîit... În noaptea aceea am avut un coșmar. Se făcea că judecătorul fusese omorît. Soția lui, în timp ce el dormea, deschisese robinetul de gaz din camera lui. M-am dus la înmormîntare și am văzut-o. Era descompusă la față și avea o privire halucinată care-ți făcea rău. La poarta cimitirului au așteptat-o doi inși cu doi buldogi și au arestat-o. Tot de la cimitir, copiii au fost duși direct la orfelinat.

Stăteam pe trotuar foarte aproape de indivizii care au luat-o cu ei și nu mai înțelegeam nimic. Ce interes aveau s-o pedepsească ? Ea făcuse ceea ce aveau de gînd, oricum, să facă ei. Îi scutise de o grijă, de o crimă. În felul acesta își obținuse iertarea. Dar poate că iertare nu există în asemenea împrejurări, mi-a trecut deodată prin minte. Odată el mort, crima era un bun prilej să scape și de ea. Doar ea *știa*. Ei știau că ea știe. Aveau acum cel mai bun pretext s-o lichideze legal, să-i facă proces și s-o condamne.

M-am trezit îngrozită. Și deodată, cum mă uitam în gol, m-a fulgerat un gînd. „Dar și eu *știu*. Înseamnă că nu mă vor cruța nici pe mine..." Peste vreo oră a sunat telefonul. Și iarăși am auzit respirația cuiva. După ce am închis, am reînceput să formez numărul lui. Soneria suna continuu în gol.

Îmi era teamă acum să ies pe stradă și ziua. Cîteva zile am mai încercat să mă duc la slujbă, dar acolo nu eram în stare să fac nimic. Toată lumea mă întreba ce se întîmpla cu mine, deoarece mă mișcam ca o somnambulă, iar eu nu eram în stare să dau nici o explicație. Ca să scap de aceste întrebări care mă exasperau, mi-am luat un concediu neplătit și am rămas acasă. Știam că mă va teroriza telefonul, dar cel puțin nu mai trebuia să discut cu nimeni. Și pe urmă oricum n-aș fi scăpat noaptea de telefoane. Poate că, sunînd ziua, mă vor lăsa în pace noaptea, mi-am zis. În plus, nu-mi dădea pace visul groaznic pe care-l avusesem. Vroiam să mai sun, să mă conving, să aflu ce se întîmplase.

Nu mai ieșeam aproape deloc din casă. Seara am început să înghit somniferele fără să le mai număr. Și totuși nu puteam dormi decît pe apucate, o oră, două. În rest, stam cu ochii la telefon și așteptam,

cînd nu sunam eu. Uneori, mă exaspera chiar tăcerea. Parcă vroiam să aud mîrîitul acela îngrozitor, să se termine odată. Tremuram și așteptam. Mă temeam să adorm și să mă trezească soneria telefonului din somn. Atunci era și mai rău... Cînd suna, încercam să mă stăpînesc. Auzeam cunoscuta respirație șuierătoare urmată de un mîrîit și stam așa, suspendată parcă deasupra unui abis în care mă puteam prăbuși în clipa următoare, așteptînd țăcănitul aparatului de partea cealaltă... Aproape automat, făceam apoi numărul judecătorului. Dar nu mai speram să-mi răspundă nimeni. După două-trei apeluri închideam... Într-o seară, în loc de mîrîitul unui cîine am auzit o voce rea, brutală și poruncitoare : „Să nu încerci să smulgi firele telefonului. Vom veni noaptea să ți-l punem la loc". Am rămas năucită... Alunecam parcă într-o apă adîncă și n-aveam putere nici să mă agăț de ceva, nici să dau din mîini, să înot. Nu mai puteam decît să aștept îngrozită valul care mă va lovi.

Ultimul rest de energie l-am găsit acolo unde mă așteptam mai puțin : chiar în disperarea mea. Mi s-a făcut teamă să nu înnebunesc. Trebuia să scap, să nu mai văd telefonul, să mă duc undeva, oriunde, altfel cu siguranță intram în ospiciu... Cît am stat astfel ? O săptămînă ? Două ? O lună ? Habar n-am. Știu numai că la un moment dat nu mai dormeam deloc și parcă telefonul suna continuu și chiar sunetul lui semăna cu un lătrat de cîine...

Nu știu cum am plecat de-acasă și unde am vrut de fapt să mă duc. M-am pomenit mergînd în neștire pe străzile orașului, stăpînită numai de gîndul că nu trebuia să mă opresc. Dacă mă opresc, îmi repetam mereu, înnebunesc ori mor... Am ajuns la marginea

orașului și de-acolo am pornit pe cîmp. Nu mă interesa în ce direcție mergeam. Totul era să nu mă opresc. Ultimele case au rămas în urmă. Vîntul rece mă făcea să tremur și, o clipă, am ezitat. Dar același îndemn, singurul de care mai era în stare ființa mea, „nu te opri", m-a făcut să continui.

Cum plouase cu o zi înainte, pămîntul moale mi se lipea de tălpile pantofilor. Am mers așa nu știu cît. Cînd n-am mai putut, m-am ghemuit pe un răzor și am adormit. M-am trezit cînd soarele era sus, singură pe un cîmp de pe care fusese strînsă rapița. N-aveam la mine o oglindă. Cît de rău arătam oare ? M-am gîndit un moment să mă întorc. Pe urmă am pornit la întîmplare. Oricum nu mai știam în ce parte era orașul. Seara m-am oprit și m-am odihnit din nou cîteva ore, după care am încercat să ajung la un drum. De jur-împrejur nu se vedea în depărtare nici o lumină... A doua zi eram istovită. Cred că arătam ca o nălucă și aproape mă temeam să nu mă întîlnesc cu cineva. Mă opream din ce în ce mai des, eram la capătul puterilor și, pe deasupra, făcusem la piciorul drept o bătătură. Fiecare pas era un chin. Spre seară a început o ploaie subțire. Noroc că-mi luasem trenciul cu mine... Eram gata să mă culc pe pămînt, cu riscul să răcesc. Mă simțeam stoarsă de ultima picătură de energie, cînd am ajuns într-un fel de haltă, în cîmp pustiu. Acolo era un tren de marfă. M-am dus pînă la locomotivă. Nimeni. În pichetul de haltă, de asemenea nimeni. M-am urcat într-un vagon gol ca să mă adăpostesc de ploaie. Dar acolo am adormit. Cînd m-am trezit, mă aflam aici...

...Sincer vorbind, nici eu nu-mi prea dau seama ce-ar trebui să cred. Că am înnebunit subit ? Că într-o criză de frică am pornit fără să știu unde voi ajunge ? Sau că trăiesc un coșmar și că într-o dimineață mă voi trezi în patul meu ?... Dacă sînt într-un coșmar, n-am altceva de făcut decît să aștept să mă trezesc. Orice zbucium ar fi în zadar. Visul nu poate fi grăbit cînd îl trăiești, cînd îl visezi, nu-i așa ? În vis ești prizonierul visului. Aluneci pe apele lui și nu poți să ieși la mal decît dacă un val al visului vrea să te azvîrle. Așa că, probabil, tot ce-mi rămîne de făcut e să aștept...»

8.

Poate că imaginația Eleonorei amplificase unele amănunte și amestecase unele întîmplări. Parcă am citit odată ceva, o notiță, despre un film în care oamenii își cumpărau cîini ca să se apere de o teamă contagioasă. Sau poate mă înșel. Dar, din multe puncte de vedere, povestea ei semăna cu a mea. Amîndoi rămăsesem fără subterfugii.

Și totuși ne deosebea ceva important. Din tot ce spunea, ea îmi apărea ca o femeie normală pe care împrejurările au exasperat-o și au transformat-o în victimă, pe cînd la mine lucrurile au fost mai complicate, eu însumi am ajutat împrejurările să nu mă cruțe. Adevărul, domnilor, e că nu sînt un răstignit cum mi-a plăcut să cred și cum am spus-o chiar.

Sau, dacă vreți, m-am născut gata răstignit. Am venit pe lume avînd în carnea palmelor cuie. Lumea n-a făcut decît să mi le bată mai tare.

De aceea și frica mea e ambiguă. Undeva la jumătatea fricii m-am revoltat mereu și am ridicat fruntea din țărînă. Pînă atunci șobolan, aveam dintr-odată gust să devin martir. Învingeam șobolanul din mine, dar fără să-i zdrobesc capul. Pentru că în clipa cînd trebuia să-mi asum întreg riscul curajului meu, cînd eram gata să merit aureola de sfînt care nu se teme de nimic în afară de Dumnezeu, deodată renăștea șobolanul. Îmi era iarăși frică.

Aici în gară, mă culc uneori sfînt și mă trezesc șobolan. Cum deschid ochii, mă sperii de singurătatea din jur. Și cînd vă gîndiți că sînt destui care vorbesc despre tăria de a te retrage într-o grotă, de a te hrăni cu ierburi și de a dormi pe piatra goală ! Poate unii sînt în stare, dar cei mai mulți pălăvrăgesc despre lucruri pe care nu le cunosc. Nu, domnilor, eu nu cred în pustiu. Cred în dumneavoastră.

Cel puțin profeții au o scuză. Ei nu au nevoie să discute. Vor să proclame fără să fie contraziși. Pustiul îi ajută să uite orice obiecție li s-ar putea aduce și să-și facă o educație spartană a monologului. Dar cei care, ca să pară interesanți, țin prelegeri despre filosofia grotelor ce scuză au ? Spre deosebire de Eleonora, eu cred că trebuie să vorbim despre singurătate, măcar pentru a o deosebi de pustiu. Singurătatea te înăbușă. În schimb, pustiul te digeră ca un șarpe boa. Întîi te înghite și pe urmă te digeră încet. Eu eram prea tînăr și necopt la minte cînd am vrut să mă fac pustnic, ca să știu asta.

Dar mai bine să vă povestesc mai departe.

Vara era extrem de călduroasă, iar zilele semănau una cu alta. Toate începeau cu un soare strălucitor, continuau cu o căldură de iad și se terminau cu un cer plin de praf roșu. Vîntul de noapte nu reușea să alunge zăpușeala, dar o făcea mai suportabilă. Ziua parcă eram bătuți cu bice fierbinți. Pînă și umbra zidurilor ardea, n-aveam unde să ne refugiem. Tufele de oțetari căpătaseră un sunet uscat și flăcări mari țîșneau parcă din bălării. Toată partea dinspre pădure arăta cîrpită din petice gălbui și cenușii. Așa o vedeam de pe peron unde stăteam vlăguiți de căldură așteptînd să vină seara și ducîndu-ne mereu la fîntînă după apă. Tînjeam după o ploaie care să calmeze aerul surescitat, dar n-aveam noroc. Cînd se înnegura puțin, norii se dovedeau sterili. Se risipeau repede și cerul redevenea sticlos. Apoi, zile întregi, singura umbră care-l traversa era a ciorilor ce vin în răstimpuri ca un nor de scrum pînă deasupra gării, de unde, după cîteva ocoluri, fac cale întoarsă.

E ceva ce nu înțeleg în povestea asta cu ciorile. Foarte rar se abat deasupra mlaștinii. Atunci încep să zboare dezordonat, în zigzaguri bezmetice. Parcă le sperie sau le îmbată ceva de jos. E un mister pentru mine ce se întîmplă, de ce păsările simt mlaștina și se feresc să-i treacă granița, în vreme ce fluturii par fascinați de aerul puturos al bălților. Uneori, în roiuri mari, se precipită într-acolo atrași de o forță irezistibilă și cad secerați. Din gară se vede deodată apărînd un fel de brumă ciudată pe bariera de stuf.

După ce ne trezeam, avea loc, aproape mereu la început, aceeași scenă. Ne repezeam la fîntînă să ne spălăm, ca și cum ne aștepta o zi încărcată, cu treburi multe sau drumuri lungi. Apoi ne opream dezorientați ca niște oameni care nu mai știu în ce

direcţie s-o ia. Ne pomeneam că n-avem ce face. O vreme, ne-am ocupat timpul punînd ordine în magazie. Pe lîngă proviziile de alimente, am găsit acolo şi o plită pe care puteam să fierbem urzici. Apoi am curăţat încă o dată fîntîna. Eleonora s-a apucat să şteargă praful din sala de aşteptare şi din celelalte încăperi, iar eu, găsind nişte unelte prin magazie, m-am apucat să repar banca de pe peron care avea un picior rupt şi o şipcă desprinsă. Orice putea fi un pretext bun pentru o ocupaţie. Totul era să nu ne oprim, să nu începem să ne gîndim la situaţia noastră şi să ne punem întrebări. Trăiam ca în faţa unui zid care nu ne îngăduia să privim dincolo de el şi încercam să uităm asta.

Dar era inevitabil ca într-o zi să epuizăm şansele de a face ceva. În ziua aceea, cînd a venit, arătam, cred, ca o maşinărie căreia i s-a rupt arcul. Mai ţin minte trei lucruri din ea. Mai întîi că a zburat pe lîngă mine o lăcustă lăsînd în urmă un sunet uscat, ca o dîră, şi că sunetul respectiv m-a obsedat multă vreme. Apoi că s-a înnorat şi a început să plouă. Era o ploaie meschină, cum nu prea se întîlneşte vara. Una din acele ploi care putrezesc în aer şi te scot din sărite ; care, parcă, nu se mai termină niciodată ; suprimă orizontul, îmbîcsesc aerul şi-ţi toacă nervii dacă n-ai ce face. Priveşti un timp cum sporesc băltoacele, ai senzaţia, ascultînd ploaia, că te afli într-o imensă peşteră şi că tu nu eşti altceva decît o stalagmită. Pe ochi ţi se aşază o pîclă umedă, iar în auz curge continuu acel foşnet de ploaie fără sfîrşit... Stam sub streaşina gării şi uitasem că dorisem să vină o ploaie. Priveam ceasul de pe peron. Nu ştiu ce vroiam să văd, căci ora era aceeaşi, numai minutarul se învîrtea, ca de obicei. Undeva în acoperiş se

făcuse o spărtură chiar deasupra ceasului şi prin ea se prelingea o şuviţă de apă. Deodată, dintr-un impuls pe care nu mi l-am putut stăpîni, m-am repezit la marginea peronului, am luat o piatră şi am aruncat-o în geamul ceasului făcîndu-l ţăndări. Mă aşteptam să se oprească şi minutarul, dar nu s-a întîmplat aşa. Ploaia ajungea acum pe limbile ruginite, se distingea un scîncet metalic pe care înainte nu-l auzisem, iar aspectul ceasului m-a crispat şi mai mult. M-am dus în sala de aşteptare şi, căutîndu-mi un loc cît mai ferit, deoarece ploaia pătrundea pe alocuri prin acoperişul de tablă ciuruit de rugină lăsînd dîre mari pe pereţi, m-am ghemuit pe una din bănci încercînd, bineînţeles în zadar, să adorm.

Întîmplarea era un semn că ieşirea din letargie nu înlăturase primejdiile care ne ameninţau moralul. Într-adevăr, peste apa fîntînii, care trebuia curăţată din cînd în cînd, a început să apară iarăşi o pîclă verde, ca o cocleală, iar prin sala de aşteptare păianjenii au reînceput să-şi ţeasă pînza, deoarece, după cîteva zile de derută, renunţasem să ne mai zbatem. Mîncam în silă şi aveam sentimentul că lucrurile nu puteau evolua decît spre mai rău.

Trebuia să începem, prin urmare, să învăţăm ceea ce eu n-am ştiut niciodată : să aşteptăm. Atunci am descoperit că aşteptarea e o meserie pe care o înveţi, aşa cum pictorul învaţă să-şi amestece culorile.

Vi se pare exagerată această afirmaţie ? Probabil, din nou faceţi greşeala de a judeca după ce ştiţi dumneavoastră şi trebuie încă o dată să vă atrag respectuos atenţia că în pustiu sînt alte legi.

Cineva îmi spunea odată că Hamlet îşi permite să ezite pentru că are timp. Şi că, în schimb, oamenii obişnuiţi nu-şi pot îngădui acest lux. Ei sînt con-

strînşi să ia hotărîri în fiecare zi şi chiar de mai multe ori pe zi, întrucît viaţa nu seamănă cu scările castelului de la Elsinor. Dar, domnilor, tocmai aici e problema. Există situaţii cînd a avea timp nu e un privilegiu, ci un risc şi încă un risc foarte grav, iar eu mă găsesc într-o asemenea situaţie. Imaginaţi-vă, vă rog, acest peron pustiu unde nenorocirea e că am la dispoziţie mai mult timp decît Hamlet. „A fi sau a nu fi ?" După ce am repetat întrebarea, aud cum ţiuie vîntul lovindu-se de acoperişul gării şi cum cîrîie ciorile. Credeţi-mă, timpul prea mult ameninţă să-ţi sară în beregată ca lupii. Atunci nici un răspuns nu mai e bun.

Cabotinul din mine e gata să ricaneze. Cum să înţeleagă aşteptarea cei care n-au trăit-o decît în raţii mici ? Pe ei nu-i interesează decît să apese pe accelerator, privind fix în faţă. Atît. Nimeni n-are timp de pierdut. Nimeni n-are timp pentru altul. Nu există decît cursa fiecăruia. Restul nu contează. În schimb, pentru mine aşteptarea e un cuvînt şi înţelept şi teribil. De ce înţelept ? Păi sigur că este. Cînd nu mai poţi face nimic, cînd te simţi ca o gînganie în pumnul destinului, nu zici : sînt disperat ; zici : aştept. Va veni, nu va veni ce aştepţi, nu se ştie. Important e că aştepţi. Din moment ce aştepţi, faci ceva. Ţi-ai găsit o ocupaţie. Cum mi-am găsit eu aici, unde am învăţat o nouă meserie, aceea de a aştepta. Foarte grea meserie, domnilor. Mult mai grea decît aceea de a călători, de a alerga, de a te îmbulzi. Pentru că atunci cînd alergi, îţi foloseşti picioarele. Cînd te îmbulzeşti, îţi foloseşti braţele. Dar cînd aştepţi nu-ţi foloseşti decît puterea de a spera. Şi aici e greutatea. Căci această putere se uzează şi ea, domnilor, ca orice lucru. Şi, în clipa în care puterea de a spera

s-a uzat, eşti pierdut. Nu te mai salvează nimic, pentru că nu mai izbuteşti să aştepţi. Nemaiaşteptînd, trebuie să mori.

Şi nu pot să-l contrazic pe acest cabotin care scoate din cînd în cînd capul din mine. Cel puţin în privinţa aşteptării are dreptate. Mă uit la şinele prăfuite. Ce tren să mai vină ? Ce tren să mai plece ? Aici nu mai există sosiri, nici plecări. Există numai peronul şi aşteptarea. E una din acele situaţii cînd cauţi în aşteptare un bîrlog, un refugiu. Să treacă timpul, deoarece lucrul cel mai important pe care-l faci e să aştepţi. Pustiul latră uneori ca şi cîinii. Şi, cum să vă spun, muşcă chiar de inimă. A aştepta înseamnă atunci a supravieţui cît mai mult, a aluneca spre moarte încet. Totul e să te descurci cît mai bine cu frica şi să-ţi găseşti chiar în frică un loc mai ferit. Aştepţi, supravieţuieşti şi în vremea asta moartea vine bîjbîind.

Uneori îi spuneam Eleonorei că un singur lucru era mai important pentru noi decît venirea unui tren : încrederea că trenul va veni. Crezînd aşa, puteam începe să aşteptăm. Ca în porunca a doua.

De fapt, am înţeles atunci ceva la care nu mă gîndisem niciodată. Că uneori a aştepta poate fi, la urma urmei, un mod de a pleca şi de a sosi. Cîtă vreme aştepţi, totdeauna mai există un tren care va veni sau va pleca. Chiar dacă nu ştii cît trebuie să aştepţi. Peroanele sînt cu totul pustii numai cînd le pustiim noi înşine, mi-am spus. Şi am încercat din toate puterile să cred asta. E adevărat că nu reuşeam totdeauna, iar acum nu mai reuşesc nici atît. Dar dacă aş fi renunţat cu totul, aş fi murit. Încercam să ne umplem timpul cu ceva, dar fără panică.

Uneori ne întrebam cît vom putea rezista astfel. Pe urmă tot noi ne ziceam ca să ne dăm curaj : „Important e că deocamdată merge".

Într-o dimineață am avut chiar o clipă de fericire. Cerul era limpede și, deasupra pădurii, se ridicase un soare inflamat și roșu. Așezați pe banca de pe peron, priveam cîmpul. Iarba, udă de rouă, strălucea. Pînă și scaieții fulgerau în răstimpuri. Cîrduri de ciori se îndreptau prin aerul dimineții spre mlaștină de unde făceau cale întoarsă. Acesta era imperiul în care domneam noi, singurii săi locuitori. Probabil nu era trecut pe nici o hartă și n-avea nici un nume.

9

Astăzi, în schimb, n-ar trebui să spun decît atît, domnilor : „Totdeauna m-a obosit vacarmul, dar pustiul mă obosește și mai mult". Sînt într-o dispoziție neagră și-mi vine greu să continui chiar mărturia, singurul lucru pe care-l am de făcut acum. Dar trebuie să mai rămîn încă. Mai sper ca Eleonora să apară și n-aș vrea să găsească gara goală. Singură, cu siguranță, ea n-ar pleca niciodată de aici. De aceea trebuie prin forța lucrurilor să fiu prolix. Vedeți pe ce căi te silește pustiul să devii predicator ? Înainte de a-ți închide gura, te face să vorbești continuu.

Oare unde am citit că întreaga aspirație a filosofiei e să ajungă să spună totul într-o singură propoziție ? Așa ceva e cu neputință aici. Dimpotrivă, aici întreaga aspirație e să nu ajungi niciodată să spui totul. Ce să mai faci după aceea ? Trebuie să repeți sau să te culci și să strigi țînțarilor : „Vă aștept. Acum nu vă mai supăr cu nici un cuvînt".

Eu încă trebuie să-i supăr pe ai mei. Trebuie să vă povestesc primul drum în mlaștină.

Într-o zi a apărut pe neașteptate o pisică. Era primul eveniment mai important. Leșinată de căldură, s-a oprit și ne-a privit cu ochi indiferenți. Pe urmă s-a culcat pe una din șine. Dacă ar fi venit vreun tren ar fi călcat-o. Am alungat-o, dar abia după aceea mi-am dat seama de absurditatea gestului.

Brusc, m-am hotărît s-o urmăresc, să aflu de unde apăruse și, urmărind-o, am văzut că pisica a dispărut în mlaștină.

Era prima oară că vedeam mlaștina de aproape. Duhoarea bălților se simțea puternic acum. Nu departe de locul unde se oprea linia ferată, zăcea în apa noroioasă invadată de lintiță un schelet de pe care, la apropierea mea, broaștele au sărit cu zgomot. Am înaintat pe fîșia de pămînt tare dintre două smîrcuri și am dat de o altă barieră de stuf care mă împiedica să văd mai departe. M-am hotărît să trec și de ea.

În bălți nămolul era amestecat cu resturi vegetale. Dacă lunecam în el, cu siguranță n-aș fi reușit să mai ies. Nemișcarea calmă și puturoasă a smîrcurilor era o capcană perfidă.

Mi s-a părut că mătasea broaștei care acoperea o baltă avea o culoare nefirească, albicioasă și, aplecîndu-mă, am descoperit un strat de fluturi morți.

Prin urmare, roiurile de fluturi pe care le vedeam din gară căzînd secerate nu erau o iluzie optică.

Bănuiam că trebuia să existe o taină în mlaştină, dar m-am decis să amîn pentru altă dată explorarea ei. M-am întors, am ocolit o baltă, apoi alta, şi deodată am descoperit că nu mergeam pe unde venisem. În terenul mocirlos nu se zărea nici o urmă de pas. Probabil, mi-am zis, n-am fost atent şi am luat-o prin altă parte. Dar eram mai degrabă intrigat decît speriat.

Mi-a trecut prin minte că în asemenea împrejurări trebuie să te comporţi ca la pocher. N-ai voie să se vadă că te temi. Dacă te temi, eşti pe jumătate pierdut.

De jur-împrejur nu se zărea, în afară de stufăriş, decît aceeaşi apă stătută amestecată cu noroi şi resturi vegetale şi, printre bălţi, locuri înguste de pămînt tare care oricînd se putea dovedi înşelător. Încotro s-o apuc ? m-am întrebat. Am pornit la întîmplare. După o vreme, am avut impresia că, în loc să ies spre marginea mlaştinii, mă afundam în ea. Am luat-o, aşadar, în direcţia opusă, pînă am reuşit să mă zăpăcesc de tot. Şi nu lipsea decît un pas greşit ca să alunec, rămînînd prizonierul unui labirint noroios îngrăşat de fluturi. Întotdeauna e de ajuns un pas greşit, nu-i aşa ? Apoi mi-am amintit de harta din gară. Din moment ce fusese nevoie de o hartă însemna că riscul rătăcirii era real. Cei care o făcuseră ştiau cît de amăgitoare era mlaştina. Dar ce căutaseră ei printre bălţi ar fi greu de spus.

M-am uitat din nou în jur, întrebîndu-mă în ce direcţie s-o iau. Şi totuşi parcă pe acolo venisem. Am recunoscut o movilă cu mărăcini pe care o remarcasem mai devreme, deoarece avea o formă bi-

zară de lup. Ar fi fost greu să existe două la fel. Am lovit cu piciorul în movilă şi am avut impresia că sub un strat subţire de ţărînă era piatră. O clipă am fost ispitit să dau ţărîna la o parte. M-am gîndit însă că n-avea nici un rost.

Vă repet, nu intrasem în panică. Mi-am continuat zigzagurile printre smîrcuri, liniştit, ca şi cum nu mă interesa unde mă va prinde seara. Trebuie să ştiţi că de obicei am avut reacţii întîrziate la pericol. De cîte ori m-am aflat în primejdie, intervenea un soi de anestezie a simţurilor care mă făcea să mă consider martor la ceea ce trăiam, dîndu-mi o detaşare pe care curajul nu mi-ar fi dat-o probabil, şi acţionam aproape mecanic, fără să mă tem şi mirîndu-mă de spaima celorlalţi.

Dealtminteri, din pricina asta îmi amintesc de momentele de pericol prin care am trecut ca de nişte vise. O singură dată am stat în faţa primejdiei cu simţurile neaţipite. Asta s-a întîmplat demult, în copilărie. Mă pierdusem într-o pădure din care nu mai găseam nici o ieşire. Alergam în toate direcţiile, orbecăind, lovindu-mă de mărăcini, dînd la o parte cu mîinile însîngerate de ghimpi crengile de trandafiri sălbateci şi, cînd credeam că voi ajunge în sfîrşit la un luminiş, totul se încurca din nou. Mă întorceam şi porneam în direcţia opusă. În zadar. Pădurea se strîngea în jurul meu, înlănţuindu-mă cu toate tentaculele şi nu mai vroia să-mi dea drumul, se pregătea să mă înghită. Obosit şi înfricoşat, m-am oprit, m-am aşezat pe un maldăr de frunze uscate şi am început să plîng. Neputinţă, umilinţă, revoltă, frică, toate erau în plînsul meu. Deodată, am auzit un sunet vag de clopot. M-am luat după el şi, mai tîrziu,

am ieşit într-o poiană... De unde venise sunetul acela vag de clopot, n-am ştiut niciodată. L-am auzit pînă ce am ieşit din pădure, apoi, brusc, a dispărut. Oricît m-am învîrtit şi am aşteptat nu l-am mai auzit... Ba nu, l-am mai auzit o dată, să nu mint. Era o noapte oarbă de iarnă, mă pierdusem pe un cîmp viscolit şi nu mai ştiam încotro să mă îndrept. Totul era alb în jur, un întuneric alb, o mlaştină albă, vîntul spulbera zăpada orbindu-mă şi orice drum dispăruse. Eram gata să cedez, să mă aşez în zăpadă epuizat, renunţînd să mă mai lupt cu viscolul, cînd am auzit din nou acel clopot... Apoi am rămas singur cu meandrele vieţii mele... Mă credeţi că n-am mai izbutit niciodată să plîng ? Şi n-am mai avut reflexe prompte în faţa primejdiei...

Mergeam, aşadar, căutînd o ieşire din mlaştină, cînd am încremenit. Printre trestii, am zărit lucind un foc în faţa căruia, nu-mi venea să-mi cred ochilor, trei inşi cîntau cu fluierele unor cobre aşezate pe nişte butuci înalţi şi rotunzi. Cîntecul nu-l auzeam. Am mai făcut cîţiva paşi, cu grijă ca să nu mă trădez, şi am ciulit urechile. O pală de vînt m-a ajutat şi ca să aud melodia, care m-a tulburat şi mai rău. Era aceeaşi melodie, cînd şerpuitoare şi tristă, cînd insinuantă şi provocatoare, izbucnind în strigăte de ură, pe care o cunoşteam foarte bine. Uneori, îmblînzitorii se opreau, lovind cobra neascultătoare cu băţul. Aveau mîinile şi picioarele înfăşurate în cîrpe groase, probabil ca să nu fie muşcaţi. Unul dintre ei plătise cu viaţa o clipă de neatenţie. Zăcea, mort, puţin mai departe, lîngă o colibă de stuf. Cineva îi azvîrlise peste faţă o cîrpă roşie şi nimeni nu se mai sinchisea de el.

La un moment dat îmblînzitorii s-au oprit din strania lor ocupaţie. Au rămas privind în gol, absenţi, ascultînd parcă vîntul care suna printre trestii. Tăcerea lor semăna cu un ritual. Sau poate dormeau în picioare în timp ce cobrele se încolăciseră pe butuci.

Nu îndrăzneam să fac nici un gest. Mă temeam că, mişcînd trestiile, îi voi trezi pe îmblînzitori şi voi atrage atenţia asupra mea. Am stat de aceea neclintit multă vreme ascultînd şi eu vîntul. Amorţisem cînd, de undeva din spatele colibei, s-a auzit un scheunat de cîine. Atunci îmblînzitorii au tresărit şi şi-au reluat cîntecul. Una dintre cobre se dovedi recalcitrantă şi, după cîteva încercări zadarnice de a o zgîndări cu băţul, îmblînzitorul, furios, o lovi cu putere şi îi zdrobi capul. Scoase apoi un fel de strigăt şuierat şi am văzut apărînd din colibă o mangustă căreia i-a azvîrlit cobra moartă s-o înfulece. Dintr-un sac a scuturat pe butuc altă cobră şi ritualul s-a reluat ca şi cum nu se întîmplase nimic.

Abia atunci am observat că mai era un ins acolo, care supraveghea totul. Se vedea clar că era un fel de şef. Cînd unul dintre îmblînzitori nu se dovedea destul de zelos şi nu cînta cu destulă pasiune, îl lovea peste mînă cu o nuia. Imediat, cîntecul izbucnea cu o energie sporită. Era şi mai trist, mai tulbure şi mai înfricoşător. Iar cobra simţea parcă schimbarea. Devenea şi ea mai sprintenă, mai mlădioasă şi mai docilă.

Îmblînzitorii păreau membri ai unei secte exotice, organizată după reguli aspre, necruţătoare, ca în toate ordinele oculte bazate pe supunere oarbă şi fanatism. Mi-a trecut prin minte un şir întreg de presupuneri : că erau, poate, sau fuseseră cîndva

certați cu legea și că au fost ticăloșiți de singurătatea smîrcurilor ; că se ascunseseră în mlaștină să uite și să fie uitați, să-și piardă urma și numele ; și, o vreme, poate, acesta fusese singurul lor gînd ; apoi, treptat, în inima lor se va fi înfiripat o dorință sumbră de răzbunare împotriva lumii care îi silise să trăiască ascunși ca fiarele sau ca niște leproși ; au găsit în cobre arma de care aveau nevoie și în ură forță pentru utopia lor neagră și începuseră să se organizeze ; vor fi învățat să urască tot ce se afla dincolo de mlaștină și gara a fost, poate, prima lor victimă ; hăituiți, vroiau să hăituiască pe alții ; ticăloșiți, vroiau să-i ticăloșească pe toți ; și cum nu credeau decît în frică, o răspîndeau ; nu încercau, ca alte secte, să convingă, să-și facă adepți ; se mulțumeau să supună, să înfricoșeze și, în loc de adepți, să facă victime ; n-aveau nici răbdare să-i convertească la religia lor pe cei care nu le semănau și n-aveau nici încredere că oamenii pot fi mîntuiți ; de aceea preferau să-și impună credința cu ajutorul cobrelor ; cîntecul șerpuitor care făcea cobra să se înalțe ținea loc de predică ; nu discutau, dealtfel, nici între ei ; poate renunțaseră demult și la cuvinte ; poruncile se dovedeau mai limpezi date cu nuiaua și cu bățul, iar pentru altceva decît pentru porunci nu vedeau la ce-ar fi putut fi folositoare cuvintele...

Toate acestea nu erau, bineînțeles, decît simple bănuieli și presupuneri. Dar ele se înșirau atît de logic în capul meu încît în clipa aceea eram aproape sigur că adevărul nu putea fi altul. Și aș fi continuat probabil să-mi las imaginația să lucreze, dacă îmblînzitorii nu s-ar fi oprit, adulmecînd parcă, în tăcere, ceva. Simțeam că soarta mea atîrna de un fir

de păr și nu mai îndrăzneam nici să respir. Șeful îmblînzitorilor asculta și el vîntul. În clipa următoare din colibă își făcu apariția o femeie îmbrăcată aproape în zdrențe, dar zdrențele nu făceau decît să-i scoată și mai mult în relief frumusețea nerușinată și provocatoare, așa cum în noroi florile sînt și mai strălucitoare uneori. Era înaltă, avea părul scurt, carnea arămie și contrasta violent cu aspectul sordid al îmblînzitorilor. Exista ceva exotic în toată ființa ei de floare echivocă a smîrcurilor. O frumusețe tulbure, păcătoasă și perfidă ca locurile unde trăia, accentuată de mersul lasciv, de tîrfă care-și cunoaște farmecele. Dar fața ei frumoasă se schimonosi deodată îngrozitor. Parcă i se aplicase o mască terorizată. Au trecut cîteva momente pînă m-am dumirit ce se întîmpla. Unul dintre îmblînzitori, la un semn al șefului probabil, căci acesta urmărea atent scena, deschisese gura sacului cu cobre și de-acolo își înălța încet capul o cobră. Femeia scoase un țipăt înfiorător care se frînse în cele din urmă într-un acces de tuse isterică. Înecată de această tuse, ea încercă să țipe mai departe în timp ce îmblînzitorii adulmecau, imobili, vîntul. Eram gata să ies din trestii cînd femeia înclină capul și, la un semn al șefului, îmblînzitorul care deschisese sacul împinse cu piciorul cobra la loc. Apoi femeia dispăru în colibă, iar ceilalți căzură într-o somnolență ciudată. Cînd s-a auzit din nou un scheunat de cîine, s-au scuturat din somnolență, au luat cobrele de pe butuci, le-au vîrît în sac, și-au desfășurat cîrpele de pe mîini și de pe picioare și au dispărut la rîndul lor în colibă. Am profitat de asta ca să mă retrag prin stufăriș.

Am rătăcit printre bălți pînă ce am auzit niște țipete în spate. M-am întors și am văzut că nu foarte

departe un stol de ciori care zburaseră spre mine făceau un ocol brusc, îndepărtîndu-se. Mi-am amintit că văzusem de multe ori, din gară, aceeaşi scenă, dar răsturnată : ciorile lovindu-se parcă de o barieră invizibilă şi revenind spre gară. Prin urmare acolo era marginea mlaştinilor, prima barieră de stuf. Am pornit şi era gata-gata să mă încurc din nou cînd, din fericire, alt cîrd de ciori apăru şi făcu cale întoarsă. Continuînd să merg în direcţia aceea, am reuşit în cele din urmă să ies la liman. Am trecut din nou pe lîngă scheletul înnămolit în prima baltă şi am răsuflat uşurat cînd am ajuns la capătul liniei ferate.

Începuse să sufle un vînt puternic, ceea ce se întîmpla foarte rar în timpul zilei. Arţarul, pe care păsările îl ocoleau, scotea obişnuitul lui sunet tînguitor şi bătea mătănii între urzici. M-am gîndit că niciodată nu văzusem ceva mai caraghios, dar în aceeaşi clipă mi s-a părut că aud un geamăt, apoi un icnet batjocoritor care mă însoţea în vreme ce intram în clădirea gării.

Nu i-am spus Eleonorei ce văzusem în mlaştină ca să n-o înfricoşez. Nu puteam să uit însă ritualul îmblînzirii cobrelor şi mă întrebam dacă membrii acelei secte pustiiseră gara. Probabil, îmi ziceam, i-au hărţuit pe cei din gară pînă cînd acestora li se făcuse lehamite şi-şi luaseră lumea în cap. Era chiar de mirare că îmblînzitorii nu dăduseră foc clădirii. Sau n-o făcuseră, poate, pentru a-şi contempla victoria. Gara pustie era în ochii lor ca un templu. Cu puţină imaginaţie, şi-ar fi instalat idolul în sala de aşteptare.

Căci religia lor, dacă aveau una, nu putea fi decît religia fricii. Cruciaţii acelei religii negre, îmbrăcaţi nu în armuri, ci în haine de cerşetori, visau probabil să vină o zi cînd n-ar fi nevoie decît de o nuia

şi de o cobră ca nimeni să nu mai crîcnească. Pînă atunci aduceau pe altarele lor de noroi ofrande de fluturi morţi şi cerşeau prin oraşe, cum îi văzusem. Pe la răspîntiile străzilor cîntecul lor trist şi ameninţător le stîrnea poate nostalgia mlaştinilor... Dar de ce ne lăsau în pace în gară ? Poate că nu aflaseră despre sosirea noastră. Sau poate că aceşti cavaleri ticăloşi ai fricii ştiau că, neavînd unde să plecăm, oricum îi vom căuta noi cînd nu vom mai suporta pustietatea gării.

Însă pe măsură ce priveam trîmbele de praf roşu ridicate de vînt de pe cîmpul din faţa peronului, nu mai eram sigur că văzusem într-adevăr ce-mi aminteam. Mi-am propus ca în zilele următoare să caut coliba în mlaştină şi să mă încredinţez dacă nu cumva aţipisem între trestii şi visasem totul.

10.

Vă miraţi, poate, că nu sînt sigur de amintirile mele. Daţi-mi voie să vă lămuresc printr-un exemplu. Odată mi-am dat întîlnire cu un amic la o piscină din marginea oraşului. La capătul bazinului erau două rînduri de fotolii roşii din plastic. Tineri şi tinere, amestecaţi, stăteau pe fotoliile acelea. Mai erau cîteva libere. M-am aşezat pe unul din ele şi am început să-i cercetez pe cei care înotau. Purtau căşti,

aproape toate la fel, date de la garderobă. Roz. Cel cu care îmi dădusem întîlnire nu venise. Ca să treacă timpul, m-am hotărît să mă arunc în bazin să înot. Apa era cam rece însă. Şi încă o mică surpriză neplăcută. Tot timpul înotasem pînă atunci în apă de mare. În piscină aveam senzaţia că înaintam mai greu. Mă simţeam mai puţin la îndemînă, ca şi cum uitasem să înot. Am ieşit. Şi tocmai mă gîndeam că aşteptam degeaba şi mă pregăteam să mă îmbrac şi să plec, cînd uitîndu-mă în bazin mi s-a părut că toţi cei care înotau, purtînd căşti roz, semănau cu amicul pe care-l aşteptam. Am făcut un semn unuia, la întîmplare, dar el nu mi-a răspuns. Pe urmă m-am jenat să repet gestul. Stam pe fotoliul de plastic să văd dacă nu cumva vreunul mă recunoştea, cînd am simţit o mînă pe umăr. Cel pe care-l aşteptasem tocmai venise, era îmbrăcat şi se scuza de întîrziere... Înţelegeţi, aşadar, cum stau eu între amintirile mele. Le privesc şi nu ştiu care dintre ele va veni să mă bată pe umăr.

Şi cînd una mă bate pe umăr nu sînt sigur dacă nu e o nălucire de o clipă. Chiar atunci pe peron, după ce mă întorsesem din mlaştină, am avut un moment de confuzie şi derută. Cum stam lîngă Eleonora pe bancă şi priveam trîmbele stîrnite de vînt, o rafală violentă a transformat întreg peronul într-un vîrtej de praf care m-a orbit şi m-a silit să închid ochii. M-am simţit ca un beduin în deşert. Şi deodată am avut senzaţia că din norul de praf apare un tren, roşu-cenuşiu ca şi ceaţa uscată care plutea deasupra cîmpului. Era alcătuit în întregime din praf, încît mă miram cum reuşeau roţile să se învîrtă şi vagoanele să stea întregi fără să se prăbuşească. Trenul opri cu un scîrţîit prelung exact în faţa gării. Nu coborî nimeni şi nu urcă nimeni. Uşile rămîneau închise. Dealtfel, vagoanele n-aveau trepte. Chiar să fi vrut cineva să urce sau să coboare n-ar fi reuşit. O clipă, mi s-a părut că văd la una din ferestre figura unui bărbat. Semăna cu mine şi nu mă mira asta. Apoi, cu acelaşi scîrţîit prelung, trenul s-a pus în mişcare, s-a îndepărtat şi, înainte de a ajunge la jumătatea cîmpului, a dispărut într-un alt vîrtej de praf spulberat de vînt.

Cam aşa s-au întîmplat lucrurile totdeauna. Mi-am trăit viaţa ca un somnambul.

I-am spus Eleonorei :

— Uneori, mă simt aici ca într-o gară de tranzit... Dar poate că toată lumea trăieşte într-o gară de tranzit, fără să-şi dea seama. Noi... cel puţin vedem asta în fiecare moment.

— Tranzit spre ce ? zise ea.

Da, „spre ce“ mă întrebam şi eu privind rotocoalele de praf care îngroşau mereu ceaţa uscată de deasupra cîmpului. Spre ce... Pădurea nu se mai zărea aproape deloc.

Cînd atingea maximum de intensitate, vîntul vuia sinistru. Am întrebat-o pe Eleonora dacă îi era frică. Ea a scuturat din cap într-un fel care putea fi interpretat oricum. Părea preocupată să urmărească dansul trîmbelor de praf. Nu ştiu ce mi-a venit să insist.

— Să presupunem că ar veni un tren pe care ar scrie numele oraşului tău. Şi din tren ar coborî cu un cîine de zgardă unul din dresorii pe care i-ai vă-

zut pe străzi. S-ar apropia de tine zicîndu-ți : „Fetițo"... nu, scuză-mă, „fetițo" îți spun numai eu... sau nu ți-ar zice nimic. Ți-ar arăta vagonul în care să te urci, în timp ce la picioarele tale cîinele ar mîrîi amenințător. Ce-ai face ? Te-ai urca în tren bucuroasă că ai scăpat în sfîrșit de acest peron ?

M-a privit lung și nu mi-a răspuns. S-a gîndit, poate, că e o glumă de cabotin... Știți după ce se recunoaște un cabotin, domnilor ? El nu e în stare să fie la înălțimea tragediei pe care o trăiește și de aceea simte nevoia s-o ia în derîdere în fața spectatorilor.

Din spatele gării se auzeau scîncetele arțarului. Vîntul amenința să smulgă tabla de pe acoperiș și biciuia tufele de oțetari. Pădurea nu se mai zărea acum deloc.

Mi-am adus aminte de vorba unuia din profesorii mei : „Femeia este fizică, iar bărbatul metafizic". Și mi-a venit să rîd. În ce măsură eram eu metafizic ? Doar dacă acceptam că metafizica mea era lipită pe o hîrtie de muște. Și iarăși m-am gîndit la întrebarea Eleonorei : „Tranzit spre ce ?"

Mai tîrziu, am revenit la gîndul că viața însăși e o stare de tranzit între naștere și moarte... un peron unde te zbați să ocupi un loc într-un tren..., ești fericit că ai prins un loc la clasa I sau la fereastră... altul e necăjit că a rămas în picioare pe culoar... alții nu reușesc să se prindă nici de scări, rămîn pe peron să aștepte următorul tren... Și fiecare uită, poate, un singur lucru... că trenurile astea nu duc nicăieri... cel

care a ocupat un loc la fereastră este, fără să știe, egal cu cel care stă în picioare pe culoar și cu cel care vine abia cu următorul tren... în cele din urmă se vor întîlni toți undeva, într-un deșert, unde chiar șinele se transformă în nisip... în loc să se uite în jur, oamenii se îmbulzesc, se calcă în picioare, își dau ghionturi... Încercam să mă conving, probabil, că n-aveam motive să mă plîng. Cel puțin în gara noastră, îmi ziceam, avem avantajul de a vedea viața în stare pură, destinul nu ne amăgește, nu ne silește să ne zbatem, ne lasă să ne instalăm în starea de tranzit și s-o trăim cît mai liniștiți, știind că ea e totul...

Dar vine o zi cînd privești peronul gol, trîmbele de praf pe care le ridică vîntul și nu mai poți alunga gîndul că te joci cu vorbele, că nu se poate trăi astfel, că pustiul este chiar mai rău decît frica sau, dacă vreți, o altfel de frică... Descoperi ceea ce știai de la început, că așteptarea are valoare cîtă vreme aștepți să se întîmple ceva, cîtă vreme îți poți închipui că se va întîmpla ceva, chiar dacă nu se va întîmpla nimic. Altfel, așteptarea devine un timp gol. A aștepta așteptarea ? Ar fi absurd. Așa ceva nu există. A aștepta așteptarea e moarte.

Știți, domnilor, ce-mi trece prin minte acum ? Că și destinul nostru seamănă cumva cu borderourile pe care le-am găsit aici, unde sînt trecute cifrele exacte de plecare a trenurilor și nici o destinație. El începe să curgă la o oră anume. Spre ce ? Poate că totul depinde de noi, de călători. Noi trebuie să completăm destinațiile pe care vrem să le dăm vieții noastre. Și poate că nu există „nicăieri". Există numai călători care nu dau vieții lor nici o destinație. Care renunță

sau nu pot sau rîd, zicînd că nu-i interesează decît călătoria în sine. Din păcate, trebuie să recunosc că eu n-am știut niciodată să răspund la întrebarea „spre ce ?" și n-am pierdut nici un prilej pentru a ezita între două lucruri atunci cînd am putut să ezit. Umblet de somnambul între o mlaștină și o pădure. Asta explică multe.

De fapt, într-un fel, totdeauna am trăit pe un peron cu privirea îndreptată spre o pădure. Și totdeauna am ezitat să ajung dincolo de pădure. Am rămas pe peron sau m-am dus plin de entuziasm pînă la jumătatea drumului unde m-am oprit. Are vreun nume acest defect ? Nu m-aș mira. Una din prejudecățile lumii noastre este nevoia de a pune etichete, de a clasifica totul ; oamenilor li se pare că au și înțeles ceea ce au clasat. Dar nu mă pot opri să gîndesc că pretutindeni există o pădure în care se pierde o linie ferată. Pentru că mereu există un orizont dincolo de care considerăm că e normal să ajungem. Și o mlaștină unde ne atrag amintirile. Eu am imaginat gări, peroane și am trăit așteptările. Acesta a fost, se pare, destinul meu. Aici l-am văzut limpede, ca pe o tablă de șah. De o parte peronul, de cealaltă parte orizontul. Și între ele, ceasul care mă calcă pe nervi.

Eleonora zicea că nu vroia să poarte un cercel de aur și altul de tinichea. În schimb, eu n-aș putea proceda altfel. Mă aprind și pe urmă tot eu pun flacăra pe un bloc de gheață. Pentru că astea au fost pasiunile mele, flăcări pe un bloc de gheață, încercări disperate de a ieși din imobilitate, din cleștele ezitărilor. E un lucru destul de cunoscut că timizii sînt uneori mai curajoși decît curajoșii. Ei au îndrăzneli de care

un om normal nu e în stare. După cum nehotărîții sînt capabili de pasiuni nebunești. Numai că eu în zadar mă avîntam. După o vreme ajungeam de unde am plecat. Pe peron, domnilor. Blestemat caracter. Totdeauna m-am reîntors pe peronul meu să reîncep să aștept și apoi să mă apuc de altceva.

Așa pățește cine e și șobolan și sfînt. Nu se pricepe unde să-și așeze cortul. N-am fost nici resemnat, pentru că n-am renunțat niciodată cu totul să mă uit spre pădurile care se vedeau de pe peroanele mele, și nici nu m-am priceput să caut o ieșire. Am amînat mereu, balansîndu-mă între peron și orizont. Metafizică prinsă de o hîrtie de muște, într-adevăr.

V-am spus, dealtfel, că n-am nimic comun cu Christos decît răstignirea, și chiar răstignirea este la mine un defect. Și, bineînțeles, de martiri stupizi ca mine care se crucifică singuri între toate peroanele și orizonturile, așteptînd să li se bată cuiele, lumea n-are nevoie. Poate chiar de aceea prietenii mei m-au părăsit.

Adevărul e că nici măcar aici nu poți să crezi pînă la capăt că viața e doar o stare de tranzit ; că am apărut undeva într-o gară și pe urmă am trecut din gară în gară, din tren în tren, mergînd spre nicăieri, pînă ce, undeva pe un peron sau într-un vagon, murim. Soarele care scaldă tufele de oțetari te contrazice. De vină ești tu și coaja în care te afli.

Din nefericire, se pare însă că sînt victima optimă. Îmblînzitorii n-au trebuit decît să-mi arate cobra. Eu le-am făcut singur treaba după aceea. Am visat cobra și am făcut din ea o obsesie.

Sigur că trebuia să mă întorc în mlaștină.

11.

Chiar a doua zi, cînd nici o adiere de vînt nu mai clătina tufele de oțetari, m-am dus să mă conving dacă visasem sau nu. M-am învîrtit însă pe cărările dintre smîrcuri fără nici un rezultat. Nici urmă de colibă. Și, ca și prima oară, nu rămînea nici un semn în spatele meu. Mlaștina îmi ștergea urmele pașilor, ceea ce mă intriga cu atît mai mult cu cît nu găseam nici o explicație. Am încercat să mă lămuresc, să merg numai cu ochii în pămînt, să fac zece pași și după aceea să mă întorc. În zadar. Totdeauna intervenea ceva. Făceam un pas la stînga sau la dreapta ca să ocolesc un obstacol și, gata, nu mai regăseam urmele pe care le lăsasem. De zeci de ori am încercat același lucru. Degeaba. De fiecare dată nimeream altundeva. Singura explicație pe care mi-am putut-o da e că orice revenire e, probabil, o iluzie, chiar dacă o dorim cu tot dinadinsul. Nu mergem decît înainte.

După cîteva ceasuri, am dat peste o piatră bizară. Era un idol, cioplit neîndemînatic și grosolan. Un fluture mort așezat între buzele idolului făcea ca gura acestuia să pară obscenă. Abia în clipa următoare am observat că buzele groase erau desfăcute într-un rînjet batjocoritor și crud, iar obrazul, cu maxilare puternice, iradia o vrajă malefică. Lovitura fatală o dădeau însă ochii. Nu erau absenți, ca la alți idoli, ci arătau ca un tăiș de pumnal și mă priveau scormonitor. Cînd i-am văzut, m-am simțit ca în fața unei cobre și n-am mai îndrăznit să mă mișc. Am avut atunci impresia că buzele s-au mișcat, ca

două omizi, și mă așteptam să aud un hohot de rîs. Dar m-am înșelat. Nimic n-a tulburat liniștea.

În schimb, eu eram parcă paralizat. Orice voință dispăruse în mine, nu mai făceam nici o mișcare și nu-mi mai puteam dezlipi privirea de ochii idolului care nu mă mai slăbeau nici o clipă. Erau cruzi și misterioși. Parcă de sub masca de piatră mă fixau niște ochi vii, înzestrați cu o putere hipnotică. Și ciudat e că totul îmi era foarte clar. Știam unde mă aflam și ce anume se petrecea cu mine. Dar n-aveam putere să mă împotrivesc. Dacă idolul mi-ar fi poruncit, aș fi îngenuncheat în fața lui. Am încercat de cîteva ori să mă smulg din această vrajă, dar picioarele nu mă mai ascultau. De fapt, nu picioarele. Centrul voinței era atins. Acum chiar semănam cu o insectă prinsă pe o hîrtie de muște.

Și deodată, la fel de inexplicabil, vraja se desfăcu. Am simțit năvălindu-mi în nări mirosul de pămînt putred, iar idolul nu mai era decît o bucată de piatră cioplită cu stîngăcie și violență. Am plecat mai departe.

În jurul meu era acum o liniște nefirească. Nu se legănau nici vîrfurile trestiilor decît cînd țipau păsările. Și pe măsură ce mlaștina devenea mai tăcută, păsările țipau din ce în ce mai des, iar țipătul lor crescu în intensitate pînă ce se sfărîmă ca un geam lovit cu piatra. Atunci se așternu iarăși liniștea nefirească dinainte.

Mă simțeam obosit, cu toate că nu mersesem mult. Pe deasupra, mă dureau și ochii, ca atunci cînd privești mult o lumină prea dură. M-am așezat pe o movilă și cred că am ațipit imediat. Dar și în vis continuam să aud țipetele păsărilor. Și parcă un cîrd de ciori, în loc să se întoarcă la marginea mlaștinii,

au tăbărît pe mine furioase şi m-au orbit cu ciocurile şi cu ghearele. Cum să mai ies orb din mlaştină ? mi-am zis. Dacă voi porni, voi luneca în primul smîrc şi-mi voi găsi moartea într-o baltă noroioasă laolaltă cu fluturii. Atunci am auzit un sunet de clopot. L-am recunoscut şi m-a cuprins o mare emoţie. Nu mă mai interesa că eram orb. Regăsisem clopotul. Şi, într-adevăr, clopotul se îndepărta încet. Am pornit parcă după el şi curînd am priceput că ieşisem din mlaştină. Am auzit foarte aproape de mine sunetul arţarului din spatele gării. Şi în aceeaşi clipă clopotul a dispărut din nou. Am deschis ochii şi mi-am dat seama că visasem...

Oricum, ciudată mlaştină, ce ziceţi ? Şi încă nu observasem scena care m-a tulburat cel mai mult în ziua aceea. De fapt, un lucru banal care se poate întîmpla oriunde, însă pentru mine a însemnat mai mult decît o prelegere de filosofie. Iată despre ce este vorba. În mijlocul unei bălţi, era o mică insulă acoperită cu pietre albe ca nişte oase între care nu creştea nimic. Acolo pe pietre sau pe oasele acelea, căci nu distingeam prea bine ce erau, am zărit doi şerpi încolăciţi. Poate făceau dragoste. Să vă spun drept, nu ştiu cum fac şerpii dragoste. Sau poate se luptau. Deodată am văzut cum un fulger negru cade prin aer chiar peste insulă şi chiar peste şerpii încolăciţi. Era un vultur care a înhăţat unul din şerpi şi s-a ridicat cu el în văzduh. Dacă n-am visat şi asta.

Aşadar, vulturul le-a întrerupt şerpilor dragostea sau lupta. Eu i-am văzut înlănţuiţi, nu mă pricep să spun ce anume a fost. Dar, poate că între dragoste şi luptă nu e nici o deosebire. Dragostea e luptă între două suflete şi între două trupuri în care uneori nu e nici un învingător, alteori nu e nici un învins. Şi, oricum, pentru unul din şerpi nu mai avea importanţă diferenţa dintre dragoste şi luptă. Pentru el totul se sfîrşise. Nu va mai face nici dragoste, nici nu se va mai lupta cu nimeni. Moartea pune punct şi iubirilor şi luptelor. Fiecare rămîne atunci cu cît a iubit şi cu cît a luptat. Mai are timp, poate, doar să regrete că n-a iubit şi n-a luptat destul sau că a trăit ca un şarpe singur, care nu şi-a găsit alt şarpe cu care să se iubească sau să se lupte.

Celălalt şarpe rămăsese să facă dragoste cu alţi şerpi sau să se lupte cu alţi şerpi. El rămînea, cum s-ar zice, pe peronul lui. Mai putea să ia totul de la început. Alte iubiri sau alte lupte.

Mă simţeam frate cu şerpii pe care-i văzusem, aşa cum mă simţisem frate cu păianjenul pe care-l omorîsem într-un moment de enervare. Vă miră cumva asta ? Nu există, credeţi, fraternitate decît între oameni ? Nu, nu-i adevărat. Şi nu putem fi fraţi chiar cu toţi oamenii. Unii sînt îmblînzitori. Alţii, îmblînziţi, nesupuşi sau victime. Unii ţipă. Alţii îşi aşază pe faţă masca de sticlă şi nu mai aud nimic. Pot să mă simt frate cu toţi ? Nu, domnilor, sîntem fraţi totdeauna doar cu o parte dintre oameni, trebuie să ne hotărîm cu care anume. În schimb, sîntem fraţi cu alte vieţuitoare care ne seamănă. E curios numai că a trebuit să ajung într-o mlaştină ca să aflu că dragostea e şi luptă sau chiar luptă.

Am ieşit dintre bălţi orientîndu-mă, bineînţeles, după zborul ciorilor şi cu gîndul să mă reîntorc, poate, într-o altă zi.

12.

Eleonora a fost de părere că nu mai puteam amîna, trebuia să ne ducem să vedem ce era dincolo de pădure. I-am dat dreptate, hotărîndu-mă pe loc. În definitiv, era timpul să ne lămurim.

Am străbătut un cîmp pe care creștea numai o iarbă aspră. Mai tîrziu am dat de mărăcinișuri. Ne feream cît puteam picioarele și mîinile, dar tot ne-am umplut de zgîrieturi. Trebuia să fim atenți și la mărăcinișurile tîrîte pe jos în iarbă și la crengile mai agresive, adevărate bice cu ghimpi, pe care le îndepărtam cu mîna ca să ne facem loc.

Am coborît după aceea într-o vale. Mărăcinii se împuținau. Erau și mai rari și mai scunzi, iar printre tufe se lățeau mari pete negre. Treptat, mărăcinii au dispărut aproape de tot, lăsînd locul umbrelor pe care le priveam uimiți. Cine dăduse foc ierbii uscate în pustietatea aceea și cînd se întîmplase asta ? Tufele care mai rămăseseră aveau o parte din crengi carbonizate. Dacă le atingeam, se sfărîmau și împrăștiau pe jos un fel de nisip negru.

Distanța pînă la pădure se dovedea mult mai mare decît bănuisem noi, în gară, privind în linie dreaptă. Valea în care coboram acum era destul de adîncă. Și parcă nu se mai sfîrșea iarba arsă. Ne-a însoțit pînă într-o albie săpată de torente, unde nu curgea nici un fir de apă. Pămîntul, argilos și uscat, crăpase acolo în toate direcțiile.

De cealaltă parte a văii, începea un povîrniș unde locul mărăcinilor era luat de ferigi înalte prin care, speriate, fugeau la apropierea noastră șopîrle mici

și verzui. Alunecam mereu și o vreme am crezut că din pricina pămîntului umed de sub ferigi, pînă ne-am lămurit că sub picioarele noastre era o pînză albicioasă și vie de omizi. Le striveam călcîndu-le și alunecam după aceea pe pasta scîrnavă și gelatinoasă, un fel de noroi animal. Ni s-a făcut silă și am căutat să ieșim cît mai repede din ferigi.

Am ajuns mai întîi la un mormînt. Era o movilă lunguiață, invadată de rugi de mure și abia cînd am văzut crucea rudimentară de piatră, înverzită de licheni, ne-am dat seama că ne aflam de fapt dinaintea unui mormînt. După aceea am mers o vreme printre mușuroaie imense care păreau mușuroaie de termite. Sau vor fi fost tot morminte ? N-aveam de unde să știm. Ne obișnuisem cu ele și treceam ca printr-un imens cimitir păgîn de vreo jumătate de oră, cînd ne-am pomenit în fața unei capele, părăsită de multă vreme probabil, după felul cum arăta. Ultimele pete albe de var cădeau de pe zid, iar înlăuntru, printre pietre, crescuse iarba și-și făcuseră șopîrlele cuib. Cînd am intrat, o mulțime de șopîrle speriate ne-au trecut printre picioare. Pe altarul de cărămidă erau amestecate crengi și flori putrezite. Prin geamurile sparte vîntul putea să șuiere în voie, iar deasupra, pe cupola joasă, abia se mai distingeau în tencuiala cojită urmele unui Christ pictat care binecuvînta acum un liliac ce murise parcă într-o mică spărtură. Dar liliacul era numai adormit. Speriat de sunetul pașilor noștri, s-a trezit din somn și a început să zboare în zigzaguri negre. Eleonora scoase un țipăt și își acoperi părul cu mîinile, de teamă, probabil, să nu i se agațe liliacul în păr. Din fericire acesta nimeri în golul unde fusese altădată o fereastră și dispăru.

Urcînd pe platou, ne-am pomenit în fața unei colibe părăsite. Între pietre, deasupra tăciunilor stinși, chiar în mijlocul colibei, atîrna un ceaun gol prins de un cîrlig înnegrit de funingine. M-am uitat în jur, dar n-am mai găsit nici un semn despre cel care trăise sau doar trecuse pe acolo. În timpul acesta, Eleonora se ghemui fără o vorbă pe un butuc. Nu mai avea resurse prea mari să continue drumul, dar nu vroia s-o arate. Am întrebat-o dacă era obosită și fără voia mea întrebarea suna ca un reproș, deși n-am avut această intenție. Mi-a răspuns că îi vîjîia capul și avea o durere în genunchi, dar să nu-mi fac griji, mi-a zis, va merge mai departe. Vorbea cu o liniște care putea fi și resemnare, dar și rezultatul unei mari încordări. Am ezitat atunci o clipă, am vrut să renunț, să ne întoarcem, însă ea, dîndu-și seama de asta, s-a sculat de pe butuc, pornind din nou la drum.

De la colibă încolo totul era pustiu. Doar o iarbă sumară și uscată acoperea vag pămîntul care, fiind nisipos, ne făcea să alunecăm. Pădurea încă tot nu se vedea.

Și pe măsură ce mergeam, Eleonora aluneca din ce în ce mai des. La un moment dat, și-a pierdut echilibrul și a căzut. M-am speriat, dar, fără să se ridice, ea mi-a făcut un semn să stau liniștit. Era numai învinsă de oboseală și de epuizare.

M-am întins și eu pe iarbă ca s-o las să se odihnească. Deasupra mea era un cer spălăcit, fără nici un nor. În jur, spațiu gol și arid. Mi-am amintit de un tablou cu ramă albă pe care-l văzusem undeva. Uitasem unde, în schimb fiecare amănunt al lui îmi era viu în minte. Mai ales copacul. Un copac aproape mistic, semănînd cumva cu acele siluete ale lui El Greco despre care nu știi niciodată dacă se roagă sau

se lasă devorate de extazul lor. Rădăcinile copacului erau acoperite cu smocuri de iarbă și licheni. De fapt, era singura vegetație adevărată în tablou. Și copacul și zarea pe care se profila el se scăldau în aceeași ariditate. Undeva între ramurile goale și aproape scheletice se afla o scorbură care putea fi și cuib de pasăre și culcuș de șarpe. Totul părea ars, existînd într-un timp de cenușă, întocmai ca în locul unde mă găseam acum.

Vă imaginați, prin urmare, uimirea cu care am auzit deodată un cuc strigîndu-și numele. Ca în copilărie, am început să număr. Cucul și-a strigat numele de patruzeci și unu de ori. Mi-am simțit inima bătînd cu putere, tulburat de coincidența cu numărul anilor mei. Și, în clipa aceea, mi-am adus aminte un amănunt pe care-l uitasem demult. Cînd eram foarte tînăr, mama s-a dus la cineva care i-a făcut horoscopul meu. Acel cineva i-a spus, și mama s-a speriat, că mi se va întîmpla ceva foarte grav, poate chiar moartea, la patruzeci și unu de ani. Auzind asta, am rîs și am zis în sinea mea : „Prostii !" Nu pentru că n-aș fi crezut deloc în horoscoape, ci pentru că mai aveam destul pînă la patruzeci și unu de ani. Și iată că eram chiar în anul cu pricina, anul de cumpănă. Pierdusem însă șirul zilelor și nu mai știam dacă fusese ziua mea sau nu...

Am încercat să alung acest gînd urmărind în traiectoria ei pata neagră a unei păsări. Era o cioară, poate. Iar de la cioara asta sau ce va fi fost am ajuns la alte lucruri. Cum mi se întîmplă de obicei. Mi-am zis atunci că lumea e plină de semne. Ne uităm la o bucată de cer, la o pasăre, ascultăm un cuc cîntînd, și nu ne trece prin cap că toate acestea sînt, poate, hieroglife ale naturii pe care nu le înțelegem.

Tot ce ne înconjoară e format din hieroglife. Ele există şi aşteaptă un Champollion care să le dezlege. Dar oamenii nu prea au chef să devină Champollion. Lor le e mult mai simplu să spună despre un nor că e un nor şi despre o cioară că e o cioară. De ce să se mai complice ? La ce foloseşte ? Ca să dezlegi hieroglife, trebuie să renunţi la o parte din viaţă. Şi trebuie să alegi. Îţi trăieşti viaţa sau o înţelegi ? Una din două. Nu poţi, se pare, să le ai pe amîndouă în acelaşi timp. Dar de ce eu nu aveam nici una, nici alta ? Nici nu-mi trăiam viaţa şi nici n-o înţelegeam. De ce mi se întîmpla această nedreptate ? La patruzeci şi unu de ani descopeream că viaţa mea încăpea în strigătul unui cuc şi ca viaţă trăită şi ca viaţă înţeleasă. Ştiam despre mine doar că eram ceva între şobolan şi sfînt şi că trăiam într-o gară pustie. Cîţiva paşi mai încolo stătea lungită, dormind poate, o femeie despre care ştiam ce-mi povestise ea. În rest, viaţa mea era populată numai de năluci ca mlaştina. Cerul pe care-l priveam rămînea cer, pasărea care trecuse rămînea pasăre, iar eu, da, devenisem propria mea hieroglifă. Hotărît lucru, dacă aş fi avut ambiţia să urmez exemplul lui Champollion n-aş fi putut fi decît un Champollion ratat... Cucul îşi reluă strigătele. Am numărat din nou. Iarăşi patruzeci şi unu. Aşadar... Mi-a venit în minte un vers ciudat dintr-un cîntec al rezistenţei greceşti : „Eu întotdeauna fumez o ţigară înainte de a muri". Din păcate n-aveam ţigări... Şi totuşi trăiam. Horoscopul minţise. Trăiam, chiar dacă eram în pustietatea aceea.

Am auzit o tuse şi, întorcînd capul, am văzut că Eleonora se ridicase. O durea genunchiul şi nu mai putea fi vorba să mergem mai departe. Era o problemă chiar drumul de întoarcere.

Am trecut prin dreptul colibei fără să mai intrăm. O clipă, am vrut să înnoptăm acolo, pe urmă ne-am hotărît să încercăm să ajungem la gară. Nici la capelă nu ne-am oprit. Cînd am ajuns însă în partea acoperită cu ferigi a povîrnişului am regretat. Se însera şi, cu siguranţă, n-aveam cum să mai ajungem în noaptea aceea în gară. În plus, nimerisem acum într-o zonă unde pămîntul era şi mai plin de omizi şi alunecam la fiecare pas pe mîzga lor lipicioasă.

Cu greu am ajuns la albia din fundul văii. Soarele asfinţise, noaptea era grăbită şi, acum, nu se mai distingea aproape nimic. Ne-am continuat drumul, mergînd oarecum la întîmplare, pînă ce tufele de mărăcini au început să se îndesească. Atunci ne-am văzut nevoiţi să renunţăm. Orbecăind, nimeream în mărăcini tot timpul. Încotro ne îndreptam, ne loveam parcă de garduri de sîrmă ghimpată. Nu mai puteam nici să ne orientăm, aşa că ne-am întors şi ne-am oprit pe o fîşie de iarbă neatinsă de foc ca să aşteptăm dimineaţa.

Deodată, începu să se lumineze. Răsărea luna. Priveliştea deveni în clipa următoare de-a dreptul halucinantă. Petele negre lăsate de foc păreau lupi tolăniţi pe iarbă, care din moment în moment, înnebuniţi de lumina agresivă a lunii, puteau începe să urle. M-am gîndit la ce-mi povestise Eleonora despre nopţile cu lună în care nici dresorii nu mai puteau potoli cîinii, dar n-am scos o vorbă, n-avea rost să-i stîrnesc amintirile.

Am stat aşa, în tăcere şi cu nervii încordaţi, privind umbrele ca şi cum ne aşteptam ca ele să se însufleţească. În cele din urmă, obosiţi, am aţipit.

A doua zi, în drum spre gară, aveam sentimentul ciudat că ne întoarcem acasă. Cînd am zărit clădirea coşcovită, petele tufelor de oţetari şi cei doi plopi singuratici — nu v-am spus pînă acum că sînt doi plopi în spatele magaziei ? — am răsuflat uşuraţi.

Aproape de peron, pe jumătate îngropată în praf, am găsit o foaie de hîrtie murdară. Am despăturit-o, am cercetat-o pe ambele feţe, după care am azvîrlit-o. Nu era decît o listă de trenuri anulate. Numai cifre.

Am trecut repede prin sala de aşteptare şi prin celelalte încăperi. Totul arăta cum ştiam. Nu se clintise nici un fir de praf. Păianjenii îşi ţeseau pînza mai departe nestingheriţi.

Cînd s-a lăsat însă noaptea şi a început vîntul, m-a cuprins o nelinişte. O teamă. Aşa din senin, aşteptînd să adorm. Cum să vă explic ? Înlăuntrul aşteptării începe să foiască uneori ceva. Auzi un sunet care te face să tresari şi deodată vezi cum din aşteptare se ridică un cap care se leagănă şi se lăţeşte, scoţînd limba şi apropiindu-se de tine. Atunci recunoşti cobra.

Era, poate, un semn că devenisem şi mai vulnerabil. Uneori vulnerabilitatea, domnilor, îţi arată că n-ai decăzut pînă acolo unde să suporţi orice, dar, credeţi-mă, nu e simplu, nu e simplu deloc...

Am adormit greu, repetîndu-mi că trebuia să fac ceva. Dar ce anume ? Şi, să nu rîdeţi, noaptea am visat că trenurile care au trecut pe aici aveau afişate pe vagoane reproduceri după tabloul lui Gauguin „De unde venim ? Cine sîntem ? Încotro ne îndreptăm ?“

13.

A doua zi s-a întîmplat ceva şi mai curios. Nu-mi dau seama cum s-au petrecut exact lucrurile. Cred că Eleonora a vrut să facă o glumă şi mi-a zis că „ar da un telefon“. La care eu, în loc să mă uit mirat sau să pufnesc în rîs, i-am răspuns pe tonul cel mai serios.

— Du-te, dar nu sta mult.

Ea a rămas încremenită. Se aştepta la orice. Să-i zic : „Stái locului, femeie nebună, n-ai văzut că telefonul are firele rupte ? Şi pe urmă nu vezi că pustietatea asta n-are legătură cu lumea ? Poate că trenul pe care-l aşteptăm nici nu există. L-am născocit noi ca să avem ce aştepta. Singuri ne-am pironit aici. Sîntem proprii noştri gardieni“. Sau aş fi putut să-i rîd în nas. Dar m-am mulţumit să repet cu tonul cel mai normal din lume :

— Du-te. Mai aflăm şi noi noutăţi.

Acum nu mai ştia ce să facă şi ce să creadă. Aştepta descumpănită. De ce-i spusesem „Du-te“ ? În glumă ? Îmi băteam joc de ea ?

— Ei, ce mai stai ? Du-te odată, am îndemnat-o din nou. Şi pentru că nu pleca, am adăugat : Cui vrei să telefonezi ?

— Unor prieteni, intră ea în joc, neştiind ce să răspundă.

— Şi ce le spui ? am insistat.

Eleonora se hotărî să braveze.

— Că nu pot veni deocamdată, zise ea. Să nu mă aştepte. Mai stau încă în vacanţă cîteva zile. Pînă vine trenul.

— Şi te vor crede ?

— Mi s-a mai întîmplat, continuă ea pe acelaşi ton de bravadă. Odată, cînd am fost plecată la schi, am rămas blocată o săptămînă într-o gară din pricina viscolului. Dădeam în fiecare zi telefon şi le spuneam că nu vreau să plec, că mă simt bine. Nici nu pomeneam de viscol.

— Bine, du-te, dar să nu întîrzii, i-am zis din nou. Cel mai mult o descumpănea, îmi dădeam seama, tonul meu liniştit, în care nu izbutea să surprindă nici o urmă de ironie. Mai făcu o încercare ca să mă silească să mă dau de gol.

— Cunoscuţii mei n-au unde să mă caute. Şi e normal să vrea să mă felicite de ziua mea.

De data aceasta am ridicat mirat capul.

— Ziceai că te-ai născut în zodia Capricornului. Acum e vară.

— E vorba de ziua mea onomastică, improviză ea.

După asta am mormăit un „Aha... Bine, du-te", iar ea, continuînd jocul se îndreptă cu paşi automaţi spre sala de aşteptare şi de-acolo, după un moment de ezitare, dispăru în coridor.

S-a întors peste cîteva minute. Cred că se aştepta să izbucnesc în rîs : „Ei, ţi-a plăcut cum te-am luat în serios ? Altă dată să nu mai glumeşti. Să te-nveţi minte". În loc de asta, am ridicat spre ea o privire curioasă. Şi, cum nu zicea nimic, am întrebat-o :

— Ei, ai vorbit ?

A dat din cap afirmativ sperînd, probabil, că după aceea o voi lăsa în pace ori voi rîde. Dar eu am

insistat cerînd amănunte şi mirîndu-mă în acelaşi timp că nici Eleonora nu se hotăra să pună punct jocului.

— Ce mai e nou ? Cu cine ai vorbit ?

— Cu o prietenă, spuse ea, în mod vădit, la întîmplare.

— Şi ?

— Şi ce ?... Ce anume vrei să ştii ?

— Te-au crezut, într-adevăr ?

— Le-am dat asigurări că e minunat aici. Lume multă, distracţie, prieteni.

— Ai imaginaţie, am exclamat impresionat de dezinvoltura cu care intrase în rol.

— Ce vroiai să le spun ? Că stau cu un necunoscut pe un peron pustiu ? Le-aş da griji. În primul rînd, „cine e bărbatul acela ?" Ce să le răspund ?

— Că nici el nu mai ştie cine este. Cîndva, a fost profesor de istorie.

— Îţi dai seama, îmi replică ea, ce-ar fi gîndit despre mine ? Că-mi bat joc. Aşa vor fi liniştiţi pînă mîine.

Am tresărit surprins.

— Mîine le telefonezi din nou ?

— Trebuie. S-ar îngrijora, spuse ea perfect calmă.

În lipsă de altceva, am bîiguit ceva total idiot :

— Ai dreptate... Măcar ei să stea liniştiţi...

Mă aştept să judecaţi acest joc cu zîmbetul îngăduitor pe care-l afişează totdeauna oamenii serioşi cînd vin în contact cu ceea ce ei numesc „porniri puerile". Şi dacă v-aţi format despre mine părerea

că sînt un cabotin puțin scrîntit la minte, aveți, probabil, acum, un motiv în plus. Dar, fără să mă apăr, mi-aș îngădui să vă atrag atenția asupra unui lucru: că Fata Morgana s-a născut nu întîmplător într-un deșert.

Și pe urmă, începută ca un joc, povestea cu telefonul s-a transformat destul de repede în altceva. Într-un fel de ritual echivoc. Eleonora mi-a mărturisit mai tîrziu că ajunsese să joace acest rol pînă la capăt. Cînd lua receptorul în mînă, o fracțiune de secundă chiar avea senzația că putea forma un număr în clipa următoare. În această senzație jucau, probabil, un rol și amintirile ei. Sau poate că adevărul era mult mai complicat și nu-l înțeleg prea bine nici eu care l-am trăit. Oricum, totul se petrecea ca și cum telefoanele erau adevărate. Cum se apropia, aproximativ, ora cînd în mod obișnuit ea trebuia să se ducă la telefon, mă arătam sau chiar deveneam nerăbdător.

— Ce faci cu telefonul ? Azi nu te duci ?

— Nu mă zori, se prefăcea ea uneori.

— Poate aduci ceva noutăți. Hai, du-te, și vezi, nu întîrzia.

Asta-i culmea, veți spune. „Nu întîrzia !" Nu întîrzia de la ce ? Ca să vină pe peron, să se așeze pe o bancă și să aștepte mai departe ? Aveți dreptate, domnilor, și totuși așa-i ziceam : „Du-te, dar nu întîrzia".

De fiecare dată, Eleonora trebuia să inventeze ceva. Ce „aflase", ce era nou.

O întrebam de pildă :

— Ce s-a mai întîmplat cu dresorii, fetițo ?

Cînd n-avea nimic pregătit, amîna :

— Am uitat să întreb. Bine că mi-ai adus aminte. Și eu sînt foarte curioasă. M-am luat cu vorba și am uitat. Dar lasă că aflu mîine sigur.

Într-o zi, am întrebat-o ca de obicei :

— Ai vorbit ?

— Da.

— Și totul e bine ?

— Dimpotrivă, răspunse ea, e prost.

— Adică ?

— Toată lumea e îngrijorată de dispariția mea. Nu mai crede nimeni în istoria cu vacanța. Sînt convinși că am fost răpită sau chiar mai rău. Se agită, mă caută peste tot.

— Te caută cu cîini polițiști ?

Am văzut-o devenind brusc palidă.

— Iartă-mă, uitasem, am încercat să îndrept gafa pe care o făcusem, dar era prea tîrziu. Ea nu mai scoase o vorbă cîteva ceasuri.

Recunosc, domnilor. Mi-e teamă mereu că n-am fost destul de limpede și poate e normal în situația mea. De aceea prefer să gîndesc cu voce tare, cu riscul de a lămuri uneori ceea ce ați și înțeles. Nu sînt atît de excentric, ca să nu zic nebun, deși uneori bănuiesc acest cuvînt pe buzele dumneavoastră, încît să fi crezut vreo clipă că Eleonora putea vorbi într-adevăr

la telefon cu cineva. Știam prea bine, ca și ea, că telefonul din gară era mort. Dar acele „convorbiri“ nu erau simplă maimuțăreală, din contră erau un lucru grav și serios, la fel de grav și de serios, dacă vreți, ca o rugăciune. Era un mod de a exorciza pustiul absolut în care trăiam, agățîndu-ne de amintiri și obișnuințe.

Vreți o dovadă ? Uneori, noi înșine eram gata să renunțăm. Atunci redeveneam lucizi. Așteptarea, ne gîndeam, ne dă iluzia că facem ceva așteptînd, cînd, de fapt, nu facem decît să murim suportabil, puțin cîte puțin.

— Mai întîi ne vom consola, i-am zis într-o zi Eleonorei, pe urmă ne vom plictisi, apoi tu n-o să te mai duci la telefon, eu n-o să mă mai uit spre pădure și ne vom duce în sala de așteptare să ne așteptăm moartea. Singurul lucru pe care vom mai avea putere atunci să-l așteptăm.

Și aveam dreptate. Pustiul te reduce întîi la tăcere, nu te mai lasă să întorci capul, te silește să mori puțin cîte puțin, încremenit în propria ta tăcere, în propria ta frică de moarte. Dar Eleonora m-a contrazis :

— Lucrurile pe care le-am dorit eu, profesore, nu le-am putut obține niciodată cerîndu-le sau luptîndu-mă pentru ele. Cum poți să lupți pentru tandrețe ? Sau pentru duioșie ? Cel mult poți să le aștepți. Așa că eu sînt învățată să aștept. Cred că asta fac de cînd mă știu. Aștept. Aici nu fac decît să aștept altfel. Să aștept altundeva decît în camera mea, lîngă telefonul meu.

După cum vedeți, de la Eleonora am învățat porunca a opta.

— Numai că aici așteptarea a devenit altceva, fetițo, i-am spus. Asta-i nenorocirea. Așteptarea vrea să existe aici pentru ea însăși. „Fără mine muriți, zice ea. Nu mai aveți nimic altceva în afară de mine.“ Or, mă tem că încet, încet, ne vom obișnui să locuim în această așteptare. Atunci, de fapt, nu mai aștepți nimic.

— Tocmai de aceea, mi-a replicat ea, prefer să mă duc în fiecare zi la telefon chiar dacă rîzi de mine.

— Dar nu rîd de tine, am protestat... Dimpotrivă, te-am rugat să-mi povestești și mie ce se mai întîmplă.

— Ce să se întîmple ? A început procesul, zise pe neașteptate.

— Cum ?

— Cum ți-am spus. A început procesul, repetă ea liniștită, lăsîndu-mă perplex.

14.

Între timp nu mai plouase deloc, cerul era ca de scrum, fără un nor, iar vîntul, cînd ieșea din letargie, semăna cu respirația unui om bolnav. Mari crăpături apăreau în pămînt ca niște șerpi. Sporind, ele ajunseseră să compună desene ciudate, astfel că întreg cîmpul din fața gării semăna acum cu un pergament

uscat, acoperit cu o scriere necunoscută. Un gust de cenuşă, care la început stăruia în aer numai la amiază, devenise aproape permanent. Pînă şi noaptea căldura era sufocantă. Iarba se asprise şi pe alocuri se sfărîma.

Dacă mai continua astfel, exista riscul ca apa din fîntînă să sece cu totul. Aceasta era pentru noi o îngrijorare nouă, neprevăzută şi teribilă. După ce că stam într-o gară pustie, departe de lume, ne vedeam ameninţaţi să murim de sete. Nivelul apei coborîse mult. La început, dacă ne aplecam, puteam bea direct din fîntînă. Acum, ca să ajungem la apă, a fost nevoie să legăm o frînghie de toarta unui vas şi să-l coborîm astfel pînă în adîncul fîntînii unde mai era o băltoacă mocirloasă. De cîte ori mă duceam să iau apă, care acum trebuia fiartă, priveam îngrijorat cerul şi rămîneam pe gînduri văzînd că nici un nor nu se arăta de nicăieri.

Şi pe măsură ce treceau zilele, deveneam, poate şi din cauza căldurii istovitoare, irascibil. Mă enervau ţînţarii care veneau în număr din ce în ce mai mare şi care, noaptea, ne trezeau din somn înţepîndu-ne. Mai ales pe mine, căci de bine de rău ea se mai apăra învelindu-se cu trenciul. De asemenea, mă agasa cîrîitul ciorilor care se înmulţiseră, probabil alungate de secetă din altă parte, şi formau adevărate cicatrice negre pe cîmp. Stăteau aţipite în ţărînă şi cînd ieşeau din somnolenţă, dădeau ocoluri cîrîind întruna.

Nu mai reuşeam acum să adormim decît cu greu şi doar pentru două, trei ceasuri. Căldura era înăbuşitoare. Mă trezeam în mijlocul nopţii şi dădeam

ocol gării ca să nu mai simt presiunea îngrozitoare a sîngelui în artere. Dacă stam întins pe bancă, îmi simţeam pulsul în şira spinării şi nu-mi mai puteam stăpîni panica.

Într-o noapte cu lună plină şi cer bolnav, ars de febră, aplecîndu-mă deasupra fîntînii am avut impresia că nu mai văd nimic. O gaură mare, oarbă, în pămînt, ca o orbită în care ochiul a secat. M-am întors pe peron şi m-am trîntit pe bancă fără o vorbă. Eram ca prostit.

— Ce e ? m-a întrebat Eleonora.

— Apa, am bîiguit eu.

— Ce e cu apa ?

— S-a terminat.

— Cum s-a terminat ? se răsti ea, ca şi cum mi-ar fi reproşat mie acest fapt, revoltată şi înfricoşată.

— Du-te şi te uită, i-am zis.

A rămas pironită pe bancă. Nu îndrăznea să se ridice. Luna scălda zidurile, linia ferată şi cîmpul într-o lumină albă, secetoasă. Dunga neagră a pădurii se desluşea undeva la orizont ca un început de nor, dar ţîrîitul liniştit al greierilor anunţa că nu erau încă speranţe de ploaie.

— Şi ce vom face acum ? mă întrebă ea cu o voce sugrumată.

— Nu ştiu. Poate plouă. Asta e, i-am răspuns iritat şi tăios.

Eleonora se sculă şi se duse în sala de aşteptare. Mi se păru că o aud plîngînd. Apoi i-am auzit paşii îndepărtîndu-se. După un timp, am auzit aceiaşi paşi

făcînd drumul înapoi. Mai grăbiți însă. S-a precipitat din sala de așteptare pe peron, strigînd aproape :

— Astea nu sînt glume.

— Nu înțeleg, am zis nedumerit.

— Ei, nu-nțelegi, mă repezi ea. Sînt lucruri cu care nu se glumește.

Și cum o priveam mai departe la fel de nedumerit, a continuat :

— E tot atîta apă ca și ieri. De ce trebuia farsa asta de prost gust ?

Dar eu o luasem la fugă prin sala de așteptare. Am revenit, gîfîind, după un minut, m-am repezit la ea, am luat-o în brațe și am învîrtit-o pe peron.

— Ai dreptate, fetițo.

Apoi am prins-o de mînă.

— Hai cu mine. Să facem provizii de apă.

Am luat absolut toate vasele pe care le-am găsit prin magazie și pînă dimineață le-am umplut cu apă fiartă. La sfîrșit, am răsuflat ușurați. Aveam acum rezerve de apă pentru mai multe săptămîni și între timp trebuia să plouă.

Ne miram singuri cum nu ne gîndisem de la început la asta. Era prea simplu, probabil, de aceea.

— Dar ascultă, mă iscodi Eleonora, chiar n-ai glumit ?

I-am explicat că uitîndu-mă în fîntînă, mă așteptam să zăresc luna reflectată în apă și am avut un șoc nevăzînd nimic. În sfîrșit, bine că mă înșelasem.

Viața pe peron a reintrat atunci oarecum în normal. Căldura încă era exasperantă, aerul mirosea a ars, totul se usca în jurul gării, dar gîndul că aveam cel puțin apă de băut ne relaxase nervii. Cîteva nopți

mai tîrziu, ne-am trezit speriați de zgomotul pe care-l făceau tunetele. Parcă rostogolea cineva bolovani pe acoperișul de tablă al gării.

Ne-am așezat pe marginea peronului și am așteptat. Tunetele se prăbușeau unul după altul. Aerul se răcorise brusc și era chiar plăcut să stai afară acum. Uitasem parcă de toate. Eleonora îmi era ca o soră, dar în momentele acelea m-am simțit legat și altfel de ea. Cum să vă spun, eram amîndoi ca șarpele rămas pe pietre în mlaștină după ce plecase vulturul. Trăiam și puteam spera încă în iubirile și luptele noastre.

Poate că pentru a-și regăsi dragostea de viață, cînd o pierd sau se uzează, oamenii sînt siliți uneori să străbată un coșmar. Dacă au noroc să iasă din el nemutilați, pot spera din nou. Așa s-a întîmplat și în povestea cu apa. Pe vremuri, mă obișnuisem să spun, și o făceam cu o anumită emfază, că nu scopul e important, ci ardoarea cu care-l căutăm. Da, chiar așa ziceam. Era una dintre multele insolențe cu care am încercat să mă apăr și să-mi ascund slăbiciunile. Bănuiam, poate, că făceam parte dintre cei care poartă ratarea în ei înșiși. Dar într-o privință nu greșeam. N-am știut ce caut în viață, dar viața nu mi-a fost indiferentă. Acesta a fost mereu singurul meu punct de sprijin adevărat. Și, în noaptea aceea, aproape mă bucuram că spaima de a rămîne fără apă și de a muri de sete mi-l luminase din nou.

A plouat puțin, iar în fîntînă a continuat să rămînă aceeași apă noroioasă, însă a fost prima noapte cînd am adormit liniștit.

15.

Acum Eleonora părea că se duce la telefon cu o emoţie neprefăcută. Privind-o cum se îndrepta spre sala de aşteptare şi cum dispărea apoi pe uşa care da în coridor, aveai senzaţia că acolo trebuia să fie o cabină telefonică adevărată. Zîmbiţi, probabil. Iertaţi-mă, n-ar trebui. Acesta e omul, domnilor. Rezistă la multe, dar cîteodată îl doboară golul din jur. Presiunea dinlăuntrul său devine atunci prea puternică, iar sîngele ameninţă să ţîşnească prin toţi porii. Moartea nu-i vine din afară, ci dinlăuntru. Golul din jur nu e vinovat decît că a rupt echilibrul. De fapt, asta făceam noi, ne amăgeam conştient ca să umplem cu ceva golul din jur şi să ne apărăm împotriva noastră.

Nici înainte de a deveni pentru ceilalţi un om ciudat nu rîdeam de asemenea lucruri. Ştiam că irealitatea nu se opune totdeauna realităţii. Dimpotrivă, sînt situaţii cînd te ajută s-o suporţi. În gară am învăţat altceva, ce înseamnă să născoceşti din teamă o irealitate, să te îmbraci în ea, ajungînd astfel la o realitate dublă în care te mişti cu grijă ca nu cumva dintr-o neatenţie să strici totul, devenind ridicol în propriii tăi ochi şi, mai ales, fără apărare. Mai contează că această irealitate e naivă ? Nu credeţi oare că sînt şi minciuni care te ajută să trăieşti ?

Cîndva, e drept, am trăit fără să am nevoie decît de ceea ce puteam atinge cu mîna. Dar asta s-a întîmplat atît de demult încît am şi uitat ce condiţii ar trebui să îndeplinească un asemenea om : să mănînce, să doarmă, trişîndu-i şi pe Dumnezeu şi pe femeia cu

care se culcă ? Şi, pe urmă, nu e meritul meu că am uitat. Adevărul e că-mi lipsea priceperea de a ţinti numai spre ceea ce poate fi vînat ; ţinteam nu neapărat mai sus, ci alături, adică acolo unde nu exista decît ceea ce îmi imaginam eu. Am avut prin urmare timp să aflu că nu orice joc e pueril la o anumită vîrstă. Cu toate că, repet, nu mai era un joc.

Iată de ce cînd Eleonora mi-a zis din nou, venind de la telefon, că a început procesul, am înţeles că acesta era, de fapt, un pretext pentru a discuta despre cele întîmplate. O frămîntau amintirile, soarta judecătorului şi se întreba, poate, în ce măsură nu avea şi ea o vină în sfîrşitul lui, în cazul în care ameninţarea de care se temuse se dovedise reală. Aşa că mi-am luat în serios rolul de balanţă a dreptăţii.

Numai că s-a petrecut ceva care o să vă pună probabil şi mai mult pe gînduri. Şi mă tem că atunci cînd o să vă explic despre ce e vorba veţi exclama : „Ei, asta-i bună ! S-au întrecut cu gluma". Dar n-am ajuns încă acolo. Deocamdată trebuie să vă spun că „jocul" care ne era de folos amîndurora a avut urmări neaşteptate pentru mine. Zgîndărind în cenuşa unui viciu pe care-l crezusem stins, i-am stîrnit din nou flăcările. Vechea mea pasiune a proceselor a reizbucnit cu violenţă. Eram din nou cel de odinioară, capabil să uite şi de foame şi de lume pentru a strînge probe pro şi contra pe drumul spinos al dreptăţii. Cazul judecătorului despre care îmi povestise Eleonora mă fascina cu atît mai mult cu cît de data aceasta era vorba despre un martir al dorinţei de justiţie. N-aveam de unde să ştim, desigur, dacă judecătorul fusese sau nu omorît. Dar crima *putea* fi săvîrşită şi asta mă interesa. Mintea mea nu mai lucra acum decît

într-o singură direcţie. Uitasem să mă mai duc în mlaştină şi mă întorceam cu privirea mult mai rar spre pădure. Nici gara nu mi se mai părea atît de pustie. Dintr-odată toate căpătaseră parcă un sens. Aveam un rost, nu mai stăteam cu braţele încrucişate. Şi bineînţeles că am tîrît-o şi pe Eleonora în această pasiune sau nebunie a mea, cum vreţi să-i ziceţi.

— Poate că ai fost căutată de poliţie după ce s-a aflat de convorbirile tale telefonice cu judecătorul, i-am spus, şi, nefiind găsită, bănuiala a început să planeze şi asupra ta. „De ce altceva a dispărut ?“ se poate întreba procurorul, care trebuie să fie unealta dresorilor. Aceştia ştiu că tu le cunoşti secretul şi că de groaza lor ai fugit. E firesc, prin urmare, să vrea să scape de tine învinuindu-te că ai dispărut ca să nu fii arătată cu degetul şi pusă în cauză. Îţi dai seama, ei n-au chef să fie pomeniţi în această poveste, de aceea vor prefera să facă din ea o poveste de dragoste terminată prost, printr-o criză de gelozie care a împins-o pe soţia judecătorului să-şi omoare bărbatul, tu fiind, însă, la originea răului. Parcă îi şi aud perorînd : „Un om nevinovat nu pleacă noaptea fugind fără nici o noimă. Dacă s-ar întoarce, ar face-o numai închipuindu-şi că nu sînt probe împotriva ei. Dar singură s-a trădat“.

— Mă înspăimînţi, profesore, mă sileşti să mă simt chiar vinovată, zise Eleonora rămînînd cîteva clipe pe gînduri... Şi pe urmă să presupunem că ea şi-a omorît într-adevăr soţul. Recunosc că, dacă aş fi judecător, mi-ar fi foarte greu să dau o sentinţă... E, pe de o parte, crima. Crima e crimă, e greu să-i găseşti vreo scuză. Cel mult circumstanţe atenuante.

Nimeni n-are voie să ridice viaţa altui om. Am dreptate ?

Am aprobat-o, fireşte.

— În principiu, da.

— Mai ales atunci cînd acest om e tatăl copiilor tăi, a continuat ea, cînd ai trăit cu el alături, te-ai culcat cu el, te-a iubit, poate, şi l-ai iubit. Dar, pe de altă parte, şi această femeie ar avea justificările ei. Surescitarea în care trăia, spaimele ei, teroarea că, dacă nu va face nimic, copiii ei vor muri. S-a trezit în ea instinctul de leoaică ai cărei pui erau în primejdie. Şi-a apărat copiii chiar împotriva bărbatului ei şi, poate, i-ar fi apărat chiar împotriva ei însăşi.

Am ajuns astfel, domnilor, la ceea ce spuneam că o să consideraţi, poate, o glumă împinsă prea departe. Pînă atunci îmi judecasem toate procesele de unul singur, întins în pat, cu ochii în tavan. Audiam martorii, pronunţam rechizitoriul, susţineam apărarea, dar totul în gînd. Acum, pentru prima oară am fost ispitit să fac totul ca în realitate. Să fac un proces adevărat în care să-mi rostesc cu voce tare pledoariile. Poate gara pustie m-a împins la asta. Poate convingerea că Eleonora nu va rîde de mine. Ea era implicată în „jocul“ nostru, nu era un străin care să mă privească bănuitor şi ironic. Aşa că am trecut la fapte.

— Ai asistat vreodată la vreun proces, fetiţo ?

— Nu, îmi răspunse ea mirată, presimţind totuşi ceva.

M-am ridicat de pe bancă.

— Atunci ai să asişti aici la unul. Dacă nu putem să facem nimic, să facem măcar dreptate... Aşadar,

eu voi fi procurorul şi tot eu voi fi avocatul apărării. Voi chema martorii mai întîi.

— Care martori ? întrebă Eleonora stupefiată.

— Cum care martori, fetiţo ? Unde ai mai pomenit tu proces fără martori ? Atunci pe ce probe se poate pronunţa o sentinţă ? Am să te citez pe tine ca martoră.

Şi zicînd asta am tras-o cîţiva paşi îndărăt.

— Trebuie să spui tot ce ştii, pentru ca sentinţa să fie cît mai dreaptă. Pregăteşte-te, am zorit-o. Aveam de gînd să las pentru mîine, dar amîn pentru mîine numai rechizitoriul. Audierile le începem azi. Treci la locul martorilor, fetiţo, i-am poruncit, arătîndu-i banca pe care stătusem amîndoi mai devreme.

Ea se supuse zîmbind. Se aşeză pe bancă. Mi-am adus atunci din magazie o ladă goală şi cîteva foi albe, apoi m-am retras în sala de aşteptare. După o vreme, mi-am făcut de-acolo o intrare marţială. M-am oprit pe peron, măturînd cu privirile o sală imaginară şi, cînd am ajuns cu privirea la ea, m-am încruntat.

— A venit curtea, fetiţo, scoală-te în picioare.

Vorbeam atît de serios, încît fără voie m-a ascultat. După cîteva clipe i-am făcut un semn condescendent.

— Poţi să stai jos acum.

M-am aşezat şi eu pe lada goală, ca pe un jilţ. Nici un judecător n-a arătat, cred, mai solemn pe jilţul său. Am răsfoit cele cîteva hîrtii albe, după care am anunţat cu o voce gravă :

— Începem audierea martorilor.

Şi m-am întors spre ea, făcîndu-i semn să se apropie.

— Jură că vei spune adevărul şi numai adevărul.

— Jur, murmură ea automat.

Nu-i venea deloc să rîdă. Ba chiar am surprins-o uitîndu-se în jur, ca şi cum ar fi vrut să vadă publicul.

— O cunoşti pe acuzată ? am început seria întrebărilor.

Surprinsă, mai mult bîigui răspunsul :

— Nu prea.

— Ce înseamnă „nu prea" ? i-am retezat-o destul de sever. Ai întîlnit-o vreodată ?

— Nu.

— Ai stat de vorbă cu ea la telefon ?

— Nu.

— Atunci ţi s-a vorbit despre ea ?

— Da.

— Cine ţi-a vorbit ?

Eleonora mă privi atent, ca şi cum vroia să se convingă de faptul că nu glumeam.

— Răspunde, cine ţi-a vorbit ?

— Soţul ei.

— Vorbeşte mai tare.

— Soţul ei, repetă ea.

— Şi ce ţi-a zis ?

— Că vrea să-l omoare.

— Atît ţi-a spus ?

— Nu, o întreagă poveste... Cea cu cîinii...

M-am prefăcut, bineînţeles, că nu ştiam nimic şi am rugat-o să relateze toată povestea pe scurt. Apoi, am răsfoit din nou foile pe care le aveam în mînă înainte de a continua.

— Şi cît timp ai discutat cu victima pînă ce ai aflat că se temea pentru viaţa lui ?

— Cîteva luni, probabil. Mi-e greu să precizez, zise Eleonora.

— Şi în acest timp n-aţi discutat decît la telefon ? Nu v-aţi întîlnit niciodată ?

— Niciodată.

— Nu ţi se pare curios ca doi oameni să discute în fiecare zi la telefon fără să se cunoască ?

— Ba da, se bîlbîi ea.

— Continuă, i-am zis.

— Mă suna în fiecare zi la cinci fix.

— De ce la cinci ?

— Nu ştiu.

— Nu l-ai întrebat ?

— Nu.

— S-a întîmplat în vreo zi să te sune la altă oră ?

— Nu. O vreme adică...

— Şi ce semnificaţie dai, am întrebat-o, acestei punctualităţi ?

— Nu m-am gîndit. Poate, pentru că era judecător.

Îmi răspundea scurt, dar sînt convins că unui judecător adevărat nu i-ar fi răspuns altfel.

— Şi ce vorbeaţi la telefon ?

— Diverse... Simţind, probabil, că mă pregăteam s-o întreb ce însemna „diverse“ adăugă... Despre vreme, despre noi, despre o mie de fleacuri.

— Au existat zile în care nu te-a sunat ?

— La început, nu.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă a intervenit o perioadă în care nu m-a mai sunat deloc.

— Ştii cumva de ce ?

Ea ridică din umeri.

— Nu mi-a explicat. M-a avertizat numai că s-ar putea un timp să nu mă mai cheme.

— Şi ce-ai făcut în timpul ăsta ?

— Am aşteptat, zise ea sec.

— La ora cinci, în fiecare zi ?

— Da.

— Şi după cîtă vreme a început să te sune din nou ?

Stătu o clipă pe gînduri.

— Cred că după vreo trei săptămîni... Nu. două.

— Ai observat ceva deosebit la el ?

Iarăşi ezită.

— La început, nu.

— Şi apoi ?

— Un fel de nervozitate, zise ea. Şi parcă se temea, avea din cînd în cînd o voce de om hăituit.

În cele din urmă, îmi vorbi şi despre scrisoarea pe care i-o dase un individ pe stradă.

— Raporturile dintre voi s-au schimbat după aceea ? am întrebat-o.

— Într-o oarecare măsură.

— I-ai reproşat ceva ?

— Ce să-i reproşez ? N-aveam nici un drept.

Am simţit că vroia să mai adauge ceva. Dar a renunţat.

— Şi cînd ţi-a spus prima oară că era în pericol ?

— În ultima zi cînd mi-a dat telefon.

— Ţi-a promis cumva atunci că te mai sună ? am zis, accentuînd întrebarea. Poate nu vroia să mai continuaţi aceste convorbiri.

— Nici înainte nu spunea că a doua zi mă va suna din nou, preciză Eleonora. Era de la sine înţeles.

— Şi din ziua aceea n-ai mai auzit nimic despre el ?

— De la cine să aud ?

Era sincer mirată.

— Cum de la cine ? De la vecini, de la prieteni.

— Din ziua aceea, zise ea, n-am mai prea ieşit pe stradă.

Urmau întrebările cele mai spinoase.

— Din vocea lui la telefon reieşea, am înţeles, că se temea. Dar credea oare într-adevăr în ameninţarea de a fi omorît de soţia lui ? Ce părere ai ?

Ezită şi apoi răspunse aproape în şoaptă :

— Nu ştiu.

— Bine, îmi dau seama că nu vrei să influenţezi curtea, să trecem mai departe, i-am spus. Ce era cu persoanele care nu vorbeau după ce el ridica receptorul ?

Eleonora ezită din nou :

— Nu ştiu dacă erau propriu-zis „persoane".

— Cum adică ?

— Uneori cînd ridica receptorul nu auzea nimic. Alteori auzea un mîrîit şi mai tîrziu lătrături de cîine.

— Prietenul dumitale, am întrebat-o după o pauză, a fost internat vreodată în ospiciu, ţi-a vorbit vreodată despre aşa ceva ? Ţi-a dat vreun amănunt din care să fi reieşit că a avut vreodată sănătatea zdruncinată ?

— Nu, nu mi-a spus nimic... Şi mă privi uşor iritată, parcă, de întrebarea mea.

— Dar dumneata ?

De data asta a tresărit.

— Nu înţeleg.

— Dumneata, am continuat prefăcîndu-mă că n-am observat nimic, ai avut antecedente din care s-ar putea trage concluzia că ai sănătatea zdruncinată ?

Mi s-a părut că-mi va da o replică mînioasă. Dar s-a stăpînit.

— Vreţi să mă întrebaţi, cu alte cuvinte, dacă a fost cineva în familia mea nebun sau dacă eu însămi n-am fost cumva internată într-o casă de sănătate ? Nu, domnule. Afară doar dacă n-am înnebunit între timp. Şi n-am cum să consult un doctor acum.

— Zici că şi dumneata ai auzit cîini la telefon, am continuat eu imperturbabil.

— Da, şi eu, veni imediat răspunsul.

— Ai impresia sau eşti sigură ?

— Sînt sigură.

— Nu cumva era un om care imita un cîine ?

Mă privi îngîndurată.

— Asta nu ştiu. S-ar putea.

— Şi niciodată „persoanele" de la telefon n-au vorbit ?

— Nu... Ba da, se corectă imediat, într-o noapte cineva mi-a spus pe un ton brutal să nu cumva să smulg firele telefonului.

— De ce ? Voiau să nu te poţi calma ?

— Probabil, admise ea.

Am răsfoit cîteva clipe prin hîrtii, apoi am privit-o în faţă.

— Ştii ce înseamnă a fi bolnav de frică ?

— Bănuiesc că da.

— Nu cumva frica te-a făcut să-ţi închipui toate astea ?

— Eram un om normal, răspunse ea, cînd au început să crape becurile și au apărut dresorii.

— Dar cine sînt dresorii ăștia ? De unde au apărut?

— Nu știu, ridică Eleonora din umeri. Trebuiau stăpîniți cîinii ca să nu mai muște. Așa vorbea lumea. Și pe urmă i-am văzut pe stradă. Aveau toți cizme negre și duceau de zgardă cîini.

— Asta e tot ce știi ?

— Tot.

M-am sculat și am dus lada la magazie. Cînd m-am întors, nu mai aveam morga judecătorului. Ieșisem din rol.

— Azi am terminat cu martorii, fetițo. Mîine voi fi procuror, i-am spus. Voi pronunța rechizitoriul.

16.

A doua zi, Eleonora s-a așezat din nou pe aceeași bancă. Am adus din magazie lada care trebuia să marcheze locul unde stăteau judecătorii, am aranjat-o cu meticulozitate de regizor și, cîtva timp, m-am plimbat pe peron ca în fața unei săli arhipline care aștepta cu sufletul la gură rechizitoriul meu. Vroiam să-mi compun și „o stare“ de procuror... Pe care o simt și acum. Reînvie pe măsură ce vă povestesc. Ca o stare de febră. Parcă retrăiesc totul, fiecare gest,

fiecare cuvînt. Și, de ce să nu recunosc, îmi place să mă ascult, domnilor. Ce vreți, slăbiciune de predicator eșuat... M-am apropiat de ceea ce convențional însemna masa judecătorilor, mi-am aplecat capul în pămînt și, apoi, ridicîndu-l, am început.

«Onorată curte, ne aflăm, desigur, în fața unui caz complex unde fiecare detaliu trebuie cîntărit cu grijă. O crimă rămîne, totuși, o crimă, orice circumstanțe ar fi invocate.

Și nu numai eu mi-am pus întrebarea : cum se poate, oare, să iubești un om, să te măriți cu el, să te culci cu el, să ai copii cu el, să împarți cu el grijile, speranțele, și pe urmă să-l ucizi ?... Mi se va spune că în clipa asasinatului situația nu mai era aceeași. Iubirea murise și în locul ei nu mai rămăsese decît obișnuința. Între cei doi nu mai existau decît umbre. Așa e. Nu mai aveau nimic comun decît amintirile și copiii. Iar ea credea că și pe copii el îi punea în primejdie. Deci, singurele care o mai puteau împiedica să nu-l ucidă erau amintirile. Mi se va spune apoi că între amintiri și copii, o femeie normală trebuie să aleagă copiii. Într-adevăr, cine ar prefera să păstreze o amintire în locul unui copil ? Da, onorată instanță. Și totuși, repet, crima rămîne crimă. În clipa în care am începe să scuzăm crimele, aceasta, vrem sau nu vrem, ar fi o încurajare a crimei.

Căci circumstanțele atenuante găsite de justiție sînt vinovate pentru multe crime care s-au săvîrșit. Sînt

destui asasini care şi-au răpus victimele cu grija de a-şi asigura şi nişte circumstanţe atenuante. Dacă n-ar fi existat atîtea circumstanţe atenuante în justiţie, ar fi existat mai puţine crime. Şi puneţi, vă rog, în balanţă oamenii nevinovaţi care au murit datorită acestui fapt şi rezultatele milei greşit înţelese de judecători. S-au făcut oare criminalii mai buni ? Merită oare să moară un singur om nevinovat pentru a fi noi clemenţi cu criminalii ? Răspunsul meu e : categoric nu ! Şi vreau să adaug că ideea în sine de circumstanţă atenuantă se bazează pe o iluzie, pe o eroare. Ce modifică, de fapt, acceptarea unei circumstanţe atenuante ? Mai poate fi înviată victima ? Nu, moartea unui om rămîne ireversibilă, din păcate. Atunci ? Să recunoaştem că circumstanţele atenuante acţionează numai contra victimelor şi în favoarea criminalilor. De aceea, convingerea acuzării e că singura realitate de care trebuie să ţinem seama este că un om, un criminal, a ridicat viaţa altui om, unei victime.

Şi pe urmă o crimă este ea însăşi un proces. E adevărat, un proces în care criminalul îşi arogă singur rolul de instanţă care condamnă la moarte, dar un proces. Hotărîrea de a omorî este ca o sentinţă. Iar criminalul trece la executarea acestei sentinţe. Oare nu avea victima anumite circumstanţe atenuante de care acuzata, în rolul de instanţă pe care şi l-a luat, trebuia să ţină seama ? Asemenea circumstanţe erau cu duiumul. Cum bănuiesc că apărarea va căuta să înduioşeze curtea invocînd circumstanţe atenuante pentru criminal, eu voi căuta să invoc circumstanţele atenuante de care trebuia să beneficieze victima şi care i-au fost refuzate. De ce ar avea dreptul la circumstanţe numai criminalii, nu şi victimele ?

Iată, victima era un om hăituit. Un om care a acţionat din dragoste de adevăr. Puneţi-vă în situaţia lui. Să fii urmărit, să trăieşti acest coşmar care e relatat pe larg în dosar şi asupra căruia nu mai vreau să insist, să te simţi tot timpul încolţit, în primejdie, să auzi cîini lătrînd la telefon, să nu vezi în jurul tău decît indivizi care te urmăresc şi cîini care aşteaptă să te muşte, să ştii că acest spectacol sinistru este pus la cale cu sînge rece din culise, că cei care spărgeau becurile erau aceiaşi care umblau acum cu cîinii şi care vroiau să pună mîna cu totul pe oraş, să ştii, aşadar, toate astea, să vrei să scoţi adevărul la lumină, şi cine să te oprească ? Propria ta soţie. Ea să te îndemne la compromis, la umilinţă, la acceptarea fricii, la desfiinţarea ta ca om. Să nu uităm că victima însăşi era un judecător. Iar un judecător nu poate trăi fără să creadă în adevăr. Odată umilită încrederea lui în adevăr, profesiunea lui a încetat, n-a mai rămas decît caricatura ei. Acest om îşi apăra mai mult decît demnitatea. Îşi apăra încrederea lui în dreptate. Sigur, ar fi trebuit poate să se gîndească şi la soţia lui, s-o facă să-l înţeleagă, s-o aducă de partea lui. Dar el n-a crezut-o, nici o clipă, în stare de o asemenea faptă. Nu bănuia că o împingea singur spre ură şi crimă. Acest om, vreau să spun, a fost animat de cele mai bune intenţii. Ce i se poate reproşa, la urma urmei ? Faptul că n-a acceptat să se umilească ? Şi că a ţinut să creadă în adevăr ? Că, înspăimîntat de frică, a mai găsit încă resurse să se

împotrivească fricii ? Acuzata i-a imputat că nu-l interesa ce se va întîmpla cu copiii lui. Ei bine, nu-i adevărat. Rog curtea să consulte cu atenție dosarul și nu va găsi nici o dovadă din care să reiasă cinismul pe care acuzata vrea să ne facă să credem că fostul ei soț îl afișa. Dimpotrivă, victima a fost permanent convinsă că nu se va întîmpla nimic copiilor săi. Las la o parte faptul că poate se înșela. Problema care ne interesează pe noi e ce credea, de fapt, victima. Era sau nu era cinic judecătorul cînd își continua încăpățînat ancheta ? El vroia să cunoască adevărul. Iar profesia unui judecător este chiar adevărul.

Vă întreb pe dumneavoastră care sînteți judecători. Ați putea să renunțați la adevăr ? Ați putea să trădați adevărul ca să vă salvați pielea ? Dacă răspunsul este „da", înseamnă că judecătorul ucis a fost un idealist. Dar dacă n-ar exista nici un judecător idealist, probabil n-ar mai exista justiție. Justiția se sprijină, onorată instanță, pe judecători care pun adevărul deasupra oricărui alt interes. Să respectăm memoria unui judecător idealist și să nu-i reproșăm că n-a știut să sacrifice adevărul. Interesul său ar fi fost să înceteze ancheta, să lase totul baltă, în felul acesta ar fi avut poate liniște și nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar n-a putut. Era vinovat pentru asta ? Și, oare, trebuia cumva să sacrifice un adevăr care interesa un oraș întreg pentru a-și apăra pielea lui ? Soția sa asta îi cerea, în fond. „Nu trebuie să te intereseze orașul, n-au decît să moară toți, dar nu vreau să mă expui pe mine și pe copii". Judecătorul nu știa, desigur, că prin hotărîrea sa de a afla adevărul a împins lucrurile atît de departe încît s-ar fi putut să sufere soția și copiii lui. Poate, dacă ar fi înțeles asta, ar fi cedat.

Să nu-l facem mai idealist și mai erou decît era. Să nu-i dăm proporții de erou antic sau de erou racinian. Deși n-ar strica, poate, să existe printre noi din cînd în cînd și eroi antici și eroi racinieni. Vreau să spun că acest judecător cinstit, acest om al dreptății și al adevărului n-a nedreptățit cu nimic, conștient, nici pe soția sa, nici pe copiii săi. Dimpotrivă, cînd și-a dat seama ce se întîmpla cu soția sa, a încercat să repare lucrurile. Din păcate, ea nu l-a crezut. Nu l-a crezut și l-a ucis. Iar acum cere înțelegere și clemență, invocă circumstanțe atenuante. Oare i le-ați putea acorda cu conștiința senină ? Circumstanțele atenuante acordate acuzatei n-ar face decît să atîrne o piatră de moară de picioarele adevărului. Cine dintre cei care asistă la acest proces va mai risca ceva pentru adevăr dacă dumneavoastră veți acorda circumstanțe atenuante ? Cine va mai ezita să fie cinic, să nu-l intereseze decît propria persoană, indiferent ce se întîmplă cu ceilalți ?

Gîndiți-vă, domnilor judecători, că dînd circumstanțe atenuante în acest caz faceți o triplă nedreptate. Mai întîi nedreptățiți victima, apoi nedreptățiți chiar profesia dumneavoastră și în cele din urmă îi nedreptățiți pe alții, care vor fi uciși de-acum înainte pentru că judecătorii vor renunța la anchetele lor, din egoism, și pentru că asasinii își vor pregăti cu grijă circumstanțele atenuante. Hotărîți, dar nu uitați toate astea în clipa cînd veți pronunța verdictul. Nu uitați, că pe lume nu există numai dresori. Există și victimele lor și aveți datoria să judecați astfel, încît să fie mai puține victime. Nu uitați că pe lume există nu numai compasiune. Există și frică, foarte multă frică, iar judecătorii trebuie să micșoreze frica, dacă pot, nu s-o ajute.»

Bineînţeles, spusesem totul prin prisma acelei „stări de procuror". Pentru că, trebuie să ştiţi, în procesele mele jucam totdeauna cinstit. Aruncam de fiecare dată toate cărţile pe masă. Nu avansam un argument doar ca să-mi ofer singur prilejul să-l combat apoi. În rolul procurorului, eram procuror. În acela al apărătorului, eram apărător. Lupta era, aşadar, dreaptă, fără şiretlicuri.

Cînd am terminat, eram obosit. Eleonora s-a îndreptat spre mine. A vrut să-mi spună ceva, pe urmă a renunţat. Dealtfel, probabil, fiecare simţea nevoia de puţină tăcere.

A doua zi, am făcut aceeaşi minimă punere în scenă şi am pronunţat apărarea. Mă urmăriţi ?

«Am ascultat ieri cu surprindere rechizitoriul. Vă mărturisesc că nu credeam că se poate pleda cu atîta pasiune împotriva singurului sentiment care dă justiţiei un sens înalt. Pentru că nu dreptatea este lucrul cel mai înalt la care poate aspira cineva care a îmbrăcat roba de judecător. Dreptatea poate fi oarbă şi rece. Dreptatea poate cădea ca un cuţit de ghilotină pe gîtul unui condamnat. O, nu vă temeţi. Nu voi pleda împotriva dreptăţii. Scopul justiţiei este, ştiu şi eu, dreptatea, obiectul justiţiei este dreptatea. Şi totuşi, onorată curte, un adevărat judecător nu se poate opri aici. Dreptatea singură nu e de ajuns pentru a da grandoare justiţiei. Dreptate au făcut şi cei care au aplicat legea talionului. Care au spus „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte". Dreptate au făcut şi cei care au tăiat mîna celui care fura sau au jupuit de viu pe cel care ucidea. Dreptatea s-a împărţit în

multe feluri pe lume. Şi există dreptăţi care s-au făcut cu aceeaşi răceală ca şi nedreptăţile. Dreptatea a fost uneori la fel de crudă ca şi nedreptatea. Şi atunci vă întreb. Asta a urmărit justiţia ? Pentru asta a fost instituită ? Pentru a răspunde unei cruzimi nedrepte cu o cruzime dreaptă ? Dacă scopul societăţii a rămas cruzimea şi singurul lucru pe care l-a visat omul a fost ca această cruzime să nu fie nedreaptă, ci dreaptă, atunci îl înţeleg şi îl aprob pe domnul procuror. Dar dacă omul a urmărit să înlocuiască nu numai nedreptatea cu dreptatea, ci să înlăture chiar cruzimea, atunci cer iertare instanţei, dar nu pot decît să-mi exprim surprinderea pentru cele auzite ieri în această sală. Domnul procuror a pledat cu înfocare şi intransigenţă pentru ceea ce credeam depăşit. Pentru aplicarea legii talionului. Dinte pentru dinte, ochi pentru ochi. Crimă pentru crimă, acesta a fost de fapt îndemnul pe care ni l-a făcut domnul procuror. Care e în fond logica sa ? A murit victima ? Moartea sa e ireversibilă ? Atunci să moară şi acuzata. Nu e aceasta chiar legea talionului ?

Domnul procuror a declarat că se pronunţă în principiu împotriva circumstanţelor atenuante. Îi voi urma exemplul şi mă voi opri tot la principii. Eu cred, deci, că dreptatea singură nu dă măreţie justiţiei. Pentru a fi într-adevăr măreaţă şi umană, justiţia trebuie să însoţească dreptatea cu compasiunea. Numai aceasta ne salvează de la trista condiţie de automaţi ai dreptăţii. Pentru că un judecător n-are voie să judece doar cu raţiunea. El trebuie să judece şi cu inima. Căci numai inima noastră e în stare să înţeleagă întreaga tragedie în care ne aflăm uneori în faţa dreptăţii.

Cine nu s-a cutremurat cînd Oedip își descoperă crimele ? Or, cel care judecă numai cu rațiunea va rezolva simplu și acest caz. Oedip și-a omorît tatăl și s-a culcat cu mama sa, nelegiuiri ireversibile. E, deci, un criminal care trebuie aruncat în prăpastie. A-l ierta înseamnă a încuraja paricidurile și incesturile, după teoria acuzării. Din punctul de vedere susținut de procuror în ajun, pentru ca nici un Oedip să nu îndrăznească să mai ridice mîna asupra tatălui său și să se îndrepte spre patul mamei sale, justiția trebuie să-l judece pe Oedip fără milă. Or, abia așa ar fi mai oarbă decît Oedip după ce el și-a scos ochii.

Am spus „milă", dar ar fi trebuit, poate, să folosesc alt cuvînt. În fața tragediei lui Sofocle nu simpla milă ne împiedică să-l privim pe Oedip ca pe un criminal. În ciuda faptului că mîinile lui sînt pătate de sînge, simțim un fel de fraternitate care ne leagă de el, o fraternitate tragică, deoarece ne dăm seama că el a fost unealta destinului, că n-a ucis pentru că a vrut, că destinul l-a împins la crimă. Ei bine, onorată instanță, aceeași „milă tragică" o cer pentru acuzată. Cum a ajuns ea să ucidă ? Cine a împins-o la asta ? A avut ea vreodată instincte criminale care au răbufnit acum ? Cei care au împins-o sînt cei care au răspîndit frica. Da, ei sînt principalii vinovați. Toți cei care au spart becurile îngrozind lumea, toți cei care au umplut orașul de cîini, toți dresorii care au apărut peste noapte, toți indivizii care plimbîndu-se cu cîinii de zgardă i-au amenințat soțul, toți cei care au făcut-o să creadă că o primejdie gravă plana asupra copiilor ei. În acele momente acuzata nu mai era o femeie stăpînă pe sine. Era o unealtă în mîinile fricii dezlănțuite. Ea n-a făcut decît să cedeze

în fața fricii, să lase frica din ea să ucidă. Nu ea a ucis, ci frica. Iar în acest proces nu există o singură victimă. Există două victime. Nu voi susține, în replică la pledoaria acuzării, că judecătorul ucis de soția sa era de vină. Și că și-a meritat parțial soarta. Nu, el rămîne, cum a zis acuzarea, o victimă. Numai că alături de el, mai tragică, este o altă victimă. O femeie care va trăi de-acum înainte ca Oedip ; pe care frica a scos-o din minți, a transformat-o în unealta ei ; care, într-un moment de disperare, a ucis pentru a-și apăra copiii amenințați și care acum are o rană ce nu se va mai vindeca niciodată. Ei bine, domnilor judecători, veți da dreptate fricii ? Veți lovi acolo unde a lovit și frica ? Veți desăvîrși opera fricii ? Frica a făcut dintr-o femeie, care n-avea altă vină decît că își iubea copiii, un criminal. Dar un criminal care este, de fapt, o victimă. Nu cer prin urmare circumstanțe atenuante pentru clienta mea. Învinuiesc frica deoarece ea a tîrît ambele victime într-o tragedie.

Într-adevăr, aveți datoria să judecați astfel încît să fie mai puține victime. Aveți datoria să micșorați frica, dacă puteți, nu s-o ajutați. Sînt de acord din acest punct de vedere cu domnul procuror. Numai că domnia-sa, orbit de legea talionului, n-a vrut să vadă adevărul după ce l-a invocat tot timpul. Or, adevărul acesta e : în timp ce frica rîde poate în hohote undeva în afara acestei săli, victima ei așteaptă să devină și victima judecătorilor. Alegeți, cui vreți să dați dreptate. Nu vă cer milă, ci vă cer să nu înjosiți dreptatea, împingînd-o în tabăra fricii.»

Terminînd, m-am dus spre Eleonora.

— Ei, fetițo, acum să te văd. Retrage-te și deliberează.

— Eu ? se bîlbîi ea speriată.

— Evident. Știi că sentințele n-au fost niciodată specialitatea mea...

17.

Ceea ce mi se întîmplase și altădată mi s-a întîmplat pînă la urmă și atunci. Procesul mi-a dat o stare de efervescență, dar după ce a trecut exaltarea provocată de el am rămas cu o senzație de gol. În plus, datorită faptului că de data aceasta avusesem martori, lucrurile s-au agravat. Totul a început să mi se pară ridicol, o exhibiție penibilă și mă feream de Eleonora. Mă gîndeam că avea acum motive puternice să mă creadă un cabotin ; și ce zic eu cabotin... cabotinii vor să joace pentru un public numeros, or, eu mă mulțumeam cu o singură persoană și cu păianjenii din sala de așteptare... Poate mă urmărise cu compasiune. Își va fi spus : „Păcat de calitățile lui"... Sau se prefăcuse că mă ia în serios, ca să nu mă contrarieze, cum procedezi cu nebunii, de teamă că altfel, cine știe, puteam să devin furios, să mă reped la ea și s-o strîng de gît. Era mai prudent să mă lase să mă joc de-a procesele dacă aveam chef și pe urmă

era chiar amuzant să observi logica unui nebun surescitat de convingerea că el reprezintă Tribunalul. Poate că în sinea ei nu s-ar fi mirat să mă audă într-o zi că-mi asum chiar rolul lui Dumnezeu, convocîndu-i și pe ea și pe dresori la Judecata de apoi... Toate prostiile astea îmi treceau prin cap și clocoteam de furie și de rușine. Eram îndîrjit împotriva Eleonorei și cîteva zile n-am discutat nimic cu ea. Ce vreți, domnilor, m-am obișnuit cu ideea că oamenii mă privesc bănuitor. Nu mai știu să am încredere în simpatia lor, ceea ce, îmi dau seama, e un lucru foarte grav.

Astăzi înțeleg chiar mai mult. Atunci încă mai exista un spectator, un martor la ceea ce spuneam. Cît timp mai există cineva lîngă mine înseamnă că poți vorbi ca pentru toată lumea, chiar dacă te ascultă și păianjenii. Și nu e nevoie să ridici tonul. Abia acum, după plecarea Eleonorei, știu de fapt ce deosebire este între singurătate și pustiu. Și că există și o altfel de frică. Vedeți în ce situație ciudată mă găsesc, domnilor ? Eu am descoperit frica între oameni. Trăiam între oameni și visam pustiul ; iar într-o bună zi oamenii m-au făcut să aflu ce înseamnă cobra, ce înseamnă frica. Aici totul părea inofensiv. Mă speria numai golul din jurul meu. Pentru ca într-o zi să mă lovesc iarăși de cobre , să descopăr că orice pustiu clocește o cobră. În gara asta am aflat că frica de pustiu e și mai rea decît frica de oameni. Cu oamenii te mai înțelegi, te ferești, te explici, profiți de o licărire de compasiune. Uneori frica ațipește sau obosește. Deh, oamenii au slăbiciunile lor. Nu sînt absoluți ca pustiul. Pustiul nu iartă, nu uită și n-are momente de slăbiciune. El e orb și implacabil.

Un călău somnolent și necruțător care n-are nici vanitatea puterii, nici nevoia de a se spăla pe mîini ca Pilat sau de a se arăta uneori mărinimos. Te ucide ca pe o gînganie fără să-ți dea nici o importanță. În pustiu nu există martiri. Nu există decît gîngănii. Vă dați seama că Golgota nu era cu putință decît între oameni ? Pustiul nu bate cuie. El te omoară fără să te atingă, fără să te vadă și fără să te urască. Îmblînzitorii rămîn uneori imobili și visează parcă, adulmecînd vîntul. Pustiul nici nu visează, nici nu se trezește. Da, domnilor, nu există un călău mai curat și mai înfricoșător.

Și ce concluzie să trag de aici ? Că nu există scăpare din frică ? Pe lîngă toate defectele mangustelor imperfecte, eu mai am un defect. Odată ce-am văzut cobra, o duc se pare cu mine. Chiar dacă fug de ea. Și cînd mă aștept mai puțin, o văd din nou. Dar nu am singurul defect care ar fi închis zidul în jurul meu lăsîndu-l fără nici o fisură. Nu mi-am pierdut cu totul speranța niciodată. Uneori îmi repet că pentru a redescoperi paradisul trebuie să treci prin infern. Și că pentru a regăsi viața normală, după ce n-ai știut s-o prețuiești, trebuie să străbați un coșmar. Să străbați, adică să depășești. Un coșmar fără limite ar fi un coșmar zadarnic, deoarece învățătura lui nu ți-ar mai servi la nimic. Am rămas un naiv, poate, dar eu vreau să cred că toate coșmarurile sînt provizorii. De aceea vă și vorbesc mai departe. Mai sper că într-o zi o să vă și văd în vreme ce vorbesc.

Am pus, dealtfel, lîngă decalog o altă foaie de hîrtie pe care am scris cu litere mari :

„Iremediabilă e numai greșeala de a te lăsa strivit."

Poate că ați înțeles, în sfîrșit, din asta cine sînt, domnilor. Ați observat că de cînd am început să vorbesc nu fac decît să repet „eu, eu, eu" ? V-am spus ceva pînă acum în afară de gîndurile mele, de amintirile mele ? Nu, și nici să nu vă așteptați s-o fac. Nu pot altfel, deoarece simt nevoia să mă explic. Și pe măsură ce mă explic mai mult, am impresia că mă încurc mai mult. Ceea ce mă descumpănește și mă împinge să ridic tonul și să reiau totul de la capăt. Poate n-am fost destul de limpede. Poate am vorbit prea încet. Se pare că, pentru destui inși, înțelepciunea este arta de a te iubi numai pe tine fără ca asta să bată la ochi. Ei își iau aerul unor surori de caritate avînd grijă însă numai de sănătatea lor. Eu nu sînt nici pe departe un înțelept. Poate nu mi-am detestat defectele cît ar fi trebuit. M-am lovit totdeauna de gîndul că au grijă de asta ceilalți. Dar iubesc multe lucruri dincolo de mine. Spun „eu, eu, eu" numai pentru că vreau să mă explic și pentru că în timp ce vreau să mă explic mi se pare că intru în conflict cu cei care mă ascultă... Nu, nu vă reproșez nimic. Vreau doar să vă arăt că mereu am visat binele și toate mi-au ieșit pe dos... Dealtminteri, știu că mărturisirile prea sincere par scandaloase. Mulți s-au învățat cu o anumită pudoare a minciunilor cuviincioase, tresar cînd le spui prea direct ce ai de spus. Nu le convine. Preferă să audă totul ca prin vată. Atunci rămîn liberi să reacționeze cum vor, inclusiv să se comporte ca și cînd n-ar fi auzit... Dar eu însumi n-am fost de atîtea ori surd ? Uneori știm de la noi cum arată surzenia și tocmai de aceea ne pierdem încrederea în simpatia celorlalți.

După cum vedeți nu mă feresc să-mi recunosc defectele. Sînt chiar înclinat să le exagerez într-un sens.

Adică sînt gata să accept că defectele mele s-au transformat în destin. Ceea ce în adîncul meu nu vreau să cred. Nu eu am creat cobrele pe lume şi nu eu am împărţit oamenii în îmblînzitori şi victime. Nu eu am ţipat în frizeria aceea, deşi aş fi putut s-o fac. Eu cel mult pot fi acuzat că n-am zis : „O criză de isterie, am mai văzut noi de-astea". Dacă aş fi zis aşa, poate aş fi fost scutit de tot ce-a urmat. Sau măcar dacă aş fi ales limpede între două căi : ori să nu mă iubesc deloc, ori să nu mă iubesc decît pe mine. Ori sfînt ori şobolan, nu poţi să fii şi una şi alta în acelaşi timp. Cu toate acestea sînt gata să-i absolv pe cei care m-au împins în pustiu şi să caut răul numai în mine. O, nu vreau să vă înşel, să vă mint şi să-mi dau importanţă. Nu fac asta din generozitate, din mărinimie. Dacă nu sînt sfînt, nu pot nici să întorc obrazul şi să vă rog : „Loviţi-mă încă mai tare ?" Fac asta dintr-un motiv egoist. Fără să vă daţi seama, v-am atras într-o cursă, domnilor, e momentul să recunosc. Credeaţi că ascultaţi o spovedanie şi de fapt ascultaţi o pledoarie. Sala de aşteptare nu e confesional, ci sală de tribunal. Pentru că am rămas singur cu pustiul, m-am hotărît să înfrunt cel mai dificil dintre procesele mele şi cel mai inutil.

Acum aţi înţeles. Nu sînt nici sfînt, nici profet, nici predicator. Sînt pur şi simplu un om care-şi pledează cauza. Am început, aşteptînd-o pe Eleonora, propriul meu proces. V-am ales drept judecători şi am început să-mi depun mărturia.

Poate că era inevitabil. Întotdeauna mi-am judecat, indirect, numai procesul meu. Chiar cînd n-am vrut asta. Toate procesele mele n-au fost, poate, decît prilejuri pentru a judeca un singur mare proces, în care nu puteam obţine decît condamnarea mea.

Dar, iertaţi-mă, domnilor, cine nu-şi pledează cauza ? Oare dumneavoastră nu pledaţi acum prin tăcerea prudentă cu care, probabil, mă ascultaţi, cauza oamenilor respectabili care nu umblă ca mine după năluci ? De ce mi-aţi reproşa mie ceea ce face toată lumea ? Poate nu ştiu să spun ce am de spus în tăcere, dar nu mă judecaţi după faptul că vorbesc atît. Sînt, într-adevăr, împrejurări cînd, dacă nu vorbeşti, mori.

Şi trebuia să mă hotărăsc. Dacă nu mă judecam singur, rămîneam nejudecat de nimeni. Nu, nu ţin prin asta să-mi cuceresc o aureolă romantică. La ce mi-ar folosi ? Între altele, vă mărturisesc că unul dintre cele mai mari defecte ale mele a fost că nu m-am priceput să mint nici măcar cînd alţii nu-mi cereau decît asta. Dar „nejudecat" înseamnă în capul meu „neiertat". Şi am să-mi reproşez destule lucruri, care aici, în pustietatea asta, au ieşit la suprafaţă ca untdelemnul. Nu m-am priceput nici să călătoresc prin viaţă, nici să iau din ea doar peronul. N-am fost mulţumit cu ceea ce am avut, dar n-am ştiut nici ce vroiam să obţin. Şi luptînd împotriva ratării, n-am făcut decît s-o ajut, să mi-o pregătesc. Am dorit mereu să ies din coaja mea pe o plajă în faţa mării unde să mă pot face una cu nisipul, cu pietrele şi cu pescăruşii şi în acelaşi timp, obsedat de mine însumi, am făcut totul ca singurătatea mea să devină perfectă. Şi astfel n-am trăit poate decît pentru mine, cu toate că am iubit atîtea lucruri. Ca şi cum toate eforturile mele au fost îndreptate spre un singur scop : să-mi ridic singur, dinlăuntru, propria închisoare şi să-i astup toate căile de ieşire. Dacă Eleonora n-ar fi plecat, m-aş fi îndrăgostit poate de ea şi aş fi fost salvat atunci. Puteam aştepta liniştit. Dacă nu cumva chiar dragostea era trenul pe care-l aşteptam. Acum

coaja din jurul meu nu mai are cum să crape. Şi. bineînţeles, nu vine nici un tren.

De fapt, v-am spus : nu mai aştept trenul demult. O mai aştept pe Eleonora. Nu-i aşa că e mai important să aştepţi pe cineva decît un tren ? Dacă nu vine, voi încerca un lucru care-mi pare uneori un fel de a da o raită dincolo de moarte.

Într-o noapte am visat ceva îngrozitor. Mă aflam în faţa unui ecran cu puncte şi săgeţi luminoase. Ca la un mare aeroport. În dreptul fiecărui punct exista o cifră de culoare albastră. Săgeţile erau portocalii şi se mişcau, luneccau ca nişte şopîrle luminoase. Pe măsură ce mă uitam, îmi dam seama că era o regulă în acele mişcări. O forţă nevăzută le comanda. La început mi-am închipuit că trebuia să fie o rampă de lansare pentru rachete acolo. Apoi am descoperit cu groază o rîpă pe care umblau, în sus şi în jos, elefanţi orbi. Rîpa semăna cu povîrnişul plin de ferigi întîlnit în drumul spre pădure. Şi toată era plină de omizi. Un strat gros de omizi pe care elefanţii le zdrobeau mergînd, lăsînd în urma lor un mîl aluneccos şi scîrbos care se lăţea pe iarbă. Dar pe măsură. ce omizile mureau zdrobite ca sub şenilele unor tancuri, altele urcau şi coborau, venind din toate părţile sub picioarele elefanţilor. Mîlul animal se îngroşa, picioarele elefanţilor se afundau tot mai mult în el şi am înţeles că nimeni n-avea scăpare acolo... omizile urmau să-i înghită pe elefanţi, să-i acopere sub nămolul lor foşnitor, dar, intrînd în mîzga lăsată de omizile moarte, mureau la rîndul lor în mlaştina aceea aproape vie... Am vrut să plec, scîrbit şi înspăimîntat, dar am făcut un pas greşit şi am alunecat în ea. Mă duceam la vale, apropiindu-mă de elefanţi şi în zadar încercam să mă opresc. Atunci m-am trezit. Dimineaţa scălda geamurile murdare ale gării. Şi chiar deasupra mea un păianjen îşi ţesea pînza. Dar uneori mi se pare că mai alunec încă...

Nu e şi destinul ca un elefant orb ? m-am întrebat atunci. El nu alege între bine şi rău. Şi dacă nimereşti între copitele lui...

Eleonora mi-a spus mai tîrziu că mă credea în stare să pledez orice, la fel de bine, şi pro şi contra. Se înşela. Dacă s-ar putea pleda la fel de bine şi pro şi contra, ar însemna că nu există dreptate ; există numai pledoarii ; şi că nu există nimic adevărat ; există doar oameni care motivează mai bine o cauză şi alţii care o motivează rău. Aşa că nu vreau să mă disculp. Faptul că mă ascultaţi e mai important pentru mine decît un verdict.

Dar destul cu justificările şi divagaţiile. Eleonora era nedumerită de ostilitatea mea inexplicabilă, iar eu mă afundam în impas. Ca să uit, m-am dus în mlaştină din nou.

De ce m-am dus noaptea, n-aş putea să vă explic.

18.

Am intrat în stufăriş şi, ca de obicei, mirosul bălţii mi-a dat o stare bizară de somnolenţă sau, mai exact, de confuzie care mă făcea să reacţionez ca în somn. Cum era lună, vedeam destul de bine la cîţiva paşi

înaintea mea. În orice caz, îndeajuns pentru a mă mira faptul că, în ciuda vîntului, apa rămînea neclintită și căpătase un luciu ciudat.

La un moment dat, m-am oprit să-mi trag sufletul. Atunci am făcut o descoperire care m-a împietrit. Luciul bălții din stînga mea, peste care pîlcurile de stuf aruncau o umbră înfricoșată, nu era decît un imens ochi deschis asupra mea de mlaștină.

Descoperirea asta m-a buimăcit. „E ochiul lui Dumnezeu", mi-am zis. Și eram gata să mă prăvălesc în genunchi, dar gîndul că Dumnezeu n-ar putea avea un ochi atît de noroios m-a oprit. Ar fi fost o blasfemie gestul meu, nu o umilință.

Pe urmă, reacția mea a fost și mai stupidă. Mă simțeam stingherit și supravegheat de acel ochi uriaș. Mă privea fix. Numai pupila mișca încet, ca o omidă. În rest, ochiul părea înghețat, ațintit asupra mea ca un reflector rece. Iar imobilitatea lui devenea și mai înfricoșătoare din pricina mișcărilor pupilei, transformîndu-mă în fir de praf, în gînganie, în gunoi. Mi s-a făcut frig. O frică irațională a pus stăpînire pe mine cînd am văzut o broască tîrîndu-se, ca un punct negru, pe luciul acelui ochi imens care nu clipea măcar, rămînea mai departe fix și sticlos. Am luat-o la fugă, dar după cîțiva pași înotam pînă aproape de genunchi în pămîntul mocirlos și m-am poticnit. Un rîs bubuitor a umplut mlaștina, cutremurînd liniștea și făcînd trestiile să foșnească.

Atunci am simțit o mînă pe umăr. Am sărit ca ars, dar, din spate, o voce răgușită mi-a poruncit : „Stai, nu te întoarce !" M-am supus. După cîteva clipe, în care nu s-a mai auzit decît foșnetul trestiilor, aceeași voce a continuat : „Crezi că e atît de simplu ?" Nu înțelegeam ce anume trebuia să fie simplu și nu era

dar n-am întrebat. Necunoscutul rîse în spatele meu. Nu era același rîs pe care-l auzisem înainte reverberînd. Era mai ascuțit și întrerupt de sughițuri. Fără să întorc capul, am încercat să trag cu coada ochiului și am zărit două picioare pline de noroi. Aceeași voce m-a apostrofat ironic : „Decît să te chinui așa, îți dau voie să te întorci". Dar parcă acum îmi era teamă. Am rămas nemișcat. „Hai, întoarce-te !" îmi porunci vocea. Și m-am supus.

Primul lucru care m-a izbit la necunoscutul din fața mea a fost gura știrbă. Lăbărțate într-un rînjet batjocoritor, buzele cărnoase dezveleau gingiile goale în care mai stăteau înfipți cîțiva dinți putrezi. Apoi i-am văzut fața ciuruită de vărsat, sprîncenele spălăcite, ochii reci, de broască, și gușa. O gușă mare pe care o purta sub barba roșie ca pe un medalion. Părea plictisit de prezența mea acolo și mă lumina cu o torță a cărei flacără îi ascundea o parte din trup. Îi distingeam bine doar capul și picioarele crăcănate. Nu îndrăzneam să zic nimic, așteptam. Am observat că avea pungi mari sub ochi și că îi zvîcnea puternic jugulara, încît credeai că dintr-un moment în altul i se putea întîmpla ceva. Fără să spună nimic, a ridicat apoi torța și a apropiat-o, ca și cum ar fi vrut să mă vadă mai bine, și atunci am simțit un miros de ars. În prima clipă am crezut că flacăra mi-a ars ochii. Dar ea îmi pîrlise numai sprîncenele. „Trebuie să fie un îmblînzitor", mi-am zis, și mă așteptam să-l văd scoțînd din sîn o cobră. Tocmai trecea un nor în dreptul lunii. „Așteaptă, cu siguranță, să reapară luna ca să mă înspăimînte", m-am gîndit. Cînd norul a trecut, mi-am dat seama că avea tatuată pe braț o cobră, dar că la sîn strîngea o mangustă. Cu o mînă ținea torța, iar cu cealaltă strîngea la piept mangusta

care mîrîia acum spre mine, arătîndu-şi dinţii ascuţiţi. „Ştii că n-aveai voie să pătrunzi în această mlaştină ?" m-a întrebat îmblînzitorul. „Nu ştiam", m-am bîlbîit eu.

Aşteptam să se întîmple ceva şi nu se întîmpla nimic. Îmblînzitorul nu-mi mai dădea nici o atenţie. Privea în gol, ascultînd vîntul şi parcă vedea în clipa aceea un lucru pe care eu nu-l puteam vedea. Mangusta adormise în braţele lui. Nu îndrăzneam să mă mişc şi, dealtfel, nici nu ştiu dacă aş fi reuşit s-o fac. Ascultam şi eu vîntul. Într-un timp, am auzit un schelălăit de cîine. Atunci îmblînzitorul a tresărit şi, scuturîndu-se din toropeala care-l copleşise, a ridicat torţa şi a zis poruncitor : „Luaţi-l !"

Doi inşi pe care nu-i văzusem pînă atunci, unul înalt şi uscat, altul bondoc şi cu fruntea teşită, s-au apropiat şi m-au înhăţat. M-au prins de umeri ţinîndu-mă strîns, ca să nu pot scăpa, şi m-au tîrît prin mlaştină. Înotam în noroi pînă la genunchi acum, dar ei nu se opreau nici o clipă. Se vedea că erau învăţaţi să meargă prin noroi şi cunoşteau perfect fiecare smîrc, fiecare perdea de stuf, deoarece nu ezitau deloc.

Am zărit, mai întîi, licărind prin stufăriş, o lumină roşie care creştea pe măsură ce înaintam. Am priceput apoi că era lumina unui foc. Curînd am văzut clar flăcările focului, şi în aceeaşi clipă am încremenit recunoscînd locul. Eram în faţa colibei unde îi văzusem pe îmblînzitori şi pe care o căutasem în zadar.

Mă izbea un miros îngrozitor pe care nu-l puteam defini. Era un miros dulceag şi greţos în acelaşi timp. Te făcea să vomiţi. Ştiţi cum miroase lemnul de santal ? Ei bine, imaginaţi-vă acest miros dulceag amestecat cu miros de baltă stătută. Ceva de-ţi venea să-ţi verşi maţele.

Apropiindu-ne, eram mirat că nu vedeam pe nimeni în jurul focului. Locul părea pustiu. La uşa colibei, cei doi îmblînzitori m-au părăsit dispărînd undeva în spate. Am mai auzit cîtva timp zgomote şi pe urmă n-am mai auzit decît vîntul. Suna printre trestii şi uneori părea o melodie. O melodie ciudată pe care o cunoşteam de undeva. Am ciulit urechea. Da, era cîntecul pe care-l cîntau îmblînzitorii cobrelor. Era ca şi cum îmblînzitorii stăteau ascunşi în stufăriş şi de-acolo cîntau îngînîndu-şi melodia cu vîntul.

Din ce în ce mai mult, mă intriga faptul că mă lăsaseră singur. De ce mă aduseseră atunci acolo ? Mi se părea curioasă purtarea celor doi îmblînzitori. M-am gîndit că dispăruseră să bea ceva şi pe urmă aveau să se întoarcă, să-mi facă de petrecanie sau să mă ducă în altă parte. Dar mai degrabă vroiau, probabil, să-mi facă de petrecanie. „Voi putrezi în smîrcuri ca fluturii", mi-am spus. Şi scuturîndu-mă de silă, m-am hotărît să încerc să fug. Mă puteam strecura pînă în stufăriş. Apoi... N-aveam să găsesc, desigur, drumul de întoarcere, dar mă puteam ascunde pînă dimineaţa şi atunci, uitîndu-mă la zborul ciorilor... Eram gata să trec la acţiune cînd am îngheţat. „Aşadar, de aceea..." Atît am fost în stare să bîigui. Pe urmă, parcă totul mi s-a ars în minte şi nu mai aveam în cap decît cenuşă. În faţa mea, la lumina flăcărilor, două cobre mă priveau fix. Erau somnoroase încă şi încolăcite, dar nu mă pierdeau din ochi. Cît aveau să întîrzie astfel ? Nu mult timp. Din clipă în clipă, aveau să se trezească de-a binelea. Le şi vedeam înălţîndu-se pe coadă, începînd să se

legene, scoțînd limbile și șerpuind dinaintea mea, așteptînd să fac o mișcare ca să mă atace. Cît puteam rezista, trebuia să rămîn ca o stană de piatră. Dar oricît mi-aș fi încordat voința, tot aveam să obosesc, să adorm în picioare, să mă clatin. Ar fi fost de ajuns. Prin întuneric, am observat un băț pe butucul înalt de lîngă mine. Am întins încet mîna, ferindu-mă să fac mișcări brusce, și l-am luat. Era o copilărie să mă apăr cu un băț de cobre și totuși trebuia să fac ceva.

Nu era însă un băț obișnuit ceea ce strîngeam eu în mînă. Din fericire era unul din fluierele pe care le foloseau îmblînzitorii. Atunci, n-o să vă vină să credeți, din disperare am dus încet fluierul la gură și, încercînd să imit melodia pe care o auzisem, ascultînd și vîntul, am început să cînt. Cîntecul era mai degrabă trist, nu reușeam să scot accentele insinuante pe care le auzisem la îmblînzitori, dar se pare că, oricum, el își făcea efectul. Cele două cobre s-au trezit de-a binelea, au ridicat capul și au început să danseze în aer. Acum îmi era frică să mă opresc. Trebuia să cînt așa fără oprire. Cum aș fi încheiat cîntecul, cobrele ar fi ieșit de sub vrajă.

Flăcările au scăzut cu timpul și lingeau tăciunii gata să se stingă. Eu tot mai cîntam. Și mă miram singur de unde știam să cînt melodia aceea pe care doar o ascultasem pînă atunci. Cînd, deodată, am auzit pași în spatele meu și cineva mi-a smuls fluierul. Cobrele s-au oprit o clipă în aer și, imediat, unul din cei doi îmblînzitori, căci se întorseseră, a pornit să cînte el, în vreme ce celălalt își înfășura mîinile și picioarele în cîrpe, după care a luat un băț și a vîrît cobrele în sac.

M-au luat de-acolo și m-au dus prin stufăriș la marginea unei bălți care scînteia în lumina lunii. Acolo era o barcă veche, aproape putredă, legată de trestii. M-au împins în barcă, pe urmă s-au suit și ei și s-au apucat să vîslească din toate puterile. Curînd nu s-a mai auzit decît plescăitul vîslelor.

Abia atunci mi-am dat seama ce semnificație avusese întîmplarea de la colibă. Vasăzică putusem să joc rolul îmblînzitorului. „Ce ușor e să treci dintre victime între îmblînzitori", mi-am spus și, în clipa aceea, mi-a fost scîrbă de mine. Parcă eram murdar tot. Melodia pe care-o cîntasem mă murdărise. Poate că tocmai de aceea mă lăsaseră acolo, lîngă colibă, singur, ca să zdruncine ultimul rest de încredere în mine. „Ce simplu e, la urma urmei, să te degradezi, mă gîndeam. Nu trebuie decît să se tulbure apa, să iasă la iveală noroiul"... Și am vrut să mă aplec, să mă privesc în luciul bălții, dar tocmai atunci am ajuns la un mal năpădit de stuf și unul dintre îmblînzitori m-a îmbrîncit din barcă.

Pămîntul era, acolo, pietros. După vreo sută de pași, am ajuns în fața unei găuri mari și negre, ca un crater căscat în pămînt. Nu distingeam altceva, căci luna dispăruse sub un nor. Cei doi au aprins o torță și, la picioarele mele, am văzut atunci niște trepte de piatră, tocite, mîncate de ploi și pe jumătate cotropite de iarbă. Fără o vorbă, mi-au făcut semn să cobor. I-am ascultat. Pe măsură ce coboram, simțeam un aer rece, de grotă sau de pivniță.

Jos, începea un fel de culoar. M-au împins pe el și am bănuit că pătrundeam într-o peșteră. Cînd mă atingeam de pereții de piatră, îi simțeam umezi, lunecoși și parcă auzeam apropiindu-se un susur de

apă. După o vreme, coridorul s-a lărgit şi nu mai trebuia să mergem ghemuiţi. Torţa a luminat un perete în care era săpată o uşă, tot de piatră, barată cu un drug mare de fier. Au deschis-o, mi-au făcut vînt dincolo de ea şi am auzit cum au trîntit-o la loc.

Aerul era foarte rece şi acum auzeam limpede apa curgînd pe pereţi, nu foarte departe de mine. Încercam să-mi imaginez cum arăta peştera cînd, deodată, o lumină violentă mi-a ars ochii. Cîteva clipe am rămas zăpăcit şi mai orb decît înainte. Stam cu pleoapele strînse şi totuşi lumina spărgea ecranul pleoapelor. În zadar mă forţam să închid ochii. Şi chiar cînd mi-am îngropat obrazul în palme, n-am scăpat cu totul de senzaţia că mă cufundam într-un fel de mlaştină albă. Auzeam din ce în ce mai limpede apa curgînd pe pereţi. „Poate am înnebunit“, m-am gîndit cu spaimă, dar pe urmă mi-am zis că un nebun nu se mai teme de nebunie.

O clipă, lumina aceea brutală a slăbit şi atunci am întrezărit ce se afla în jur. Era o peşteră plină de stalactite şi de stalagmite dar... poate a fost numai o părere, provocată de obsesiile mele, dar stalactitele şi stalagmitele semănau cu nişte cobre pietrificate. Apoi, lumina a devenit din nou orbitoare şi n-am mai văzut nimic. Numai că imaginaţia mea lucra. Uneori cîte o picătură de apă îmi sărea în obraz sau pe mîini şi atunci tresăream ca muşcat.

M-am hotărît să caut uşa peşterii. Poate n-o blocaseră cu drugul de fier. Orbecăind, m-am îndreptat spre perete, retrăgîndu-mă de cîte ori mă loveam de vreo stalactită sau vreo stalagmită. În cele din urmă am reuşit să ajung. Pe peretele peşterii curgea o perdea subţire de apă. Am început să merg de-a lungul lui, pipăind cu degetele fiecare crăpătură, aşteptînd cu înfrigurare să găsesc crăpătura uşii şi cînd mi-am dat seama că făcusem, probabil, ocolul peşterii fără să descopăr ceea ce căutam m-a apucat un fel de disperare. Am pornit mai departe, de data aceasta mai încet, pipăind metodic fiecare centimetru pătrat din perete, verificînd fiecare zgîrietură. Am făcut, astfel, de cîteva ori ocolul peşterii fără să dau de nici un semn de uşă. M-am pomenit strigînd de ciudă şi de neputinţă şi mă mir că în clipa aceea n-am înnebunit de-a binelea. Deodată, m-am simţit apucat de umăr şi tras afară.

Nu vedeam nimic. Eram ca şi orb. Mergeam lovindu-mă de pereţii de piatră şi cînd am ajuns la capătul coridorului a trebuit să pipăi cu mîinile treptele ca să pot urca. Sus, după ce-am ieşit, m-au suit din nou în barcă, apoi, lăsînd barca, am mers o vreme prin stufăriş şi, undeva pe un dîmb plin de iarbă şi înconjurat de arbuşti, m-au legat cu spatele de un ciot. După care m-au lăsat iarăşi singur. Mă întrebam ce mai urma. Dar, probabil, mlaştina are într-adevăr ceva hipnotic, deoarece am adormit.

Cînd am deschis ochii luna strălucea şi am zărit o umbră în iarbă. M-am uitat mai bine şi am recunoscut-o pe femeia care mă uimise la colibă prin frumuseţea ei insolentă. Îşi lepădase zdrenţele şi se tăvălea neruşinată în iarbă la cîţiva paşi de mine. Am rămas

cu privirea pironită de ea. Uitasem de cînd nu mai ştiam să mă bucur de nimic, de cînd nu făceam altceva decît să-mi sporesc spaimele. Acum, holbîndu-mă la femeia aceea goală, totul îmi dispăruse din minte. Nu mai eram decît un trup biciuit de dorinţă. Îi vedeam pulpele strălucitoare, sexul şi ochii provocatori. Nu scotea o vorbă, dar mă privea într-un fel care mă scotea din minţi. Luase o floare şi o mîngîia, dar o mîngîia obscen. Parcă îi simţeam mîngîierile, iar dorinţa muşca şi mai dureros din mine, în vreme ce ea îşi prelingea mîna pe tulpina florii fără nici un echivoc în neruşinarea gestului, privindu-mă fix cu ochii mari, rotunzi şi perfizi. Mă smulgeam să-mi rup legăturile şi nu puteam. Apoi am auzit paşi şi a apărut îmblînzitorul cu fruntea teşită. Ajungînd lîngă femeie, s-a oprit. În ochii ei dispăruse provocarea şi a licărit spaima. Fără o vorbă, îmblînzitorul a smuls-o de-acolo, a împins-o cîţiva paşi mai departe într-un tufiş şi acolo, fără să se sinchisească de mine, a posedat-o. După care a luat-o cu el, lăsîndu-mă scîrbit şi umilit.

Dimineaţa, am simţit că nu mă mai strîngea nimic. Nu-mi venea să cred. Şi totuşi aşa era. Nu eram legat, nu se vedea nici urmă de legătură şi parcă visasem totul.

Am cutreierat din nou prin mlaştină, să caut coliba, dar în zadar.

De fapt, nici eu nu ştiu ce să cred despre povestea asta cu coliba şi îmblînzitorii. Singurul lucru pe care pot să vi-l spun sigur e că, ajungînd în gară, aveam sprîncenele arse.

19.

Imaginea acelei femei îmi tulbura acum nopţile. O visam cum stă goală în iarbă la doi paşi de mine, cum mîngîia floarea şi mă privea cu neruşinare. Într-o noapte, ducîndu-mă în mlaştină, am văzut-o la lumina lunii. Se spăla de noroi într-o baltă. De sub noroi pulpele ei izbucneau strălucitoare ; dar exact în clipa cînd a ieşit pe mal, de undeva din stufăriş a apărut un îmblînzitor care s-a distrat aruncînd un pumn de noroi peste sexul ei. Un alt îmblînzitor, în care l-am recunoscut pe bondoc, s-a apropiat de mine şi mi-a spus cu o voce rece : „Dacă te mai prind pe aici o păţeşti“.

Nu m-am mai dus în mlaştină decît atunci cînd am căutat-o pe Eleonora.

Într-una din zile, cerul s-a înnegrit violent, de furtună. Nori ameninţători şi sumbri se tîrau în direcţia gării. Tremurînd, Eleonora mi-a spus că nu mai pomenise nori atît de cumpliţi.

Era, într-adevăr, un spectacol neobişnuit să vezi peste toată pustietatea asta învălmăşindu-se nori de iad, sfîşiaţi de fulgere şi înaintînd ca o canonadă de artilerie. Tunetele făceau să vibreze geamurile gării.

Spre deosebire de Eleonora, eu am copilărit în plină natură şi nu mă tem de furtuni. O dată am văzut cum un arbore a fost lovit de trăsnet chiar în faţa mea. Am căzut la pămînt ori m-am trîntit instinctiv în clipa aceea. Cînd am ridicat ochii, arborele era

despicat în două. Parcă fusese despicat de o secure uriașă. Altă dată, în timpul secerișului, trăsnetul a lovit un copil. L-a omorît pe loc. Copilul arăta frumos, liniștit, fără nici o umbră de spaimă pe față. Numai nările îi erau carbonizate.

Curînd a început ploaia și atunci tunetele s-au rărit. Ploua torențial, cu furie și cu bucăți de gheață cît un ou. O grindină cum nu mai întîlnisem. Bucățile de gheață loveau cu zgomot acoperișul de tablă și, de pe fereastra sălii de așteptare, le vedeam rostogolindu-se pe peron, în vreme ce vîntul gonea norii ca pe o turmă de bivoli.

O rafală de vînt smulse ușa din spatele gării și o izbi de perete. M-am dus s-o închid și am rămas acolo, privind la furtuna de-afară.

Veneam destul de rar în acea parte a gării și numai de nevoie, cînd trebuia să culegem urzici sau să scoatem apă din fîntînă. În rest, preferam să stăm în sala de așteptare și mai ales pe peron. Dar mi se pare că v-am mai spus asta. De cîte ori bufnea vîntul, izbea ușa de perete și rafalele ploii pătrundeau înlăuntru. Pe podeaua murdară începuseră să se formeze mici pîrîiașe. Trebuia să închid ușa mereu și mi-am dat seama că, enervat, o trînteam de fiecare dată mai tare.

În timpul acesta, arțarul îndoit de furtună scotea scîncete de animal bătut. Apoi aceste scîncete s-au schimbat în chicote ascuțite. Parcă rîdea de mine paiața, făcînd plecăciuni.

Probabil că la mijloc au fost nu numai zgomotele arțarului. Doar le mai auzisem de atîtea ori pînă atunci. Aproape mă obișnuisem cu ele. Eram însă surescitat. Poate că tensiunea furtunii stîrnise materiile inflamabile din mine. Nici nu știu cînd am ajuns în magazie, am luat un topor pe care-l găsisem mai demult aruncat printre alte lucruri și am ieșit în ploaie.

Pe măsură ce-l tăiam, îmi spuneam că în fața mea nu era un arțar, ci chiar destinul care-și bătea joc de atîta vreme de mine, care mă transformase în marioneta lui, iar acum scotea chicote ascuțite. Mă răfuiam nu cu arțarul, ci cu destinul. De aceea loveam cu înverșunare, fără să mă opresc. Nu-mi păsa nici de ploaia care curgea peste mine. Simțeam că, măcar o dată, aveam și eu dreptul să nu mai rabd. Strîngeam palmele pe coada toporului și izbeam, fără nici o pauză, cu toată puterea, făcînd arțarul să se clatine și să se îndoaie tot mai mult, pînă cînd, în sfîrșit, trunchiul lui se frînse și căzu printre bălării.

Dar cînd am privit arțarul trîntit la pămînt, toată înverșunarea mea s-a risipit brusc și, în locul ei, a apărut o stare de jenă. Mă luptasem, de fapt, cu un biet copac bătrîn. M-am simțit ridicol. Da, acestea erau luptele mele... Și mi s-a făcut silă de mine și de destin.

Cînd am ajuns în sala de așteptare eram ud.

— Ai tăiat arțarul ? m-a întrebat Eleonora.

— Da... Era plin de omizi, am adăugat ca o scuză.

Ceva se rupsese în mine prin prăbușirea arțarului : mi se părea că săvîrșisem o crimă. N-am mai scos nici o vorbă și am încercat să adorm.

Cînd m-am trezit, îmi ardeau obrajii. Vorbeam mușcînd ca din iască și trebuia să-mi umezesc mereu buzele cu limba. Răcisem, probabil.

Vreo două zile mi-a fost rău. Aveam febră și transpiram abundent. Dar, în chip straniu, boala îmi dădea o stare de veselie idioată. Sărisem de la o

extremă la alta. Eleonora se uită îngrijorată la mine, în timp ce eu aveam chef să iau în derîdere totul.

— Şi ce-o să facem dacă vine trenul ? îmi venea parcă să-i spun. Ne vom sui în el, vom ajunge la destinaţie şi, gata, aventura a luat sfîrşit. Totul redevine anost. Începe plictiseala. Gări normale, în care trenurile vin şi pleacă, în care lumea se calcă în picioare, se înghesuie. Săli de aşteptare ticsite, în care te îneacă mirosul de fum de ţigară şi de transpiraţie. Ceasuri care merg cu o precizie necruţătoare, arătîndu-ţi în fiecare clipă cum ţi se scurtează viaţa. Unde vom mai găsi noi atîta linişte ? O linie ferată pe care poţi să te culci şi nici un tren nu vine să te sfîrtece. Un ceas care merge pe jumătate, cu o singură limbă, în afara timpului. Unde mai găseşti un telefon la care poţi să vorbeşti cu ai tăi chiar dacă n-ai pe nimeni, o sală de aşteptare în care poţi să aştepţi oricît, căci aşteptarea nu se termină ; în care nimeni nu-ţi spune să te grăbeşti, în care nimeni nu te împinge... Şi dacă trenul vine, poate nu se opreşte în gară. Poate va trece ca o nălucă şi nici nu vom avea timp să-l privim, să ne dăm seama dacă acesta era într-adevăr trenul pe care-l aşteptam... Sau se va opri şi va avea toate uşile închise. Vom bate degeaba cu pumnii în ele. S-ar putea să fie bătute în cuie, iar dinlăuntru să nu se audă nici un zgomot. Va sta un timp, după care se va urni şi va pleca mai departe la fel de misterios cum a venit, fără să ştim ce transportă, de unde vine şi încotro se duce... Sau va veni şi nu va mai pleca nicăieri. Va rămîne să ruginească aici în gară, în ploaie şi soare. Dar noi nu vom avea de unde să ştim cît va rămîne astfel. Ne va fi teamă să nu plece pe neaşteptate, într-o noapte, în timp ce dormim. Dimineaţa să ne trezim din nou într-o gară pustie. Singura soluţie atunci ar fi să ne mutăm în tren. Să dormim pe băncile lui. Nu ne vom da jos decît pe rînd, să bem apă, să căutăm ceva de mîncare sau să ne facem nevoile. Dar întotdeauna cu grijă să nu ne depărtăm prea mult. Să putem oricînd fugi şi să-l prindem. Atunci n-am mai trăi pe un peron, ci într-un vagon. N-am mai aştepta un tren. Am aştepta o plecare. Fără să ştim dacă ea va avea vreodată loc sau nu... Aşa că, fetiţo, sînt destule pericole care ne pîndesc şi dacă vine trenul. Uneori, chiar mă întreb dacă nu-i mai bine ca el să nu sosească ; să ne lase să-l aşteptăm mereu cu speranţa că va sosi într-o zi...

Dintr-odată, veselia mea mi s-a părut mai mult decît stupidă. M-am speriat. „Ce se întîmplă oare cu mine ? m-am întrebat. Din ce în ce mai des, sînt ca o minge de biliard." Acum aş fi vrut să strig sau să tac, să tac o mie de ani. M-am privit într-un geam şi am văzut că aveam încă ochii tulburi, aburiţi de febră şi eram tras la faţă.

20.

Ceva era, totuşi, adevărat. Undeva spre limita disperării, eu am găsit totdeauna speranţa. Vi se pare un paradox ? Nu, vă asigur că e purul adevăr.

Vă amintiţi ce povesteşte Dostoievski despre minutele petrecute în faţa plutonului de execuţie ? Despărţise, dacă ţin bine minte, acele minute în mai multe părţi. O parte pentru a-şi lua rămas bun în gînd de la prieteni. O parte pentru a-şi aminti viaţa. Şi o parte pentru a privi cum soarele strălucea pe tabla unei cupole... Poate că trebuie să simţi sudoarea morţii ca să înţelegi, într-adevăr, cît de frumoasă e o cupolă care străluceşte. Pe care, altfel, o priveşti întrebîndu-te cît e de veche sau în ce stil e construită. Sau pur şi simplu n-o observi deloc.

Şi poate că e o lege a compensaţiilor în toate. Cei care speră sînt tocmai cei care au cea mai mare nevoie de speranţă. La ce e bună speranţa pentru cel care are totul ? În schimb, unul ca mine trebuie să creadă că orice rău are o limită. Inclusiv pustiul... Uneori, e drept, omul oboseşte aşteptînd. Şi n-aţi auzit, oare, de situaţii în care, cînd soseşte în sfîrşit ceea ce el a aşteptat, soseşte prea tîrziu ? E, poate, o victorie pe care a dorit-o mult, dar, obţinînd-o prea tîrziu, nu mai are ce face cu ea : o victorie care reuşeşte doar să-l obosească şi mai mult. Şi renunţă la ea cu o ultimă mare tristeţe deoarece nu e simplu să porţi o bătălie şi, ajuns la capăt, să-ţi dai seama că asta a fost totul. Bătălia. A existat cîndva un scop, dar de atîta aşteptare scopul a murit... Ei bine, domnilor, eu vreau să ies din pustiu. Şi, cînd speri, chiar dacă ţi-e frică, găseşti putere să iei zidul de la capăt. Te resemnezi la nevoie cu singurătatea, dar nu vrei să te resemnezi cu desăvîrşirea ei. Încă mai crezi că ea nu e totală. Că undeva există, subţire cît o lamă de cuţit, o crăpătură. Dacă n-o găseşti, încerci din nou. Ca în peştera din mlaştină. N-ai altă şansă decît să pipăi zidul mai departe, căutînd fisura care trebuie să existe undeva... Căci eu nu pot, domnilor, să dorm liniştit într-o găoace.

M-am gîndit la necunoscuţii care au dirijat aici trenurile spre nicăieri. Cum au suportat şi nu s-au dus în mlaştină să uite ? Dar, oare, n-au făcut tocmai asta ? Pustiul e în stare să sălbăticească un om. Aici, dacă nu eşti sfînt, rişti să devii îmblînzitor. Nimic nu înrăieşte, poate, mai mult decît zădărnicia. Aşa am ajuns la o ipoteză care mă frămîntă acum. Dacă există într-adevăr îmblînzitorii din mlaştină, oare nu sînt ei, cumva, cei care au dirijat altădată trenurile în gară ? Au suportat cît au suportat pustiul şi zădărnicia pînă ce n-au mai putut. Atunci au îngenuncheat în faţa capului de lup împăiat şi s-au convertit la religia urii. S-au afundat în mlaştină, iar pustiul care clocise ura din ei a lucrat mai departe. Pînă ce din fibra lor omenească n-a mai rămas nimic şi s-au ticăloşit cu totul. Aceasta era opera pustiului. Transformarea unui om în îmblînzitor. Dealtfel, s-au mai văzut cazuri de predicatori care au eşuat între fiare. În pustiu orice e cu putinţă şi mai ales victoria fiarei din om. Căci în fiecare dintre noi, lîngă Dumnezeu se află şi o fiară, nu-i aşa ? Fiara doarme şi aşteaptă. Şi cum adulmecă singurătatea, deschide ochii şi mîrîie. Iar în pustiu se trezeşte de-a binelea. Se propteşte dinaintea lui Dumnezeu şi începe lupta. Dumnezeu din noi contra fiarei din noi. Dacă biruie Dumnezeu, pustnicul devine sfînt. Dacă biruie fiara,

pustnicul devine şi el fiară. Dar cel mai adesea e învins Dumnezeu. Sînt foarte puţini sfinţi pe lume, domnilor. Numărul îmblînzitorilor e mult mai mare. Rar, foarte rar, nu biruie nici Dumnezeu, nici fiara şi omul rămîne om chiar în pustiu... Uneori, cînd îmblînzitorii se opresc să asculte vîntul, ei îşi amintesc, poate, că au fost odată altceva, au avut alte suflete şi cad într-o toropeală visătoare. Dar primul lătrat care se aude îi trezeşte.

Şi de ce apar acum aceşti îmblînzitori în lume ? Nu pentru a instaura împărăţia grotelor ? S-ar zice că ei vor să aşeze lumea între o pădure şi o mlaştină. avînd ca templu o gară pustie ; un templu cu altarul pătat de muşte şi acoperit cu pînze de păianjen ; cu un jilţ de piele ros în faţa unui sfeşnic, în loc de tron ; gol ; tronul pustiului nu poate fi decît gol : cine trece, trebuie să treacă fără să înţeleagă nimic şi să se închine. Dar cine trece ? Deocamdată mă tem că eu încep să devin opera îmblînzitorilor. M-am temut de ei şi, de fapt, devin ceea ce au vrut ei. Răbdători şi siguri de efectul pustiului, aşteaptă, poate, să-şi arate colţii fiara din mine... Nu, nu vă speriaţi. Încă mai sînt om. Încă mai ţin minte ce am trăit, ce am visat. Şi, mai ales, încă mai am sentimentul că am greşit faţă de viaţa mea. Cîtă vreme omul se simte vinovat e încă om, nu-i aşa ? Abia cînd începe să devină fiară pierde orice urmă de regret şi de vinovăţie. De aceea nu sînt încă pregătit să devin îmblînzitor, de aceea nu mă caută şi m-au lăsat să plec din mlaştină. Deocamdată trebuie să rămîn singur aici, să uit, să-mi uzez amintirile şi remuşcările pînă cînd vîntul va aşeza peste toate un strat gros de praf şi n-o să mai ţin minte nimic. Atunci voi fi fiară. Cînd mi se va întinde fluierul, voi cînta

melodia care supune cobrele, la fel ca ei. Numai uneori, ascultînd vîntul îmi voi aduce aminte ca prin vis, poate, de timpul petrecut în gara aceasta.

Aşadar, domnilor, nu pentru a vă solicita compasiunea continui. Vreau să înţeleg care e situaţia încleştării dintre Dumnezeu şi fiară în mine. Ce şanse am să rămîn mai departe om.

21.

La puţin timp după ce-am tăiat arţarul, cîteva nopţi am visat că plecam mereu spre pădure. Eleonora se obişnuise. Cum ne trezeam dimineaţa, aştepta să încep să-i povestesc. Nu zicea niciodată nimic. Mă asculta şi, în timpul ăsta, îmi inspecta pe furiş pantofii. Probabil ca să vadă dacă erau murdari de noroi. Bănuia, cred, că nu era totul vis.

În prima noapte, am nimerit într-o mare livadă de măslini bătrîni şi fără rod. Ocolisem parcă terenul cu mărăcini şi, din întîmplare, descoperisem un drum care nu mai trecea pe la coliba părăsită şi pe la capelă. În mijlocul livezii era o casă dărăpănată. Am încercat să mă apropii, dar n-a fost chip din pricina unor cîini care se zbăteau în lanţ, gata să mă sfîşie. Degeaba m-am învîrtit, degeaba am strigat. N-a ieşit nimeni.

Mai departe am dat de o miriște la marginea căreia putrezeau, fără să păzească nimic, sperietori făcute din paie, cu pălării vechi de postav pe cap, arătînd ca niște paiațe. Mergeam îngîndurat pe cîmpul scăldat de lumina lunii cînd m-am înfiorat auzind, nu foarte departe, urletul unui lup. Sta la marginea unor tufișuri, privea spre paiațele de paie și urla. Pe mine nici nu mă vedea parcă. M-am retras repede și m-am ascuns după o tufă de măceș. Acolo mi-a venit inima la loc și am putut să văd mai bine scena aceea ciudată. Lupul urla amenințător spre paiațele de paie, dar nu îndrăznea să se apropie de ele. Pînă la urmă a obosit și s-a retras undeva în tufișurile din care ieșise, iar sperietorile au rămas în cîmpul gol, inutile și ironice.

Am făcut un ocol. Acum bătea vîntul și am simțit cum mă cuprindea o toropeală împotriva căreia nu puteam lupta. Ascultam vîntul stînd în picioare, nemișcat. „Ca îmblînzitorii," mi-am zis și iarăși am fost dezgustat de mine. Vîntul curgea în jurul meu ca o apă. O apă în care dacă mă prăbușeam, m-aș fi înecat și rîul mi-ar fi dus cadavrul spre locul de vărsare. Mă străduiam de aceea să nu mă clatin.

După o vreme a dispărut toropeala. M-am întors, dar paiațele de paie nu mai erau acolo. Am ocolit toată miriștea și nimic...

În noaptea următoare am dat parcă de o poartă ruginită și încuiată. M-am chinuit destul de mult s-o împing, s-o forțez. În zadar. Era înțepenită zdravăn. Și tocmai în gaura cheii își făcuse pînză un păianjen, așa că nu puteam vedea ce era dincolo. Dar, spre uimirea mea, am descoperit prin apropiere urme de pași. Se pierdeau pe iarbă și eram gata să renunț să le mai urmăresc cînd le-am văzut din nou, întipărite

în pămîntul moale de pe marginea unui șanț. După mărime, erau urmele unui bărbat. M-am luat după ele. Nu era prea greu deoarece, la lumina lunii, le vedeam destul de bine. Simțeam pămîntul sub picioare devenind din ce în ce mai moale și mai lipicios, cînd mi-am dat seama că nimerisem în marginea unei mlaștini care semăna cu cea din spatele gării, numai că era plină de flori grase și strălucitoare. Mirosul dulce al florilor se amesteca cu mirosul grețos al mlaștinii și, împreună, te amețeau. M-am apropiat să culeg niște flori, dar m-am oprit la timp. Dacă mai înaintam un pas, pămîntul gelatinos m-ar fi prins ca într-o capcană.

La întoarcere, tot uitîndu-mă la urmele pe care le lăsasem mi-am dat seama că acestea semănau întru totul cu cele care mă călăuziseră în mlaștină. Am încremenit. Nu-mi venea să cred. Cum puteau fi urmele acelui bărbat necunoscut chiar urmele mele dacă eu nu trecusem niciodată pe acolo pînă atunci ? Mi-am adus aminte că la pantoful meu stîng tocul era rupt într-o parte și am controlat încă o dată urmele. După asta n-am mai avut nici o îndoială. La toate, semnul se vedea foarte clar.

M-am dus din nou pînă la poarta ruginită unde am constatat că urmele o luau în altă direcție. Aveam o senzație stranie. Mergeam pe urmele mele într-o direcție cu totul necunoscută mie, unde nu fusesem niciodată. Uitasem oare ? Priveam în jur cu atenție, dar nu recunoșteam nimic, nici un amănunt.

Tot mergînd așa, uimit la culme, am călcat pe un șarpe care m-a mușcat. Noroc că nu era veninos. Dar în clipa aceea n-aveam de unde să știu asta. M-am aplecat și mi-am supt sîngele din rană pînă ce mi s-a făcut greață de gustul sîngelui și mi-a venit să vomez.

Peste puţin timp, am simţit că aveam ameţeli şi fierbinţeli. Abia mai puteam să mişc piciorul. M-am aşezat jos şi destul de repede m-am cufundat parcă într-un somn care semăna cu moartea. Apoi mi-am revenit. Şi descoperind că trăiam, am simţit o moleşeală dulce inundîndu-mi trupul. M-am uitat în jur. Nu mai era lună şi nu se vedea nimic decît la cîţiva paşi. Şi ce credeţi ? De undeva a început să cînte un cuc. Am început să număr. Şi-a strigat numele de patruzeci şi unu de ori. A făcut o pauză, apoi şi-a reluat strigătele. Am numărat din nou. Şi iarăşi patruzeci şi unu. Apoi din nou. Niciodată nu greşea... Cînd a tăcut de tot, m-am sculat şi am plecat orbecăind, la întîmplare. Am nimerit în nişte mărăcini din care abia m-am descurcat să ies.

Într-una din nopţile următoare am aflat, în sfîrşit, ce se ascundea dincolo de poarta ruginită. Şi n-o să vă vină să credeţi ce-am visat. Era o mare !

Am găsit poarta deschisă, bălăbănindu-se în bătaia vîntului. Am făcut cîţiva paşi şi m-am pomenit pe un ţărm. Luna strălucea, dezvăluindu-mi o plajă cu un nisip foarte fin şi marea care foşnea stins, plină parcă de comori barbare de aur ale căror reflexe urcau pînă la suprafaţă ca o dogoare. Am simţit cum mă cuprinde un fel de vrajă, m-am dezbrăcat şi am făcut o baie gol. La un moment dat m-am speriat crezînd că am văzut prin apă umbra unui rechin. Am ieşit imediat pe ţărm. Îmi bătea inima să-mi spargă pieptul. Dar nu era nimic. Mă înşelasem. Apa era cutremurată doar de lumina lunii. Devenise aproape muzică. O muzică lascivă, care trecea uneori într-un dans. M-am întins pe nisip cu ochii la cerul înstelat şi ascultam. Uneori se auzea un ţipăt de pasăre, apoi foşnetul mării relua melodia aceea lascivă care mă făcea să mă simt fericit.

Aproape aţipisem, cînd marea a început să aibă valuri. Sunau adînc şi, ascultîndu-le, am uitat cu timpul şi de gară şi de trenuri. Nu mai existau decît marea şi sunetul acela legănător, ritmic, fără început şi fără sfîrşit.

Mai tîrziu, mi s-a făcut frig. M-am sculat şi m-am apropiat de mare. Era acum rece ca gheaţa, ceea ce mi s-a părut cu totul de neînţeles. Chiar vîntul suna altfel. Aspru şi duşmănos. Ridica valuri mari care se prăbuşau la ţărm cu un vuiet din ce în ce mai mare.

Atunci s-a petrecut un fapt încă şi mai ciudat. Valurile aruncaseră pe nisip tot felul de lucruri : ancore ruginite, meduze moarte, alge, sfărîmăturile unei bărci. Printre ele, am găsit o monedă de bronz. Era coclită, veche şi ştirbită într-o parte. Mă pregăteam s-o arunc în nisip, cînd am descoperit pe ea efigia lui Robespierre. Am rămas fără aer parcă, buimăcit de surpriză. Moneda aruncată de valuri pe plajă arăta întocmai ca monedele pe care mi le dăduseră înapoi îmblînzitorii ! Eram uluit şi derutat. Ce putea să însemne asta ? De necrezut, într-adevăr... După ce mi-am mai venit în fire, m-am gîndit la o ipoteză. Îmblînzitorii găsiseră, probabil, un vas cu monede. „Poate chiar pe plaja asta“, mi-am zis. Nu ştiau cu siguranţă nimic despre Robespierre, dar cineva le spusese, poate, că fusese ghilotinat după ce ghilotinase pe alţii şi amănuntul le făcuse plăcere, căci ei nu credeau în dreptate, ci în moarte... Mi-au revenit în minte săptămînile în care cotrobăisem prin anticariate, nopţile cînd mă repezeam la geam... Mai eram oare viu ? Simţeam că n-aveam sînge şi că în loc de sînge prin mine curgeau amintiri tulburi, acolo pe

țărmul unei mări necunoscute, aruncat eu însumi ca o monedă veche. Valurile mă azvîrliseră dintr-un trecut în care vîrstele și întîmplările se încurcau. Am luat un pumn de nisip și l-am lăsat să curgă încet. Parcă chiar viața mea se scurgea printre degete, nisipul revenea în nisip, clipa trăită se întorcea în resturile altor clipe și mă întrebam cine am fost de fapt. Și de ce mă expulzase marea acolo ? Era vina mea sau nu că mă aflam noaptea, singur, pe o plajă pustie ? Și dacă era vina mea, care era acea vină ?

Dar dacă uitasem cine eram nu însemna că... ? Acum vîntul cînta parcă melodia îmblînzitorilor, iar valurile începuseră să se legene și să danseze ca o cobră. M-am aplecat și am luat din nisip o creangă ruptă și am dus-o la gură ca pe un fluier. Și în aceeași clipă m-am îngrozit. Așadar, începusem să devin îmblînzitor ? „Doamne..." Dar de ce-l mai invocam eu pe Dumnezeu ? Dacă aveam gust să cînt ca îmblînzitorii însemna că fiara din mine îi pusese piciorul pe beregată lui Dumnezeu. El nu mă mai putea ajuta. Numai amintirile mele puteau să-mi fie de folos. Și greșelile mele. M-am așezat cu capul în palme și am căutat să-mi aduc aminte. Orice. Numai să mă încredințez că nu era așa cum mă temeam. Atunci m-am gîndit din nou la fetele din Grecia care dansau, cîntau și apoi se aruncau în abis. „Adevărata tărie este de a dansa și de a cînta înainte de a ne prăbuși" mi-am zis și eram gata să mă scol, să cînt și să dansez pe nisip, iar apoi să mă arunc în valuri. Dar nu m-am ridicat. „Vorbe. Din păcate exemplul acelor fete nu mi se potrivește deloc. Eu n-am avut niciodată nici noblețea, nici discreția lor."

După cum vedeți, știam adevărul chiar în vis, domnilor. A fost o vreme cînd am crezut că fericirea mi

se cuvenea datorită calităților mele. Și, neobținînd-o, am socotit asta nu un nenoroc, ci o nedreptate care mi se făcea. M-am revoltat, dar destul de repede am constatat că lumii îi era indiferentă revolta mea în aceeași măsură ca și nefericirea mea. Atunci, în marele meu orgoliu, am găsit cea mai rea soluție. Am început să am vanitatea și voluptatea suferinței. Și am ajuns într-un punct unde sinceritatea era străină de modestie. Strigam : iată cît sînt de vulnerabil, admirați-mă pentru îndrăzneala de a o recunoaște ! Or, suferința, dacă nu găsim în ea un minimum de forță, ne cere să fim măcar decenți, să n-o exhibăm.

Dar acum lucrurile se schimbaseră. Dacă reușeam să mă simt vinovat însemna că nu eram încă în pericol. De aceea nu mă feream să mă judec. Stam pe nisip și eram bucuros pentru fiecare vină pe care mi-o găseam și mă speriam de cîte ori îmi căutam justificări. În timpul ăsta, vîntul cînta mereu aceeași melodie, iar valurile dansau, legănîndu-se șerpuitor. Din cînd în cînd mă încerca ispita să întind mîna, să iau creanga ruptă, dar mă opream la timp, înainte de a o atinge... Treptat, am început să simt o amărăciune în gură. Era gustul situației mele. Și pînă la urmă m-am simțit chiar nefericit pe plaja aceea unde mă aflam în miez de noapte singur, în loc să dorm într-o cameră normală. Stam cu o monedă bizară în mînă, la doi pași de o mare la fel de bizară... și poate nu mai existam, murisem, iar pe țărmul acelei mări nu era decît fantoma mea bîntuită de insomniile unor vinovății nelămurite, dar ireparabile...

Din neatenție am scăpat moneda și oricît am răscolit nisipul în jurul meu n-am mai găsit-o. Parcă o înghițise marea din nou. Acum vîntul mă izbea în față cu stropi de apă sărată, marea vuia dezlănțuită,

iar eu stam nemișcat pe plaja goală, cum stătusem la toate răspîntiile din viața mea, așteptînd să se întîmple nici eu nu știam ce anume. Și parcă regăsisem și pierdusem în același timp o parte din mine.

De cîteva ori m-am întors și am căutat prin nisip moneda. În cele din urmă am renunțat. Am plecat spre gară. Picioarele mi se afundau în nisipul ud și înaintam greu. Cu timpul n-am mai auzit valurile. Se făcuse chiar o liniște de pustiu. Dispăruse și luna, iar întunericul căzuse peste toate ca o pătură. Cînd am reușit să disting ceva, mai întîi o pasăre, o bucată de cer tulbure, după aceea o tufă de oțetari, mi-am dat seama că eram lîngă gară.

22.

Dacă vreți să vă faceți o idee despre viața mea e destul să vă gîndiți la borderourile cu cifre din gară. Ore precise de plecare a trenurilor și nici o destinație. Sau cel mult o destinație confuză pe care am căutat-o bîjbîind. Dar dacă vreți să vă lămuriți ce s-a petrecut cu mine aici, trebuie să înțelegeți ce a însemnat noaptea aceea pe plajă. Ni se întîmplă uneori, știți prea bine, ca datorită unui amănunt să facem lucruri la care înainte nu ne-am gîndit.

Mai întîi, m-am apucat cu toată patima să-mi cîntăresc de la capăt viața. Și am început să pricep ce

greșisem. Niciodată n-am trăit, de fapt, decît pentru mine. Am iubit lumea, dar am iubit-o pentru că existam eu în ea. N-am fost ani de zile decît un solitar diletant... Știți ce este un solitar diletant ? Unul care trăiește în singurătate trăgînd cu coada ochiului la lume. Nu e în stare de mai mult, chiar cînd se laudă, cum făcusem eu, că vrea să fie pustnic. Dar mai ales nu e în stare să găsească la limita singurătății acea iubire înaltă, purificată de orice egoism, pe care, cu un cuvînt din păcate prea uzat, o numim fraternitate. Și pe care am simțit-o aici uneori ca o sete. Oare adevărata generozitate n-o cunosc decît cei care se dăruie din disperare ? care au ajuns la capătul pustiului și au aflat că acesta nu le oferă nimic ? Nu știu. Ceea ce știu e că netrăindu-și pînă la capăt singurătatea, un solitar diletant păstrează încă iluzii în privința ei. El nu ajunge nici la decepția completă, nici la revelația acestei decepții. De aceea rămîne, cum am trăit eu, un fel de pustnic bastard și nu va putea iubi decît în chip egoist, raportînd și pustiul și lumea la sine. El trăiește agățat undeva între singurătate și lume, fără să se decidă pentru nici una și fără să le înțeleagă bine pe nici una. Cum ar zice un înțelept... Înțelept ? Mai bine să renunț la acest cuvînt dacă nu vreau să omor toți păianjenii din sala de așteptare. Nu sînt cel mai rău dintre oameni, în afară de mine n-am făcut rău nimănui, dar nu mai suport înțelepciunea. Ea nu-mi poate șopti decît singurul sfat într-adevăr rău : să mă învăț cu pustiul în doze mici și mortale.

Apoi m-am năpustit cu toată energia într-o direcție de care uitasem. Încercam să-mi aduc aminte tot ce gîndisem despre ghilotină. Tot ce citisem despre Robespierre în zilele și nopțile cînd mă pregăteam

să-i judec procesul. Oare mai puteam să judec acest proces ?

Acum vroiam s-o fac din alte motive. Nu mai aveam orgoliul de a împărți dreptatea în istorie. Mi se părea o copilărie vechea mea pasiune. Îi spusesem și Eleonorei într-o zi : „În istorie nu e valabilă teoria cu reconstituirea unui brontozaur după un femur. Patimile au încurcat iremediabil multe lucruri. Și pe urmă istoria a fost mereu rescrisă în funcție de interese. Ea a ajuns să semene uneori cu un nesfîrșit palimpsest unde e aproape cu neputință să descoperi scrierea originală. Sau chiar dacă o descoperi nu știi că te afli în fața ei. Bănuiești pînă și adevărul de fals, de mistificare." Așa că renunțasem la ambiția de a lămuri ceea ce rămăsese nelămurit. Unii îl asemănau pe Robespierre cu Cromwell, alții îl învinuiau că și-a luat vanitatea drept virtute și-l considerau un scelerat. Eu eram convins și de ardoarea și de rătăcirile lui, dar convingerea mea nu ținea loc de dovadă... Și, la drept vorbind, nici atunci cînd studiasem tot ce găsisem despre ghilotină, la mijloc nu fusese atît o problemă de istorie, cît o problemă de caracter : atracția paralizantă pe care o exercita asupra mea teama. Eșafodul mă fascina și mă îngrozea în același timp. De cîte ori citeam despre execuții, parcă stam și eu lîngă treptele eșafodului și așteptam să-mi aud numele. Istoria dispărea și rămîneam între semne. Ca atunci cînd am mers de-a lungul liniei ferate, după ce-am coborît din mărfarul care m-a lăsat în plină noapte pe un cîmp împădurit. De o parte pădure, de cealaltă tot pădure. Două pete lungi de întuneric în care foiau, poate, primejdiile, la fel ca în viața mea. Viață străbătută printr-un tunel.

Dar acum, întrebarea care mă frămînta era de altă natură. Cîtă istorie mai știam ? Mai puteam oare să judec un proces al lui Robespierre ? Dacă puteam, însemna că nu mă schimbasem prea mult între timp și nu eram deocamdată în pericol să uit totul, s-o iau pe urmele îmblînzitorilor. Vroiam prin urmare să mă conving, să verific în ce măsură memoria era încă de partea mea.

De aceea, fiecare amănunt pe care mi-l aminteam acum avea importanță, indiferent că era vorba de scara de lemn a casei din rue Saint-Honoré unde a locuit Robespierre sau de tribuna oratorilor, vopsită în verde antic, din sala Convenției. Mi-l imaginam pe Robespierre în hainele lui de notar elegant, cu trupul felin și gesturile nervoase, suind cele cîteva trepte ale acestei tribune, privind Adunarea cu ochii săi miopi și apoși sau, cu ochelarii pe frunte, aranjîndu-și foile de hîrtie în timp ce mulți se întrebau cine urma să fie trimis la ghilotină.

Încercam să-mi reamintesc și ce gîndisem răscolind anticariatele în căutare de documente și stampe ; stările contradictorii prin care trecusem atunci ; ba găsindu-i justificări Incoruptibilului (credea ca un fanatic în virtutea lui, îmi ziceam ; cu excepția prietenilor, toți ceilalți erau pentru el scelerați și pungași ; și apoi a plătit el însuși pe eșafod prețul pe care l-a impus altora), ba închipuindu-mi înfiorat cum se rostogoleau capetele, inclusiv cel al lui Robespierre, în coșul călăului. Desigur, rememorarea nopților în care mă așteptasem să aud din întuneric strigătul „à la guillotine, à la guillotine" însemna să incit șobolanul să iasă la iveală. Dar mult mai mare era primejdia să mă pomenesc ascultînd vîntul ca îmblînzitorii. De aceea mi-am asumat riscul de a răscoli

prin spuza unei nebunii vechi, redeschizînd procesul ghilotinei și privind frica în ochi. Căci, pentru mine, a mă gîndi la eșafod și la capete retezate însemna să privesc frica în ochi. Cîndva, avusesem o vorbă. „Nu te purifici de frică decît lăsînd-o să-ți pîrlească mîinile", spuneam. Dar niciodată această formulă n-a fost decît o deviză de fanfaron. Făceam caz de ea fără s-o urmez. Acum, în schimb, eram hotărît s-o aplic.

Mă luptam să rămîn om, sper că ați înțeles.

Mai greu era să-i explic Eleonorei. După primul proces, cînd mă înverșunasem împotriva ei, o lăsasem să înțeleagă, prin toată atitudinea mea, că-mi încheiasem definitiv cariera de Don Quijote în robă de magistrat. Păstrasem și o oarecare jenă pentru exhibiția pe care i-o oferisem.

Dar nu intenționam să repet înscenarea de la procesul anterior. Nu mai vroiam să-mi rostesc pledoariile în fața Eleonorei pe peron, ca în sala unui tribunal. Știam unde mă aflam și ce vroiam să fac. Mi-am luat, deci, din magazie un teanc de hîrtii și am început să scriu, păstrînd, firește, ritualul pe care trebuie să-l aibă o pledoarie.

Pe măsură ce scormoneam în spuza amintirilor, reînvia, ce-i drept, și vechea mea pasiune justițiară. Atunci mă înflăcăram. Continuam și noaptea, la lumina chioară a becului din sala de așteptare. Afară se auzea vîntul, ca un bețiv ce da întruna tîrcoale gării. Prin geamul murdar se vedeau stelele, dar căldura rămînea înăbușitoare. Aceeași febră existase în atmosferă și în 9, 10 Thermidor. Stranie coincidență, nu ?

Văzîndu-mă că scriam, Eleonora mă privea mirată. Se învîrtea în jurul meu, mă întreba. Pînă la urmă a trebuit să-i explic. Atunci m-a lăsat liniștit să-mi termin „procesul". I-am fost recunoscător pentru asta și am uitat orice urmă a îndîrjirii pe care o avusesem împotriva ei. „Am nedreptățit-o", mi-am spus. De aceea, cînd am terminat i-am dat foile.

Dacă vreți să aflați ce cuprindeau, iată, domnilor... Vă asigur că mă veți cunoaște astfel și mai bine.

23.

„Cer îngăduința să încep mai puțin obișnuit rechizitoriul meu. Cu o mărturisire. Știu că asta e împotriva uzanțelor, dar un procuror e și el un om. Nu poate judeca în numele unor principii uscate, în afara experienței și problemelor sale. Și cred că e de datoria mea să mărturisesc ce mă frămîntă.

Nopți întregi, în care am studiat acest dosar, m-am gîndit cu spaimă la scîndura eșafodului și la faptul că niciodată n-am știut să iau hotărîri. Aici a fost mereu punctul meu vulnerabil. Am ezitat să ajung la o concluzie și s-o urmez. Iar astăzi înțeleg că excesele în istorie au fost totdeauna încurajate de oameni ca mine. Așa cum înțeleg, onorată curte, de ce oamenii ca mine, oricîte justificări și-au găsit singuri, au fost totdeauna vinovați de impasul lor. O victimă nu poate evita eșafodul, nu depinde de ea acest lucru. Dar ea poate evita să fie complice cu cel care

a trimis-o le eșafod. Ea nu poate evita moartea. Dar poate evita indecența de a da dreptate morții.

Mă întreb cu inima plină de o imensă nedumerire : cum a fost posibil să fie ridicat steagul fraternității deasupra ghilotinei ? Și nu mă pot opri să adaug : dar cei care au stat în acest timp lîngă eșafod și au privit totul, ce-au făcut ? Dumneavoastră chiar, domnilor judecători, unde ați fost ? Nu erați, ca și mine, printre cei care așteptau în fața ghilotinei, cu capul în pămînt, dezgustați de atîta sînge ?... O, să nu-mi răspundeți că noi nu eram născuți încă. Ba da, am trăit în ezitările, dilemele, teama sau indiferența altora. Îmi permit să vă amintesc de cetățeanul Sieyès, deputatul Sieyès care a stat toți anii aceia în Convenție fără să deschidă gura și care, mai tîrziu, cînd a fost întrebat ce a făcut în tot acest timp a răspuns zîmbind : „Am trăit". Și ca el au fost alții, atunci și mereu, atîția alții cărora eu și dumneavoastră le semănăm, domnilor judecători. Așadar, amintiți-vă. Eram împreună și priveam eșafodul. Unora ne era, e drept, silă de execuții, dar ne consolam cu ideea că nu ne aflam noi acolo lîngă călău. Noi eram jos și gîtul nostru rămînea neatins de cuțit. Capul nostru rămînea la locul lui și asta ni se părea de ajuns. Ne consolam că nu noi eram victima și nu noi eram călăul. Nu noi am semnat sentința de condamnare la moarte, nu noi l-am împins pe cel condamnat din căruță pe treptele eșafodului, nu noi am rîs cînd călăul i-a poruncit să-și descheie cămașa și i-a examinat gîtul...

Nu, noi „am trăit". Ne-am cutremurat în tăcere și ne gîndeam că, într-o zi, cineva va trebui să plătească pentru toate astea. Nu se poate, ne spuneam, ca atîta sînge să curgă fără să fie răscumpărat. Și,

într-adevăr, așa este. Nu se poate, n-ar fi drept să nu se tragă nici o concluzie din atîta sînge care a înroșit mereu podeaua eșafodului.

Numai că ar fi prea simplu să arătăm doar spre cei care au hotărît moartea. Ei au putut hotărî moartea pentru că noi i-am lăsat să hotărască. Și atunci n-ar trebui oare, domnilor judecători, să treceți și dumneavoastră și să trec și eu în boxa acuzaților ? Locul nostru e alături de cei pe care i-am lăsat și i-am încurajat prin pasivitatea noastră să hotărască moartea... Dar cineva trebuie să judece, veți obiecta. Așa e, cineva trebuie să judece. Și am ajuns astfel la ce vroiam să amintesc tribunalului : dacă judecăm, n-avem voie s-o facem la fel ca atunci cînd stam înghesuiți lîngă eșafod și priveam în tăcere, nemișcați : trebuie să ne separăm și de nedreptăți și de consolările noastre.

Mă veți înțelege acum de ce nu voi pleda, de fapt, împotriva lui Robespierre. Voi pleda împotriva eșafodului folosit ca metodă și împotriva fricii. Ar fi greu de precizat, poate, după atîta vreme unde începe și unde sfîrșește vina lui Robespierre ca om și cît cîntărește ea în comparație cu meritele lui. La urma urmei, ideile pe care le invoca erau idei înalte. Nu aceste idei le pun în discuție aici. Ci frica. Frica de ghilotină care a existat dincolo de idei și dincolo de necesitate. Căci e posibil ca o revoluție să nu poată evita moartea. Dar ea trebuie să evite crima. A ucide nu e totuna cu a asasina. Nu orice moarte umple mîinile de sînge și nu orice victimă poate fi pusă pe seama acelei fatalități tragice pe care trebuie s-o înfrunte omul de cîte ori se revoltă.

Altădată, cînd eram profesor de istorie, evocam în fața elevilor atmosfera Parisului din acele zile de

vară de la începutul lui Thermidor, cînd cuțitul ghilotinei nu mai alegea decît în grabă. Temperatura urcase la 40 de grade și, de mai multe săptămîni, cerul anunța o furtună care nu mai venea. Nervii tuturor erau întinși la maximum. Zăpușeala făcea aerul irespirabil, amestecîndu-se cu teama. Unii deputați ai Convenției care aveau motive să se simtă în primejdie, nu se culcau acasă, se ascundeau prin oraș ; cînd se duceau la Adunare, se strecurau în sală și se informau discret dacă nu cumva numele lor fusese pronunțat între timp. Sînt lucruri știute, dealtfel. De mai multă vreme, Robespierre nu mai luase cuvîntul în Convenție și tocmai asta îi punea pe gînduri pe adversarii săi ; se întrebau ce se pregătea în spatele perdelelor albastre care atîrnau la geamurile camerei lui din rue Saint-Honoré. Căci impenetrabilul Robespierre era și mai de temut cînd tăcea. Furtuna care plutea în aer amenința oare să le măture capetele ? Le povesteam elevilor ce s-a petrecut la 8 Thermidor, cînd Incoruptibilul a apărut la Convenție avînd în buzunar manuscrisul unui discurs și, foarte sigur de succesul său, privindu-i cu mîndrie rece pe cei care îi cerșeau o privire binevoitoare, a urcat tacticos la tribuna oratorilor. A fost, cum știți, ziua în care s-a produs prima spărtură în puterea lui, deoarece Convenția a hotărît ca discursul, unde nu se pronunța nici un nume, în schimb toată lumea era acuzată, să fie trimis, înaintea imprimării, spre examinare comitetelor. Dar spre seară, plimbîndu-se pe Champs Elysées cu Eléonore Duplay, Robespierre a privit liniștit soarele ce cobora în spatele arborilor și a spus : „Va fi timp frumos mîine". Semn că nu se temea prea tare de adversarii săi... În aceeași seară, în sala de deliberări a Comitetului Salvării

Publice care fusese dormitorul reginei, Saint-Just, a cărui prietenie cu Robespierre era binecunoscută, își redacta discursul pentru a doua zi sub privirile îngrijorate ale celorlalți. „Tu scrii acolo actul nostru de acuzare, nu-i așa ?" l-a întrebat Collot. La care Saint-Just i-a aruncat o privire glacială. „Fii liniștit. Nu te acuz numai pe tine." Pînă la urmă însă, Saint-Just s-a angajat să le citească dimineață discursul, înainte de ședința Convenției, și chiar să renunțe la unele părți sau la tot textul dacă ei vor dori asta. Spre ora cinci dimineața, cînd în zorii tulburi au început să se vadă castanii și statuile albe de la Tuileries, Saint-Just s-a ridicat de la masă, și-a pus în buzunar ultimele foi scrise, le-a dat colegilor săi întîlnire pentru ora zece, și a plecat să se odihnească puțin, apoi să facă o plimbare în pădurea Boulogne.

N-aș vrea să mă risipesc în amănunte. Vă cer, totuși, îngăduința să vă sugerez ce scenă se va fi petrecut, în dimineața lui 9 Thermidor, în fostul dormitor al reginei decapitate, unde era așteptat, conform înțelegerii, Saint-Just. Fiecare dintre cei așezați în jurul mesei bănuia că ziua care începuse cu un cer înnorat putea fi ultima pentru oricare dintre ei. Cine va pierde ? Întrebarea plutea în aer, în vreme ce soarele ieșit din nori se ridica peste frunzișul castanilor din curte. Răspunsul depindea de o Adunare temătoare și imprevizibilă, dar fiecare presimțea că în acea zi una din cele două tabere va trimite pe cealaltă la eșafod. Ghilotina stătea, călăul aștepta, dar nu se cunoștea cine va fi judecătorul și cine victima. Acea zi de 9 Thermidor avea să hotărască, iar iminența ghilotinei făcea dramatice vorbele și privirile schimbate. La un moment dat, un ușier a adus un bilet pe care scria : „L'injustice a

fleuri mon coeur, je vais l'ouvrir tout entier à la Convention nationale. Saint-Just". Aşadar, îl aşteptau în zadar pe Saint-Just... Ce s-a întîmplat după aceea a fost povestit de nenumărate ori. Cînd Saint-Just a început să-şi citească discursul în Convenţie, la a doua frază, o voce puternică l-a întrerupt cerînd cuvîntul pentru o moţiune de ordine. Era Tallien, care avea şi un motiv imediat să dorească răsturnarea lui Robespierre, logodnica lui fiind în închisoare. Saint-Just a vrut să continue lectura, dar Tallien a venit la tribună şi l-a dat la o parte. Şi, deodată, îmbătată de acest curaj, Adunarea se dezlănţuie. Strigă şi, în vacarmul care izbucneşte, Robespierre se agită în zadar, palid, cu buzele tremurătoare. De fapt, bătălia s-a rezumat la puţine replici schimbate, după care s-a auzit strigătul „Sîngele lui Danton te înăbuşă !"... A fost votat decretul de punere sub acuzare a triumviratului Robespierre, Saint-Just, Couthon, după care Robespierre a ieşit, împins respectuos de uşieri, lăsînd în urmă Convenţia îngrozită de curajul ei.

Am amintit aceste amănunte numai pentru a arăta cît de puţin a lipsit ca acul balanţei să încline în sens invers. Tocmai de aceea n-ar fi drept să-l privim pe Robespierre din perspectiva inamicilor săi, care nu erau nişte îngeri. Şi mi se pare că avem, într-adevăr, o singură cale de urmat. Apărarea ar putea invoca amănuntul că, tînăr avocat, Robespierre făcea cuplete în onoarea trandafirului :

„La rose était pâle jadis
Et moins chère a Zéphire
Alors des parterres fleuris
N'obtenait point l'empire..."

Eu aş putea aminti că pe o foaie desprinsă dintr-un carnet al lui Robespierre, poate nu întîmplător, primul cuvînt notat e „poliţia". Dar există, cred, ceva mai important decît aceste contradicţii şi decît vina sau justificările unui om : ceea ce a permis transformarea eşafodului în metodă.

S-ar zice că nu ai decît două soluţii urmărind gestul obosit cu care condamnatul îşi descheie gulerul cămăşii : să fii destul de egoist şi, muşcîndu-ţi buzele, să-ţi spui „în fond, nu despre gîtul meu e vorba" sau să fugi de-acolo şi să te închizi în singurătate ca într-o grotă. În ambele cazuri, alegerea are urmări uşor de prevăzut : trăieşti ca Sieyès, în timp ce coşul de nuiele se umple mereu. Fără îndoială, e greu să judeci limpede cînd sfoara de care trage călăul e atît de aproape şi ştii că totul se plăteşte cu un preţ iremediabil. Dar e tot atît de greu să eviţi multă vreme gîndul că recunoştinţa de a rămîne în viaţă poate fi un rău la fel de mare ca moartea. Aşa s-au văzut, uneori, sclavi fericiţi. Aşa s-au văzut călăi binecuvîntaţi de victime. Nu e nimic paradoxal aici. Totul e posibil cînd stai pe scaunul cetăţeanului Sieyès.

Tocmai de aceea, onorată instanţă, îmi iau îndrăzneala de a învinui acolo unde s-ar cuveni, cred unii, să aibă cuvîntul doar mila. Frica trebuie nu numai compătimită, ci şi acuzată, deoarece a socoti că împotriva ei nu-ţi rămîne altă şansă decît aceea de „a trăi", a supravieţui, înseamnă a deveni complice cu ceea ce te-a înfricoşat. „La ce bun să protestez împotriva eşafodului ? îşi spune cel care întoarce capul ca să nu mai vadă treptele de scîndură. Important e să nu fiu condamnat eu." În consecinţă, nu mai protestează împotriva ghilotinei decît atunci cînd e prea tîrziu,

cînd simte el însuşi pe gît o linie rece şi îşi aude numele. Adevărul, onorată instanţă, e că nu există linişte cinstită în faţa morţii, iar indiferenţa nu e decît o formă comodă de a subscrie la rău.

Dar aceasta nu-i totul. Acceptînd frica, devii apt pentru ea, iată ce n-a spus cetăţeanul Sieyès, care a avut noroc spre deosebire de alţii. Frica e şi victimă şi părtaşă. Ea crede că e abilă cînd nu face decît să-şi potrivească laţul şi să care pietre pentru propria ei închisoare. Temîndu-se să-i apere pe alţii, a sfîrşit adesea prin a se condamna pe sine. Tot ce a obţinut a fost o amînare a sentinţei. A urcat pe eşafod, după ce a asistat, uneori jubilînd, la execuţia altora şi a sprijinit-o.

Robespierre a avut dreptate să acuze Adunarea de laşitate pentru că nu-l apărase pe Danton. „Deci Danton ! a exclamat el privind în sală cu ochii rătăciţi. Pe Danton vreţi să-l răzbunaţi ? Laşilor, pentru că nu l-aţi apărat.“ Dar aruncînd în obrazul Convenţiei această ocară superbă şi orgolioasă, el spunea implicit că orice eşafod care durează se bizuie pe un cap ce se pleacă. Şi că nedreptatea s-a putut baza totdeauna mai mult pe frică decît pe orice altceva.

Eu recunosc, onorată instanţă, că frica m-a fascinat ca o cobră. Fără să-mi fi fost frică, n-aş fi fost aici şi n-aş vorbi astfel. Odată, am vrut să scriu o poveste despre un tiran care împuşca poeţii, iar a doua zi le tipărea versurile în ediţii de lux. Celor împuşcaţi din greşeală, le ridica statui. Şi ajunsesem, în timp ce scriam, să-mi ascund singur versurile de tinereţe. Mai tîrziu, cînd am citit despre ghilotină, îmi imaginam totul în amănunt, înfricoşat. Cunosc pe cineva care mi-a povestit o întîmplare cu nişte dresori de cîini care au ajuns să ia în stăpînire un oraş. Ei bine, oamenii îşi puneau acolo singuri botniţe, de frică. Şi eu însumi am trăit o aventură ciudată cu îmblînzitori de cobre, care mi-a arătat că de teama celor înfricoşaţi profită cei ce înfricoşează. De ce vă dau aceste exemple ? E o îndrăzneală să-i judeci pe alţii cînd tu însuţi n-ai fost decît o marionetă a fricii, dar, din întîmplările prin care am trecut, am învăţat că, pentru a se opune răului, omul trebuie să înceapă prin a se teme de răul din el. Prima tranşee a dreptăţii se află în sine însuşi. Şi tot acolo se află şi ultima. Tocmai de aceea, pentru că împinge şobolanul să se creadă justificat prin destin, frica e un pericol, un flagel care trebuie refuzat zilnic, ca moartea.

Dar cum.

Da, cum.

Sigur, onorată curte, ori de cîte ori te temi, ca mine, poţi să spui : există o grotă care mă aşteaptă. Singurătatea ţi se pare atunci mai mult decît un refugiu ; ţi se pare un mijloc de a te apăra. Ea te împinge într-un pustiu, dar te lasă întreg. Instinctul de apărare îţi spune că dacă nu te dai la o parte din faţa cobrei vei fi muşcat. Descoperi atunci, cum am descoperit şi eu, că eşti o mangustă imperfectă. Apoi îţi spui că nu eşti primul şi, la urma urmei, nu e vina ta. Alţii au făcut la fel, de cînd lumea.

Ei bine, eu am făcut o asemenea experienţă. Şi vă declar acum după ce am aflat ce sînt grotele că ele sînt o mare minciună. Şi că nu e o consolare să fii mangustă imperfectă. Nu e deloc o consolare. Nimeni nu poate rămîne întreg într-o grotă. Aparent, acolo te apropii şi de tine şi de Dumnezeu. Eu vă spun din proprie experienţă că nu-i adevărat. Nu faci decît să te depărtezi de tine însuţi şi să te apropii de moarte. Atît şi nimic mai mult...»

...Ah, domnilor, simt că mă copleşeşte aceeaşi emoţie care mă copleşea atunci... Ştiţi la ce mă gîndesc ? Că uneori eşti în situaţia de a uita toată logica pe care ai învăţat-o. Nu mai rămîne decît instinctul. De aceea, mai tîrziu, e foarte greu să pui în ordine ceea ce ai gîndit despre asta. Şi totuşi, remarcaţi, vă rog, că rechizitoriul meu se desfăşura destul de coerent. Cel puţin aşa a fost pînă în momentul cînd m-au invadat amintirile. Dintr-odată, atunci, am început să înşir vorbele ca un om care are febră...

«Eu ştiu acum bine ce este o grotă. E o închisoare fără ziduri, unde nu e nevoie de gardieni, nu e nevoie de sîrmă ghimpată. Tăcerea s-a dovedit un gardian mult mai conştiincios. Ea nu poate fi nici coruptă, nici escaladată. Ea nu doarme şi nu poate fi tăiată cu cleştele. Şi cine vede tăcerea ? Cel izolat într-o grotă va muri nevăzut de nimeni. Acolo, vine o clipă cînd tăcerea se închide în jurul tău cu totul. Ca un zid... Întinzi mîinile şi pipăi zidul. Te gîndeşti : „Doamne al celor singuri, ajută-mă să găsesc o singură fisură. N-am nevoie de ea ca să ies. Jur că nu voi părăsi niciodată această grotă. Voi rămîne aici totdeauna, dar făgăduieşte-mi că mă vei ajuta să găsesc o fisură care să-mi arate că pustiul nu e desăvîrşit." Şi întinzi mîinile după ce te-ai rugat şi, tremurînd, pipăi zidul din jurul tău o dată, de două ori, de zece ori, de o sută de ori, şi a suta oară simţi că-ţi vîjîie capul, ţi se face frică şi eşti gata să-ţi pierzi minţile. Atunci nu mai ai încredere în Dumnezeu, înţelegi că eşti singur în grota ta cu cobra. Tu şi cobra, atît, amîndoi faţă în faţă, fără martori şi fără scăpare. Şi atunci

îţi vine să-l blestemi pe Dumnezeu care te-a minţit, să strigi că Dumnezeu nu e decît un şarlatan, un saltimbanc care stă în spatele eşafodului şi rîde de cei cărora li se taie capul... de cîte ori se rostogoleşte un cap în coşul călăului, el rîde cu sughiţuri şi stropeşte cu salivă scîndura eşafodului pe care s-a făcut între timp o băltoacă de sînge... aşadar, îl renegi pe Dumnezeu, înţelegi că el e de partea eşafodului şi nu mai ai nici o speranţă în privinţa asta. Singura speranţă care ţi-a rămas sînt amintirile tale, un sunet de clopot care întîrzie să renască şi... da, nu mai e timp, cobra se ridică, scoate limba şi te fascinează cu legănările ei, din moment în moment se va repezi, cobrele atacă totdeauna fulgerător, iar muşcătura lor e todeauna mortală... Ai vrea să mai ceri o amînare, dar n-ai cui s-o ceri... deci renunţi, aştepţi să vină muşcătura, sperînd că poate totuşi în ultima clipă clopotul va suna să te scoată din grotă, să te ducă între oameni, într-o lume pe care o visezi, unde nu sînt nici grote, nici cobre şi, poate, nici manguste, căci... dar, poate, toate astea se petrec după moartea ta, între timp, poate, ai fost muşcat, ai murit, aşa că totul e zadarnic, în grote totdeauna e totul zadarnic... Acolo vin păsările şi ploile şi vîntul. Dar oamenii nu vin. Oamenii se opresc undeva la o graniţă invizibilă dincolo de mlaştini şi dincolo de pădurile care îţi limitează orizontul.... Se opresc cum se opresc ciorile...

Şi totuşi, ce valoare are tristeţea ? Ea n-a împiedicat o singură crimă. N-a anulat o singură sentinţă de condamnare la moarte şi n-a oprit niciodată mîna călăului. Din păcate, grotele nu sînt de partea celor înfricoşaţi. Au fost totdeauna de partea celor care înfricoşează. Un om care se retrage într-o grotă renunţă să mai audă şi să se facă auzit. Nu mai vrea

decît să nu se expună. Şi trădînd o parte a menirii lui, va sfîrşi prin a o pierde şi pe cea pe care vrea s-o apere...

La urma urmei, cu ce ne-am putea lăuda cei care am fugit de lîngă eşafod într-o grotă ? N-am vrut să sporim răul cu mîinile noastre, dar n-am ştiut sau n-am îndrăznit să facem nimic pentru micşorarea lui, uitînd că există situaţii cînd e greu să fii în acelaşi timp discret şi nevinovat... Poate aveam o scuză. Am înţeles şi noi că pe eşafod nu poate exista altă justiţie decît aceea care-ţi taie capul. Şi, de aceea, ne-am mulţumit să ne păstrăm, ziceam noi, o singurătate curată... Numai că decenţa, cetăţene Sieyès, nu se poate baza totdeauna pe tăcere. În anumite circumstanţe, există ceva mai rău decît să-ţi fie frică ; să cauţi în această frică un loc cît mai confortabil. Dacă singurul merit al unui om este acela de a fi supravieţuit, el nu mai are dreptul să se creadă inocent. Orice grotă are uneori partea ei de vină. Orice singurătate are cîteva picături de sînge pe mîini. Pilat din Pont n-a fost decît un criminal igienic. Iar ghilotina a căzut nu numai în numele teroarei, ci şi al tăcerii, chiar dacă această tăcere nu era decît o formă de a trăi...»

(Acum, de cîte ori mă uitam la limba nemişcată a ceasului din gară, mi se părea că era un cuţit de ghilotină.)

«E adevărat, onorată instanţă, că scaunul cetăţeanului Sieyès a fost rareori gol. Dar n-aş vrea să credeţi că inversez răspunderile susţinînd că vina principală n-a fost a celor care au răspîndit teama, ci a

celor care au suportat-o rău. Nu, domnilor judecători. Dacă ar fi prea simplu să arătăm doar spre cei care au hotărît moartea, ar fi nedrept să arătăm doar spre cei care s-au temut.

Cum apărarea va invoca probabil importanţa ideilor înalte, vreau să declar că nu contest valoarea lor. Dar, oare, nu se putea găsi un piedestal mai bun pentru fraternitate decît un eşafod ? Pe un afiş clandestin din timpul lui Robespierre deviza republicană era completată astfel : „Liberté, Egalité, Fraternité, La Mort". Desigur, cel care a scris asta nu era prieten al revoluţiei sau nu mai era. Dar, din păcate, Robespierre a vrut parcă să-i dea dreptate. Mi se va spune că el a vrut să lovească în conspiratori şi că puţini dintre cei care au urcat pe eşafod vor fi fost cu totul inocenţi. La aceasta aş vrea să răspund că nimeni nu poate pune mîna în foc pentru vinovăţia cuiva chemat în faţa tribunalului doar pentru a-şi spune numele. Şi oare toţi erau scelerați şi pungaşi ? Nu existau printre aceşti „scelerați şi pungaşi" şi unii care n-aveau altă vină decît că-şi puneau întrebări ? Oare cuţitul trebuia să fie răspunsul ? Dacă am începe să gîndim că nu există victimă cu totul inocentă, am sfîrşi prin a crede că nu există călău cu totul vinovat. Şi, oricum, dincolo de asta, nu frica e profesorul de fericire pe care l-a visat omul. Pînă la urmă, ghilotina a tăiat uneori şi gîtul celor care au pus-o în funcţiune... Mi se va spune apoi că fanatismul său rigid l-a împins la exces. E adevărat, dar oare nu bigoţii i-au făcut cel mai mare rău lui Dumnezeu ? Din păcate, prea multe credinţe au purtat în pîntecele lor un martir gata să-i măcelărească pe cei care nu vroiau să se lase mîntuiţi. Dacă l-ar fi urmat pe Savonarola, oamenii

ar fi ajuns să vadă în orice naştere un avort şi să suspecteze orice profet că duce sub mantie un cuţit, că, isprăvindu-şi de murmurat rugăciunea, va pronunţa o sentinţă de condamnare la moarte.

E limpede, onorată instanţă, că o revoluţie este mai întîi o negaţie. Şi că orice negaţie trebuie dusă pînă la capăt. Cine dărîmă Bastilia nu se poate opri la jumătatea efortului pentru a o amenaja mai confortabil. Sau dacă o face, se dezice de misiunea pe care şi-a asumat-o iniţial. Dar partea cea mai grea a misiunii începe abia pe ruinele Bastiliei. Fără ea, nici prima parte n-ar avea sens. Căci în funcţie de ce se clădeşte pe ruinele unei închisori se poate aprecia cît de necesar era ca ea să fie dărîmată. Cineva care ar dărîma o închisoare pentru a ridica din ruine alta şi mai cumplită ar servi oare libertatea ? Cu siguranţă nu. Ei bine, nici transformarea eşafodului în metodă nu serveşte fraternitatea. Dacă s-au găsit filosofi care au putut spune că e fascinant să dansezi sub sabia lui Damocles, cum să trăieşti, întreb, sub cuţitul ghilotinei ? Cum să visezi cînd simţi pe gît o dungă rece ? Pe vremuri, le repetam elevilor această frază, care nu mai ştiu cui a aparţinut : „Tortură, masacre, ruguri. Iată istoria ! Un trecut de noapte şi sînge. Trebuie să căutăm lumina în viitor.“ Torţa a trebuit să fie aprinsă, uneori, într-o baltă de sînge, dar cu scopul ca după aceea să fie mai puţine victime.

În sfîrşit, aş vrea să rog curtea să mai mediteze asupra unui singur lucru. Cînd am început să mă interesez mai îndeaproape de ghilotină, întîmplarea a făcut să văd cum se leagănă o cobră, şuierînd şi pregătind clipa atacului fulgerător. Dar, fireşte, nu-l

poate socoti pe Robespierre un om-cobră decît cineva care urăşte revoluţia în loc să-i regrete excesele şi greşelile. Cînd am înţeles asta, mi-am spus că Robespierre este mai degrabă o mangustă. O mîncătoare de cobre. El avea mereu senzaţia că se afla într-un cuibar de şerpi. Şi că trebuia, deci, să omoare cobrele. Era, dealtminteri, la fel de felin, de şiret şi de ager ca o mangustă care, cum ştiţi, atacă şerpii veninoşi repezindu-se la gîtul lor. Tot gîtul îl privea şi Robespierre la un duşman cînd se hotăra să scape de el. Cu timpul, îmbătată de puterea ei, mangusta a prins însă chef să ia mişcările cobrei. Or, o mangustă trebuie să rămînă o mangustă. De aceea, acuzarea este convinsă că trebuie pedepsită chiar această trădare.

Prin pedeapsă nu înţeleg ghilotina. Ar fi absurd să condamnăm ghilotina punînd-o în funcţiune. Şi apoi, onorată instanţă, am declarat de la început că acuzarea nu ridică problema unui om, ci problema unei metode. Nu mai putem învia pe nimeni dintre cei care au murit, dar putem evita ca să mai urce alţii pe eşafod. Vă cer, prin urmare, să condamnaţi răul de a preda filosofia cu ajutorul tobelor şi să dovediţi prin sentinţa dumneavoastră că frica nu poate orice. Vă cer să condamnaţi grotele, pe cei care le provoacă şi pe cei care aleargă în ele. Nu mă feresc să precizez că astfel cer inclusiv condamnarea dumneavoastră şi a mea. În concluzie, cer instanţei să n-aibă nici o indulgenţă nici pentru vina acuzatului, nici pentru vina noastră, cei care-l judecăm.»

Trăiam din nou starea febrilă a proceselor mele. Mă simţeam în gară aproape ca în camera mea. Nu-mi lipseau nici cărţile pentru că nu vroiam să caut nimic în ele, ci numai în memoria mea. Doar cînd ieşeam pe

peron şi vedeam dunga neagră a pădurii sau vîrtejurile de praf ridicate de vînt, mă copleşea, brusc, oboseala. Cum mă întorceam însă la foile mele, îmi recăpătam energia să merg mai departe.

Iată şi apărarea.

24.

«Subscriu la tot ce-a spus acuzarea împotriva fricii. M-a scutit pe mine s-o fac. Subscriu şi la ideea că vinovaţii se află nu numai în boxă. Se află şi pe fotoliile judecătorilor. Şi în sală... Aproape îmi vine să cred că acuzarea şi-a asumat şi misiunea apărării demonstrînd că Robespierre singur n-ar fi reuşit să devină atotputernic. El a fost ajutat din răsputeri de cetăţeanul Sieyès şi de alţii. Şi astfel, o parte cel puţin din vina lui revine celor care, ameninţaţi de ghilotină, şi-au pierdut cumpătul făcînd tot ce trebuia ca pe eşafod să sporească balta de sînge. Ciudată boală care a apărut din cînd în cînd ca o eczemă pe pielea istoriei, paradoxul că tocmai cei înfricoşaţi au ajutat la răspîndirea fricii... Şi nu numai în istorie sînt exemple. Şi într-o viaţă de om...

Nu ascund că mă pregătesc demult pentru acest proces. Am citit tot ce se putea citi, am studiat tot ce se putea studia. Nu-mi rămînea, credeam eu, decît să pun totul într-o ordine logică. Dar m-am po-

ticnit de nişte întîmplări ciudate care mi-au arătat că nu eram în stare să fac ordine nici în viaţa mea. Şi am să vă spun ceva care n-are nici o legătură cu Robespierre, dar mă ajută să mă fac înţeles... În acele împrejurări m-am temut şi, multă vreme, am fost încredinţat că nu eram vinovat pentru asta. Apoi, mi-am zis că, oricum, teama nu poate fi decît o vină pasivă. Greşeam. Acum văd altfel lucrurile. În realitate, prin teama mea i-am încurajat şi eu pe îmblînzitorii de cobre să descopere că n-aveau decît să ducă mîna la sîn pentru a obţine ce vroiau să obţină. La început ei erau mai sfioşi. Stăteau cu privirile în pămînt şi păreau că nu vroiau decît să-şi cîştige existenţa. Prezenţa lor pe stradă semăna cu un fel de cerşetorie exotică. Mulţi le dădeau obolul din compasiune. Abia cînd au văzut privirile înfricoşate ale pietonilor au început să devină obraznici. Şi astfel i-am împins să ne înfricoşeze şi mai mult. Pînă la urmă s-au considerat chiar în drept să terorizeze străzile. Ce vreau să spun prin asta ? Că şi eu am stîrnit cobrele ! Din egoism. Vîrîndu-mi capul în nisip ca să-mi apăr pielea, am încetat să mai fiu numai victimă. Încă de pe atunci pregăteam terenul ca fiara din mine să se trezească şi să aibă pretenţii.

Ar fi necuviincios să compar acum ce mi s-a întîmplat mie cu un om care a crezut că trimitea la ghilotină în numele unor idei înalte. Dar pot, pentru a nuanţa o idee a acuzării, să compar egoismul meu cu al cetăţeanului Sieyès care n-a deschis gura nici cînd Robespierre a osîndit pe alţii, nici cînd Robespierre a fost împins el însuşi în căruţa ce ducea condamnaţii la eşafod. Astfel, voi dovedi, poate, că a acuza înseamnă înainte de toate a recunoaşte.

Asigur onorata curte că nu vreau să fiu cinic. Cunosc diferenţa dintre cel care porunceşte să se taie capete şi cel al cărui cap riscă să fie tăiat. Şi nu pretind că egoismul celor care îşi caută un loc ferit în primejdie este cel mai respingător egoism. Numai că trebuie să recunoaştem un lucru : că a-ţi vîrî capul în nisip nu e o vină pasivă. E o vină activă. Iar cînd egoismul se pretinde „înţelepciune", nici măcar de compasiune nu mai poate fi vorba. „Important e să supravieţuim" îşi zic totdeauna cei cărora le e pur şi simplu teamă. „Important e să supravieţuim cît mai confortabil" îşi zic înţelepţii. Aceşti înţelepţi şi-au căutat mereu un culcuş cald sub valurile furtunilor, încîntaţi de abilitatea lor şi de arta lor de a eluda ; şi-au căutat o gaură de şarpe şi au împodobit-o. Apoi au ieşit în stradă şi au rîs văzînd căruţele îndreptîndu-se spre eşafod... Da, e o poveste veche că senatorii romani, alegînd consuli caii împăraţilor, îi împingeau pe aceşti împăraţi să se creadă zei. Dar uneori înţelepţii au reuşit să-i corupă şi pe incoruptibili, să stîrnească vanitatea şi în cei virtuoşi. Înainte de a deveni victimă pe eşafod, implacabilul Robespierre a fost victima celor care l-au făcut să fie orbit de propria sa virtute.

La urma urmei, oricît de îndreptăţite ar fi obiecţiile împotriva lor, fanaticii sînt mai necesari decît înţelepţii. Nu atît adevărul unor idei a influenţat lumea, cît convingerea cu care aceste idei au fost rostite. Surîsul fin al scepticilor n-a lăsat dîre de sînge, dar nici de lumină. El n-a incendiat decît oglinda în care ne privim. Şi numai credinţa dusă pînă la capăt reuşeşte să are destul de adînc pămîntul ca sămînţa să rodească în el. Cît priveşte surîsul înţelepţilor, el a evitat şi oglinda.

N-aş vrea să se creadă cumva că apărarea şi-a propus să facă apologia eşafodului. Nu, domnilor judecători, am toate motivele să fiu convins că omul nu e născut să se teamă decît de el însuşi. Dar apărarea doreşte să atragă atenţia tribunalului că Robespierre a fost împins să devină Robespierre. Cei care l-au trimis la ghilotină sînt aceiaşi care cu o zi înainte îi cădeau în genunchi şi îi implorau mila ; care s-au grăbit să voteze moartea lui Danton cînd Robespierre a vrut moartea lui Danton ; care l-au încurajat să nu mai aibă îndoieli, care l-au făcut să creadă că reprezenta ghilotina însăşi, că n-avea decît să ridice braţul şi să-l lase să cadă pentru ca în aceeaşi clipă să cadă şi cuţitul ghilotinei. Cei care l-au trimis la eşafod acuzîndu-l de cruzime l-au împins mai înainte să fie crud. Sînt eternii înţelepţi, onorată instanţă, cei care s-au jucat mereu şi cu supunerea şi cu cruzimea. Ei n-au avut nimic sfînt. Nici cînd i-au sărutat mîna lui Robespierre, nici cînd i-au înfipt gheara în gît. Ei au fost totdeauna gata să-i sanctifice pe cei atotputernici pentru ca apoi să-i poată răstigni. Au tăcut atunci cînd trebuiau să vorbească şi au vorbit atunci cînd trebuiau să tacă ruşinaţi. E enorm astfel răul pe care l-au făcut. Şi dintr-un rău trebuie măcar să înveţi. Dar cum să înveţi cînd înţelepciunea pufneşte în rîs şi îşi freacă mîinile mulţumită că „a trăit" ? Înţelepţii sînt totdeauna gata să pactizeze cu cel mai tare şi să-l trădeze pe cel mai slab. Sînt gata să rîdă pe stradă la trecerea căruţelor spre eşafod după ce au îngenuncheat mai devreme în faţa celor de care rîd. Ei nu au idei, ci interese. Nu au idealuri, ci scopuri. În numele cui vreţi să-l judecaţi acum pe Robespierre ? Cumva în numele acestor înţelepţi ? Ar fi grotesc,

domnilor judecători, să se întîmple așa. N-ați face decît să dovediți încă o dată că înțelepții reușesc să învîrtă totul pe degete, și sfoara ghilotinei, și mătăniile pocăinței ; că fac procese în care îi judecă pe alții ca să nu se gîndească nimeni să-i judece pe ei, avînd mereu grijă să se afle între cei care judecă. De fapt, mă număr și eu printre cei care n-au rezistat în fața fricii. Dar n-am ajuns, se pare, între înțelepți. Tocmai de aceea învinuiesc acum acea parte din mine care ar fi dispusă să condamne totdeauna pe alții ca să ies eu cu obrazul curat. Pentru că oricît m-ar acuza acest lucru, pînă la urmă trebuie să recunosc că răul nu există izolat. Și că în întîmplările pe care le-am trăit n-am nici un merit. Dealtfel, ce merit e acela de a deveni victimă ? Mărturisesc, domnilor judecători, că nu știu cum s-ar putea cîntări vina altora cîtă vreme te poticnești încă la primele fraze din rechizitoriul pe care trebuie să ți-l faci ție...

Ar trebui să mă opresc aici. Ceea ce am spus pînă acum mi se pare de ajuns. Continui numai pentru a nu se crede că apărarea n-ar dispune și de alte argumente. Voi aminti curții cîteva amănunte care mi s-au părut foarte instructive.

De pildă, ce s-a întîmplat la Hôtel de Ville unde prietenii lui Robespierre s-au strîns, după punerea acestuia sub acuzare, intenționînd să răscoale Parisul. Se știe că plecînd de la Primărie, care era loc de detenție, Robespierre nu respecta hotărîrea Convenției și se punea în afara legii, ceea ce însemna condamnarea la moarte fără altă judecată. La Hôtel de Ville, el privea însă de la fereastră, plin de speranță și clocotind de dorința de a se răzbuna, cum se îngroșau în piață rîndurile partizanilor săi. În noapte se vedeau lucind tunuri și sulițe și se auzeau invective la adresa Convenției... Hôtel de Ville a fost, atunci, un fel de gară ciudată. Robespierre și ceilalți așteptau acolo un tren. Ei nu știau dacă acest tren va veni și în ce direcție îi va duce. Putea să-i ducă din nou spre putere. Sau spre eșafod. Un strigăt de indignare generală s-a ridicat cînd mulțimii din piață i-a fost citit decretul de punere în afara legii care îi lovea acum pe Robespierre și pe prietenii său. Ca să sporească indignarea mulțimii, cel care a citit decretul a adăugat de la sine aceste cuvinte ce nu se găseau în text : „Sînt puși de asemenea în afara legii, de către Convenție, toți cetățenii care vor da sprijin Comunei rebele". Dar această frază adăugată cu scopul de a solidariza mulțimea i-a costat capul pe cei de la Hôtel de Ville. „În afara legii" însemna moartea, asta pricepea oricine. Imediat entuziasmul a început să scadă și coridoarele să se golească. Proscrișii rămîneau singuri. Cînd Robespierre s-a dus din nou la fereastră, a văzut cum se golea și piața, peste care începuse să plouă. După atîtea zile toride, cerul Parisului era răvășit de furtună. Pînă la urmă au plecat și tunarii. Nu mai rămînea nimeni să opună rezistență jandarmilor trimiși de Convenție să-i aresteze pe proscriși. Balanța care stătuse o zi și o noapte în cumpănă s-a înclinat în cele din urmă.

Lucrurile puteau să se întîmple însă și altfel. Și atunci, desigur, cealaltă parte ar fi fost trimisă la eșafod. Judecătorii și victimele s-ar fi schimbat între ei. De aceea mă întreb : judecăm aici vina sau înfrîngerea ? Poate că judecăm înfrîngerea și ar fi păcat să facem un proces numai pentru a demonstra încă o dată că totdeauna cei care pierd, cei înfrînți, n-au

dreptate. Dacă există victorii care au pregătit o înfrîngere — şi mi-aş îngădui să vă amintesc că imperiul roman şi-a extins limitele pînă ce s-a prăbuşit şi că nimeni n-a studiat pînă acum ce rol au avut victoriile lui Napoleon în căderea lui — cu atît mai sigur e că înfrîngerea nu înseamnă automat că dreptatea e de partea învingătorilor. Ce s-ar fi întîmplat, oare, dacă de la fereastră, la Hôtel de Ville, nu s-ar fi spus fraza aceea care a alungat mulţimea ?

Cînd jandarmii au pătruns cu sabia scoasă, Robespierre tocmai semna un apel către secţiunea Suliţelor. El a apucat să scrie numai primele două litere ale numelui său. Lovit de un glonte care i-a zdrobit maxilarul fără să-l omoare, s-a prăbuşit peste hîrtia care s-a umplut de sînge.

Noaptea, pe străzile aproape goale, Robespierre a fost dus la Tuileries, împreună cu Saint-Just, sub escortă. La Comitetul Salvării Publice, unde cu o noapte înainte Saint-Just îşi scria discursul, Robespierre a fost întins pe o masă cu o cutie de brad drept pernă. Îl credeau mort. Apoi, el a deschis ochii. Sîngele îi curgea abundent din buza zdrenţuită, înroşindu-i cămaşa. Era fără pălărie şi fără cravată, cu cunoscuta sa haină albastră, sfîşiată, şi avînd una din mînecі aproape smulsă. Ciorapii de bumbac cădeau, răsfrînţi, pînă la glezne. În starea aceea deplorabilă ajunsese în cîteva ore cel care în ziua precedentă mai era încă temut şi adulat. Văzînd că rănitul se chinuia să-şi oprească sîngele cu o mică pungă de piele, etui-ul pistolului său, un cetăţean milos i-a întins nişte foi albe ca să-şi şteargă plaga. A fost singurul gest de compasiune ce i s-a arătat. Dimineaţa, un chirurg chemat să vadă maxilarul zdrobit al lui Robespierre i-a extras doi sau trei dinţi şi i-a înfăşurat

capul cu un bandaj. „E îmbrobodit ca o călugăriţă", glumi cineva. Cu un ultim rest de demnitate, Robespierre şi-a ridicat atunci ciorapii, a coborît de pe masă şi s-a aşezat într-un fotoliu, cerînd prin gesturi apă şi pînză. Saint-Just stătea în picioare în cadrul ferestrei. Spre ora nouă au fost aduşi şi ceilalţi „în afara legii". Apoi cu toţii au fost trimişi la Conciergerie. Pe drum, cortegiul învinşilor era însoţit de huiduieli. Robespierre întorcea capul, înfăşurat acum într-un prosop pătat de sînge, spre partea de unde veneau strigătele şi ridica din umeri. La închisoare, el a cerut prin semne temnicerului să-i dea pană şi hîrtie. Dar porunca era să i se refuze orice prilej de a scrie. Astfel că nu ştim ce gînduri îl frămîntau atunci. În aceeaşi dimineaţă, tribunalul a stabilit identitatea prizonierilor. Acestora le mai rămînea un singur drum de făcut : spre ghilotină. L-au parcurs, duşi în trei căruţe, pe străzi unde răsunau fără încetare strigătele de veselie şi imprecaţiile.

Interpretaţi, oare, absenţa gesturilor de compasiune, rîsetele şi imprecaţiile ca un semn de vinovăţie a condamnaţilor ? Dacă există vreo vinovăţie aici, ea aparţine, cred, numai celor care se grăbesc să rîdă de cei învinşi după ce înainte s-au prosternat în faţa lor. Versatilitatea e tristă în orice împrejurări s-ar manifesta... Pentru a nu săvîrşi aceeaşi eroare, tribunalul trebuie să pună pe cîntarul judecăţii, înainte de a da un verdict, nu numai ceea ce a făcut Robespierre, ci şi ceea ce el n-a avut timp să facă şi mai ales ceea ce au făcut alţii în locul lui. Altminteri, ne-am comporta ca şi cei care l-au huiduit după ce a fost înfrînt, şi am recunoaşte nu ideile, ci conjuncturile.

Rechizitoriul a recunoscut astfel un lucru esenţial. Că orice negaţie trebuie dusă pînă la capăt. Aşadar,

cineva care a dărîmat o opresiune nu se poate opri la jumătatea drumului. Trebuie să zdrobească această opresiune cu totul. Datoria lui, a unui asemenea om, este mai întîi să nege și după aceea să afirme, să clădească pe ruinele negației sale ceva. Or, toată drama lui Robespierre asta este, în fond. El a fost trimis la ghilotină atunci cînd încă se afla în plină negație. Cînd nu avusese încă timp să ridice pe ruine un adevăr nou. El era ocupat să dărîme încă, înainte de a începe să construiască. Și n-ar fi drept, probabil, să-l judecăm numai pentru ceea ce a făcut, cînd nu aceasta era opera lui. El de-abia pregătea condițiile pentru a-și începe opera. Pentru a cîntări exact rolul lui Robespierre, ar trebui să știm ce anume vroia el să clădească după ce negase ceea ce avea de negat. Putem discuta, firește, în ce măsură ghilotina era un mijloc de negație adecvat. Eu cred că nu. Sînt convins că nu. Dar să recunoaștem cel puțin că Robespierre a dispărut înainte de a spune : iată clipa la care vroiam să ajung. Pe celălalt talger al balanței, el urma să pună ceva ce n-a mai avut timp să pună. Astfel că balanța a rămas dezechilibrată. Vedem numai talgerul pe care se află coșul cu capete însîngerate. E oribil acest coș, dar dreptatea ne cere să avem în vedere că acuzatul n-a avut timp să și afirme ceva. Destinul lui s-a oprit la negație.

În schimb, știm ce-au făcut cei care l-au doborît pe Robespierre și care au pozat în salvatori. Se pare că acești „salvatori" n-au luptat pentru a răsturna eșafodul, ci pentru a-l cuceri. Dezamăgiți de teroarea revoluției, ei sfîrșesc prin a-l aclama pe Bonaparte. Pretinzîndu-se scîrbiți de eșafod, se înghesuie la încoronarea lui Napoleon. Dar ei nu-și dau seama că

astfel renunță și la altceva. Înmormîntează încrederea lor în revoluție. După ce au spart porțile Bastiliei, pun deasupra lor o coroană imperială. Considerîndu-se trădați în speranțele lor, ei trădează la rîndul lor ceea ce a rămas. De aceea mi se pare că o sentință care ar confirma ghilotinarea lui Robespierre ar fi în același timp, fără voia tribunalului, o semnătură pusă pe actul proclamării lui Napoleon ca împărat. Vrea tribunalul cumva să aleagă între capul lui Robespierre și o coroană imperială ? Cred că a compromite însăși speranța revoluției, în numele greșelilor ei, și a da dreptate imperiilor e un rău mult mai mare decît viața lui Robespierre.

În încheiere, aș vrea să mai spun un singur lucru, onorată instanță. Îi înțeleg pe cei care gîndesc că e greu să vorbești despre curaj cînd te afli lîngă eșafod. E la fel ca atunci cînd te afli în fața unei cobre. Dar nu-i înțeleg pe cei care uită că lumea nu de iertare are nevoie, ci de speranță. Eu am învățat pe pielea mea ce e frica, am văzut cum mușcă o cobră și am auzit cum poate țipa o femeie disperată. Am aflat că nu poți să ignori toate astea cîtă vreme le suporți consecințele. Am înțeles cum se trezește fiara din om și vrea să țopăie victorioasă. Probabil, n-avem nici destulă tărie să-i zdrobim în noi capul de la început, nici destul noroc. Abia cînd rămînem singuri ne dăm seama și, uneori, atunci e prea tîrziu. Mi-am repetat însă mereu că răul nu e atotputernic cîtă vreme cel care-l suportă speră că răul va avea un sfîrșit. Mangustele imperfecte au o singură șansă de partea lor : să-și spună că și cobra e imperfectă. Dacă izbutesc să văd răul limitat în timp, mi-am zis adesea, îl voi ve-

dea limitat și în putere. Înseamnă că el nu e absolut. Undeva are un capăt. O crăpătură. Altfel m-aș lovi ca liliecii de un destin perfect închis... Iată, așadar, ce este pentru mine speranța ; un semn că n-am renunțat încă să judec normal, că încă mai știu ce vreau, că deosebesc încă răul de bine. O viață întreagă am vorbit într-o mie de feluri despre speranță. Am socotit-o într-o vreme singura mea evanghelie. Dar numai acum pot să spun în cunoștință de cauză ce este speranța. Numai ea ne poate ajuta să nu fim mușcați fără să fi schițat nici un gest. Numai ea, după ce Dumnezeu a murit demult în noi, rămîne singură în fața fiarei. Ea e singura care nu ne părăsește cînd ne rătăcim în pustiu. Și singura care ne aduce apă cînd buzele ard de sete. Cunosc bine aceste lucruri. Știu ce înseamnă să nu rămîi singur cu păianjenii și țînțarii. Cînd dormi, speranța te veghează. Cînd bate vîntul noaptea, îți așează o mînă răcoroasă pe frunte să te liniștească. Și cînd privești spre pădurile din zare, ea îți șoptește că dincolo sînt oamenii la care vrei să ajungi ieșind din pustiu. Ea te oprește cînd întinzi mîna să iei o creangă să cînți pentru cobre. Și oricît de firavă ar fi, nu se dă înapoi să se împotrivească fiarei din tine.

Vă veți întreba de ce vă spun toate astea. Pentru a arăta tribunalului că nu există nici o contradicție între faptul că-l apăr pe Robespierre și acuz ghilotina. O, domnilor judecători, tot speranța ne arată că vinovați și nevinovați ne aflăm înlăuntrul aceluiași laț, înlăuntrul aceluiași zid al destinului. Și că în loc să căutăm crăpătura din zid, ne strîngem și mai mult lațul pe care ni l-a pus destinul de gît. Nu e trist ? Eu simt fraternitatea ca pe o idee tragică. În numele

ei condamn ghilotina și vă amintesc că datoria noastră este una singură : să facem ca ea să nu funcționeze din nou. Nu pe scîndura eșafodului vom găsi ceea ce căutăm.»

25.

După ce i-am dat foile Eleonorei, am ieșit să dau o raită pe-afară. M-am dus și la marginea mlaștinii, dar n-am pătruns în stufăriș. M-am mulțumit să ascult liniștea trestiilor. Cînd m-am întors, am avut o surpriză. Am găsit-o pe Eleonora scriind. Își luase mai multe foi de hîrtie și scria de zor, hotărîtă parcă să le umple pe toate. Mi-a aruncat o privire ironică și mi-a zis :

— M-am retras să deliberez. Să nu mă tulburi și să nu mă zorești.

Am rămas stupefiat. Ce însemna asta ?

— Profesore, m-a apostrofat văzînd că nu plecam. Lasă-mă să deliberez. N-ai voie să influențezi curtea.

Mă întrebam dacă-și bătea joc de mine. Mi-am adus aminte cum glumise într-o zi : „Profesore, mi-a spus, imaginează-ți că sala de așteptare e o sală de bal, că orchestra e gata să atace valsul și tocmai atunci se apropie un valet care-ți șoptește la ureche : «Trenul a sosit și vă așteaptă. Ce porunciți ?» Iar dumneata să răspunzi : «Să-l mai țină pe Robespierre,

să nu-i taie capul pînă ce nu dansez un vals cu femeia aceea care-şi ţine trenciul pe umeri»..." Acum ce glumă mai punea la cale ? Am ieşit şi am lăsat-o în pace. M-am dus pe peron şi pe urmă din nou la marginea mlaştinii. În timp ce vîntul începea să clatine trestiile, m-am pomenit punîndu-mi o întrebare care m-a lăsat perplex : „De ce naiba o cheamă Eleonora ca pe Eléonore Duplay ?" Ei nu, că am luat-o razna, mi-am zis.

În sfîrşit, a doua zi, fără să-mi spună o vorbă, mi-a întins foile şi m-a lăsat singur să le citesc.

26.

«Bine, profesore. Aşadar, trebuie să încep să deliberez. Nu de aceea m-ai pus să asist la un nou proces ? Cînd voi termina, voi comunica sentinţa. Îmi voi închipui că în jurul peronului s-a strîns o mulţime imensă care aşteaptă nerăbdătoare hotărîrea mea... Printre sanchiloţi sînt amestecaţi şi membrii Convenţiei. Desigur, tremură. Dacă Robespierre va fi achitat ? Ce se va întîmpla în această situaţie cu ei ? Cu siguranţă îi va aştepta eşafodul. Buzele le tremură uşor, chiar dacă ei încearcă să se stăpînească... Alţii, în schimb, aşteaptă cu sufletul la gură achitarea. Din motive diferite, fireşte. Unii pentru a omorî încă. Alţii pentru că s-au săturat de cît sînge a curs... Şi, în sfîrşit, o mulţime de gură-cască e gata să aplaude orice sentinţă, cu condiţia ca ea să dea impresia că aparţine celor mai puternici... Ceilalţi, indiferenţii sau cei scîrbiţi de atîta discuţie în jurul eşafodului, au plecat. Pe ei nu-i mai interesează această dezbatere.

Călăul stă deoparte şi aşteaptă. El le vede tuturor numai gîtul. Deformaţie profesională, căci în toată cariera lui n-a văzut decît gîturi. Unele subţiri şi delicate ca al Mariei Antoaneta. Altele zdravene ca de taur, ca al lui Danton. Aproape că ar putea spune o poveste întreagă despre fiecare după gîtul pe care i-l înfăţişează.

De fapt, mai înainte am simplificat. Unii n-au nici un motiv să-l urască pe Robespierre. Dar îi doresc moartea. A avut parte de glorie, a stat pe culme, să ştie şi cum se vede lumea de pe eşafod. Destul a văzut-o de pe fotoliul cel mai înalt al istoriei. Alţii au motivele lor personale să-l urască. Aceştia stau tăcuţi, încruntaţi. Ar fi cumplit de nefericiţi dacă aş pronunţa achitarea. Li s-ar părea o mare nedreptate. Atîtea victime, gîndesc ei, cer un minimum de justiţie. Există apoi destui care nici nu vor să ştie dacă Robespierre a fost vinovat sau nu. Lor le e indiferent şi cine e condamnatul, numai să suie cineva scările eşafodului. Să aibă un spectacol, să vadă un cap rostogolindu-se. Asta a fost totdeauna plăcerea lor cea mai mare. Chiar cînd au avut necazuri, au uitat de ele dacă li s-a oferit satisfacţia de a vedea o fostă glorie jumulită de pene şi zbătîndu-se în praf ca un cocoş înainte de a fi pus la fiert.

Îi recunosc şi pe prietenii, pe partizanii lui Robespierre. Nu se gîndesc însă atît la Robespierre, cît la soarta lor. Se tem că vor trebui să plătească prietenia

pentru Robespierre și faptul că au profitat de pe urma ei. Și pe urmă, de ce să jubileze porcii din Convenție care l-au detronat ? De ce s-o vadă pe madam Tallien, care trebuia să cunoască ea eșafodul, lăudîndu-se prin toate saloanele Parisului cum l-a doborît proaspătul ei soț pe Robespierre ?

Vezi, profesore, toată această mulțime așteaptă, la toți trebuie să mă gîndesc înainte de a pronunța verdictul. Și cum să-i mulțumesc pe toți ? Înțeleg că de sentința mea depind foarte multe. Nu e vorba doar de un om. E vorba de toate patimile care s-au învolburat în jurul acestui om. Dacă pronunț achitarea, vor urma răzbunări sîngeroase. Dacă nu, adversarii lui Robespierre se pot deda la noi excese. Și toate acestea din vina mea... Îmi aduc aminte că într-o noapte m-am dus la o prietenă care lucra la un spital. Ningea liniștit ca în poveștile de Crăciun, iar în camera de gardă un aparat de radio răspîndea muzică de Schubert. Cineva a venit să anunțe că murise un bolnav. Fusese internat seara. Intervenise o complicație și murise. Afară ningea și la radio era muzică de Schubert. Ninsoare amestecată cu moarte și cu muzică de Schubert. M-am gîndit la omul acela care nu mai putea vedea ninsoarea, nici să asculte muzica lui Schubert și mi-am simțit sufletul plin de compasiune. Nu-l cunoșteam, dar parcă îmi murise un frate. Mă lega de el misterul morții.

Cînd însă moartea nu e mister, e oribilă. Lîngă eșafod nu ninge niciodată. Nici nu se aude muzică de Schubert. Nu se aud decît rîsetele, huiduielile și răsuflarea înfierbîntată a celor care vin să vadă la lucru călăul.

Să recunoaștem, mai bine, adevărul. Capetele retezate care au căzut în coșul călăului au căzut pentru totdeauna. Nimeni nu le mai poate lipi la loc. Nu există dreptăți postume. Și, cînd capul unui om a fost despărțit de trup, repararea erorilor judiciare nu e decît o iluzie sau o minciună. Așa că sentința nu mai poate fi revizuită. Istoria nu cunoaște decît sentințe definitive, ți-ai pierdut vremea în zadar prin biblioteci și anticariate, domnule profesor...

Și, totuși, ce vor spune cei care mă așteaptă, dacă mă întorc pe peron și declar că nu se poate face dreptate ? Sau dacă încerc să-i mint : „Curtea nu s-a decis încă. Mai vrea să mediteze asupra sentinței. Să ceară noi audieri și noi martori. Probele nu ni se par destul de edificatoare pentru a pronunța o sentință întemeiată". Lumea e prea înfierbîntată de pasiuni pro și contra, nu admite amînări cînd e vorba să fie condamnat cineva. Trebuie spus răspicat „da" sau „nu". O amînare seamănă cu o trădare, cu o încercare de a frustra pe unii de dreptate, pe alții de spectacol. Așa că, profesore, simt o mare responsabilitate pe umerii mei. Și nu vreau să fiu huiduită, nici să am după aceea remușcări.

Nu văd decît o singură scăpare. Să le oferim celor însetați de spectacol un alt proces. Și pe cine am putea judeca în chip adevărat aici ? Doar pe noi.

Te simt cum dai tîrcoale și mă privești încruntat. Îți imaginezi că mă joc ? Ei, află că nu mă joc. Începe „procesul mangustelor imperfecte"... Dealtfel, eu nu fac decît să-l continui. Dumneata l-ai început. Crezi că n-am înțeles ?

După cum observi, m-am molipsit. Am căpătat și eu pasiunea proceselor. Vei fi prima ei victimă. Împreună cu mine. Și procurorul și avocatul apărării și

publicul trebuie să treacă, deci, în boxa acuzaţilor... Nu te speria, profesore. Trebuie să vedem de ce sîntem vinovaţi. De ce ne aflăm aici. Nu asta vroiai ?

Cînd eram copil, am urmat o şcoală de înot. Dintr-un motiv de neînţeles pentru mine, am învăţat să înot extrem de repede, mai repede decît alţi copii. Eram un copil amărît, timid, sperios şi chinuit, n-am sesizat progresul meu şi nu i-am dat nici o importanţă. Ceilalţi copii însă nu m-au iertat. Şi, într-o seară, în care întîrziasem în bazin, cînd am intrat în cabină să mă îmbrac, m-au închis pe dinafară. Am rămas acolo toată noaptea. Nici măcar n-am izbit în uşă să mă audă cineva, să-mi deschidă. Mai erau încă acolo oamenii care greblau nisipul, aveam şansa să m-audă. Am stat însă tăcută şi zgribulită în întuneric şi am suferit pentru că n-am înţeles gestul. A fost noaptea mea de singurătate. Prima mea noapte de singurătate şi cea de care îmi amintesc acum cel mai bine. Au urmat şi altele. Mereu am fost închisă într-o asemenea cabină şi mereu am stat, suferind, fără să înţeleg. E vina celor care m-au închis, dar poate e şi vina mea că n-am înţeles. N-am bătut cu pumnii în uşă, să cer ajutor. M-am resemnat să stau în cabină şi să aştept dimineaţa, să vină cineva să mă scoată de-acolo... Nu ştiu dacă-ţi aduci aminte ce ţi-am zis într-o zi, că singurul lucru pe care l-am dorit de la viaţă a fost ceva ce nu se poate obţine prin luptă. Poate că m-am înşelat. Poate că şi pentru tandreţe trebuie să luptăm. Însă eu am aşteptat mereu. Oriunde am fost. Am aşteptat într-o cabină de ştrand şi pe urmă am aşteptat la fel peste tot. Aici în gară n-am făcut decît ceea ce am făcut toată viaţa. Am aşteptat să vină cineva, să bată în uşă şi să-mi spună : „Fetiţo, trenul a sosit, a tras la peron. Încotro doreşti să meargă ? Spre care dintre visurile tale ? Şi cine doreşti să fie pasagerii ?“

N-am avut nevoie de milă în nici o împrejurare. N-am nevoie nici acum. M-ar întrista dacă ai spune despre mine „sărmana“. Dar dumneata n-ai să spui. Te cunosc acum. Să trecem, aşadar, mai departe... Nici eu nu voi spune despre dumneata „sărmanul“. Deşi poate că în unele privinţe ai merita mai mult decît mine. Căci ai fost şi mai singur ca mine. Asta m-a mai consolat. Ai fost sau eşti încă o mangustă mai imperfectă decît mine. Şi imperfecţiunile astea diferă. Unii depăşesc măsura. Eu mai puţin. Dumneata mai mult. Era firesc ca nici pedeapsa să nu fie aceeaşi şi dacă destinul ne-a aruncat în aceeaşi gară pustie înseamnă că nici destinul nu e bun judecător. Eu am aşteptat deoarece am crezut că nu era nici de datoria mea, nici şansa mea să lupt pentru tandreţe, dar dumneata ce-ai făcut ? Ţi-ai făcut o teorie despre mangustele imperfecte. Şi ai uitat un lucru important. Că această mangustă imperfectă se luptă uneori cu sine însăşi. Ea îşi priveşte continuu umbra şi face din umbra ei o cobră. Cînd au apărut îmblînzitorii erai o victimă uşoară. Căci, înaintea lor, ai făcut şi treaba îmblînzitorilor şi treaba victimelor, profesore. Iar asta se pedepseşte. Nu putem fi şi îmblînzitor şi victimă în acelaşi timp. Şi cobră şi mangustă. În loc să se lupte cu ceea ce trebuia să se lupte, în loc să se lupte cu cobra, aşa cum era destinul mangustei, mangusta aceasta s-a lovit mereu de propria ei umbră. A fost obsedată de propria ei umbră. Pe scurt, nu te-ai mulţumit să-ţi dărui întreaga afecţiune de care erai capabil. Ţi-ai dăruit şi întreaga compasiune. Şi ca să ai toate motivele pentru asta, să nu-ţi faci reproşuri de egoism, ţi-ai zgîndărit rănile ca nu

cumva să te vindeci, să pierzi dreptul sau mai bine zis orgoliul de a te crede un Iov.

Parcă te văd încruntîndu-te cînd vei ajunge aici. Uşurel, domnule profesor, nu te încrunta. Citeşte mai departe. Şi nu protesta. De data aceasta rolurile s-au inversat. Acum eu sînt procurorul şi eu sînt avocatul apărării. Şi vei depinde de măiestria mea de a te învinovăţi sau de a te apăra. Vei depinde de înţelegerea mea şi, poate, de compasiunea mea. Nu, nu protesta, te rog. Nu ţi-am dat cuvîntul. Te rog respectă curtea, domnule profesor. Altfel evacuez peronul. Cînd te voi întreba, vei răspunde atunci. Deocamdată, stai liniştit.

Vasăzică dumneata ai fost profesor de istorie. Ai predat istoria şi le vorbeai elevilor despre un Robespierre în legătură cu care aveai multe rezerve. Dar te conformai celor spuse în manuale. Te-am rugat să nu protestezi. Încă o dată îţi atrag atenţia să te porţi cuviincios cu completul de judecată. În al doilea rînd ţi-ai părăsit şcoala. De ce, domnule profesor ? Nu, nu explica, întrebarea a fost, n-ai înţeles asta, retorică. Vreau să spun că ai abuzat de pasiunea dumitale. Te-ai apucat să împarţi o dreptate fictivă. De fapt, n-ai avut curajul să te lupţi cu cobrele adevărate şi te-ai luptat mereu cu propria dumitale umbră, luînd-o drept cobră cum am mai zis. Astea au fost procesele dumitale.

Nu vreau să te jignesc asemănîndu-te cu îmblînzitorii. Vreau numai să te fac să-nţelegi că le-ai uşurat efortul de a te transforma într-o victimă. Te-ai închis în casă şi le-ai lăsat strada. Cînd ai deschis ochii, ei se aflau deja pe la toate răspîntiile. Ai zis că nu vrei să trăieşti într-o găoace, dar ai făcut totul

pentru asta. Ca şi mine, poate... După cum vezi, mă socotesc parte în proces.

Într-o noapte visam că mergeam pe marginea liniei ferate. Mă simţeam descurajată şi vroiam să termin cu toate. Ceva nu ţi-a plăcut în această plimbare a mea, ai venit şi m-ai privit întrebător. Atunci m-am aşezat în iarbă şi am început să plîng în hohote uscate, fără lacrimi. Şi pentru că mă priveai mai departe întrebător, ţi-am spus : „Am vrut să mă arunc înaintea trenului". Te-ai uitat la mine uluit. „Care tren ?" „Trenul care va veni". „Dar îl aşteptăm de atîta vreme şi nu vine, mi-ai zis. Cum îţi închipui că va veni tocmai cînd te plimbi tu pe marginea şinelor ?" Am scuturat din cap şi ţi-am dat o explicaţie care şi pe mine m-a uimit. „Dacă m-ai fi lăsat, ai fi văzut că venea. Toată viaţa m-a urmărit ghinionul. N-am obţinut nimic decît după ce nu mai aveam nevoie. Din moment ce nu mă mai urcam în tren, ci mă aruncam înaintea lui, trenul ar fi venit..." Ai rîs atunci. „Mai degrabă va veni o caleaşcă, ai spus, din care va coborî, poate, un trimis al lui Robespierre care va desface ordinul şi ne va soma : «Urcaţi ! Călăul vă aşteaptă ! Totul e pregătit de execuţie şi lumea e strînsă. Soarele de iulie arde tare şi mulţimea nu poate fi lăsată să aştepte. Din cînd în cînd e dornică de spectacol. Acum e rîndul vostru. Hai, urcaţi !»"... Pe urmă ne-am aşezat pe banca de pe peron şi ne-am pomenit discutînd, despre ce crezi ? Despre paradis ! Susţineai că paradisul a fost o insulă, şi eu te-am întrebat de ce crezi aşa. „Pentru că omul, mi-ai răspuns, a fost la început o insulă. A fost singur. Ieşind din insula sa a întîlnit alte insule. De-atunci visează mereu la insula din care a plecat." Şi ai adăugat rîzînd : „Sîntem aici un

bărbat și o femeie, ca la începutul lumii. Numai că în loc să stăm în paradis, stăm pe un peron pustiu"... Observi că și în vis îți place să te sui în amvon și să-mi ții de-acolo predici ? Acum suportă și din partea mea una.

După cum vezi amintirile ne urmăresc și în vis. Iar eu am crezut mereu că singura salvare e să mă lepăd de mine continuu, să uit repede și imediat. Altminteri, îmi ziceam, rămîn înnămolită în amintire și e mizerabil și inutil. Nu e așa. Înțeleg acum că nu e așa. Dealtfel, am fost prea mulțumită de ecuația mea, se pare. Ca mangustă imperfectă ce sînt, trebuia să mă aștept.

În definitiv, ce este o mangustă imperfectă ? În cazul nostru, o mangustă imperfectă e o eroare a naturii. Dacă e închisă într-o cabină de ștrand seara, stă acolo toată noaptea fără să se zbată. Și dacă se lovește de cobre adevărate, fuge acasă, zăvorește ușa și, de teamă, se mușcă singură în oglindă.

Aud vîntul și mă gîndesc că, totuși, nimeni n-a murit vreodată aici. Nu se vede nici un mormînt în jurul gării. Am fi noi primii... Dar, firește, ar exista un singur mormînt. Pe al doilea n-ar mai avea cine să-l sape...

Am destul curaj să nu-mi pierd speranța, vei zice. Și recunosc că atunci cînd te aud vorbind despre speranță aproape îți dau dreptate. Pe urmă îmi aduc aminte că mangustele imperfecte s-au învățat să nu facă nimic pentru mîntuirea lor. Speră, și cu asta gata. Și-au încheiat obligațiile. Cei care l-au creat pe Christos l-au răstignit și au sperat după aceea să fie mîntuiți. Nu, profesore. Nu sînt pentru mine lucrurile astea. Deși e trist cînd într-o viață nu alegi măcar între „a fi sau a nu fi", „a avea sau a nu avea", și te epuizezi în zadar.

Am făcut odată o plimbare spre un munte. Era zăpadă mare. Și vînt. La un moment dat a trecut în jos o sanie ce ducea fîn. A trecut repede, iar aerul a păstrat un puternic miros de fîn. Extraordinar a fost. Am urcat mult timp aspirînd miros de fîn. Mă întrebam atunci dacă va fi o zi în care funcțiile mele vitale se vor blaza cu totul, iar mirosul de fîn nu mă va mai înnebuni. Această zi s-a apropiat, poate, dar ea n-a venit încă. E foarte ciudat, dar și aici în sala de asteptare simt în clipa asta miros de fîn. Poate e un semn că funcțiile mele vitale încă n-au intrat în letargie. Mirosul acesta mă leagă de lume acum, el e o punte... Da, da, e ca o dîră mirositoare prin aer. Dacă aș închide ochii, m-aș putea duce după ea. Nu am nevoie de altă călăuză. Aș ajunge cu siguranță dincolo de mlaștini sau dincolo de pădure. Mirosul acesta e sunetul meu de clopot, profesore. Știi ce ? Să fii fericit că n-ai uitat sunetul de clopot de care mi-ai vorbit. El e puntea dumitale. Urmînd sunetul de clopot, iar eu urmînd dîra mirosului de fîn, vom ajunge înapoi în lume. Vom ieși din grotele în care am nimerit. Vom găsi crăpătura din zid.

Te vei întreba : „de ce-mi înșiră toate astea ?" Pentru că mi s-a întîmplat ceva foarte bizar, un lucru pe care pînă acum am ezitat să ți-l povestesc.

S-a petrecut în nopțile cînd ai avut febră și ai zăcut bolnav. Vîntul bătea ca de obicei. Nu dormeam. Te auzeam gemînd și mă îngrijora boala dumitale. Mai mult ca să fac ceva, am ieșit să aduc apă. Atunci am zărit spinarea unui bărbat dormind în bălării. În prima clipă am crezut că din pricina oboselii aveam

halucinații. Dar bărbatul s-a întors și, cum era lună, l-am văzut destul de bine și m-am speriat. I-am recunoscut imediat fața ciuruită de vărsat, ochii reci și gușa pe jumătate ascunsă de barba roșie. Cînd s-a ridicat din bălării, am observat că era crăcănat. Umbla în picioarele goale și era mînjit de noroi pînă la genunchi. Ai înțeles cine era.

Înghețasem și nu știam ce să fac, ce să spun. Iar el nu zicea nimic. Se uita la mine, mă măsura din cap pînă în picioare și rînjea. M-am uitat în jur, gîndindu-mă că putea fi însoțit, așa cum l-ai văzut în mlaștină. Poate prin bălării dormeau și slujitorii lui. Dar nu mai era nimeni. Apoi am vrut să spun ceva și mi-am dat seama că n-aveam glas. Buzele se mișcau fără să pot articula nici un cuvînt. Abia într-un tîrziu am izbutit să-mi recapăt graiul. Știi ce i-am zis ? Ceva foarte stupid : „Bună seara". Ca și cum eram cunoștințe vechi, ne regăsisem acolo între bălării din întîmplare și mă bucuram pentru asta. El n-a răspuns. Rînjea mai departe, avînd același rictus batjocoritor. Pe urmă a uitat parcă de mine. Stătea în bălării, lîngă arțarul tăiat, și asculta vîntul. Parcă nu-l mai interesa prezența mea. Avea ochii absenți și la un moment dat am crezut că dormea în picioare.

Dar n-am îndrăznit să mă mișc. Apoi s-a auzit un schelălăit de cîine. Îmblînzitorul a tresărit și cu o voce răgușită, rea, m-a întrebat : „Unde-i nebunul ?" „Care nebun ?" m-am bîlbîit eu. A făcut un gest nervos cu mîna, ca și cum întrebarea mea îl sîcîia. „Nebunul care ne-a fugit de la ospiciul din mlaștină. Vrem să-l învățăm un cîntec". Apoi, am auzit din nou schelălăitul cîinelui. Îmblînzitorul n-a mai scos un cuvînt. A revenit la nemișcarea dinainte, dormea în picioare și asculta vîntul. A rămas așa o vreme, după care, fără să spună o vorbă, mi-a întors spatele și a plecat. L-am văzut cum s-a pierdut în noapte, afundîndu-se în stufăriș.

În noaptea următoare n-am ațipit deloc. Mă străduiam să stau cît mai liniștită, fără să dau nici o atenție zgomotelor de-afară. Pe la miezul nopții, am ieșit totuși în spatele gării și iarăși l-am văzut pe îmblînzitor dormind pe burtă în bălării. Dar nu dormea. Mă aștepta. Cînd m-a auzit, s-a întors și s-a ridicat. Își mîngîia barba și de data aceasta m-a întrebat imediat. „Unde e ?" „Lipsește", i-am răspuns. „Dar nu i-ai spus că-l aștept ?" „Nu", m-am scuzat eu mai mult ca să spun ceva. După asta a rămas să asculte vîntul ca de obicei. Cînd să plece, s-a întors și, rînjind, m-a întrebat : „Nu m-a recunoscut în mlaștină ? Mă mir". Și după o pauză mormăi : „Păcat..." Apoi s-a întors, îndepărtîndu-se prin întuneric spre stufăriș, care l-a înghițit ca o pală de vînt...

De-atunci, n-a mai venit. Am mai ieșit de cîteva ori noaptea, dar nu era nimeni în bălării. Și în zadar mi-am muncit mintea ca să înțeleg ce-a fost. Am crezut că am visat, dar poți oare visa două nopți la rînd același vis ? Și de ce se mira că nu l-ai recunoscut ?

Ca să fiu sinceră, nu pricep nimic.

În concluzie, știu că în lume nu există numai dîre

de mirosuri de fîn. Dar vreau să trăiesc. Ţii minte ce mi-ai spus odată ? Că omul este singurul animal care e nefericit. Celelalte animale cunosc setea, foamea, căldura, frigul. Nefericirea nu. „În cazul ăsta, nici fericirea", ţi-am replicat atunci. Acum îţi spun la fel. Dar dacă rămînem aici nu există scăpare. Mangusta devine din ce în ce mai slabă, mai vulnerabilă, pînă ce într-o zi nu va mai avea curajul să privească nici umbra care se leagănă alături de ea... Am o singură viaţă pe care am distrus-o, e adevărat, dar n-am risipit-o. Şi nu vreau s-o risipesc.

Aşa că, iată sentinţa în procesul nostru, domnule profesor. Ridică-te în picioare s-o asculţi. „Cele două manguste imperfecte sînt condamnate să plece imediat şi să caute dincolo de pădure un drum."

Nu, nu protesta. Sentinţa e definitivă.»

27.

Pînă la capela părăsită totul a fost ca şi prima oară. Şi chiar la capelă părea că nimic nu se schimbase. Şopîrlele au fugit şi acum printre picioarele noastre cînd am pătruns înlăuntru ; acelaşi Christ

pictat binecuvînta, pe cupola cu tencuiala cojită, un liliac adormit ; şi abia cînd ne-am uitat la altarul de cărămidă am tresărit. Florile erau proaspete.

Ceva ne-a atras atenţia după aceea în drum spre colibă. O movilă lunguiaţă acoperită de rugi de mure, asemănătoare cu muşuroaiele imense de care trecusem, dar cu totul izolată. Nu părea să fie ridicată de curînd şi totuşi prima oară n-o văzusem. Era pe jumătate ascunsă de o tufă de mărăcini şi vegheată de o sperietoare făcută din paie. Cînd am ajuns la colibă, am găsit o pălărie de postav putrezit pe butucul unde se odihnise Eleonora prima oară. Fără să înţelegem ceva din aceste amănunte bizare, ne-am uitat lung la pălăria ponosită, mînjită pe boruri de noroi, apoi ne-am continuat drumul pe platoul alunecos de unde ne întorsesem rîndul trecut. Alunecam şi acum din pricina pămîntului nisipos, dar eram hotărîţi să nu ne dăm bătuţi şi să ajungem dincolo de pădure.

La un moment dat m-am oprit. Mi se păruse că auzisem ceva care semăna cu vuietul unei mări. Dar nu era decît vîntul.

Am pornit mai departe. Iarba se împuţina, iar fîşiile de nisip se lăţeau din ce în ce mai mult. Şi din cînd în cînd auzeam acelaşi vuiet stins pe care vîntul îl destrăma ca pe o perdea veche.

Pădurea a izbucnit pe neaşteptate în faţa noastră cînd am ajuns în vîrful pantei. Era o pădure de arţari bătrîni, planturoşi şi pe jumătate scheletici. Semănau toţi cu arţarul pe care-l tăiasem. Cînd bătea vîntul, făceau aceleaşi plecăciuni ţepene şi caraghioase şi scoteau aceleaşi scîncete care, amestecate, formau un vuiet stins. Ceea ce auzisem noi, aşadar... Ne-am apropiat. Chiar la marginea pădurii, am dat

de o altă colibă. Intrarea era ferecată de o ușă de fier ruginită. Am bătut în ea, am strigat, dar nu ne-a răspuns nimeni. Pînzele de păianjen ce acoperiseră ușa păreau, dealtfel, să arate că de multă vreme nu umblase nimeni pe acolo.

Puțin mai departe, am descoperit însă în pămînt urme de pași care se pierdeau în pădure. Se vedeau încă destul de bine, nu erau foarte vechi. Și aproape fără voie ne-am luat după ele... Peste tot, rădăcinile arțarilor ieșeau la suprafață, strîngîndu-se în jurul fiecărui trunchi ca un morman de șerpi. Urmele duceau printre rădăcini. Cine trecuse pe acolo o făcuse fără să aleagă drumul. Ocolise numai mărăcinii. Noi ne feream însă cît puteam să ne atingem de arțari, deoarece trunchiurile scorburoase și uneori chiar rădăcinile erau invadate de omizi care le acopereau cu un strat alburiu și scîrbos. Din pricina asta, trebuia să ne facem loc printre mărăcini și să nu mai ținem seama de zgîrieturi.

Deodată, ne-am oprit amîndoi. În fața noastră, din spatele unei tufe de mărăcini, apăruse un idol de piatră cu pieptul mînjit de noroi și cu gura desfăcută într-un rîs sarcastic. Avea nasul sfărîmat de o lovitură care lăsase o cicatrice urîtă în piatră. Cineva lovise cu furie probabil, mutilînd fața idolului, dar cicatricea accentua și mai mult rîsul sarcastic și crud. Pe jos, era o crustă de noroi uscat, iar în această crustă se vedeau foarte bine urmele pașilor care după aceea dispăreau.

Nu atît dispariția urmelor mă intriga, cît coincidența cu ceea ce visasem : la o parte din ele se vedea un semn. Unul din pantofii celui ce trecuse pe acolo părea să fi avut tocul rupt. I-am arătat și Eleonorei

și s-a mirat și ea. Lăsînd-o apoi s-o ia înainte, am rămas să mai fac o verificare. Mi-am așezat talpa piciorului stîng pe una din urmele cu semn. Se potrivea perfect. Ce trebuia să cred ?

În clipa aceea am auzit-o pe Eleonora strigînd :

— Plaja !

M-am întors și m-am precipitat pe urmele ei. După cîțiva pași am văzut nălucind printre arțari o mare pată gălbuie, arsă de soare. Probabil, asta văzuse și Eleonora. M-am agățat într-un mărăcine, dar n-aveam chef să întîrzii. M-am smuls, plătind nerăbdarea mea cu o zgîrietură zdravănă.

Cînd am ajuns la marginea pădurii, am zărit mai întîi, uluit, figura Eleonorei. Arăta ca o mască pe care se lățea ceva ca un rîs ce-i schimonosea trăsăturile. Am rămas cu ochii pironiți la această mască imbecilizată care-mi dădu un frison de spaimă. Înnebunise ? Ce însemna acel hohot de rîs convulsiv ? Aproape uitasem de ce mă aflam acolo și nu mai priveam decît fața ei răvășită, de nerecunoscut, și ochii tulburi care fixau ceva fără încetare. Abia după un timp m-am întors să văd ce privea ea.

Atunci m-am lămurit. În fața noastră era un deșert.

Pădurea se termina brusc, ca un picior amputat, retezat de șacali. Și cît vedeai cu ochii se întindea un pustiu nesfîrșit în care nu se zărea nici un arbust, nici o umbră. Doar galbenul ars și obositor al nisipului abrutizat de soare. Aproape mașinal, m-am aplecat, am luat un pumn de nisip și l-am lăsat să curgă printre degete încet. Îl simțeam fierbinte și ostil. Undeva în depărtare, mi se păru că zăresc o altă lizieră.

Apoi mi-am dat seama că mă înșelasem. Nu era decît linia uscată a orizontului. Deșertul acoperea totul. Pînă unde ? M-am trezit izbucnind și cu într-un hohot de rîs idiot din care nu mă mai puteam opri.

Deșertul era ca un ochi mort, imobil și neîndurător, fixat asupra noastră. O imensă pată galbenă care ne ardea privirea, un gol în care nu exista nici un semn de viață. Poate doar șerpii, m-am gîndit... Sau șacalii... Și, într-adevăr, parcă în fața noastră era o turmă de șacali de nisip cu gurile deschise. Aveau dinți lungi de cuarț și ochi rigizi de piatră. În rest, totul în ei era de nisip. Pînă și părul cenușiu. Stăteau cu gurile căscate, iar tăcerea urla în gîtlejurile lor. Parcă nu așteptau decît să ne aventurăm spre ei ca să ne devore. Și pentru că noi nu înaintam, s-au culcat să-și facă digestia.

— Să ne întoarcem, i-am zis Eleonorei.

— Unde ? murmură ea.

— În gară...

Dar nu ne-am mișcat din loc. Parcă încremenisem acolo, hipnotizați de ochiul dogoritor și orb care ne fixa de peste tot. Și iarăși s-au auzit scîncetele ori, poate, chicotele arțarilor... Într-un tîrziu, mi-am adus aminte de calea ferată. Pe unde trecea ? Am început să cercetez terenul din jur și n-a trebuit să caut prea mult. Destul de aproape de locul unde ne oprisem cînd am ieșit din pădure, am găsit șinele. La marginea pădurii se prefăceau și ele în nisip. Prin urmare, chiar dacă ar fi venit un tren, el nu putea duce nicăieri.

— Hai să ne întoarcem, i-am zis poruncitor Eleonorei, căci nu mai suportam deșertul din fața mea.

— Și ce să facem în gară ? întrebă ea.

— Nu știu... Hai ! am repetat pe un ton care nu admitea replică.

Am împins-o înaintea mea și abia atunci am descoperit că pe toată lungimea pădurii, cu fața spre deșert, erau presărate, ca un șir de santinele ironice, paiațe de paie cu pălării de postav putrezit...

28.

Am revenit în gară, am băut apă, și parcă nu ne mai săturam bînd apă, pe urmă ne-am trîntit fiecare pe o bancă, fără un cuvînt, ca proștiți.

Ce puteam să-i spun ? O, știu cum i-aș fi putut vorbi dacă eram un cabotin perfect...

— Poate că trenurile care treceau prin gară se transformau și ele în nisip, cu călători cu tot... Da, fetițo, nu te mira. Noi am văzut ceea ce alții nu văd niciodată. Noi am ajuns, trăind, acolo unde începe eternitatea morții... E un privilegiu ăsta, nu-i așa ? Toată lumea nu cunoaște decît gările, peroanele pe care așteaptă, despărțirile, plecările, goana după trenul care tocmai a pornit, călătoria... Nimeni n-a vă-

zut cu ochii deșertul. Acolo unde așteptările, plecările, despărțirile, totul se transformă în nisip. Lumea întreagă gonește prin toate gările spre acest deșert fără să-l cunoască ; se luptă să ocupe un loc cît mai bun în trenuri, pentru ca acolo... De fapt, noi nu ne deosebim prea mult de ceilalți. Alții merg cu trenul, noi il așteptăm, aceasta e singura deosebire dintre ei și noi... Așteptarea e călătoria noastră, modul nostru de a călători. Și din moment ce totul ajunge în deșert, ce importanță mai are că aștepți sau călătorești ? Nici o deosebire, fetițo. Așa că nu mai fi nefericită. Avem peronul. Vom sta pe el nemișcați și totuși vom ajunge în același loc unde ajung și cei care călătoresc... Înțelegi că nu mai are nici o importanță dacă vine trenul ? Nici nu mă mai interesează de azi înainte. Știu că și așteptarea e o formă de călătorie. Așa că „Luați loc pe peroane, vă rog. Drumul continuă spre marea tăcere de nisip"... Ai înțeles, fetițo ? Nu există nici o crăpătură în destin. Dar va trebui să uităm ce-am văzut. La ce ne ajută să știm că linia asta ferată nu duce nicăieri și că moartea nu e foarte departe ? Dacă ne vom gîndi tot timpul la asta, va fi greu să rezistăm... Să-ți spun ceva. Greșeala oamenilor a fost că niciodată nu s-au priceput să se uite lîngă ei. Li s-a părut că dacă fericirea există, ea trebuie să fie inaccesibilă sau, oricum, foarte greu de atins. Dincolo de orizontul lor... O să mă întrebi, bineînțeles, ce să vezi în gara asta pustie, cum să visezi aici. Oricîtă imaginație ai avea... Dar ce formidabil lucru e să stai într-o sală de așteptare și să nu mai aștepți nimic. Să locuiești într-o gară și să nu dorești să pleci nicăieri. Într-o cameră, nu e mare lucru un exil. Sau pe o insulă pustie. Dar

pe un peron, lîngă șinele unei căi ferate, el e absolut. Aici există și plecarea și eșecul ei. Așteptarea s-a culcat pe șine ca o pisică, fără să se teamă că va fi tăiată de tren... Numai ceasul mă irită. Minutarul care nu se oprește și care se invîrte fără nici un rost. Dacă și el ar încremeni, totul ar fi perfect în această gară. Dar se vede că perfecțiunea nu poate exista. Ceva trebuie să strice armonia... Să ne închipuim, prin urmare, că nici n-am fost dincolo de pădure și poate nu ne vom mai duce niciodată... Poate chiar nici n-am fost. Dacă am visat, într-adevăr ? Sau dacă ne vom duce, cînd vom ajunge acolo și vom vedea fie o gară de unde pleacă mereu trenuri, fie o mare, vom rîde... Poate că deșertul dispare cînd pornește și cealaltă limbă a ceasului.

Dar nu sînt un cabotin perfect, căci nu eram în stare să deschid gura.

De ce ? Dumneavoastră chiar credeți că știți ce este deșertul, domnilor ? Așa vă imaginați ? Dar unde ați văzut dumneavoastră deșertul ? În film ? Din tren ? În fotografii ? Nu, domnilor, iertați-mă, dar faceți o confuzie. Dumneavoastră ați văzut cu totul altceva decît deșertul. Dumneavoastră ați văzut o mare întindere de nisip. După care ați ieșit de la film în stradă și ați uitat. Sau ați închis cartea. Sau ați închis fereastra trenului și ați încercat să ațipiți. Pentru a vă da seama că acela nu era deșertul, ar fi trebuit să spuneți ca Descartes : „Gîndesc, deci exist". Și ați fi reușit, vă asigur. Dar tocmai așa ați fi avut dovada că n-ați văzut deșertul. Deoarece în deșert nu poți să spui „Gîndesc, deci exist". În deșert nu mai gîndești, deci nu mai exiști.

Sau, cel mult, în deșert poți încerca să schimbi formula. Să spui : „Vorbesc. deci exist“. Cum fac eu acum.

Vedeți, domnilor, unii dintre foștii mei prieteni m-au crezut un taciturn. Și pentru unii chiar am fost. Numai că tăcerea mea era o mască. Purtînd această mască, am putut să stau de vorbă cu mine însumi fără să fiu deranjat, să-mi țin predici inflamante și să-mi dau răspunsuri nimicitoare. Mă ascundeam în tăcerea mea și-mi vedeam de treabă. Puteam să mă încaier cu mine, să mă cert, să mă apăr violent, ferit de ochi indiscreți, ceasuri și zile întregi, în vreme ce altul, văzîndu-mă, mă putea crede și mort deoarece nu făceam nici un gest, nici o mișcare și uneori închideam și ochii ca să mă aud mai bine.

Aici masca a devenit inutilă, iar după plecarea Eleonorei cu atît mai mult. Pentru cine s-o port ? Pentru păianjeni ? În gara asta am simțit nevoia să mă aud cu adevărat, să vorbesc cu voce tare. Pustiul a adunat în mine toxine pe care nu le pot elimina decît vorbind... Și chiar mă întreb uneori dacă destinul meu nu s-a născut din cuvinte. Eu însumi par produsul cuvintelor mele... Nu remarcați ? Pădurea, peronul, gara, mlaștina, cobra... Numai cuvinte. Mă mișc, am impresia, într-o lume de cuvinte care mă înfășoară cu tentaculele lor... Oare și tristețea, domnilor, să fie un simplu cuvînt ?...

Deșertul nu. Deșertul e o realitate. L-am văzut cu ochii mei și chiar dacă uneori mă auziți îndoindu-mă de asta să știți că mint. Un singur lucru mă încurcă. Am încercat să-mi spun : „Nu exist“. Și mi-am dat seama că exist. Vorbesc, deci exist.

29.

Mi-am privit figura într-un geam. Am tresărit observînd că am un rid adînc pe frunte care coboară pe lîngă ochiul drept spre obraz. Cînd l-am căpătat ? Asta mi-a adus aminte de o întîmplare care mă sîcîie acum.

Cineva mi-a povestit odată despre un bărbat care și-a pierdut memoria în urma unui șoc. Vroia să știe cine a fost, să-și reconstituie identitatea, și-l înnebunea gîndul că nu-și amintea unde căpătase o cicatrice mare, urîtă, care-i însemna obrazul aproape de ureche. Nici lucrurile din jur nu le recunoștea. Deschidea cîte o carte și citea cîteva rînduri. Nimic. Nici o amintire. N-avusese niciodată în mînă cartea aceea, deși în ea existau semne cu creionul care ar fi putut fi ale lui. Treptat, exasperat și derutat, și-a compus o memorie, un trecut, o biografie, dar false. După care a început să sufere pentru vinile din acest trecut fictiv. În cele din urmă s-a sinucis, lăsînd o scrisoare în care a explicat totul.

Dumneavoastră credeți că poți să născocești alt trecut decît acela pe care l-ai trăit ? Și că poți să-ți amintești lucruri care n-au existat de fapt, suferind apoi din pricina lor ? Dar, atunci, fiara ? Cum a apărut în mine fiara ? Cine a trezit-o, cine a asmuțit-o împotriva celeilalte părți din mine ? Nu, n-am să mă spînzur în sala de așteptare. Chiar dacă dumneavoastră veți declara la sfîrșit că nici gara nu există, că ea nu e decît nălucirea unei minți rătăcite. Vă

înşelaţi, domnilor, daţi-mi voie să vă spun de acum. Asemenea gări există. E plină lumea de ele.

Stau cu ochii îndreptaţi spre pădure şi-mi aduc aminte. Văd poteca pe care am mers în viaţă. Uneori am dorit din toată inima să găsesc drumul pe care mergea toată lumea. Nu e plăcut să fii singur pe o potecă. N-am găsit însă drumul, iar poteca m-a adus aici. De ce ? Primul ţipăt mai strident pe care l-am auzit a făcut gol în jurul meu. Al doilea, o să ajung şi la el, m-a lăsat singur aici. Acum, scormonind prin amintiri, ating mereu puncte dureroase. Şi totuşi, nu renunţ. Tind să mă întorc în ceea ce am trăit, deşi tot ce-am trăit m-a împins aici. Cîteodată am senzaţia că visul înseamnă pentru mine a-mi aminti. Luminarea arde din amîndouă părţile. Şi mă agăţ chiar de amintirile înfricoşătoare. Oare, între singurătate şi frică omul poate ajunge să prefere frica ? Dar ce prostie spun. Iertaţi-mă, domnilor. Într-o grotă n-ai ce alege. Şi frica şi singurătatea stau cu tine în grotă. Şi apoi, şi frica e un zid. Poate că ea închide zidul, ea închide coaja. Şi dacă gîndesc astfel înseamnă că mă înăbuş în mine însumi, vreau să respir aerul de dincolo de coaja mea, nu-i aşa ?

Sincer să fiu, oricîte mi-aş reproşa, şi chiar dacă destinul m-a strîns de gît cu mîinile mele, nu pot să cred că tot ce mi s-a întîmplat era ceea ce meritam. Am auzit odată o vorbă : „Ia de la viaţă şi pe urmă plăteşte". Unii iau fără să plătească nimic, niciodată. În schimb, eu am plătit fără să iau. Măcar din acest punct de vedere şi tot am fost nedreptăţit. Înţeleg însă că nimeni nu te iartă cînd eşti slab. Doar te uită.

De aceea mă întreb dacă mă mai ţine minte cineva. Şi ce le-aş putea răspunde celor care s-ar interesa ce s-a întîmplat cu mine ? Cel mult aş putea pretinde că m-am retras în pustiu să-mi verific teoria despre Dumnezeu, adică să caut partea din mine care nu vrea să moară. Şi, bineînţeles, am eşuat. „Altminteri — aş adăuga — m-aş întoarce să vă orbesc cu învăţătura mea. Ca un adevărat Dumnezeu. În schimb, dacă voi reuşi, mă întorc orbit de pulberea rătăcirilor mele. Ca un adevărat om." Dar cine m-ar crede ? Profeţii nu mai sînt la modă, iar cei rataţi sînt de-a dreptul plicticoşi.

Singura care m-ar fi putut întreba ceva era Eleonora. Dar Eleonora nu se mai întoarce, văd. Au prins-o oare îmblînzitorii ? Sau a alunecat într-o baltă şi s-a înecat ? De cîte ori îmi trec prin minte aceste presupuneri, le alung imediat. Nu mai vreau să mă gîndesc la ele. Prefer să nu bănuiesc nimic.

Îmi închipui uneori cum va arăta gara la iarnă. O zăpadă ticăloasă. Şi haite de lupi care cîntă colinde. Singurele colinde pe care le înţelege pustiul. Şi pe care le merită.

Oare ce credeţi despre mine acum ? Că am prea multă imaginaţie ? Vă înşelaţi, am prea puţină. Tocmai de aceea cînd strig „nu exist", tăcerea îmi răspunde ironic „exist". Şi, la urma urmei, credeţi ce doriţi. Important e ce se va întîmpla cu mine, nu ce credeţi despre mine.

Mă dor ochii. La amiază ferestrele gării ard în flăcări. Parcă un copil se joacă îndreptînd spre mine o oglindă în care se reflectă soarele. Cu siguranţă, Eleonora nu se mai întoarce.

30.

Uneori așteptarea ne maturizează, alteori ne omoară. V-ați gîndit vreodată că o așteptare nu seamănă cu alte așteptări ? Așteptările diferă între ele ca oamenii.

Am vrut să scriu lîngă decalog : „A aștepta e un mod de a nu muri". Pe urmă am renunțat. Nu-mi mai ajunge așteptarea.

Închipuiți-vă că aș fi stat aici cu Eleonora pînă cînd am fi obosit cu totul așteptînd. Că într-o zi ar fi venit un tren și n-am mai fi avut putere să ne urcăm în el... Cum s-ar fi întîmplat ? Parcă văd. Am fi rămas, Eleonora în sala de așteptare, eu pe banca de pe peron, ascultînd pufăitul locomotivei, strigătul „Poftiți în vagoane", dar n-am fi schițat nici o mișcare, n-am fi avut putere să ne urcăm în tren. L-am dorit prea mult. L-am așteptat prea mult. Ne-am epuizat în așteptare și nu ne-a rămas nici o picătură de energie pentru a ne bucura de sosirea lucrului așteptat. Numai că ne-am fi simțit striviți de o mare tristețe, amintindu-ne cît am visat trenul acela care acum pleca fără noi. Și ce-am fi putut face după plecarea trenului ? Singura noastră șansă ar fi fost să uităm de el, să uităm de toate, să dormim, iar cînd ne trezeam, cu ultimele noastre puteri, să așteptăm alt tren...

Vă spun asta ca să vă dați seama cam în ce stare de descurajare mă afundam după ce-am revenit în gară de la marginea deșertului. Eram undeva între „nu exist" și „exist". Alunecam parcă mereu din realitate în vis și din vis în realitate. Nu mai puteam fi sigur de nimic. Treptat, am început să mă îndoiesc și de faptul că am fost dincolo de pădure. Uneori, în zare, halucina o mare pată galbenă și mi se părea că recunosc umbra fierbinte a deșertului. Pe urmă pata dispărea.

Nu mai făceam aproape nimic toată ziua. Păream învinși amîndoi. Am recăzut în starea de larvă de la început, iar Eleonora îmi semăna acum. Deveneam amîndoi tocmai pasagerii potriviți pentru o asemenea gară. Cu nervii uzați, lăsam corabia să ia apă. Chiar și gesturile noastre erau din ce în ce mai puține și mai obosite. Ne comportam cumva ca niște păpuși mecanice al căror arc se destinsese aproape în întregime. Nu mai puteam face alte eforturi decît cele minime. Să mîncăm ceva, să ne ducem la fîntînă și să luăm apă. Atît. Nu mai făceam nici efortul de a vorbi. Zilele noastre acum erau o lungă tăcere. Ca și cum timpul nostru interior se apropia de sfîrșit. Sau ca și cum am fi fost loviți de o boală. Ce boală ? Nu mă pricep să-i dau un nume, dar, la urma urmei, numele are mai puțină importanță din moment ce starea noastră semăna într-adevăr cu o boală.

Poate că era normal să se întîmple așa. Căci nu te poți instala într-o irealitate decît pentru a muri.

Înțelegeți, prin urmare, în ce hal eram. Odată, în tinerețe, am stat atîrnat cîteva secunde deasupra unei prăpăstii, prins numai de un smoc de iarbă. Auzeam cum trosnea fiece fir și am leșinat. Dacă nu mă trăgea cineva, aș fi căzut în prăpastie. Așa eram și în gară : atîrnați deasupra unui gol, împotriva căruia luptasem, cît te poți lupta într-o asemenea situație, pînă cînd ființa noastră a cedat.

Firele care trosneau și de care mă mai agățam erau, firește, amintirile. Se pare că și irealitatea este

peticită din realități. Și eram sigur că în clipa cînd ultima amintire se va rupe, mă voi prăbuși în gol.

Într-o seară, cînd se înnopta, a apărut din nou o pisică. S-a uitat la noi și pe urmă s-a îndreptat spre mlaștină. După ce pisica a dispărut, m-am sculat de pe bancă și am pornit pe urma ei. N-am făcut nici o sută de pași. M-am oprit. La ce bun ? Și m-am întors.

Atunci s-a întîmplat evenimentul.

Aerul mirosea a furtună gata să înceapă. Vîntul făcea tabla să țiuie, iar bălțile de lumină ale celor două becuri erau pline de praful adus de pe cîmp. Apoi vîntul s-a întețit. Parcă se pregătea să dărîme gara. Și, deodată, între două rafale, am auzit un zgomot nou și ciudat. Întîi n-am știut de unde venea. Am bănuit că vîntul smulsese o fereastră sau aruncase o bucată de tablă de pe acoperiș pe peron. Cînd m-am lămurit, am rămas năuc, neștiind ce să cred. Amîndouă limbile ceasului mergeau acum normal. Se întîmplase, cum să vă spun, ca în film cînd, după un stop cadru, eroii își reiau mișcările și totul reintră în normal. Priveam ceasul, fascinat, așteptînd.

În clipa următoare, mai întîi becul din sala de așteptare și apoi cel de pe peron s-au stins cu un zgomot sec și peste întreaga gară s-a așternut o noapte neagră.

Mi-e cu neputință să vă explic ce căuta Eleonora atunci la telefon. Fapt e că am auzit-o deodată țipînd. Un țipăt lung și ascuțit, ca un cuțit care se înfigea

în tăcerea gării și în care am recunoscut parcă țipătul femeii de la frizerie. Țipătul s-a frînt, după care a izbucnit din nou, nesigur. Nu mai era un țipăt omenesc. Era un țipăt animalic, plin de disperare și de neputință. Parcă nu se mai termina și simțeam că nu mai puteam să-l suport, deși totul n-a durat poate decît cîteva secunde. Deodată m-a fulgerat un gînd și în clipa următoare m-am repezit, orbecăind și lovindu-mă de pereți, spre încăperea unde e telefonul. Ajungînd acolo, am apucat-o de umeri și am scuturat-o : „Ce vrei ? De ce țipi ?" Dar ea continua să țipe. Am zgîlțîit-o atunci și mai tare. „Femeie nebună, ce te-a apucat, de ce țipi așa ?" Parcă nu mai eram în gară, eram la frizerie, vedeam prin întuneric trăsăturile femeii de la frizerie, mă revedeam pe mine stînd pe scaun și privind-o în oglindă și m-am gîndit : „Nu, acum nu voi mai proceda ca atunci, nu voi mai fi indiferent". Am strîns-o de mînă cît am putut și i-am poruncit : „Încetează !" Și cum ea nu înceta, i-am astupat gura cu palma. Apoi... Eram surescitat, poate și din cauza furtunii, ca atunci cînd tăiasem arțarul, tot în timpul unei furtuni, iar țipătul Eleonorei răscolise întreaga drojdie a spaimelor mele. Mi s-au tulburat gîndurile și m-am înverșunat. Dintr-un asemenea țipăt pornise totul și iarăși destinul îmi țipa în urechi... Uitasem de Eleonora... De ce trebuia să fiu urmărit mereu de un țipăt ? De ce ?... Acum nu Eleonora țipa, ci destinul meu și în cele din urmă eu însumi. Parcă stăteam dinaintea mea și în ciuda faptului că-mi astupam gura, țipam ca un smintit, înnebunisem poate și țipam ascuțit, insuportabil, și tot eu mă în-

fricoşam, mă crispam, auzindu-mi propriul ţipăt. „Nebunule, mi-am zis îndîrjit, s-a terminat cu toate aiurelile tale, acum nu-ţi mai suport nimic. Datorită ţie nu mai sînt ca toţi oamenii, tu porţi întreaga vină." Şi îndrugînd aceste vorbe mi-am încleştat mîinile convins că mă luptam cu fiara din mine. Eleonora a început să mă zgîrie, dar eu nu-i dădeam drumul, cu toate că acum ţipătul devenise un geamăt slab. Tremuram de mînie şi de disperare. Îmi strigam mie însumi, acelei părţi din mine împotriva căreia mă luptasem de la o vreme mereu şi care mă îngenunchease mereu : „Ai vrut să sari în beregata mea, fiară, ei bine, am sărit eu în beregata ta, n-o să-ţi mai baţi joc de mine". Nu mă vedeam decît pe mine însumi dinaintea mea, pînă cînd Eleonora a căzut aproape inertă în braţele mele şi apoi, cu un ultim efort, s-a smuls şi, împleticindu-se, a început să fugă în întuneric. M-am luat după ea, deoarece, dintr-odată, în clipa cînd ea s-a desprins mi-am dat seama de nebunia mea, vroiam să-i explic. Şi, probabil, aş fi ajuns-o dacă nu m-aş fi împiedicat afară de arţarul tăiat. M-am lovit destul de rău la cap şi am ameţit. Cînd mi-am revenit, am văzut-o la lumina unui fulger, dispărînd în stufăriş. Trenciul îi flutura ca o nălucire albă. Atunci m-am dezmeticit cu totul. „Doamne, ce era să fac ?" mi-am zis îngrozit. Imediat a început să plouă. Şi am avut un gînd stupid : „Bine că şi-a luat trenciul".

Ploaia s-a dezlănţuit furioasă parcă din nervii mei. Intrînd în gară, ameţit încă de căzătură şi răvăşit de cele întîmplate, m-am dus ca un automat tot în încăperea cu telefonul. Şi am înţeles, în sfîrşit, de ce

ţipase Eleonora. Din receptor se auzea un lătrat răguşit care continua să întrebe sau să răspundă...

Asta m-a răvăşit şi mai rău. Afară fulgera şi tuna întruna, iar ploaia se prăbuşea în valuri pe acoperişul gării. Eram într-o stare de neputinţă şi deznădejde. Îmi sunau mereu ca un ciocan în cap aceleaşi întrebări : „Ce s-a întîmplat cu mine ? Ce s-a întîmplat cu mine ? Mi-am pierdut oare minţile ?" În starea asta m-am repezit pe peron şi cum trebuia probabil să-mi descarc în ceva disperarea am lovit cu toată puterea cu pumnii în ceas. Şi, deodată, cele două becuri s-au aprins. Sunetul ceasului s-a schimbat din nou. Numai minutarul mergea acum. Iar cînd am revenit la telefon, în receptor nu se mai auzea nimic.

Dumneavoastră pricepeţi ceva din toate astea ?

După ce s-a oprit furtuna, m-am dus în mlaştină şi toată noaptea am strigat-o pe Eleonora. A doua zi şi a treia zi la fel. În zadar. N-am auzit nici un alt zgomot în afară de cel al vîntului.

Atunci m-am hotărît s-o aştept. O aştept pînă ce voi termina de spus totul.

31.

Provizii sînt încă destule. Cu ţînţarii m-am învăţat. Un motiv de îngrijorare ar fi, ce se va întîmpla la

iarnă. Poate că asta și așteaptă îmblînzitorii, să mă alunge frigul lîngă focurile lor. Dar a venit timpul să fac și altceva decît să sper și să amîn moartea. De săptămîni de zile amîn aici moartea, dar nu pot s-o amîn la nesfîrșit. Ieri am rătăcit încă o dată prin mlaștină, strigînd-o pe Eleonora. În zadar. Acum mă întreb dacă am întîlnit-o vreodată. Și dacă eu însumi mai sînt eu.

Mă cunoașteți îndeajuns, după tot ce v-am spus, ca să bănuiți că nu mă număr printre cei care pleacă ușor. Am avut și din acest punct de vedere un defect. M-am legat totdeauna de locul unde am întîrziat, mai bine zis de unde n-am plecat imediat ce am sosit. Din camerele în care am dormit o noapte n-am izbutit să plec fără să întorc capul. Sînt în stare să mă leg și de o temniță în care aș fi închis și ați înțeles, desigur, înainte de a v-o spune eu, că m-am legat și de nenorocita asta de gară pustie.

Dar trebuie să adaug a unsprezecea poruncă. O voi lua din Dante. „Privește și treci !" Dacă mai am ceva de făcut, sînt mai potrivite aceste vorbe decît cele puse pe poarta Infernului, pe care eu le-am interpretat totdeauna în sensul că infernul începe acolo unde nu mai e nici o speranță.

Oricum, aici nu se mai întîmplă nimic în afară de faptul că vîntul seceră în fiecare noapte țîrîitul greierilor și se sfîrșește vara.

Din cînd în cînd ridic privirea și mă uit în zare. Spre pădure. Apoi aud ciorile cîrîind. Îmi amintesc de procesele pe care le-am judecat. Pe eșafod și-au făcut ciorile cuib, toată lumea e inocentă. Singurul vinovat sînt eu. Nebunia de a face din orice o partidă de șah m-a transformat. M-am sfîșiat singur și acum nu mă mai pot reuni. Așa au apărut cele două părți

ale mele, pe care le-am numit Dumnezeu și Fiara. Nu mai am altă șansă decît să încerc să mă despart de amîndouă și să mă regenerez ca șerpii ce-și schimbă pielea... Disting locul unde șinele dispar în pădure. Nu se poate totuși ca acest drum să nu ducă nicăieri. Toate drumurile trebuie să ducă undeva. Important e să uit cuvîntul „nicăieri". După aceea e mai ușor să-mi închipui ceva. Un oraș. Sau o mare. Da, aș vrea să ajung cîndva la o mare.

Și fără să fiu nici mărinimos, nici sfînt, visez să le pot spune într-o zi foștilor mei prieteni : „Pustiul m-a făcut să înțeleg că nu sînt destul de puternic pentru a nu iubi pe nimeni. Așa că nu v-am iertat, dar am nevoie de voi. Acest sentiment contrazice, poate, tot ce mi s-a întîmplat, dar el strălucește deasupra voinței mele ca un adevăr care nu mai depinde nici de mine, nici de voi"... Da, domnilor, visez asta. Cu toate mizeriile și nedreptățile ei, lumea e singurul loc unde putem spera să ni se facă dreptate. Înțelegeți acum toată încăpățînarea cu care mă agăț de orice îmi amintește de dumneavoastră ? Ceva mai devreme, cînd spre pădure s-a îmbujorat cerul, aveam impresia că sînt la mare și că valurile izbesc mereu într-un semnalizator morse, ale cărui sunete nu știu să le tălmăcesc. Apoi m-a copleșit o mare emoție, uitîndu-mă cum se făcea ziuă. Parcă vedeam totul, cum să zic, de la o mare înălțime. Și m-am gîndit cît de orbi sîntem în fiecare dimineață. Se luminează această stea pe care ne naștem și murim, iar noi nu găsim ceva mai bun de făcut decît să ne controlăm, plictisiți sau grăbiți, ceasul. Noaptea se retrage undeva în neant și ne regăsim pe noi înșine și lucrurile din jur fără să ne mirăm cel puțin, încît nici măcar nu le mai observăm. Ni se pare că e o datorie

a pămîntului să se lumineze la ora prevăzută. Şi astfel, în loc să aibă gust cosmic, dimineaţa are gustul pastei de dinţi.

Desigur, pentru dumneavoastră. Pentru mine are un gust nelămurit ca însăşi viaţa mea. Nu mă mir că aerul dimineţii devine, brusc, sălciu.

În dimineaţa asta plec. E ultima noapte pe care am petrecut-o în confesionalul meu. Mi-am terminat spovedania şi-mi las confesionalul la dispoziţia păianjenilor. Nu mai sper s-o văd pe Eleonora revenind, şi voi încerca să străbat deşertul de dincolo de pădure.

Sînt calm, dar credeţi-mă, domnilor, nu ştiţi cît de violent este calmul.

Deasupra plopilor se înalţă un soare spart. Şi îmi privesc pentru ultima oară grota înainte de a o părăsi. Am trăit aici cum aş fi visat sau am visat cum aş fi trăit ? Dar, gata ! Porunca a unsprezecea e mai importantă decît cele zece porunci la un loc. Priveşte şi treci ! Altfel n-aş mai avea curajul nici să plec, nici să rămîn.

Nu mai am timp de nuanţe acum. Vă spun, deci, fără ocoluri că mi-e frică. Asta înseamnă că duc cobra cu mine. Se va culca alături de mine, ca o umbră, în deşert şi cînd voi deschide ochii se va legăna amenințînd să mă muşte. Îmi e, într-adevăr, frică, domnilor. Nu, nu că o să mor de sete în deşert. Voi găsi, poate, o oază unde să beau apă. Nu mă tem nici de şacali. Mă tem numai de fiara din mine care, simţind deşertul, va mîrîi şi mai tare decît pînă acum şi va vrea să termine răfuiala cu Dumnezeu. Aici încă mă apără amintirile, dar în deşert voi fi singur cu această fiară, îşi va ridica botul umed şi dezgustător de care mi-e greaţă. Iar deşertul o să-mi şoptească perfid că nu există altă cale. Ori victimă, ori îmblînzitor. Ori îmblînzesc cobra, ori o las să mă muşte. El va pune în fiecare seară lîngă mine un fluier. Şi poate nu voi rezista pînă la capăt. Într-o seară, cînd cobra se va foi, s-ar putea să iau fluierul, cum am făcut la coliba din mlaştină şi, ascultînd vîntul, să încep să cînt. Fiara din mine ar rîde atunci în hohote. N-ar mai trebui să lupte, căci melodia s-ar înfăşura ea ca un laţ la gîtul lui Dumnezeu, sugrumîndu-l. Şi voi cînta, poate, astfel pînă ce voi uita totul. Atunci nu-mi va mai fi frică. Voi întinde mîna şi voi vîrî cobra în sîn.

Acum vă pot spune, în sfîrşit, adevăratul scop al confesiunii mele : dacă mă veţi vedea vreodată la un colţ de stradă cu un fluier în mînă cîntînd unei cobre, să ştiţi ce s-a întîmplat ; nu eu am vrut, domnilor ; eu am visat să rămîn om şi m-am luptat cît am putut. Nu-i aşa că sînt încă om dacă mi-e frică ?

Îmblînzitorii par bîntuiţi uneori de reverii tulburi, dar în somnolenţa lor ciudată nu spun un cuvînt. Singura mea şansă de a vorbi e acum. După aceea s-ar putea ca pustiul să-mi pecetluiască pentru totdeauna gura şi nimeni n-ar mai şti cum am ajuns să duc o cobră în sîn. Ah, mă scutur de silă numai la gîndul ăsta. Dacă voi avea nenorocul să se întîmple aşa, să nu mă dispreţuiţi prea mult. Compătimiţi-mă doar. Înseamnă că pustiul a fost mai tare decît mine şi că n-am avut putere să rămîn om ; că am plătit întreg preţul rătăcirilor mele.

Nu aştept, prin urmare, de la dumneavoastră un verdict. Îmi cunosc singur şi vinovăţiile şi drepta-

tea. Am vrut numai să vă previn, să nu mă judecați greșit dacă va trebui să-mi aruncați și mie o monedă, temîndu-vă să nu vă muște cobra. Am vrut să știți cum s-au întîmplat toate. Poate că atunci o să simțiți pentru mine acea milă tragică de care v-am vorbit.

Plec, domnilor.

Doamne, apără-mă de mine însumi.

De același autor :

UMBRA CUVINTELOR,
definiții lirice

DRUMURI PRIN MEMORIE,
Egipt-Grecia
Premiul Uniunii Scriitorilor

DRUMURI PRIN MEMORIE,
Italia

MITOLOGII SUBIECTIVE

APĂRAREA LUI GALILEI,
dialog despre prudență și iubire
Premiul Academiei

SCRISORI IMAGINARE

CAMINANTE,
jurnal (și contrajurnal) mexican
Premiul Uniunii Scriitorilor

POLEMICI CORDIALE

UN OM NOROCOS,
roman

UN MUZEU ÎN LABIRINT, (vol. I)
istorie subiectivă a autoportretului

VIAȚA CA O CORIDĂ

POLÉMIQUES CORDIALES
(în traducerea lui Alain Paruit)
Ediție diferită de cea omonimă în românește

Lector : RADU SĂNDULESCU
Tehnoredactor : ELENA RADUȚĂ

Bun de tipar : 3.09.1991. Apărut 1991
Coli de tipar : 17,5
Comanda nr. 3040

Tiparul executat sub comanda nr. 10236
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" București
ROMÂNIA

